

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Χρηματοοικονομική Κρίση και
Τραπεζικό Σύστημα στην Ελλάδα**

ΦΟΙΤΗΤΕΣ:

Μουτάφη Άννα Α.Μ. : 9537

Χονδρέλλης Νικόλαος Α.Μ. : 8752

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

Κος Βασιλείου Κωνσταντίνος

ΠΑΤΡΑ 2014

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες της εθνικής οικονομίας μιας χώρας είναι το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα. Κύριο στοιχείο του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος αποτελούν οι Τράπεζες, οι οποίες διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο στην εξέλιξη, ανάπτυξη και εύρυθμη λειτουργία μιας εθνικής οικονομίας.

Ένα τραπεζικό σύστημα που είναι αποδοτικό και διαθέτει ισχυρή κεφαλαιακή βάση αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη διατήρηση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα και γενικότερα για την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων από δυσμενείς εξελίξεις του οικονομικού περιβάλλοντος.

Μέσα σ' αυτό το δυσμενές οικονομικό περιβάλλον το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν έμεινε ανεπηρέαστο και γι' αυτό καθίσταται επιβεβλημένη η αξιολόγηση τόσο της κερδοφορίας όσο και της αποτελεσματικότητάς του.

Σκοπός της έρευνάς μας είναι να δούμε κατά πόσο η οικονομική κρίση επηρέασε και επηρεάζει τα οικονομικά μεγέθη των μεγάλων Τραπεζικών Ιδρυμάτων. Ειδικότερα, θα αξιολογήσουμε την κερδοφορία και την αποτελεσματικότητα των τεσσάρων μεγαλύτερων Συστημικών Τραπεζών. Υπ' αυτήν την οπτική γωνία, θα πραγματοποιήσουμε μια διαχρονική χρηματοοικονομική ανάλυση, μέσω των αντίστοιχων αριθμοδεικτών, για τα έτη 2008-2012, όπου οι οικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα ήταν ιδιαίτερα αρνητικές. Για τις ανάγκες της εργασίας συγκεντρώθηκαν από τους δικτυακούς τόπους όλες οι ετήσιες οικονομικές εκθέσεις των μεγαλύτερων από πλευράς ενεργητικού ελληνικών τραπεζών που αφορούσαν τα παραπάνω έτη. Μέσα από τις ετήσιες εκθέσεις συγκεντρώθηκαν και μελετήθηκαν οι ετήσιοι Ισολογισμοί και οι Καταστάσεις Αποτελεσμάτων Χρήσης και έγινε μια συγκριτική ανάλυση βασικών οικονομικών δεικτών ανά Τράπεζα που αφορούν σχετικά με την αποδοτικότητα, την ρευστότητα, την κεφαλαιακή επάρκεια, την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα ενεργητικού θεωρώντας ως έτος έναρξης της χρηματοοικονομικής κρίσης το 2008.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	1
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	2
ΕΙΔΑΓΩΓΗ.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	8
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ.....	8
1.1 Το σύστημα Bretton Woods.....	8
1.2 Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα.....	10
1.3 Περιγραφή του Τραπεζικού Συστήματος σήμερα.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	15
ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	15
2.1 Ορισμός της οικονομικής κρίσης.....	15
2.2 Συνοπτική Ιστορική Αναδρομή Περιόδων οικονομικών κρίσεων.....	16
2.3 Τα αίτια έναρξης της χρηματοοικονομικής κρίσης του 2008 σε παγκόσμιο επίπεδο.....	19
2.4 Ενέργειες αντιμετώπισης της κρίσης παγκοσμίως.....	21
2.5 Συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην παγκόσμια οικονομία.....	23
2.6 Οικονομική κρίση στην Ελλάδα.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	27
Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	27
3.1 Ο ρόλος και η θέση του ΔΝΤ.....	27
3.2 Η G-20 και η επιτροπή της Βασιλείας για την εποπτεία.....	29
3.2.1 Από τη Βασιλεία II στη Βασιλεία III.....	31
3.3 Η πορεία του τραπεζικού κλάδου την τελευταία δεκαετία (2002-2012).....	33

3.4 Δομή τραπεζικού συστήματος της Ελλάδας πριν και κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης.....	35
3.5 Πολιτική Τραπεζικών Ιδρυμάτων.....	37
3.6 Πολιτική Χορηγήσεων.....	38
3.7 Πολιτική Καταθέσεων.....	43
3.8 Συμμετοχή των ελληνικών τραπεζών στην αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.....	44
3.9 Στόχοι των ελληνικών τραπεζών εν μέσω κρίσης.....	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	46
ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ...	46
4.1 Η σημασία του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική οικονομία.....	46
4.2 Η ελληνική οικονομία πριν την κρίση χρέους της ευρωζώνης.....	47
4.3 Πηγές κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων πριν και μετά την κρίση.....	49
4.4 Η επίδραση της κρίσης στις ελληνικές τράπεζες.....	53
4.5 Τρόποι αντιμετώπισης της κρίσης από τις ελληνικές τράπεζες.....	54
4.5.1 Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος.....	57
4.5.2 ALPHA BANK.....	60
4.5.3 Τράπεζα Πειραιώς.....	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	63
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ Η ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ.....	63
5.1 Επιπτώσεις του δημοσιονομικού χρέους στο τραπεζικό σύστημα.....	63
5.2 Επιπτώσεις από τη διεθνή κρίση.....	65
5.3 Επιπτώσεις από την ελληνική κρίση.....	70
5.4 Το πρόβλημα ρευστότητας.....	71
5.5 Μέτρα που ελήφθησαν και τελευταίες εξελίξεις.....	72
5.5.1 Μέτρα που ελήφθησαν για τη διεθνή κρίση του 2008.....	73

5.5.2 Μέτρα που ελήφθησαν για την ελληνική δημοσιονομική κρίση.....	74
5.5.3 Ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών.....	77
5.6 Αναμόρφωση του τραπεζικού συστήματος – συγχωνεύσεις/εξαγορές.....	83
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	84
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ.....	84
6.1 Χρηματοοικονομική ανάλυση με τη χρήση αριθμοδεικτών.....	84
6.2 Οι αριθμοδείκτες που χρησιμοποιήθηκαν.....	85
6.2.1 Κερδοφορία – Αποδοτικότητα.....	85
6.2.2 Ρευστότητα.....	87
6.2.3 Κεφαλαιακή επάρκεια.....	87
6.2.4 Αποτελεσματικότητα.....	88
6.3 Παρουσίαση των τραπεζών που χρησιμοποιήθηκαν.....	89
6.3.1 ALPHA BANK.....	89
6.3.2 Εθνική Τράπεζα.....	93
6.3.3 Τράπεζα Πειραιώς.....	98
6.3.4 Τράπεζα Κύπρου.....	102
6.4 Ανάλυση κατά την περίοδο της κρίσης (2008 – 2012).....	106
6.4.1 Δείκτης αποδοτικότητας ενεργητικού (ROA).....	106
6.4.2 Δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων (ROE).....	107
6.4.3 Δείκτης Καθαρού Επιτοκιακού Περιθωρίου.....	108
6.4.4 Δείκτης Χορηγήσεις προς Καταθέσεις.....	109
6.4.5 Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας TIER 1.....	110
6.4.6 Δείκτης Συνολικής Κεφαλαιακής Επάρκειας.....	111
6.4.7 Δείκτης Έξοδα προς Έσοδα.....	111
6.4.8 Δείκτης ποιότητας ενεργητικού.....	112

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.....	114
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ.....	114
7.1 Συνοπτική ανάλυση αποτελεσμάτων.....	114
7.2 Γενική τάση και προοπτικές του Τραπεζικού κλάδου.....	115
7.3 Διατυπώσεις, Προβληματισμοί και Προτάσεις για μελλοντική έρευνα.....	116
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	118

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο της οικονομίας κάθε χώρας. Από το 2007 έως σήμερα βρίσκεται σε εξέλιξη σε παγκόσμιο επίπεδο η εκδήλωση μιας οικονομικής κρίσης που εκτός από τους υπόλοιπους τομείς των χωρών στις οποίες εκδηλώθηκε επηρέασε σημαντικά και τον χρηματοπιστωτικό φορέα. Κάθε χώρα υιοθέτησε συγκεκριμένα μέτρα για τη διάσωση των τραπεζών της και γενικότερα της ανάκαμψης της οικονομίας τους.

Στόχος της συγκεκριμένης εργασίας είναι η καταγραφή, μελέτη και η διερεύνηση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στα τραπεζικά συστήματα και οι προοπτικές για το μέλλον. Αντικείμενο είναι η παρουσίαση της χρηματοπιστωτικής κρίσης όπως αυτή έχει αναπτυχθεί τόσο στον διεθνή όσο και στον ελληνικό χρηματοπιστωτικό κλάδο από την αρχή του 20ου αιώνα μέχρι και σήμερα.

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι όχι μόνο να διαπιστωθεί κατά πόσο επηρεάστηκαν βασικά οικονομικά μεγέθη των Τραπεζών αλλά και ποιες Τράπεζες επηρεάστηκαν περισσότερο.

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία τα κεφάλαια που ακολουθούν θα μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε τα ζητήματα, τους σκοπούς και τους στόχους που συντελούν στην οικονομική κρίση. Πιο συγκεκριμένα:

Στο πρώτο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί μια παρουσίαση των βασικών εννοιών ενώ στο δεύτερο κεφάλαιο δίνουμε μια αναλυτική περιγραφή του όρου «χρηματοοικονομική κρίση», και των οικονομικών διακυμάνσεων με τις οποίες σχετίζεται. Επίσης θα αναφερθούμε στα αίτια της κρίσης τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε τοπικό επίπεδο αλλά και ως συνάρτηση μιας γενικότερης κοινωνικής κρίσεως. Στο τέλος του κεφαλαίου θα αναφερθούμε στην άμβλυνση των συνεπειών της κρίσης.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα προσδιορίσουμε τις συνέπειές της και τους μηχανισμούς μετάδοσης της καθώς και τα κύρια χαρακτηριστικά της. Στην συνέχεια θα αναλύσουμε κάποιες τέτοιες κρίσεις που προκάλεσαν κατά καιρούς τριγμούς στην παγκόσμια οικονομία αλλά και τον αντίκτυπο τους στην ελληνική κοινωνία και οικονομία.

Το τρίτο κεφάλαιο εστιάζει στις επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης στην Ελλάδα και συγκεκριμένα σε έναν από τους βασικούς πυλώνες της οικονομίας κάθε χώρας που είναι αυτός του τραπεζικού τομέα. Γίνεται εκτενής ανάλυση της πολιτικής των ελληνικών τραπεζών στην προ κρίσεως εποχή, (χρηματοδοτήσεις, πολιτική καταθέσεων, συμπεριφορά απέναντι στους πελάτες κτλ), στο ρυθμιστικό πλαίσιο που ήταν υποχρεωμένες να ακολουθούν και γενικότερα στον τρόπο λειτουργίας τους και στους στόχους τους πριν την έναρξη της ύφεσης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η σημασία του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική οικονομία καθώς και η επίδραση της κρίσης που είχε στις ελληνικές τράπεζες. Τέλος αναλύεται πως αντιμετώπισαν τη κρίση οι ελληνικές τράπεζες αλλά και τις τελευταίες εξελίξεις όσον αφορά την πορεία των τραπεζών και της ελληνικής οικονομίας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται εκτενής ανάλυση στις επιπτώσεις που επέφερε το δημοσιονομικό χρέος στο τραπεζικό σύστημα. Επιπλέον, γίνεται αναλυτική

περιγραφή των επιπτώσεων που επήλθαν τόσο λόγω της ελληνικής όσο και της διεθνούς κρίσεως με τη χρήση διαγραμμάτων. Τέλος περιγράφονται τα μέτρα που έλαβε η χώρα μας εξαιτίας της διεθνούς και της ελληνικής δημοσιονομικής κρίσεως καθώς επίσης περιγράφονται οι ενέργειες που έγιναν για την αναμόρφωση των ελληνικών τραπεζών.

Στη συνέχεια στο έκτο κεφάλαιο αναπτύσσονται τρεις ενότητες όπου στις δύο πρώτες περιγράφεται η γενικότερη μεθοδολογία της έρευνας καθώς και οι αριθμοδείκτες που χρησιμοποιήθηκαν και στη τρίτη ενότητα γίνεται μια παρουσίαση των υπό ανάλυση πιστωτικών ιδρυμάτων που θα εξεταστούν. Γνωρίζουμε την γενικότερη πορεία των τραπεζών αυτών μέσω των βασικών οικονομικών μεγεθών τους αλλά και τις εξελίξεις που επηρέασαν τη δομή τους και την πολιτική τους γενικότερα. Έπειτα ακολουθεί η χρηματοοικονομική ανάλυση των πιστωτικών ιδρυμάτων σύμφωνα με την μεθοδολογία που ακολουθήθηκε. Σε όλο αυτό το κεφάλαιο αναλύονται οι αριθμοδείκτες των πιστωτικών ιδρυμάτων για τις εκάστοτε περιόδους.

Στο έβδομο κεφάλαιο όπου είναι και το τελευταίο, αναπτύσσονται τα τελικά συμπεράσματα από το σύνολο της εργασίας τόσο από το πρώτο μέρος της θεωρητικής προσέγγισης όσο και από το δεύτερο μέρος της εμπειρικής προσέγγισης. Γίνεται επίσης αναφορά στα σημαντικότερα αποτελέσματα της εργασίας από τη χρηματοοικονομική ανάλυση καθώς και σε προτάσεις που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για περαιτέρω μελέτη της διατριβής και της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε.

Αμέσως μετά ακολουθεί η βιβλιογραφία που βοήθησε στο να συντελεστεί η εργασία αυτή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

1.1 Το σύστημα Bretton-Woods

Μετά το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου υπήρχε μια έντονη τάση για ανάκτηση της οικονομικής ασφάλειας και της σταθερότητας που χαρακτήριζε τις διεθνείς οικονομίες στην προπολεμική περίοδο. Το πρότυπο του χρυσού άρχισε να κερδίζει έδαφος και από το 1926 και μετά είχε εγκαθιδρυθεί στις περισσότερες χώρες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι χώρες να συναλλάσσονται με χρυσό κυρίως και σε πολύ μικρότερη έκταση με τα εθνικά τους νομίσματα. Οι αδυναμίες του συστήματος που οδήγησε σε σημαντικά λάθη στην εφαρμογή του συστήματος του χρυσού είχαν ως αποτέλεσμα την μεγάλη ύφεση του 1929. Κατά τη διάρκεια αυτής κάθε χώρα υποτίμησε το νόμισμά της προκειμένου να μειώσει το έλλειμμα της και να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων της. Η στρατηγική αυτή οδήγησε στην οικονομική κρίση του 1929 με πολλές χώρες να αντιμετωπίζουν έντονα την αύξηση της ανεργίας αλλά και το ενδεχόμενο της χρεοκοπίας¹.

Μετά το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου η ανάγκη για ένα σταθερό οικονομικό σύστημα χωρίς λάθη έγινε επιτακτική. Στο πλαίσιο αυτό το 1944 πραγματοποιήθηκε ένα διεθνές συνέδριο στο Bretton Woods του New Hampshire στο οποίο συμμετείχαν 44 χώρες με κύριο στόχο την ανοικοδόμηση της διεθνούς οικονομίας και τις σχέσεις μεταξύ των εθνικών νομισμάτων. Το αποτέλεσμα του συγκεκριμένου συνεδρίου ήταν η ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και η δημιουργία της Διεθνούς Τράπεζας για Αναδόμηση και Ανάπτυξη (International Bank for Reconstruction and Development, IBRD). Επιπλέον οι 44 αυτές χώρες συμφώνησαν στη δημιουργία ενός σταθερού νομισματικού συστήματος με βασικό νόμισμα το δολάριο.¹

Η δημιουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου είχε ως στόχο την προώθηση της συνεργασίας σε ζητήματα διεθνούς οικονομικής πολιτικής και την προώθηση συνεργασιών, διατηρώντας την πλήρη απασχόληση, τις σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, προωθώντας ένα πολλαπλό σύστημα πληρωμών και ελαχιστοποιώντας τους περιορισμούς στις εξαγωγές. Επιπλέον στόχος του διεθνούς νομισματικού ταμείου ήταν η παροχή οικονομικής βοήθειας στα μέλη που παρουσίαζαν οικονομικά ελλείμματα.²

Κάθε μέλος του Ταμείου απαιτούνταν να δημιουργεί μια ονομαστική αξία του νομίσματός του σε όρους είτε χρυσού είτε αμερικάνικου δολαρίου και να διατηρεί το επιτόκιο αγοράς του συναλλάγματός του στο 1% της δηλωμένης αξίας παρεμβαίνοντας στην αγορά του ξένου συναλλάγματος μέσω της αγοραπωλησίας νομισμάτων άλλων χωρών.

Το κύριο χαρακτηριστικό των ισοτιμιών Bretton Woods ήταν πως δημιούργησε σταθερές αλλά προσαρμόσιμες συναλλαγματικές αξίες που ήταν τελείως

¹ Dammasch, S., The System of Bretton Woods A lesson from history. <http://www.hiddenmysteries.org/money/policy/b-woods.pdf>

² Bordo, M., The Bretton Woods International Monetary System: A Historical Overview. <http://www.nber.org/chapters/c6867.pdf>, 1993.

διαφορετικές από τις άκαμπτες συναλλαγματικές ισοτιμίες του κανόνα χρυσού που ίσχυε μέχρι το 1944 καθώς και από τα κυμαινόμενα επιτόκια που κυριαρχούσαν από τα μέσα του 1920. Οι ισοτιμίες στο νέο σύστημα μπορούσαν να μεταβληθούν κάτω από τη σύμφωνη γνώμη του ΔΝΤ όταν υπήρχαν σε μια χώρα θεμελιώδεις ανισότητες στις εξαγωγές της. Επιπλέον, κάθε μέλος του Ταμείου είχε τη δυνατότητα μετατροπής του νομίσματος του για πράξεις τρεχουσών συναλλαγών³.

Στο σύστημα ισοτιμιών που αναπτύχθηκε, τον κυρίαρχο ρόλο είχε το Αμερικάνικο Δολάριο. Η αμερικάνικη τράπεζα US Treasury κατείχε τα ¾ του αποθέματος χρυσού και καθόρισε την τιμή του δολαρίου στα 35 δολάρια ανά ούγκια χρυσού. Την ίδια περίοδο υπήρχαν χώρες που προσπαθούσαν να διατηρήσουν τα εθνικά τους νομίσματα στο 1% της ισοτιμίας του δολαρίου μέσω της αγοράς και της πώλησης δολαρίων.

Το 1949 24 χώρες υποτίμησαν το νόμισμά τους σε σχέση με το δολάριο ωστόσο οι προσαρμογές των συναλλαγματικών αξιών έγιναν λιγότερο συχνές με την πάροδο του χρόνου για τους ακόλουθους λόγους⁴:

- Η ανησυχία για την υποτίμηση των εθνικών νομισμάτων οδηγεί σε πλήγμα τη δημόσια εικόνα της χώρας
- Η ανησυχία ότι η αλλαγή της ισοτιμίας μπορεί να θεωρηθεί πως οδηγεί στην αυτοεκπλήρωση της ροής των κεφαλαίων
- Η υποτίμηση του νομίσματος μιας χώρας μπορούσε να οδηγήσει στη υποτίμηση των νομισμάτων και άλλων χωρών θέτοντας σοβαρά εμπόδια στο εμπόριο.
- Ήταν κοινή πεποίθηση πως η υποτίμηση ήταν δυνατόν να οδηγήσει σε αύξηση των τιμών των εισαγωγών και μείωση των τιμών των εξαγωγών
- Αναγνωρίστηκε πως οι πληθωριστικές επιπτώσεις που συνοδεύουν την υποτίμηση του νομίσματος μιας χώρας θα απαιτούσε τη συμπίεση της εγχώριας απορρόφησης γεγονός που θα είχε σημαντικό πολιτικό κόστος για την κυβέρνηση που θα χρεωνόταν την υποτίμηση.

Από το 1950 μέχρι το 1960 οι ευρωπαϊκές χώρες έλεγχαν το κεφάλαιο τους για τη διατήρηση χαμηλών επιτοκίων σε σχέση με το αμερικάνικο δολάριο και για την ανάπτυξη του εμπορίου. Επιπλέον την ίδια περίοδο οι ΗΠΑ τροφοδοτούσαν τις ελλειμματικές οικονομίες παρέχοντας ρευστότητα σε δολάρια σε όλον τον κόσμο. Κατά συνέπεια, οι ΗΠΑ είχαν τον ρόλο του παγκόσμιου τραπεζίτη παρέχοντας ρευστότητα σε όλον τον κόσμο.

Το 1959 τα ευρωπαϊκά νομίσματα χάνουν την αξία τους και η χρονιά χαρακτηρίζεται από τη μετατροπή του παγκόσμιου ελλείμματος του δολαρίου σε παγκόσμιο πλεόνασμα δολαρίου

Το 1961 το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Σουηδία, η Ολλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι ΗΠΑ σταθεροποίησαν την τιμή του χρυσού σε δολάρια στην Αγγλική αγορά στα 35\$ ανά ούγκια χρυσού όμως τα μέλη της ομάδας χρυσού δεν μπόρεσαν να ρυθμίσουν την τιμή του χρυσού με ιδιωτικές συναλλαγές και έτσι οι κεντρικές τράπεζες συμφώνησαν να μην πωλούν με την αγορά του χρυσού. Πριν το

³ Dellas, H., Tavlas, D., The Revived Bretton Woods System, Liquidity Creation, and Asset Price Bubbles. <http://www.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/2011/9/cj31n3-4.pdf>

⁴ Meltzer, A., U.S. Policy in the Bretton Woods Era. Federal Reserve Bank of St Louis available at http://research.stlouisfed.org/publications/review/91/05/Bretton_May_Jun1991.pdf, 1991.

1958 λιγότερο από το 10% του ελλείμματος των ΗΠΑ καλύφθηκε, ενώ μετά το τέλος του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου οι πωλήσεις χρυσού της Αμερικής καλύφθηκαν από τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις που ήταν διαθέσιμες να συσσωρεύσουν δολάρια στην αγορά.

Το σύστημα ισοτιμιών Bretton Woods συνέχισε να λειτουργεί μέχρι τις αρχές του 1973 και η παγκόσμια οικονομία χαρακτηρίστηκε από την επέκταση της παγκόσμιας ρευστότητας σε αμερικάνικα δολάρια. Επιπλέον, το 1968 η Ομοσπονδιακή Τράπεζα κατήγγειλε την υποχρεωτική κάλυψη του 25% σε χρυσό.

Η περίοδος από το 2002 έως το 2007 χαρακτηρίστηκε από μια μεγάλη συσσώρευση στο παγκόσμιο οικονομικό απόθεμα. Έτσι ενώ το παγκόσμιο απόθεμα από το 1998 μέχρι το 2002 αυξήθηκε κατά το ήμισυ την πενταετία από το 2002 μέχρι το 2007 αυξήθηκε κατά 120%⁴.

1.2 Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

Η ιστορία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος διακρίνεται σε τέσσερις διακεκριμένες περιόδους. Η πρώτη περίοδος αφορά από το 1828 μέχρι το 1927 και χαρακτηρίζεται από την ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος. Η Τράπεζα της Ελλάδος ιδρύθηκε το 1927 ενώ η λειτουργία της ξεκίνησε το 1928. Στόχος της ήταν να παρέχει λύσεις στα προβλήματα της εποχής⁵.

Στη δεύτερη περίοδο ανάπτυξης από το 1928 μέχρι το τέλος του Β παγκοσμίου πολέμου νομοθετούνται για πρώτη φορά ζητήματα που αφορούν στην οργάνωση του τραπεζικού συστήματος. Επιπλέον, το 1931 καθίσταται δυνατή η λειτουργία των τραπεζών με τη μορφή των ανώνυμων εταιρειών ενώ μετά το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου πραγματοποιούνται οι πρώτες κρατικοποιήσεις τραπεζών⁶.

Τη μεγαλύτερη κατάρρευση το ελληνικό τραπεζικό σύστημα τη γνώρισε την περίοδο της κατοχής όπου χαρακτηρίζεται από μεγάλο υπερπληθωρισμό. Μετά την απελευθέρωση στις τράπεζες δεν υπήρχαν επαρκείς καταθέσεις οπότε οι τράπεζες δεν μπορούσαν να παίξουν το ρόλο τους ως διαμεσολαβητές. Παρά τις απώλειες που είχε κατά την περίοδο της κατοχής η κυρίαρχη τράπεζα στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα ήταν η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος. Την περίοδο αυτή το ελληνικό τραπεζικό σύστημα χαρακτηρίζεται ως κερδοσκοπικό δεδομένου ότι ήταν πλήρως εξαρτημένο από την έκδοση τίτλων. Επιπλέον η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από τη δημοσίευση του νόμου περί λειτουργίας και ελέγχου των τραπεζών με τον οποίο καθορίστηκε ο τρόπος παρακολούθησης και ελέγχου των τραπεζών. Γενικά η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την ολιγοπωλιακή δομή του τραπεζικού συστήματος.

Την περίοδο 1957-1966 ιδρύονται ο Οργανισμός Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΟΒΑ), η Ελληνική Τράπεζα της Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΕΤΒΑ), η Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικών Αναπτύξεων (ΕΤΕΒΑ) και η τράπεζα Επενδύσεων. Το 1968 εγκαταστάθηκαν στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα ξένες τράπεζες όπως η Bank of America και η Manhattan Bank ενώ η εισχώρηση ξένων τραπεζών συνεχίζεται μέχρι το 1973.

⁵ Η Τράπεζα της Ελλάδος, <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Bank/default.aspx>

⁶ Μελάς, Κ. Η ιστορία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, www.kostasmelas.gr

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 το ελληνικό τραπεζικό σύστημα λειτουργούσε αυτόνομο χωρίς να δέχεται εξωτερικές παρεμβάσεις, υπέρ-ρυθμισμένο με πολλούς κανονιστικούς περιορισμούς και ελέγχους των δραστηριοτήτων. Επιπλέον, ήταν ολιγοπωλιακό όπου το μεγαλύτερο μέρος των καταθέσεων το είχαν δύο από τις τράπεζες η Εθνική και η Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος. Η παρέμβαση του κράτους ήταν σημαντική με δεδομένο ότι οι μεγαλύτερες τράπεζες ήταν κρατικές. Στο τέλος της δεκαετίας του 1990 οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες χαρακτηρίζονται από τα υψηλά επίπεδα κερδοφορίας που είχαν.

Παράλληλα το μερίδιο των δημόσιων τραπεζών μειώθηκε σημαντικά εξαιτίας ιδιωτικοποιήσεων, αναστολής λειτουργίας ορισμένων τραπεζικών ιδρυμάτων και ίδρυσης νέων ιδιωτικών τραπεζών και επίσης νέων ξένων τραπεζών.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ, τον Νοέμβριο του 2012 ήταν στην Ελλάδα εγκατεστημένα και λειτουργούσαν 52 πιστωτικά ιδρύματα (έναντι 62 τον Νοέμβριο του 2011), εκ των οποίων:

- 29 πιστωτικά ιδρύματα (16 εμπορικές και 13 συνεταιριστικές τράπεζες) που έχουν καταστατική έδρα στην Ελλάδα, έχουν αδειοδοτηθεί και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος και υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3601/2007,
- 18 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, επίσης, υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) του ν. 3601/2007, εποπτευόμενα από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής των πιστωτικών ιδρυμάτων,
- 4 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς δεν υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης, και
- 1 πιστωτικό ίδρυμα που έχει εξαιρεθεί από την εφαρμογή του ν. 3601/2007, δηλαδή το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

Έως το τέλος Νοεμβρίου 2012 αποχώρησαν από τη χώρα μας τέσσερα υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων με έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ένα υποκατάστημα πιστωτικού ιδρύματος με έδρα σε κράτος εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ πέντε πιστωτικά ιδρύματα (2 εμπορικές και 3 συνεταιριστικές τράπεζες) έπαψαν τη λειτουργία τους μετά την ολοκλήρωση της διευθέτησής τους (resolution), σύμφωνα με τα οριζόμενα στον ν. 3601/2007, όπως ισχύει.

1.3 Περιγραφή του τραπεζικού συστήματος σήμερα

Η δομή του τραπεζικού συστήματος κάθε χώρας αναπτύσσεται με μια μορφή που επιτυχώς προσφέρει τραπεζικές υπηρεσίες με δεδομένα τα οικονομικά, δημογραφικά

και γεωγραφικά χαρακτηριστικά κάθε χώρας. Οι τραπεζικές υπηρεσίες μπορούν να διακριθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες ⁷:

- Το σύστημα υπηρεσιών πληρωμών που σχετίζεται με την ανακύκλωση του νομίσματος και την παροχή στη ζήτηση καταθετικών λογαριασμών και άλλων μορφών παροχών σε τρίτους
- Τις ενδιάμεσες υπηρεσίες που διευκολύνουν την παροχή οικονομικών πόρων από τους αποταμιευτές αυτούς δηλαδή που παρέχουν τα κεφάλαια στις τράπεζες, στους επενδυτές αυτούς δηλαδή που δέχονται τα κεφάλαια από τις τράπεζες.
- Τις τραπεζικές επενδύσεις που μπορεί να κυμαίνονται από την πώληση και τη διαχείριση αμοιβαίων κεφαλαίων μέχρι την παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών σε επιχειρήσεις.

Το σύστημα πληρωμών κάθε ευρωπαϊκής τράπεζας διέπεται από τους κανόνες που ορίζονται στο Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Τα συστήματα πληρωμών ελέγχονται από την Κεντρική Τράπεζα κάθε χώρας έτσι ώστε να εποπτεύονται τα συστήματα πληρωμών και να διασφαλίζεται η αξιοπιστία τους, να περιορίζεται ο συστημικός κίνδυνος και να ενισχύεται ο ανταγωνισμός. Τα συστήματα πληρωμών διακρίνονται στα συστήματα μεγάλων πληρωμών και στα συστήματα λιανικών πληρωμών ⁸.

Τα συστήματα μεγάλων πληρωμών ορίζονται από το διευρωπαϊκό σύστημα πληρωμών TARGET 2 το οποίο δημιουργήθηκε για την κάλυψη των απαιτήσεων για ομοιόμορφες διαδικασίες πληρωμών ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες. Το συγκεκριμένο σύστημα καλύπτει ομοιογενείς εργασίες τραπεζών καθιστώντας ομαλή και αποτελεσματική την επεξεργασία των πληρωμών όπως επίσης και την αξιοπιστία τους.

Τα συστήματα λιανικών πληρωμών απαρτίζονται από το Διατραπεζικό Σύστημα ΔΙΑΣ και το Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών (ΓΣΑ). Το Διατραπεζικό Σύστημα ΔΙΑΣ αποτελεί ένα σύστημα πληρωμών μικρής αξίας με εξέχουσα σημασία (Prominently Important Retail Systems-PIRPS) και ακολουθεί τα πρότυπα επίβλεψης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα το συγκεκριμένο σύστημα πληρωμών επιβλέπεται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Μέσω του συγκεκριμένου συστήματος διεκπεραιώνονται ένα πλήθος πληρωμών όπως μεταφορές πίστωσης, άμεσες χρεώσεις, επιταγές, συναλλαγές σε ΑΤΜ και πληρωμές με κάρτες ⁹.

Το Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών αποτελεί σύστημα πολυμερούς συμψηφισμού το οποίο αποτελεί το βασικό χειριστή των επιταγών τόσο σε ευρώ όσο και σε συνάλλαγμα. Η τράπεζα της Ελλάδος είναι προεδρεύον μέλος στο πενταμελές συμβούλιο που εποπτεύει το ΓΣΑ. Στο συγκεκριμένο σύστημα ανήκουν όλα τα

⁷ Jaffee D., Levonian, M., The Structure of Banking Systems In Developed and Transition Economies, European Financial Management, 7, (2), pp.161-181, 2002

⁸ Συστήματα Πληρωμών και Διακανονισμού,
<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/default.aspx>

⁹ Διατραπεζικά Συστήματα ΑΕ, Το σύστημα πληρωμών
<http://www.dias.com.gr/default.aspx?pid=24&mid=25>

πιστωτικά ιδρύματα με έδρα την Ελλάδα. Καθήκον του είναι η εκκαθάριση των τραπεζικών και ιδιωτικών επιταγών σε ευρώ ή ξένα νομίσματα ¹⁰.

Σε κάθε επιτυχημένο τραπεζικό σύστημα οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται έτσι ώστε το οριακό όφελος των πελατών να ισούται με το οριακό κόστος της παροχής της υπηρεσίας από την τράπεζα. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει οι τιμές των τραπεζικών υπηρεσιών να είναι διαθέσιμες στην ελεύθερη και ανταγωνιστική αγορά αλλιώς οι τράπεζες θα προσφέρουν είτε περιορισμένες υπηρεσίες όταν έχουν περιορισμένη ισχύ αγοράς είτε υπερβολικές υπηρεσίες που δεν θα μπορούν να υποστηρίξουν όταν περιορίζονται από κανονισμούς.

Οι εξωγενείς παράγοντες που επηρεάζουν το τραπεζικό σύστημα μιας χώρας είναι το Εθνικό Ακαθάριστο Προϊόν (ΑΕΠ), ο πληθυσμός της χώρας, το μέγεθος της, το ποσοστό των μεταναστών που ζουν και δραστηριοποιούνται σε αυτήν καθώς και Σημαντικό ρόλο στη διάρθρωση του τραπεζικού συστήματος στην Ευρώπη έχει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Οι κεντρικές τράπεζες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε πολλά οικονομικά ζητήματα των χωρών όπως στην έκδοση χαρτονομισμάτων, στη μεταβολή των επιτοκίων και στον έλεγχο και διατήρηση της ρευστότητας της αγοράς. Όλοι αυτοί οι παράγοντες προετοιμάζονται και διευθύνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Η ΕΚΤ αποτελεί τον κύριο τραπεζικό οργανισμό και αποτελείται από τρεις διαστάσεις ¹¹.

Το κύριο καθήκον της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας είναι η διαμόρφωση της σταθερότητας των τιμών και των επιτοκίων και κατά επέκταση η συνολική διαδικασία της διαμόρφωσης οικονομικής πολιτικής που περιλαμβάνει την προετοιμασία, τις συζητήσεις, τις αποφάσεις, την επικοινωνία και την ολοκλήρωσή της. Ο ρόλος της ΕΚΤ είναι ο ίδιος με το ρόλο των κεντρικών τραπεζών δηλαδή η διεύθυνση όλων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της Ευρώπης. Η κεντρική τράπεζα αποτελεί την κορυφαία τράπεζα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγκεντρώνει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- το διοικητικό συμβούλιο που διαμορφώνει τη νομισματική πολιτική,
- το διοικητικό συμβούλιο που υλοποιεί τις αποφάσεις της ΕΚΤ και
- το γενικό συμβούλιο που εκτελεί τις αποφάσεις σε συνεννόηση με όλες τις εθνικές κεντρικές τράπεζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η τράπεζα των τραπεζιτών μπορεί να θεωρηθεί ως ένας οργανισμός του οποίου οι υποχρεώσεις καθορίζονται από τις εμπορικές τράπεζες που αποτελούν μέρος των αποθεματικών τους. Ένας άλλος ορισμός για την τράπεζα των τραπεζιτών είναι πως αποτελεί τον οικονομικό εκείνο μηχανισμό που διασφαλίζει τη διακίνηση του συναλλάγματος ¹²

Όσον αφορά στο μονοπώλιο της έκδοσης χαρτονομισμάτων αυτό δημιουργεί επιπρόσθετη ευθύνη στις κεντρικές τράπεζες για την τροφοδοσία των χωρών. Αν η κεντρική τράπεζα εκδώσει πάρα πολλά νομίσματα μπορεί να οδηγήσει σε πληθωρισμό ενώ από την άλλη, η έλλειψη ρευστότητας μπορεί να οδηγήσει σε κρίση

¹⁰ Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών,

<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/clearingoffice.aspx>

¹¹ Foukal, R., The European Central Bank — History, Structure, and the Decision Making Process, available at

<http://www.neumann.edu/academics/divisions/business/journal/review2010/Foukal.pdf>

¹² White, L. (1999). The theory of monetary institutions. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell.

ρευστότητας. Δευτερεύοντες ρόλοι των κεντρικών τραπεζών είναι η διατήρηση χρηματικών αποθεμάτων των τραπεζών και ο έλεγχος της χρηματοπιστωτικής αγοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

2.1 Ορισμός της οικονομικής κρίσης

Έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς και ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε περίπτωσης διαφορετικοί ορισμοί για την έννοια της οικονομικής κρίσης. Στο παρελθόν, ως οικονομική κρίση οριζόταν η μείωση της ανθρώπινης προσπάθειας, εξαιτίας εξωτερικών παραγόντων, όπως οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες, οι ασθένειες, οι πόλεμοι κ.α. Ωστόσο, μετά την εξάπλωση της βιομηχανίας και του καπιταλιστικού συστήματος, η έννοια της οικονομικής κρίσης έχει διαφοροποιηθεί. Οικονομική κρίση λοιπόν, θεωρείται το φαινόμενο της υπερπαραγωγής ή υπερπροσφοράς αγαθών και υπηρεσιών με ταυτόχρονη μείωση της ζήτησης, λόγω ανεργίας, ανεπαρκούς εισοδήματος ή άλλων παραγόντων που επιδρούν αρνητικά στον καταναλωτή¹³.

Σύμφωνα με ένα ευρύτερο ορισμό κύρια γνωρίσματα των κρίσεων αποτελούν μια απότομη πτώση των τιμών των περιουσιακών στοιχείων, καθώς και χρεοκοπίες μεγάλων επιχειρήσεων κλπ. Ο Mishkin (1992) παρέχει ένα πλαίσιο ασύμμετρης πληροφόρησης για την κατανόηση της φύσης των χρηματοοικονομικών κρίσεων. Σύμφωνα με τον ορισμό του, οικονομική κρίση αποτελεί μια αναστάτωση στις χρηματοπιστωτικές αγορές στις οποίες τα προβλήματα adverse selection και moral hazard επιδεινώνονται, και οι χρηματοπιστωτικές αγορές δεν είναι σε θέση να διοχετεύσουν αποτελεσματικά τα κεφάλαια σε εκείνους που έχουν τις πιο παραγωγικές επενδυτικές ευκαιρίες¹⁴.

Η οικονομική κρίση είναι μία διατάραξη των χρηματοοικονομικών αγορών, η οποία προκαλεί επιδείνωση των προβλημάτων της αντίστροφης επιλογής και του ηθικού κινδύνου με αποτέλεσμα την ανικανότητα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων να διοχετεύσουν κεφάλαια με αποτελεσματικό τρόπο στις περισσότερες αποδοτικές ευκαιρίες¹⁵.

Το πρόβλημα αυτό συνήθως εμφανίζεται πρώτα σε μία χώρα και ύστερα μεταφέρεται και σε άλλες. Ο Peter Summers υποστηρίζει ότι η μετάδοση της κρίσης μπορεί να μεταφερθεί με αρκετούς διαφορετικούς τρόπους¹⁶.

- Η επέλευση των ίδιων αρνητικών παραγόντων σε πολλές χώρες, π.χ. η κρίση στην αγορά των ομολόγων.
- Οι αρνητικές μεταβολές σε τιμές και εισόδημα μπορούν να μεταφερθούν από χώρα σε χώρα λόγω της ανοιχτής διακίνησης αγαθών και γενικά των εμπορικών δεσμών.

¹³ Kaminsky, G.L. (2003), Varieties of Currency crisis, NBER working paper, No. 10193

¹⁴ Mishkin, F. S., (1992), Anatomy of a financial crisis», Journal of evolutionary Economics, Vol. 2, pp. 115-130.

¹⁵ Ρουμπινή Μ. (2010), “Η οικονομία της κρίσης”, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, σελ: 100

¹⁶ Σπύρου Σ. (2003), Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου, εκδ. Ευγ. Μπένου, σελ: 80

- Συνήθως τα κράτη ανταγωνίζονται μεταξύ τους με αποτέλεσμα να υποτιμούνται τα νομίσματα.
- Όταν μια χώρα έχει δανείσει ή έχει δανειστεί από μία άλλη χώρα, τότε αν η μία από αυτές έχει αρνητικές εξελίξεις στην οικονομία της θα παρουσιάσει και η άλλη χώρα πρόβλημα λόγω της συναλλαγής αυτής.
- Η μείωση της ρευστότητας στην αγορά μιας χώρας μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των θέσεων των επιχειρήσεων της στο εξωτερικό, με αποτέλεσμα να επηρεαστεί και η ρευστότητα στις άλλες χώρες.
- Ο πανικός που επικρατεί στους επενδυτές σε περιόδους απότομης πτώσης των τιμών των περιουσιακών στοιχείων, δεν τους προτρέπει να προχωρήσουν σε επενδύσεις.

Οικονομική κρίση, δηλαδή είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Αποτέλεσμα αυτής της μείωσης είναι η μείωση των επενδύσεων που αποτελούν κινητήρια δύναμη ανάπτυξης της εκάστοτε οικονομίας.

Αυτό που μπορούμε να παρατηρήσουμε σε όλες τις πιθανές προσεγγίσεις, ωστόσο είναι ότι σε κάθε οικονομία, η οικονομική δραστηριότητα άλλοτε αυξάνεται γρήγορα, άλλοτε αργά και άλλοτε μειώνεται. Αυτές οι μεταβολές της οικονομικής δραστηριότητας ονομάζονται οικονομικοί κύκλοι ή αλλιώς οικονομικές διακυμάνσεις και έχουν κυκλική μορφή, δηλαδή επαναλαμβάνονται.

Μία από τις φάσεις από τις οποίες διέρχεται η εκάστοτε οικονομία κατά τη διάρκεια του οικονομικού κύκλου είναι και η φάση της οικονομικής καθόδου που θα οδηγήσει στην ύφεση, κατά την οποία παρατηρούνται φαινόμενα μείωσης της κατανάλωσης, στασιμότητας ή μείωσης των επενδύσεων και του εισοδήματος των καταναλωτών, σημαντική αύξηση της ανεργίας και του πληθωρισμού¹⁷, ένα επιχειρηματικό κλίμα που δεν είναι ευνοϊκό για την ανάληψη επενδύσεων καθώς επίσης και ένα κλίμα απαισιοδοξίας για το μέλλον¹⁸.

Ανεξάρτητα από τον εκάστοτε ορισμό της έννοιας της οικονομικής κρίσης, κατάλληλο ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής το μόνο σίγουρο συμπέρασμα είναι ότι η οικονομική κρίση οδηγεί την αγορά μακριά από το επίπεδο ισορροπίας.

2.2 Συνοπτική Ιστορική Αναδρομή Περιόδων οικονομικών κρίσεων

Όπως ειπώθηκε ήδη, οικονομική κρίση είναι μια περίοδος ανισορροπίας στην αγορά που απειλεί όχι μόνο την οικονομική αλλά και την πολιτική και κοινωνική δομή κάθε κοινωνίας. Παρά τις αλλεπάλληλες περιόδους κρίσεως στις οποίες έχει περιέλθει η παγκόσμια οικονομία ανά τις δεκαετίες, οι οικονομολόγοι καθώς και οι κυβερνήσεις

¹⁷ Με τον όρο ανεργία εννοούμε την κατάσταση κατά την οποία τα οικονομούντα άτομα ενώ θέλουν και είναι ικανά να εργαστούν δεν μπορούν να βρουν απασχόληση. Μπορεί να μετρηθεί είτε ως απόλυτο μέγεθος, πχ σε χιλιάδες ανέργους είτε ως ποσοστό, από τον τύπο (ποσοστό ανεργίας=άνεργοι/εργατικό δυναμικό*100)

¹⁸ Blanchard O.J, (2005), European unemployment: The evolution of facts and ideas, MIT Department of Economics Working Paper 05-24

των κρατών δεν έχουν επιτύχει να τις αποτρέψουν, ίσως γιατί οι δυνάμεις της αγοράς και της κερδοσκοπίας να υπερέχουν αυτών.

Αξίζει ωστόσο να γίνει μια συνοπτική αναφορά στις πιο σημαντικές περιόδους ύφεσης τις οποίες έχουν βιώσει διάφορες χώρες.

• *Το Κραχ του 1929*

Θεωρείται η μεγαλύτερη οικονομική κρίση στην ιστορία που έχει την αφετηρία της στις ΗΠΑ. Ξέσπασε την περίφημη «Μαύρη Πέμπτη» 24 Οκτωβρίου 1929 στις ΗΠΑ και προκάλεσε πανικό στους επενδυτές, με αποτέλεσμα η Wall Street να κλείσει με απώλειες 13% την ημέρα εκείνη. Ως κύρια αιτία της συγκεκριμένης κρίσης μπορεί να θεωρηθεί η ανισορροπία στην οικονομία των ΗΠΑ και οι κινήσεις του υπεραισιόδοξου βιομηχανικού τομέα, που οδήγησαν στην δημιουργία ενός ευάλωτου κλίματος παγκοσμίως¹⁹. Για την αντιμετώπιση της κρίσης, η κυβέρνηση των ΗΠΑ επέλεξε την πολιτική του New Deal με πολιτικές ενεργής διαχείρισης της ζήτησης, ενώ αντίθετα οι κυβερνήσεις των λοιπών χωρών επέλεξαν να ακολουθήσουν την εθνική τους πολιτική μειώνοντας τις δαπάνες τους²⁰.

• *Οι πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του 1970*

Έχουν την αφετηρία τους το 1973 όταν τα μέλη του Οργανισμού Αραβικών Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών ανακοίνωσαν ότι δεν θα προμήθευαν πλέον με πετρέλαιο τις χώρες που υποστήριζαν το Ισραήλ στη διαμάχη του με τη Συρία και την Αίγυπτο. Στις χώρες αυτές συμπεριλαμβάνονταν οι ΗΠΑ, οι σύμμαχοί τους στη Δυτική Ευρώπη και η Ιαπωνία. Λόγω της μεγάλης εξάρτησης των βιομηχανικών κρατών από το πετρέλαιο, δημιουργήθηκαν έντονες πληθωριστικές τάσεις στην αγορά και εμφανίστηκε το φαινόμενο του στασιμοπληθωρισμού. Η συγκεκριμένη περίοδος κρίσεων ξεπεράστηκε με την κίνηση των στοχευόμενων χωρών να βρουν νέες αγορές πετρελαίου, πχ Μεξικό και να περιορίσουν την εξάρτησή τους από τον OPEC. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια συνεχή μείωση της τιμής του πετρελαίου και την εξάπλωση άλλων πετρελαιοπαραγωγών χωρών²¹.

• *Η «Μαύρη Δευτέρα» του 1987*

Χώρα έναρξης της κρίσης είναι και πάλι οι ΗΠΑ, όπου ο δείκτης Dow Jones παρουσίασε μεγάλη πτώση με αποτέλεσμα να επικρατήσει πανικός στους επενδυτές, οι οποίοι έσπευδαν να πουλήσουν τις μετοχές τους. Κύρια αιτία της συγκεκριμένης κρίσης ήταν οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις καθώς επίσης και η τεχνολογία της εποχής, η οποία παρουσίασε σημαντικές ελλείψεις στις δικλίδες ασφαλείας των χρηματοπιστωτικών προϊόντων, με αποτέλεσμα μεγάλες απώλειες στους επενδυτές. Η κρίση αν και εξαπλώθηκε και στον υπόλοιπο κόσμο αντιμετωπίστηκε με την αύξηση της ρευστότητας στην αγορά, γεγονός που επέτρεψε στα τραπεζικά ιδρύματα να μειώσουν τα επιτόκιά τους και να εγκρίνουν δάνεια στις μεγαλύτερες εισηγμένες επιχειρήσεις²¹.

¹⁹ Προβόπουλος Γ., (2009), Οι δύο παγκόσμιες κρίσεις (του 1929 και η σημερινή) και η ελληνική οικονομία: μερικές κρίσιμες, και χρήσιμες συγκρίσεις www.bankofgreece.gr

²⁰ IMF, (2009), World economic outlook, From recession to recovery: How soon and how strong?

²¹ Χαρδούβελλης Γ., Κολλίντζας Τ., Ψαλιδόπουλος Μ., Καραμούζης, (2009), Η κρίση του 2007-2009: τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές, Eurobank research, Τόμος IV, τεύχος

• Η «φούσκα» των μετοχών υψηλής τεχνολογίας

Κύρια αιτία που η «φούσκα» των μετοχών έσπασε ήταν το γεγονός ότι μετοχές των εταιρειών υψηλής τεχνολογίας ήταν υπερτιμημένες καθώς επίσης και το ότι οι εκτιμήσεις των αναλυτών ήταν θετικές για εταιρείες που είχαν σημαντικά οικονομικά προβλήματα. Επίσης, η διαφθορά εταιρειών που δήλωναν περισσότερα κέρδη από τα πραγματικά ήταν ένας ακόμη καταλυτικός παράγοντας που συντέλεσε στην μεγάλη πτώση της οικονομίας και στη συρρίκνωση των επενδύσεων. Αντιμετωπίστηκε με άμεση επέμβαση και μείωση των επιτοκίων²¹.

Χαρακτηριστικά της τρέχουσας χρηματοπιστωτικής κρίσης 2007-2012

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε το 2007 με το φαινόμενο της «φούσκας» των ακινήτων στις ΗΠΑ και εξαπλώθηκε ταχύτατα και στον υπόλοιπο αναπτυγμένο κόσμο, μπορεί να χαρακτηριστεί, εκτός των άλλων ως κρίση εμπιστοσύνης στο παγκόσμιο οικονομικό οικοδόμημα. Έχει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, παρουσιάζοντας ομοιότητες και σημαντικές διαφορές με τις χρηματοοικονομικές κρίσεις που έχουν πλήξει κατά καιρούς την παγκόσμια οικονομία

Συγκεκριμένα, της κρίσης του 2007 προηγήθηκε μια μακρά περίοδος οικονομικής άνθησης και πιστωτικής επέκτασης, γεγονός που της δίνει αρκετές ομοιότητες με την κρίση του 1929. Το βασικό της χαρακτηριστικό είναι ότι, όπως και σε κάθε άλλη περίοδο οικονομικής κρίσης η περίοδος ύφεσης που ακολουθεί έχει πολύ πιο έντονα και αρνητικά αποτελέσματα για το σύνολο της οικονομίας²¹.

Μετά τη «φούσκα» στην αγορά ακινήτων στις ΗΠΑ, η οικονομική κρίση εξαπλώθηκε ταχύτατα και στις υπόλοιπες χώρες μέσω του παγκοσμιοποιημένου οικονομικού συστήματος και του διεθνούς εμπορίου. Κάτι που δεν είχε συμβεί σε παλαιότερες περιπτώσεις οικονομικής αστάθειας που έπληξαν μόνο συγκεκριμένες περιοχές, λόγω του τοπικού τους χαρακτήρα. Χαρακτηρίζεται, συνεπώς ως μια κρίση εμπιστοσύνης μεταξύ τόσο των πιστωτικών ιδρυμάτων όσο και μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επενδυτών αλλά και ως κρίση ρευστότητας, λόγω των πτωχεύσεων τραπεζικών οργανισμών, όπως η Lehman Brothers²².

Έχει πλήξει, εκτός από το τραπεζικό σύστημα και την πραγματική οικονομία κυρίως μέσω της αδυναμίας των τραπεζών να χορηγήσουν δάνεια αλλά και της συνεχούς καταστροφής του πλούτου των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων εξαιτίας της φούσκας των ακινήτων και της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής που ακολουθείται σε πολλές από τις πληγείσες χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.

Ακόμα ένα κύριο χαρακτηριστικό της τρέχουσας χρηματοπιστωτικής κρίσης είναι η κατάρρευση του διεθνούς εμπορίου και ο αρνητικός ρυθμός επενδύσεων, κατανάλωσης, ανεργίας και πληθωρισμού. Στα θετικά στοιχεία, παρόλα αυτά συγκαταλέγεται η εγρήγορση που επέδειξαν οι εποπτικές αρχές που με αφορμή το ξέσπασμα της κρίσης προχώρησαν στην αναθεώρηση του ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει τα πιστωτικά ιδρύματα με τη σύναψη του Συμφώνου της «Βασιλείας III» με στόχο να θωρακίσουν το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα από τους κινδύνους που το περιβάλλουν²¹.

²² Οικονομικό Δελτίο Alphabank, (2009), Τα αίτια της χρηματοοικονομικής κρίσεως και η προοπτική εξόδου της παγκόσμιας οικονομίας από την ύφεση, τεύχος 108

2.3 Τα αίτια έναρξης της Χρηματοοικονομικής Κρίσης του 2008 σε παγκόσμιο επίπεδο

Όσον αφορά στο τι προκάλεσε το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης το 2008 οι αναλυτές έχουν καταλήξει σε συμφωνία, στο ότι ο παράγοντας που την προκάλεσε δεν είναι ένας αλλά ένας συνδυασμός πολλών παραγόντων που η ύπαρξη του ενός επιδεινώνει τη θέση του άλλου και αντίστροφα. Είναι γενικά αποδεκτό ότι η ύπαρξη των παραγόντων αυτών ως μεμονωμένα στοιχεία δεν θα είχε σημαντική επίδραση στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, ο συνδυασμός τους ωστόσο προκάλεσε και συνεχίζει να προκαλεί παγκόσμια ανισορροπία και συνεχή προβλήματα στην οικονομία. Οι κατηγορίες παραγόντων που θεωρούνται ότι οδήγησαν στη δημιουργία της Χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008 είναι οι ακόλουθες²³:

1. Οι μακροοικονομικές ανισορροπίες σε παγκόσμιο επίπεδο:

Λέγοντας μακροοικονομικές ανισορροπίες εννοούμε τις ανισορροπίες των διαφόρων χωρών παγκοσμίως όσον αφορά στα μεγέθη της εσωτερικής τους αποταμίευσης και επένδυσης. Συγκεκριμένα, η ανερχόμενη οικονομία της Κίνας παρουσίασε σημαντικό πλεόνασμα στις τρέχουσες συναλλαγές της τις τελευταίες δεκαετίες, σε αντίθεση με τις ΗΠΑ που παρουσίασαν έλλειμμα. Ωστόσο, οι κυβερνήσεις της Κίνας προτίμησαν, αντί να επενδύσουν στο εσωτερικό της χώρας τους ώστε να αυξήσουν την εσωτερική ζήτηση να επενδύουν σε Αμερικανικά αξιόγραφα. Αποτέλεσμα της κινεζικής αυτής πολιτικής ήταν να υπάρχει μεγάλη ρευστότητα στην αγορά των ΗΠΑ και αύξηση του δανεισμού με χαμηλά επιτόκια, όπως επίσης και χαλάρωση των όρων χρηματοδότησης των τραπεζών. Ως συνέπεια, οδηγούμαστε στη φούσκα των ακινήτων καθώς και στην επιδίωξη υψηλών αποδόσεων εκ μέρους των επενδυτών.

2. Ρυθμιστικές ατέλειες και ελαστική εποπτεία

Τα τελευταία χρόνια πριν την έναρξη της κρίσης παρατηρήθηκε η ύπαρξη μιας πιο ελαστικής πολιτικής όσον αφορά στο ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων. Αναλαμβάνοντας έναν πιο κερδοσκοπικό και επεκτατικό ρόλο, από τον παραδοσιακό ρόλο διεκπεραίωσης των τραπεζικών τους συναλλαγών οι τράπεζες κατέληξαν να είναι απλές μεσάζουσες στη σύναψη στεγαστικών δανείων στις ΗΠΑ, όπου με τη διαδικασία συνεχών τιτλοποιήσεων έδωχαν από πάνω τους το ρίσκο και τον κίνδυνο από τον ισολογισμό τους. Σημαντικός αρνητικός παράγοντας ήταν επίσης η λειτουργία του συστήματος αμοιβών των στελεχών των πιστωτικών ιδρυμάτων. Η λογική των υπερβολικά υψηλών αμοιβών των στελεχών (λεγόμενα Golden Boys) οι οποίοι εστίαζαν κυρίως στην βραχυπρόθεσμη κερδοφορία της επιχείρησης και όχι στη μακροπρόθεσμη οδήγησε στην λανθασμένη αξιολόγηση των επενδυτικών σχεδίων και στην αλόγιστη χορήγηση στεγαστικών δανείων αδιαφορώντας για τον κίνδυνο αδυναμίας αποπληρωμής, λόγω έλλειψης περιουσιακών στοιχείων και εισοδήματος των δανειοληπτών.

²³ Χαρδούβελλης Γ., Κολλίντζας Τ., Ψαλιδόπουλος Μ., Καραμούζης, (2009), Η κρίση του 2007-2009: τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές, Eurobank research, Τόμος IV, τεύχος

3. Μεγάλη πιστωτική επέκταση και υψηλή μόχλευση

Με τον όρο μόχλευση εννοούμε τα ίδια και τα δανειακά κεφάλαια ενός χρηματοοικονομικού ιδρύματος σε σχέση με το ενεργητικό αυτού. Υψηλή μόχλευση σημαίνει ότι τα ίδια και τα δανειακά κεφάλαια είναι πολύ υψηλότερα σε σχέση με το ενεργητικό του τραπεζικού ιδρύματος. Στις ΗΠΑ, στην προ κρίσεως εποχή υψηλή μόχλευση παρατηρούνταν όχι μόνο στους τραπεζικούς και επενδυτικούς οργανισμούς αλλά και στα ίδια τα νοικοκυριά που βρέθηκαν να θέλουν να επωφεληθούν από τα χαμηλά επιτόκια της αγοράς και σύναψαν στεγαστικά δάνεια με τα τραπεζικά ιδρύματα για την αγορά κατοικίας, με αποτέλεσμα την τεράστια αύξηση στις τιμές των κατοικιών στις ΗΠΑ. Η υψηλή αυτή μόχλευση των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων σε συνδυασμό με τον βραχυπρόθεσμο δανεισμό οδήγησε στην ταχύτατη εξάπλωση της κρίσης από την αγορά δανείων χαμηλής εξασφάλισης (sub primes) στις αγορές και άλλων περιουσιακών στοιχείων.

4. Η ιδεολογία της αποτελεσματικής αγοράς

Η αντίληψη της αποτελεσματικής αγοράς οδήγησε σε χρήση ορισμένων βασικών αρχών λειτουργίας της παγκόσμιας οικονομίας, όπως για παράδειγμα η ικανότητα των αγορών να επανέρχονται σε καταστάσεις ισορροπίας και να εποπτεύονται μόνες τους με τη βοήθεια ορισμένων ελάχιστων ρυθμιστικών εποπτικών κανόνων, η αντίληψη της ορθολογικής συμπεριφοράς των οικονομικών μονάδων, η αποδοχή της σταθερότητας της οικονομίας της αγοράς κ.α. Ταυτόχρονα οι τρεις οίκοι αξιολόγησης (Moody's, S&P, Fitch) ακολουθούσαν ανεπαρκή και μεροληπτική αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του δανειολήπτη (χώρα, οργανισμός κτλ) και δεν λάμβαναν υπόψη τον συστημικό κίνδυνο. Η πολιτική αυτή ακολουθούνταν προκειμένου να ικανοποιήσουν συγκεκριμένα συμφέροντα, με αποτέλεσμα να αξιολογούν ως ασφαλή αξιόγραφα πολύ κακής ποιότητας και εξασφάλισης. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε παραπλάνηση των επενδυτών, οι οποίοι θεωρούσαν ότι είχαν επενδύσει σε υγιή χρηματοοικονομικά προϊόντα, κάτι που δεν ήταν αληθές.

5. Η φούσκα ακινήτων στις ΗΠΑ

Μετά το 2001 υπήρχε μια συνεχής αύξηση στις τιμές των ακινήτων στις ΗΠΑ, η οποία σταμάτησε στα μέσα του 2006 οπότε και ξεκίνησε η πτώση τους. Το γεγονός αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τα νοικοκυριά να μην είναι στην οικονομική ευχέρεια να αποπληρώσουν τις δόσεις των στεγαστικών τους δανείων προς τις τράπεζες οπότε να υπάρχουν σημαντικές καθυστερήσεις πληρωμών. Αυτό οδήγησε στην πτώση της αξίας του σπιτιού σε επίπεδα χαμηλότερα από την αξία των στεγαστικών δανείων και συνεπώς στη χρεοκοπία των νοικοκυριών και τις κατασχέσεις σπιτιών. Ο παράγοντας που οδήγησε στην αδυναμία αποπληρωμής ήταν η πολιτική των τραπεζικών ιδρυμάτων των ΗΠΑ να παρέχουν χωρίς όρια δανειακά κεφάλαια χαμηλής εξασφάλισης (sub primes) σε δανειολήπτες που δεν είχαν τη δυνατότητα αποπληρωμής. Η πολιτική αυτή μας δείχνει την ασυνέπεια των πιστωτικών ιδρυμάτων στους εποπτικούς κανόνες με αποτέλεσμα τον μεγάλο πιστωτικό κίνδυνο

που οδήγησε στην κατάρρευση της αγοράς ακινήτων στις ΗΠΑ και την εξάπλωση της κρίσης τόσο σε άλλα χρηματοοικονομικά προϊόντα όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο ²⁴.

2.4 Ενέργειες αντιμετώπισης της κρίσης παγκοσμίως

Η πιστωτική κρίση που είχε την αφετηρία της στις ΗΠΑ το 2007 και εξαπλώθηκε ταχύτατα και στον υπόλοιπο κόσμο, έχει προκαλέσει πλήθος αρνητικών επιπτώσεων σε όλα τα κράτη και ένα κλίμα ανασφάλειας και απαισιοδοξίας για το μέλλον. Ωστόσο, στα αρχικά της στάδια έγινε προσπάθεια άμεσης αντιμετώπισής της από την πλειονηφία των κρατών παγκοσμίως, προκειμένου να αποφευχθεί το σενάριο ολοκληρωτικής κατάρρευσης του παγκόσμιου οικονομικού οικοδομήματος. Συγκεκριμένα οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν είναι οι ακόλουθες ²⁵:

1. Πολιτική των επιτοκίων :

Τόσο η Ομοσπονδιακή τράπεζα των ΗΠΑ (Fed) όσο και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) προχώρησαν σε μείωση των επιτοκίων τους ώστε να ενισχυθεί η ρευστότητα στην αγορά. Συγκεκριμένα, η Fed όρισε ένα εύρος επιτοκίου, αντί για έναν απλό αριθμό κάτι που έγινε για πρώτη φορά. Η ΕΚΤ από την άλλη, αν και με κάποια καθυστέρηση, λόγω του βασικού της στόχου για μικρό πληθωρισμό προχώρησε και αυτή σε μείωση των επιτοκίων.

2. Νέες στρατηγικές Νομισματικής Πολιτικής

Για πρώτη φορά, εκτός από τη μείωση των επιτοκίων τόσο η Fed όσο και η ΕΚΤ, σε μικρότερο βαθμό προχώρησαν και στη λήψη πλήθους άλλων μη συμβατικών μέτρων που ονομάστηκαν «μέτρα ποσοτικής και ποιοτικής χαλάρωσης» προκειμένου να διοχετευθεί ρευστότητα στην αγορά. Μερικά τέτοιου είδους μη συμβατικά μέτρα εκ μέρους της Fed μπορούν να θεωρηθούν τα εξής:

- Διευκολύνσεις μέσω δημοπρασιών καθορισμένης διάρκειας
- Ανταλλαγή νομισμάτων (swap currency lines) μεταξύ της Fed, της ΕΚΤ και της Κεντρικής Τράπεζας της Ελβετίας για να βελτιωθεί η ρευστότητα στις χρηματαγορές.
- Νέος τρόπος δανεισμού τίτλων
- Διάσωση τραπεζών
- Χρηματοδότηση επιχειρήσεων κα

²⁴ Winston Chang, (2011), Financial crisis of 2007-2010, State University of New York at Buffalo Department of economics

²⁵ Οικονομικό δελτίο Alphabank, (2009), Η κρίση του 2007-2009: η άνοδος και η πτώση της χρηματοοικονομικής μόχλευσης, Τεύχος 108

3. Σύστημα εγγυήσεων για τη διάσωση του χρηματοοικονομικού συστήματος

Βασικός παράγοντας για τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι η εξάλειψη του πανικού των καταθετών. Και αυτό γιατί σε περιόδους οικονομικής αστάθειας και αβεβαιότητας, ακόμα και φερέγγυες τράπεζες είναι πιθανό να χάσουν την αξία και τη σταθερότητά τους, λόγω του πανικού που δημιουργείται για διάφορους λόγους στους καταθέτες. Συνεπώς, απαραίτητο στοιχείο σταθερότητας είναι η δημιουργία ενός συστήματος εγγυήσεων καταθέσεων που θα είναι σε θέση να ηρεμήσει τον κάθε καταθέτη και να τον διαβεβαιώσει ότι δεν θα χάσει τα χρήματά του.

Αυτό συμβαίνει γιατί ο τρόπος λειτουργίας των τραπεζών είναι ο εξής: οι τράπεζες δανείζουν τα χρήματα των καταθετών για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από το χρόνο που μπορεί αυτοί να θελήσουν να τα αποσύρουν. Οπότε, σε περιόδους πανικού οι καταθέτες θα αποσύρουν τα χρήματά τους, από φόβο μήπως τα χάσουν και έτσι τα τραπεζικά ιδρύματα δεν θα έχουν τη δυνατότητα χρηματοδότησης.

Με τη χρήση, ωστόσο του συστήματος εγγυήσεων, το οποίο είναι σε θέση να εξασφαλίσει τη δυνατότητα επιστροφής στον καταθέτη του μεγαλύτερου ποσοστού της κατάθεσής του, οι καταθέτες καθησυχάζονται και συνεπώς δεν προβαίνουν σε απόσυρση των χρημάτων τους. Το σύστημα εγγύησης καταθέσεων αποτελεί την πρώτη από τις δύο στρατηγικές που ακολούθησαν οι κεντρικές τράπεζες για τη διατήρηση ρευστού.

Μια δεύτερη σημαντική πρωτοβουλία αποτελεί η παροχή πακέτων διάσωσης και ενίσχυσης των εγχώριων τραπεζών ώστε αυτές να είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν στην οικονομική αστάθεια που προκαλεί η χρηματοπιστωτική κρίση στις διεθνείς αγορές.

4. Στήριξη της οικονομίας με τη χρήση δημοσιονομικών πακέτων.

Αποτελεί έναν αμφιλεγόμενο τρόπο αντιμετώπισης της κρίσης γιατί σύμφωνα με ορισμένους αναλυτές, τέτοιου είδους παρεμβάσεις οδηγούν σε αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του πληθωρισμού. Οι ΗΠΑ, σε αντίθεση με την Ευρώπη η οποία αποδείχτηκε διστακτική σε τέτοιου είδους μέτρα, ακολούθησαν μια πιο επεκτατική δημοσιονομική πολιτική προκειμένου να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της οικονομικής κρίσης στην αγορά.

5. Παρέμβαση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (IMF) και των G-20

Προκειμένου να υπάρξει μια σωστή και άμεση αντιμετώπιση της τρέχουσας χρηματοοικονομικής αστάθειας, η συνεργασία των κρατών αποτέλεσε επιτακτική και άμεση ανάγκη. Κάτι τέτοιο πραγματοποιήθηκε με τη συνεργασία, των G-20, της Ε.Ε και του ΔΝΤ, οι οποίοι μετά από συνεχείς συνεδριάσεις οδηγήθηκαν στη λήψη συγκεκριμένων μέτρων και αποφάσεων προκειμένου να διασφαλίσουν τη σταθερότητα και τη ρευστότητα στην αγορά και να εξαλείψουν, με κάθε τρόπο το κλίμα πανικού και ανασφάλειας που ελλόχευε στις διεθνείς αγορές. Τέτοιες αποφάσεις ήταν η προσπάθεια για συνεργασία στον τομέα της δημοσιονομικής πολιτικής, η ενίσχυση του διεθνούς εμπορίου, η χρηματοδότηση προβληματικών οικονομιών, η εντονότερη συμμετοχή του ΔΝΤ στις αποφάσεις και στην άσκηση

πολιτικής και φυσικά ο αυστηρότερος έλεγχος των οίκων αξιολόγησης και των hedge funds. Αν και οι αποφάσεις αυτές έλαβαν κάποια κριτική για ελλιπή εφαρμογή, εντούτοις συνετέλεσαν να εφησυχάσουν οι παγκόσμιες αγορές, τουλάχιστον προσωρινά²⁶.

2.5 Συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην παγκόσμια οικονομία

Κάθε είδους κρίση έχει σημαντικές επιπτώσεις στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα κάθε χώρας. Η χρηματοοικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008, ωστόσο έχει τεράστιες επιπτώσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς λόγω της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας εξαπλώθηκε ταχύτατα από τις ΗΠΑ στην πλειοψηφία των χωρών διεθνώς. Ο συνδυασμός των παραγόντων που προκάλεσαν την έναρξη της κρίσης δημιούργησε ένα κλίμα ανασφάλειας και πανικού διεθνώς, με τις πτωχεύσεις των τραπεζικών ιδρυμάτων να διαδέχονται η μία την άλλη. Οι επιπτώσεις, ωστόσο επεκτάθηκαν ταχύτατα και στην πραγματική οικονομία δημιουργώντας μια σειρά αρνητικών εξελίξεων. Τα σημαντικότερα αρνητικά γεγονότα που επέφερε η κατάσταση χρηματοπιστωτικής ανισορροπίας διεθνώς μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα²⁶:

- Χρεοκοπία τραπεζικών ιδρυμάτων που είχαν αγοράσει αμερικανικά «τοξικά» ομόλογα.
- Δημιουργήθηκε κλίμα πανικού και ανασφάλειας στους επενδυτές-καταθέτες παγκοσμίως, οι οποίοι παρακολουθώντας τις διαδοχικές καταρρεύσεις τραπεζικών ιδρυμάτων, καθώς και τις αρνητικές αξιολογήσεις των οίκων αξιολόγησης, αδυνατούσαν να καταλάβουν για το τι πρόκειται να συμβεί με τις επενδύσεις-καταθέσεις τους.
- Τα πιστωτικά ιδρύματα, από την άλλη αντιμετώπισαν σημαντικό πρόβλημα ρευστότητας και συνεπώς αναγκάστηκαν να μειώσουν τις χρηματοδοτήσεις τους, τόσο απέναντι στις επιχειρήσεις όσο και απέναντι στα νοικοκυριά, αυξάνοντας ταυτόχρονα τους ελέγχους τους για να προστατευθούν από την πιθανότητα αδυναμίας πληρωμής των υποχρεώσεων από τις επιχειρήσεις ή τα φυσικά πρόσωπα.
- Η συνεχιζόμενη κρίση έχει πλήξει σοβαρά τις αξιολογήσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της ελληνικής οικονομίας, οι οποίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον καθορισμό των όρων και το βαθμό στον οποίο η χώρα έχει πρόσβαση στις διεθνείς κεφαλαιαγορές. Οι αξιολογήσεις της πιστοληπτικής ικανότητας λειτουργούν ως ένα μέτρο πρόβλεψης της πιθανότητας μιας χώρας να πτωχεύσει. Επομένως, οι χώρες με τις χαμηλότερες βαθμολογίες είναι αυτές που δεν είναι σε θέση να δανειστούν από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές και εξαρτώνται από την παροχή δανείων από διεθνείς οργανισμούς ή από άλλες κυβερνήσεις²⁷.

²⁶ Χαρδούβελλης Γ., Κολλίντζας Τ., Ψαλιδόπουλος Μ., Καραμούζης, (2009), Η κρίση του 2007-2009: τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές, Eurobank research, Τόμος IV, τεύχος

²⁷ Η Reinhart (2001) εξέτασε τη σχέση μεταξύ των κρίσεων και των αλλαγών στις αξιολογήσεις και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι κρατικές αξιολογήσεις της πιστοληπτικής ικανότητας συστηματικά αποτυγχάνουν να προβλέψουν τραπεζικές και νομισματικές κρίσεις.

- Η μείωση των χρηματοδοτήσεων επέφερε και αλλαγές στο διεθνές εμπόριο και στην διεθνή παραγωγή καθώς το σύνολο των οικονομικών λειτουργούν υπό συνθήκες παγκοσμιοποίησης.
- Ένας από τους οικονομικούς θεσμούς που επλήγη σε σημαντικό βαθμό είναι και τα νοικοκυριά, τα οποία έβλεπαν τα περιουσιακά τους στοιχεία να συρρικνώνονται σημαντικά, γεγονός που οδήγησε σε μείωση της κατανάλωσης.
- Επειδή τα οικονομικά μεγέθη, λειτουργούν σαν αλυσίδα και επηρεάζονται σημαντικά το ένα από το άλλο η μείωση της παραγωγής και της κατανάλωσης οδήγησε σε μείωση του παγκόσμιου ΑΕΠ και παράλληλα σε μείωση της απασχόλησης και σημαντική αύξηση της ανεργίας.

Μετά τα μέτρα που έλαβαν οι κεντρικές τράπεζες, άλλοτε άμεσα και άλλοτε με καθυστέρηση ορισμένες από τις αρνητικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης έχουν αντιστραφεί ή τουλάχιστον περιοριστεί σε σημαντικό βαθμό. Ωστόσο, πολλές χώρες, όπως και η περίπτωση της Ελλάδας εξακολουθούν να ταλανίζονται από τον εφιάλτη της οικονομικής ύφεσης, προσπαθώντας να μεταρρυθμίσουν τις βασικές οικονομικές τους δομές ώστε να βγουν από τον φαύλο κύκλο της κρίσης και της ανασφάλειας.

2.6 Οικονομική κρίση στην Ελλάδα

Η χρηματοοικονομική κρίση που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ επεκτάθηκε ταχύτατα σε όλο τον σύγχρονο αναπτυγμένο κόσμο, από το 2007 και έπειτα. Η άμεση επέκταση της οικονομικής κρίσης οφείλεται, όπως προαναφέρθηκε στην παγκοσμιοποίηση καθώς και στην κατάρρευση του διεθνούς εμπορίου. Οι κυβερνήσεις των περισσότερων χωρών ανταποκρίθηκαν άμεσα στις απειλές της ύφεσης και λαμβάνοντας σημαντικά και διαφοροποιημένα μέτρα οικονομικής πολιτικής, κατάφεραν να αποτρέψουν την καταστροφή των χωρών τους και να αντιστρέψουν το αρνητικό κλίμα που επικρατούσε στις αγορές²⁸.

Η περίπτωση της Ελλάδας, ωστόσο δεν είναι η ίδια με τις υπόλοιπες χώρες αφού η ύφεση της χτύπησε την πόρτα αργότερα από τις υπόλοιπες χώρες²⁹ και ενώ στην αρχή υπήρχαν ελπίδες ότι οι συνέπειες δεν θα είναι δραματικές, λόγω της κλειστής οικονομίας της χώρας και του υγιούς τραπεζικού συστήματος, τα αποτελέσματα έρχονται να μας διαψεύσουν, μιας και ακόμα και σήμερα, το 2014 η χώρα δεν έχει καταφέρει να βγει από την κατάσταση ύφεσης.

Από το τέλος του 2009 και μετά, στην ΕΕ κυριαρχεί το ζήτημα της προβληματικής ελληνικής οικονομίας. Και αυτό γιατί έχει πλέον διαψευστεί η πεποίθηση που κυριαρχούσε ότι όλες οι χώρες της ευρωζώνης έχουν την ίδια πιστοληπτική ικανότητα. Οι αδυναμίες της Ελλάδας φάνηκαν σύντομα και παρά το υγιές τραπεζικό σύστημα οι επιπτώσεις της κρίσης ήταν και συνεχίζουν να είναι πολύ πιο σοβαρές και δραματικές.

Τα αίτια, ωστόσο που προκάλεσαν την χρηματοοικονομική κρίση στην Ελλάδα δεν είναι τα ίδια με αυτά που οδήγησαν στην έναρξη της κρίσης στο εξωτερικό, καθώς οι

²⁸ Χαρδούβελλης Γ., Κολλίντζας Τ., Ψαλιδόπουλος Μ., Καραμούζης, (2009), Η κρίση του 2007-2009: τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές, Eurobank research, Τόμος IV, τεύχος

²⁹ Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα 2009, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010

ελληνικές τράπεζες είχαν σχεδόν μηδενική έκθεση στις «τοξικές» επενδύσεις, αλλά είναι ένας συνδυασμός παραγόντων, τόσο εξωτερικών όσο και εσωτερικών. Η κρίση στην Ελλάδα ξεκίνησε με αφορμή την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, αλλά σύντομα εξελίχθηκε σε κρίση χρέους. Αρχικά, υπήρχαν προσδοκίες ότι η ελληνική οικονομία δεν θα είχε σοβαρές επιπτώσεις από την παγκόσμια κρίση, αφού οι ελληνικές τράπεζες δεν ήταν εκτεθειμένες σε δομημένα προϊόντα. Ο λόγος ήταν ότι δεν συμμετείχαν οι ελληνικές τράπεζες στην αγορά των «τοξικών ομολόγων»

Αυτές οι ελπίδες διαψεύστηκαν όταν η ευρωπαϊκή διατραπεζική αγορά αντιμετώπισε προβλήματα ρευστότητας, τα οποία φανέρωσαν τις δομικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας. Με βάση τα αίτια της κρίσης του 2007, μπορεί να γίνει η ανάλυση των αιτιών της ελληνικής κρίσης³⁰:

- Οι μακροοικονομικές ανισορροπίες ήταν παρούσες και στην ελληνική οικονομία, η οποία εμφανίζει σοβαρά δομικά προβλήματα.
- Η παγκοσμιοποίηση μετάδωσε τις συνέπειες της παγκόσμιας κρίσης
- Η ελληνική οικονομία εμφανίζει πολύ μεγάλο χρέος, το οποίο συσσωρεύτηκε τις τελευταίες δεκαετίες. Βεβαίως, το έλλειμμα διογκώθηκε και από το ξέσπασμα της παγκόσμιας κρίσης.
- Άλλα εσωτερικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην εξάπλωση της κρίσης είναι η διαφθορά και η φοροδιαφυγή που ταλανίζουν την ελληνική οικονομία στην Ελλάδα.

Παρόλα αυτά, το σημαντικότερο μερίδιο ευθύνης για την μετατροπή της παγκόσμιας κρίσης σε ελληνική κρίση χρέους ανήκει στην ίδια την ελληνική οικονομία και τον ελληνικό κρατικό μηχανισμό που τις τελευταίες δεκαετίες οδήγησαν τη χώρα σε τραγική κατάσταση συσσώρευσης χρέους, διαφθοράς, φοροδιαφυγής και έλλειψης ανταγωνιστικότητας³¹.

Συνέπεια όλων αυτών, ήταν η χώρα να βρεθεί αρκετές φορές μπροστά στην απειλή της χρεοκοπίας, τη συνεχή υποβάθμιση της αξιοπιστίας της και της πιστοληπτικής της ικανότητας από τους οίκους αξιολόγησης και στην απειλή εξόδου της χώρας από την ΕΕ. Για να αποφευχθεί αυτός ο κίνδυνος, καθώς επίσης και ο κίνδυνος μετάδοσης της κρίσης και σε άλλες προβληματικές οικονομίες κυρίως της Νότιας Ευρώπης (Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία) αλλά και της Ιρλανδίας, η ΕΕ, η ΕΚΤ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αποφάσισαν τη χορήγηση στην Ελλάδα οικονομικού πακέτου 110 εκατ. € με την υπογραφή του Μνημονίου συνεργασίας στις 2 Μαΐου 2010. Η κίνηση αυτή βρήκε πολλούς επικριτές, με αποτέλεσμα τις κινήσεις διαμαρτυρίας και τις συνεχείς κοινωνικές αναταραχές στη χώρα³².

Η κρίση πλέον στην Ελλάδα, έχει πλήξει σε τεράστιο βαθμό την πραγματική οικονομία, με την ανεργία και τον πληθωρισμό να αυξάνονται ραγδαία, την κατανάλωση και τις επενδύσεις να έχουν περιοριστεί δραματικά, την καταστροφή του πλούτου των νοικοκυριών μετά τα συνεχόμενα μέτρα περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής που επιβάλλει το μνημόνιο, επιπτώσεις που επιδρούν σημαντικά σε

³⁰ Γκόγκας, Π., (2010), «Η δομή του ελληνικού δημόσιου χρέους», Εφημερίδα

³¹ Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα 2009, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010

³² Το Μνημόνιο Συνεργασίας που υπογράφηκε μεταξύ της ΕΕ, της ΕΚΤ, του ΔΝΤ και της Ελλάδας, ορίζει την παροχή ενός πακέτου οικονομικής βοήθειας ύψους 110 δις € προς την Ελλάδα, με την προϋπόθεση η Ελλάδα να δεσμευθεί ότι θα προχωρήσει σε δημοσιονομικές περικοπές και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις σε όλους τους τομείς της οικονομίας, κινήσεις που θα επαναφέρουν τη χώρα στην ισορροπία και την ανάπτυξη, χωρίς δημοσιονομικό έλλειμμα.

πολλούς άλλους τομείς και προκαλούν ποικίλα προβλήματα, κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά στο σύνολο του ελληνικού πληθυσμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

3.1 Ο ρόλος και η θέση του ΔΝΤ

Προσαρμογή της τραπεζικής εποπτείας

Η ΤτΕ και η κυβέρνηση έχουν επιτύχει σημαντική σταθερότητα και κατάλληλη εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα. Με σκοπό την προσαρμογή της εποπτείας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος η ΤτΕ θα πρέπει να προχωρήσει σε περαιτέρω σημαντικά βήματα ³³.

Αναβάθμιση του εποπτικού μοντέλου .

Η ΤτΕ θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει την αναβάθμιση της εποπτικής προσέγγισης της υπό το πρίσμα των νέων προκλήσεων μέχρι τα μέσα του 2013 με την τεχνική υποστήριξη να παρέχεται από ειδικό φορέα τραπεζικής εποπτείας. Οι Βασικές αυτές βελτιώσεις θα πρέπει να περιλαμβάνουν:

- επαναπροσδιορισμό προσέγγισης της ανάλυσης για την αξιολόγηση των στρατηγικών μοντέλων των συστημικών τραπεζών και να είναι σε θέση η ΤτΕ να παρακολουθεί και να αναλύει έγκυρα και σε σωστό χρόνο την εφαρμογή των επιχειρηματικών σχεδίων αλλά και την κατεύθυνση που οι τράπεζες υιοθετούν να ακολουθήσουν.
- αναβάθμιση των εποπτικών διαδικασιών και της προληπτικής εποπτείας ανάλογα με τα πορίσματα του επαναλαμβανόμενου ελέγχου.
- υιοθέτηση δραστικού σχεδίου παρακολούθησης της συγκέντρωσης πιστωτικών κινδύνων, σύμφωνα με τις βέλτιστες πρακτικές που είναι παγκοσμίως γνωστές, όπως η βελτίωση της παρακολούθησης των μεγάλων τραπεζικών ομίλων μέχρι το τέλος του Ιουλίου 2013 ³⁴

Διαφάνεια στην ποιότητα του ενεργητικού των τραπεζών

Για την ενίσχυση διαθέσιμων πληροφοριών σχετικά με την ποιότητα του ενεργητικού των τραπεζών, των προβλέψεων και την αναγνώριση των εσόδων, η ΤτΕ και η ελληνική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (Ε.Κ.) θα πρέπει να εκδώσουν κατευθυντήριες γραμμές, σύμφωνα με τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές δημοσιοποίησης στοιχείων των τραπεζών. Αυτό είναι ιδιαίτερα σχετικό όσον αφορά το τέλος του Αυγούστου 2013 με τη βοήθεια φορέα – εταιρείας αναμόρφωσης πιστωτικών ιδρυμάτων, οι

³³ Zombanaki, E.A. (2011) , Assessing the Sustainability of a Current Account Deficit: the Contribution of the IMF - ECB - EC Memorandum to the Greek Case., Vol. 4 Issue 3, p439-447. 9p. May International Review of Automatic Control.

³⁴ International Monetary Fund (2013) , First and Second Reviews Under the Extended Arrangement Under the Extended Fund Facility, Request for Waiver of Applicability, Modification of Performance Criteria, and Rephrasing of Access—Staff Report; Staff Supplement; Press Release on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Director for Greece., IMF. , January 18 Greece

μέθοδοι αυτοί θα πρέπει να συγκρίνονται και να αναλύονται σύμφωνα με αυτές που ορίζουν τα κορυφαία ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και θα αντικατοπτρίζεται το αποτέλεσμα στις λογιστικές καταστάσεις των τραπεζών μέχρι το τέλος 2013³⁵.

Υιοθέτηση Βασικών Αρχών αξιολόγησης της Επιτροπής της Βασιλείας

Οι θεσμικοί φορείς θα ζητήσουν από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) να αναλάβει μια αυτόνομη αξιολόγηση στο τέλος του 2014. Η ΤτΕ θα προετοιμάσει εκ των προτέρων την δική της αξιολόγηση της συμμόρφωσης σύμφωνα με τις βασικές αρχές της Επιτροπής της Βασιλείας με την υποστήριξη ενός ανεξάρτητου φορέα σχεδιασμένο για τέτοιους σκοπούς³⁶.

Αποσαφήνιση των αρμοδιοτήτων και των ευθωνών

Οι θεσμικοί φορείς θα πρέπει να αναπτύξουν και να δημοσιεύσουν ένα μνημόνιο συμφωνίας που διέπει τη σχέση του ΤΧΣ ως μέτοχος στα πιστωτικά ιδρύματα και ο ρόλος της ΤτΕ σχετικά με την εποπτεία των τραπεζών που έχουν λάβει για τις κρατικές ενισχύσεις³⁷.

Αξιολόγηση του πλαισίου αφερεγγυότητας

Οι θεσμικοί φορείς θα πρέπει να ενισχύσουν το πλαίσιο της αφερεγγυότητας. Σε διαβούλευση με τις ΕΕ / ΕΚΤ και ΔΝΤ, οι θεσμικοί φορείς θα ζητήσουν βάσει των βέλτιστων διεθνών πρακτικών που είναι αναγνωρισμένες, να επανεξετάσει το πλαίσιο αφερεγγυότητας των νοικοκυριών και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, καθώς και το πλαίσιο των εκτός δικαστηρίου διαπραγματεύσεων μεταξύ των τραπεζών και επισφαλών δανειστών και να προετοιμάσει μια εκτίμηση εντοπίζοντας έτσι σημεία βελτίωσης. Ο στόχος θα είναι να επιτευχθεί μια προβλέψιμη, διαφανής και δίκαιη κατανομή των κινδύνων μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων πλευρών και να μεγιστοποιηθούν τα κέρδη όλων προς όφελος της οικονομίας γενικότερα.

Μέχρι το τέλος Φεβρουαρίου 2013, οι θεσμικοί φορείς θα έχουν αναθεωρήσει με τη βοήθεια τεχνικής υποστήριξης των διεθνών αναγνωρισμένων φορέων, το υφιστάμενο πλαίσιο της διευκόλυνσης των δραστηριοτήτων των υπερχρεωμένων νοικοκυριών που διατηρούν την φερεγγυότητα των τραπεζών και την πιστωτική πειθαρχία, αποφεύγοντας έτσι τη χρήση δημοσιονομικών πόρων για την προστασία της χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα ελαχιστοποιώντας τον ηθικό κίνδυνο με μοναδικό στόχο τους δανειολήπτες που έχουν πραγματική ανάγκη. Οι διεθνείς θεσμικοί φορείς θα απέχουν από αποφάσεις που μπορεί να υπονομεύσουν τα συστήματα πληρωμών των δανείων στην Ελλάδα.

³⁵ Economist, 10/6/2012, Less cash, more impact., Vol. 405 Issue 8805, p83-84, 2p, 1 Color Photograph, 1 Graph.

³⁶ CARBO VALVERDE SANTIAGO, KANE EDWARD J., RODRIGUEZ-FERNANDEZ, FRANCISCO, (2012), Regulatory Arbitrage in Cross-Border Banking Mergers within the EU, Credit & Banking (Wiley Blackwell), Vol. 44 Issue 8, p1609-1629, 22p, 14 Charts, Journal of Money December

³⁷ Alderman Liz, Kitsantonis, Niki, (2012), Greece Reaches Agreement With International Lenders., New York Times.

Νέα άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων

Για να εξασφαλιστεί ότι το τραπεζικό σύστημα παραμένει επαρκώς κεφαλαιοποιημένο, η ΤτΕ θα πραγματοποιήσει μια νέα άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων, η οποία θα πρέπει να γίνει στο τέλος του Ιουνίου του 2013, χρησιμοποιώντας μεθοδολογία που καθορίζεται σε συνεννόηση με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΕΚΤ και ΔΝΤ³⁴.

3.2 Η G-20 και η Επιτροπή της Βασιλείας για την εποπτεία

Ο στόχος της G-20 είναι να επιτευχθεί ένα πιο πειθαρχημένο χρηματοοικονομικό σύστημα το οποίο θα στηρίζει μια σταθερή και ισορροπημένη ανάπτυξη. Το σύστημα αυτό θα εμποδίζει την αύξηση της μόχλευσης σε σχέση με το παρελθόν. Θα αποτρέπονται η ανάληψη μεγάλων κινδύνων που έχουν ως αποτέλεσμα οι τράπεζες να αποκομίζουν κέρδη και τα κράτη μαζί με τους πολίτες να χρεώνονται ζημιές³⁸.

Η Επιτροπή της Βασιλείας πρότεινε ένα σύνολο κανόνων που απαρτίζονται στη Βασιλεία III. Το 2010 επετεύχθη συμφωνία με τους G-20 σχετικά με την Βασιλεία III και τους δείκτες ρευστότητας, μόχλευσης αλλά και σε διάφορα άλλα πρότυπα σχετικά με τις κεφαλαιακές απαιτήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων³⁹.

- Την αύξηση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας από 8% σε 10,5%.

Η Επιτροπή της Βασιλείας πρότεινε:

- Περιορισμό του εύρους των ιδίων κεφαλαίων.
- Αύξηση του δείκτη ελαχίστων κεφαλαιακών απαιτήσεων σε ίδια κεφάλαια από 2% σε 7% του σταθμισμένου ενεργητικού.
- Δυνατότητα επιλογής στις χώρες για περαιτέρω αύξηση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας από 10,5% μέχρι 13% ανάλογα των διακυμάνσεων των οικονομιών τους.
- Επιβολή κυρώσεων σε τράπεζες σε περίπτωση που διασωθούν μέσω κρατικής στήριξης, προκειμένου να μειωθεί ο ηθικός κίνδυνος⁴⁰.

Η Επιτροπή της Βασιλείας συμφώνησε να τεθούν σε εφαρμογή αυτές οι διατάξεις σε ορίζοντα δεκαετίας για το λόγο ότι θα διασφαλιστεί ότι έτσι θα μπορεί το τραπεζικό σύστημα να στηρίζει την χρηματοδότηση της οικονομίας χωρίς αστάθειες του συστήματος. Έτσι θα μπορεί να εναρμονιστεί το σύστημα με τις νέες κεφαλαιακές απαιτήσεις μέσω σταδιακής αναμόρφωσης.

Ειδικότερα, η Επιτροπή της Βασιλείας εισηγήθηκε υψηλότερες και ποιοτικότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις. Ο δείκτης CT1 (Core Tier I) θα πρέπει να αυξηθεί από 2% σε 4,5% του σταθμισμένου ενεργητικού. Επίσης ο δείκτης βασικών Ιδίων Κεφαλαίων

³⁸ Iqbal, Badar Alam (2012), G-20 Summit and Debt Crisis of Europe. , Vol. 7 Issue 1, p43-53. 11p., IBA Business Review , Jan-Jun

³⁹ Τράπεζα της Ελλάδας, 7/2010, Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα. Τράπεζα της Ελλάδας, Οικονομικό Δελτίο 36.

⁴⁰ Lyngen, Narissa, Summer2012, Basel III: Dynamics of State Implementation., Vol. 53 Issue 2, p519 535, 17p, Harvard International Law Journal.

(Tier I) θα πρέπει σταδιακά κι αυτός να αυξηθεί από 4% σε 6% ενώ ο ελάχιστος δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας θα παραμείνει στο 8% ⁴¹.

Με σκοπό να βελτιωθεί η ποιότητα του κεφαλαίου και η διαφάνεια της κεφαλαιακής βάσης θα πρέπει να δίνεται μεγάλη έμφαση στις κοινές μετοχές και στα παρακρατηθέντα κέρδη και λιγότερο σε ομόλογα χαμηλότερης ποιότητας. Η κρίση αποκάλυψε αδυναμίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος ιδίως ως προς την κάλυψη σύνθετων προϊόντων τα οποία δεν συνοδεύονται με κάλυψη των κινδύνων αλλά διακατέχονταν από τράπεζες. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να ενισχυθούν οι κεφαλαιακές απαιτήσεις ως προς την κάλυψη του κινδύνου ιδίως αυτού του αντισυμβαλλόμενου με στόχο να καλυφθούν έτσι όλοι οι κίνδυνοι στο σύνολο ⁴².

Έμφαση πρέπει να δοθεί στην εξάλειψη του συστημικού κινδύνου. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί αν οι τράπεζες χρησιμοποιούν μεγαλύτερο κεφάλαιο στα χαρτοφυλάκια που περιλαμβάνουν παράγωγα, ώστε να συνδέονται μεταξύ τους όταν υπάρχουν σύνθετες τιτλοποιήσεις. Έτσι τα πιστωτικά ιδρύματα θα χρησιμοποιούν μεγαλύτερα κεφάλαια στα ανοίγματα τους και επιπρόσθετα θα πραγματοποιούνται μεταξύ χρηματοπιστωτικών φορέων εφόσον εμφανίζουν υψηλό βαθμό συσχέτισης. Εδώ να προσθέσουμε ότι σε αυτή την παράμετρο σημαντική είναι η συμβολή των κρατών για αποτελεσματικότερη εξάλειψη του συστημικού κινδύνου σε διασυνοριακό επίπεδο

Η Επιτροπή της Βασιλείας επίσης προτείνει την πλήρη αντιμετώπιση του ηθικού κινδύνου που δημιουργείται σε περίπτωση χρεοκοπίας όπου παρατηρούνται φαινόμενα κρατικών ενισχύσεων ώστε μεγάλοι τραπεζικοί όμιλοι να μην πτωχεύσουν. Η επιβολή ποινής είναι μονόδρομος όταν παρέχεται κεφαλαιακή στήριξη στις τράπεζες αυτές έτσι ώστε να μην παρατηρούνται σκόπιμες κινήσεις από τράπεζες ανάληψης υψηλού κινδύνου τοποθετήσεις ⁴³.

Οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών (Group of Central Bank Governors and Heads of Supervision – GHOS) πρότειναν άμεση εποπτεία στην μόχλευση. Για να το επιτύχουν αυτό προτάθηκε η δημιουργία ενός νέου δείκτη όπου τα ελάχιστα βασικά ίδια κεφάλαια θα είναι στο 3% του συνολικού δανεισμού. Αυτό βέβαια θα ξεκινήσει σε πειραματική βάση ώστε να αξιολογηθούν τα αποτελέσματα από την πρώτη εφαρμογή της Βασιλείας III .

Σε παγκόσμιο επίπεδο θα πρέπει να βελτιωθεί το πρότυπο ρευστότητας που θα ακολουθείται από τις τράπεζες. Οι δείκτες ρευστότητας αφενός θα πρέπει να δείχνουν ενισχυμένοι σε βραχυχρόνιες προκλήσεις αφετέρου θα πρέπει να διευρύνεται το μέγεθος του ανοίγματος των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού σε μακροπρόθεσμη βάση. Θα πρέπει ωστόσο οι δείκτες να διαθέτουν υψηλής ποιότητας ρευστοποιήσιμα στοιχεία του ενεργητικού ώστε να είναι ανθεκτικά στις πιέσεις που θα δέχονται σε περιόδους ύφεσης (BCBS,1/2013). Σε βάσει δεκαετίας θα εφαρμοστούν νέα πρότυπα και μοντέλα εποπτείας που συγκαταλέγονται στην Βασιλεία III, ώστε να διασφαλιστεί ότι το χρηματοπιστωτικό σύστημα όχι μόνο σε

⁴¹ BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS,(2012), BIS Annual Report 2011/2012,

⁴² Dedu, Vasile; Nițescu, Dan Costin, (2012) , Basel III - Between Global Thinking and Local Acting., Vol. 19 Issue 6, p5-12. 8p. Economist, 10/6/2012, Less cash, more impact., Vol. 405 Issue 8805, p83 84, 2p, 1 Color Photograph, 1 Graph. Theoretical & Applied Economics

⁴³ Vassiliadis, Spyros; Baboukardos, Diogenis; Kotsovolos, Panagiotis, (2012) , Is Basel III a Panacea? Lessons from the Greek Sovereign Fiscal Crisis., Vol. 7 Issue 1, p73-80. 8p. 8 Charts, 2 Graphs.,.

Ελλάδα, αλλά σε παγκόσμιο επίπεδο θα θωρακιστεί εντελώς από συστημικούς κινδύνους αλλά και άλλες πιέσεις που μπορεί να δεχθεί σε περιόδους αστάθειας ⁴⁴.

3.2.1 Από τη Βασιλεία II στη Βασιλεία III

Το πλαίσιο των κεφαλαιακών απαιτήσεων για πολλά χρόνια τροποποιείται ώστε να παρουσιαστεί τελικά στη Βασιλεία III. Η διεθνής κρίση του 2008 στις ΗΠΑ, συνέπεσε με την αρχή της εφαρμογής της Βασιλείας II. Έτσι δεν έγινε εφικτό να παρουσιαστούν ουσιαστικά αποτελέσματα από την ικανότητα της Βασιλείας II στην κρίση. Ταυτόχρονα η εξέλιξη της κρίσης οδήγησε σε συμπεράσματα ότι η Βασιλεία II είχε σημαντικές αδυναμίες. Αυτομάτως, ξεκίνησαν διαδικασίες βελτίωσης του πλαισίου όσον αφορά γενικότερα την εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων αναφορικά με την Βασιλεία III. Η Βασιλεία II δεν λάμβανε υπόψη σημαντικές συνιστώσες κινδύνων αλλά και γενικότερα την δυνατότητα να διαχειριστούν οι τράπεζες τους κινδύνους που εμφανίζονταν. Επιπροσθέτως, κάποιες μορφές κεφαλαίων αποδείχθηκε ότι δεν μπορούσαν να απορροφήσουν ζημιές με αποτέλεσμα η Επιτροπή της Βασιλείας να αναθεωρήσει τους δείκτες των κεφαλαίων ⁴⁵.

Η βασική διαφοροποίηση της Βασιλείας III από την Βασιλεία II είναι ότι στην δεύτερη το πλαίσιο αφορούσε την εκτίμηση του σταθμισμένου ενεργητικού του Δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας δηλαδή τον παρονομαστή του κλάσματος. Ενώ στην Βασιλεία III η εκτίμηση αφορά τα διαθέσιμα κεφάλαια που σημαίνει τον αριθμητή του ίδιου Δείκτη. Η επίπτωση στα διαθέσιμα κεφάλαια είναι πολύ μεγαλύτερη σε σχέση με τα απαιτούμενα κεφάλαια στο πλαίσιο της Βασιλείας III. Αυτό συμβαίνει γιατί το σταθμισμένο ενεργητικό είναι πολύ μεγάλο σε απόλυτα νούμερα και κάθε διακύμανση του έχει σχετικά μικρή επίπτωση ενώ από την άλλη μία μεταβολή στα κεφάλαια δημιουργεί πολύ μεγαλύτερες διακυμάνσεις ⁴⁶.

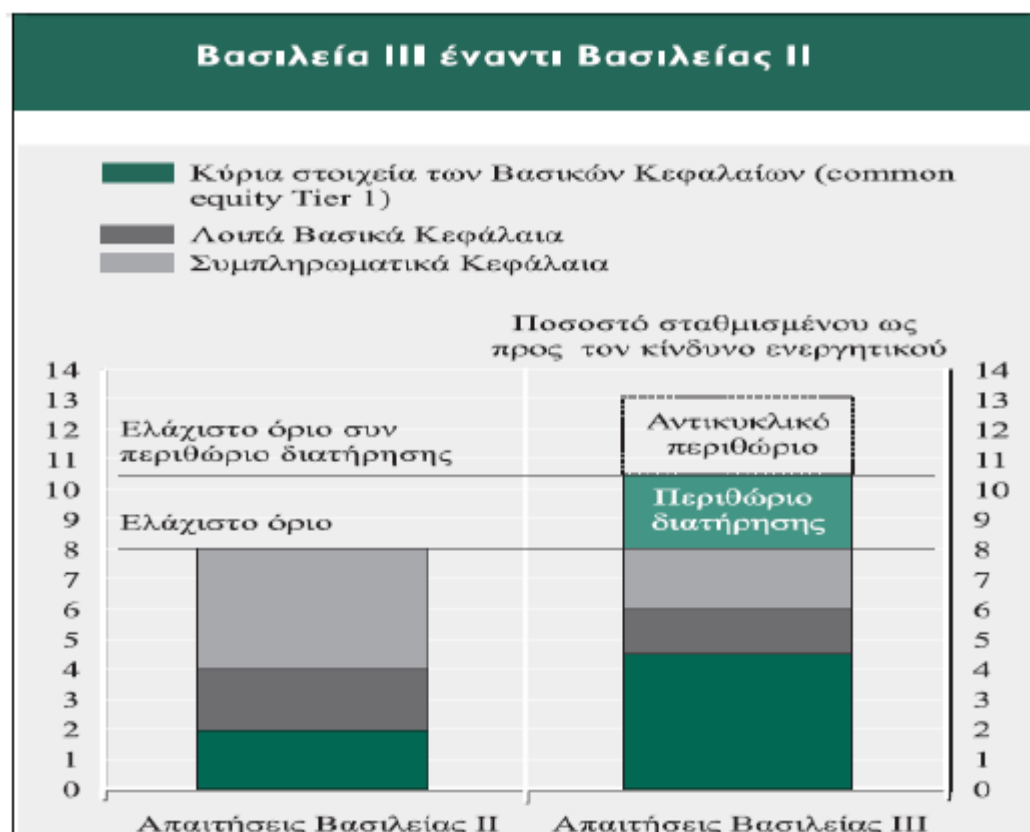
⁴⁴ Χαρδούβελης Γ. (2011), Η ελληνική και ευρωπαϊκή κρίση και η νέα αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης, Οικονομία και Αγορές, Τόμος 6, Τεύχος 2, EUROBANK RESEARCH.

⁴⁵ Καλφάογλου Φ.,(2012), Το πλαίσιο της κεφαλαιακής επάρκειας, Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 36

⁴⁶ Ennis, Huberto M.; Price, David A., (2011), Basel III and the Continuing Evolution of Bank Capital Regulation. , Vol. 11 Issue 6, p1-5. 5p. 1 Chart.,

Εικόνα 1 : Διαφορές από την Βασιλεία II στην Βασιλεία III

Πηγή: ΤτΕ, 4/2012, οικονομικό δελτίο 36

Η Βασιλεία III, με τις προτάσεις της Επιτροπής της Βασιλείας, εισάγει ελάχιστο όριο 4,5% στον Δείκτη κυρίων Στοιχείων Βασικών Κεφαλαίων (Core Tier I). Παράλληλα, ο Δείκτης Βασικών Κεφαλαίων αυξάνεται σε 6% διατηρώντας την κεφαλαιακή επάρκεια στο 8%. Ειδικότερα, η Επιτροπή συμφώνησε σε ένα ελάχιστο όριο κατά 2,5% και ακόμα ένα αντικυκλικό απόθεμα 0 – 2,5% καθοριζόμενο από τις κεντρικές τράπεζες και τις αρχές εποπτείας. Επίσης ορίζεται ότι το άθροισμα των αποθεμάτων μπορεί να φτάσει στο 5% του σταθμισμένου ενεργητικού το οποίο πρέπει να καλυφθεί από το μετοχικό κεφάλαιο. Το χρονοδιάγραμμα της Βασιλείας III ορίζεται σε βάθος δεκαετίας με εφαρμογή το 2013⁴⁷.

⁴⁷ King, Peter; Tarbert, Heath., May2011, Basel III: An Overview., Vol. 30 Issue 5, p1-18. 18p., Banking & Financial Services Policy Report.

Πίνακας 1 : Οι προτάσεις της Βασιλείας III

Νέες προτάσεις ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων			
	Λείψτης Κύριων Στοιχείων των Βασικών Κεφαλαίων (Common Equity Tier 1 ratio)	Λείψτης Βασικών Κεφαλαίων (Tier 1 ratio)	Λείψτης Κεφαλαιακής Επάρκειας
Ελάχιστο όριο	4,5%	6%	8,0%
Περιθώριο διατήρησης (conservation buffer)	2,5%		
Ελάχιστο όριο και περιθώριο διατήρησης	7,0%	8,5%	10,5%
Αντικυκλικό περιθώριο (counter-cyclical buffer)	0 – 2,5%		

Πηγή: ΤτΕ, 4/2012, οικονομικό δελτίο 36

3.3 Η πορεία του τραπεζικού κλάδου την τελευταία δεκαετία (2002-2012)

Τις τελευταίες δεκαετίες ο τραπεζικός κλάδος στην Ελλάδα επεκτεινόταν με ραγδαίο ρυθμό, επεκτείνοντας τις δραστηριότητες του σε αρκετές χώρες, κυρίως της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Ακολουθούσε, όπως προαναφέρθηκε μια πιστωτική πολιτική που βασιζόταν κυρίως στις δικές του δυνάμεις και δυνατότητες ⁴⁸.

Αξίζει λοιπόν να γίνει μια ανάλυση της διάρθρωσης του τραπεζικού συστήματος στη χώρα, κυρίως από την υιοθέτηση του κοινού νομίσματος (€) και ύστερα καθώς επίσης και κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα, τον Σεπτέμβριο του 2008, ώστε να γίνουν αντιληπτές οι τεράστιες διαφορές που υπάρχουν τόσο στη δομή των τραπεζικών ιδρυμάτων όσο και στην πολιτική που ακολουθούν τα τελευταία χρόνια σε σχέση με την περίοδο πριν την έναρξη της κρίσης.

Παρόλο που το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν είχε έκθεση σε επικίνδυνα τραπεζικά προϊόντα, με συνέπεια η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση να επέλθει στη χώρα με καθυστέρηση, η ελληνική κυβέρνηση αναγκάστηκε να λάβει μέτρα προκειμένου να την αντιμετωπίσει ⁴⁹. Αποτελούσε ένα πρόγραμμα συνδυασμού ομολόγων και εγγυήσεων του Ελληνικού Δημοσίου. Τα μέτρα αυτά αφορούσαν:

- Στην ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας. Ο στόχος αυτός επιδιώχθηκε μέσω ενός προγράμματος ρευστότητας της οικονομίας (Ν.3723/2008), ύψους 28 δις. €. Το συγκεκριμένο εγκεκριμένο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρόγραμμα, δεν ήταν πρόγραμμα διάσωσης των τραπεζών αλλά ένα πρόγραμμα παροχής ρευστότητας στην οικονομία μέσω των τραπεζών.
- Στην εγγύηση των καταθέσεων. Προκειμένου να αποφευχθεί ο πανικός των καταθετών και κατ' επέκταση η μαζική απόσυρση καταθέσεων από τα πιστωτικά ιδρύματα, η ελληνική κυβέρνηση έλαβε μέτρα ενίσχυσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μέσω αύξησης του ορίου αποζημίωσης

⁴⁸ Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα 2009, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010

⁴⁹ Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2012, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2013

των καταθέσεων από τις είκοσι χιλιάδες € σε εκατό χιλιάδες € ανά δικαιούχο, με αποτέλεσμα να ενδυναμωθεί το σύστημα εγγύησης καταθέσεων.

Η εκδήλωση της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα διαφοροποιείται από την εκδήλωση αυτής στο εξωτερικό καθώς στην Ελλάδα η χρηματοπιστωτική κρίση έχει μετατραπεί σε κρίση χρέους που συνεχίζει ακόμα και σήμερα να πλήττει όλους τους τομείς της εγχώριας δραστηριότητας. Παρόλο που η παγκόσμια οικονομία έχει δείξει ρυθμούς ανάκαμψης από το 2010 και έπειτα, η Ελλάδα συνεχίζει να προχωρά με αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης, με έλλειψη επενδύσεων, υψηλό ρυθμό ανεργίας και πληθωρισμού ακόμα και σήμερα, δείκτες που έχουν επιδεινωθεί μετά την ένταξη της χώρας στο μηχανισμό στήριξης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου τον Μάιο του 2010⁵⁰.

Σε αυτό το δυσμενές και ασταθές οικονομικό περιβάλλον ο ελληνικός τραπεζικός κλάδος δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστος, καθώς τα πιστωτικά ιδρύματα καλούνται να ανταπεξέλθουν σε ένα εντελώς αβέβαιο κλίμα γεμάτο δυσκολίες. Μετά την έναρξη της κρίσης στη χώρα, οι ελληνικές τράπεζες έχουν χάσει την ανταγωνιστικότητά τους, λόγω αύξησης των επιτοκίων και της συνεχούς ανασφάλειας των επενδυτών που επηρεασμένοι από τη συνεχή απειλή της χρεοκοπίας που διαδίδεται κατά καιρούς από τα μέσα ενημέρωσης και τους κερδοσκοπικούς οργανισμούς, σπεύδουν να αποσύρουν τις καταθέσεις τους και να τις διοχετεύσουν σε τραπεζικά ιδρύματα του εξωτερικού ή να τις χρησιμοποιήσουν για την επιβίωσή τους λόγω της έλλειψης ρευστότητας στην αγορά. Η απόσυρση των καταθέσεων από τα τραπεζικά ιδρύματα εντείνει την εξάρτηση των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το πρόγραμμα στήριξης του ελληνικού δημοσίου. Ταυτόχρονα, λόγω της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής που ακολουθεί η ελληνική κυβέρνηση την τελευταία τριετία, μετά την ένταξή της στο μηχανισμό στήριξης, με τις συνεχείς μειώσεις των μισθών και των δαπανών και την αύξηση της φορολογίας οι ελληνικές τράπεζες καλούνται να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα των ληξιπρόθεσμων οφειλών των επισφαλών χορηγήσεων που έχουν αυξηθεί ραγδαία.

Προκειμένου να αντιμετωπίσουν την δυσμενή κατάσταση, τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα καλούνται να προβούν σε άμεσες αλλαγές τόσο των στόχων τους όσο και της στρατηγικής τους, κάτι που έχουν πράξει και συνεχίζουν να πράττουν με διάφορους τρόπους, όπως η ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών, η συγχώνευση καταστημάτων, η εξαγορά τραπεζών και ακόμα περισσότερο περιορίζοντας τις χορηγήσεις που παρέχουν σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά προκειμένου να υπάρξει αναδιάρθρωση του χαρτοφυλακίου τους. Μέσα σ' αυτό το δυσχερές κλίμα καλούνται να συμβάλλουν στη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος και να συμβάλλουν στην επανεκκίνηση της οικονομίας.

---

⁵⁰ Wihlbog C, Willet T, Zhang N, (2010) The Euro crisis: it isn't just fiscal and it doesn't just involve Greece,

3.4 Δομή τραπεζικού συστήματος της Ελλάδας πριν και κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης

Τις τελευταίες δεκαετίες η ανάπτυξη του τραπεζικού κλάδου στην Ελλάδα ήταν μεγάλη, με τα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας να παρέχουν υπηρεσίες τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και στο εξωτερικό, με θυγατρικά τραπεζικά ιδρύματα. Από την υιοθέτηση του κοινού νομίσματος και μέχρι την έναρξη της κρίσης ο αριθμός των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στη χώρα παραμένει σε σταθερά επίπεδα. Συγκεκριμένα, στο τέλος του 2006, στη χώρα λειτουργούν 62 πιστωτικά ιδρύματα, εκ των οποίων ⁵¹:

- 39 πιστωτικά ιδρύματα (23 εμπορικές και 16 συνεταιριστικές τράπεζες) που έχουν καταστατική έδρα την Ελλάδα και εποπτεύονται από την ΤτΕ, συμπεριλαμβανομένου του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων
- 22 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων και
- Η Τράπεζα της Ελλάδος

Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, τον Νοέμβριο του 2012 στην Ελλάδα λειτουργούσαν 52 πιστωτικά ιδρύματα, (έναντι 62 τον Νοέμβριο του 2011), εκ των οποίων:

- 29 πιστωτικά ιδρύματα (16 εμπορικές και 13 συνεταιριστικές τράπεζες) που έχουν καταστατική έδρα την Ελλάδα και εποπτεύονται από την ΤτΕ.
- 18 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- 4 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα εκτός της ΕΕ
- Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (έχει εξαιρεθεί από τον ν.3601/2007)
- Η Τράπεζα της Ελλάδος

Μέσα στο 2012, σταμάτησαν τη λειτουργία τους στην Ελλάδα 4 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων με έδρα σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ, ένα υποκατάστημα πιστωτικού ιδρύματος με έδρα σε κράτος εκτός της ΕΕ, ενώ πέντε πιστωτικά ιδρύματα (2 εμπορικές και 3 συνεταιριστικές τράπεζες) σταμάτησαν τη λειτουργία τους μετά την ολοκλήρωση της διευθέτησής τους (resolution), σύμφωνα με το ν.3601/200741

Η πορεία του αριθμού των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην Ελλάδα από την υιοθέτηση του κοινού νομίσματος (€) μέχρι σήμερα, καθώς και οι μεταβολές τους φαίνονται χαρακτηριστικά στον ακόλουθο πίνακα και το αντίστοιχο διάγραμμα

⁵¹ Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα 2009, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010 www.hba.gr

Πίνακας 2 : Πιστωτικά Ιδρύματα στην Ελλάδα (2002-2012)

Έτος	Ελληνικά Π.Ι	Υποκαταστήματα Αλλοδαπών Π.Ι	Π.Ι με τη μορφή Συνεταιρισμών	Σύνολο Εμπορικών Π.Ι	Τράπεζα της Ελλάδος
2002	24	20	15	59	1
2003	23	19	15	57	1
2004	23	22	16	61	1
2005	23	22	16	61	1
2006	23	22	16	61	1
2007	19	22	15	56	1
2008	19	21	16	56	1
2009	19	24	16	59	1
2010	18	22	16	56	1
2011	18	22	16	56	1
2012	16	18	13	47	1

Πηγή: www.hba.gr

Παρατηρούμε ότι ο αριθμός των πιστωτικών ιδρυμάτων που προσφέρουν υπηρεσίες στην Ελλάδα παρουσίασε μια μείωση της τάξης του 20% από το 2002 μέχρι και το τέλος του 2012. Συγκεκριμένα, στο τέλος του 2002 λειτουργούσαν στην Ελλάδα 60 πιστωτικά ιδρύματα (24 εμπορικές τράπεζες, 20 υποκαταστήματα αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων, 15 τραπεζικά ιδρύματα με τη μορφή συνεταιρισμών και η Τράπεζα της Ελλάδος), ενώ στο τέλος τον Δεκέμβριο του 2012 λειτουργούσαν 48 πιστωτικά ιδρύματα (16 εμπορικές τράπεζες, 18 υποκαταστήματα αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων, 13 συνεταιριστικές τράπεζες και η Τράπεζα της Ελλάδος), μετά την παύση λειτουργίας στην χώρα 10 πιστωτικών ιδρυμάτων. Πρέπει να προστεθεί ότι υπάρχουν επίσης 4 πιστωτικά ιδρύματα με έδρα σε χώρα εκτός της Ε.Ε καθώς επίσης και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, το οποίο έχει εξαιρεθεί από τον ν. 3601/2007.

Από τον πίνακα συμπεραίνουμε επίσης πως η πορεία του αριθμού των τραπεζών, με έδρα ή υποκατάστημα στην Ελλάδα είναι σταθερή από την υιοθέτηση του € και μέχρι το τέλος του 2006, με μόνο μία μικρή μείωση 4,16% στα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα και 5% στα υποκαταστήματα αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων από το 2002 μέχρι το 2003. Ωστόσο, από το 2007 και έπειτα ακολουθείται μια πτωτική τροχιά της τάξης του 15,78% στα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα, 18,18% στα υποκαταστήματα αλλοδαπών τραπεζών ενώ ο αριθμός των συνεταιριστικών τραπεζών της χώρας έχει μειωθεί κατά 18,75% (από 15 το 2007 σε 13 το 2012).

Ένας άλλος παράγοντας που αξίζει να μελετηθεί, ώστε να προκύψει μια πιο σαφής εικόνα της διάρθρωσης του τραπεζικού συστήματος της χώρας είναι ο αριθμός των υποκαταστημάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων όπως επίσης και το σύνολο του απασχολούμενου προσωπικού σ' αυτά ⁵².

⁵² Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα 2009, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010

Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, ο ρυθμός αύξησης τόσο των υποκαταστημάτων των Πιστωτικών ιδρυμάτων όσο και του απασχολούμενου προσωπικού παρουσιάζει μια συνεχή αύξηση με την πάροδο του χρόνου από το 2002 μέχρι και το 2006⁵³. Εκτός από το 2004, οπότε ο αριθμός των υποκαταστημάτων των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων παρουσίασε μια μείωση της τάξης του 8,42% καθ' όλη την υπόλοιπη πορεία του η τάση ήταν αυξητική. Συγκεκριμένα από την υιοθέτηση του κοινού νομίσματος το 2002 και μέχρι πριν την έναρξη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, το 2007 τα υποκαταστήματα των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων αυξήθηκαν κατά 9,24%, από 3018 που ήταν στο τέλος του 2002 σε 3297 που έφτασαν στο τέλος του 2006. Πολύ μεγαλύτερη αύξηση παρουσίασαν τα καταστήματα των αλλοδαπών, καθώς και των συνεταιριστικών τραπεζών, σε ποσοστό 42,85% και 113,43% αντίστοιχα.

Η έναρξη της κρίσης στη χώρα δεν φαίνεται να επηρέασε σημαντικά τον συγκεκριμένο τομέα του τραπεζικού συστήματος αφού μέχρι το 2008 ο αριθμός τους συνεχίζει να αυξάνεται, κατά 1,18% από το 2006 στο 2007 ενώ το 2008 η αύξηση έφτασε στο 6,44%. Αντίθετα, το 2009 παρατηρείται μια μικρή μείωση της τάξης του 0,48%, ενώ η κυριότερη μεταβολή πραγματοποιείται το 2011⁵⁴ όπου το σύνολο των υποκαταστημάτων των τραπεζών μειώνεται κατά 3,99%. Από την υιοθέτηση του € μέχρι το τέλος του 2011 δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα 23,67% περισσότερα τραπεζικά υποκαταστήματα, ωστόσο από την έναρξη της κρίσης το 2007 υπάρχει μια αμελητέα μείωση, ύψους 0,13%

Πίνακας 3 : Υποκαταστήματα Πιστωτικών Ιδρυμάτων στην Ελλάδα (2002-2011)

Έτος	Πιστωτικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα
2002	3113
2003	3261
2004	3007
2005	3587
2006	3805
2007	3850
2008	4098
2009	4078
2010	4005
2011	3845

Πηγή: www.hba.gr

3.5 Πολιτική τραπεζικών ιδρυμάτων

Σύμφωνα με στοιχεία της Διεθνούς τράπεζας τόσο οι καταθέσεις όσο και οι χορηγήσεις αυξήθηκαν στην ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια πριν την

⁵³ Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα 2010, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2011

⁵⁴ Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα 2011-2012, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2013

έναρξη της κρίσης σε σημείο που να φτάνουν σε ποσοστό 79% και 77% του ΑΕΠ αντίστοιχα το 2006.

Η Ελληνική οικονομία παρουσίαζε μια μεγαλύτερη αύξηση στις χρηματοδοτήσεις των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών σε σχέση με τις καταθέσεις, γεγονός που οδήγησε τόσο στην μείωση της εθνικής αποταμίευσης όσο και στην αύξηση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών της χώρας. Όλο και περισσότεροι Έλληνες στρεφόταν προς τις τράπεζες για κάποια επιχορήγηση, γεγονός που οδήγησε στην ταχύτερη αύξηση των πιστώσεων και στη δημιουργία μιας εικονικής ευημερίας που φυσικά δεν συμβάδιζε με την πραγματική κατάσταση της οικονομίας. Η πλαστική θετική εικόνα της χώρας ανέβαλλε διαρκώς τη λήψη των αναγκαίων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, γεγονός που επιδείνωνε την οικονομική θέση της χώρας, χωρίς αυτό να είναι άμεσα εμφανές.

Οι καταθέσεις, από την άλλη παρουσίασαν μικρότερη αύξηση από την ανάγκη για δάνεια και ως αποτέλεσμα τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα αναγκάζονταν να στραφούν προς τις αγορές για να χρηματοδοτηθούν. Κάτι τέτοιο, όμως οδηγούσε σταδιακά σε αυξημένο κίνδυνο ρευστότητας και σε συνδυασμό με τις μεταβολές στους τραπεζικούς ισολογισμούς παρατηρείται αύξηση των τραπεζικών κινδύνων καθώς και του αισθήματος ανασφάλειας από μέρους των επενδυτών αλλά και των ίδιων των τραπεζών.

Λόγω της μείωσης των εσόδων από τα επιτόκια, οι ελληνικές τράπεζες άρχισαν σιγά σιγά να στρέφονται σε άλλου είδους χρηματοπιστωτικά προϊόντα προκειμένου να αυξήσουν την κερδοφορία τους. Τα νέα προϊόντα όμως οδηγούσαν σε νέους κινδύνους και σε συνδυασμό με αρκετές κερδοσκοπικές επενδύσεις ενέτειναν την ανασφάλεια και τους τραπεζικούς κινδύνους στην ελληνική οικονομία.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που είχαν να αντιμετωπίσουν τα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας την τελευταία τριετία ήταν η συνεχής απόσυρση των καταθέσεών τους. Κύρια αιτία του γεγονότος αυτού αποτέλεσε η συνεχής φημολογία περί χρεοκοπίας της Ελλάδας και απομάκρυνσής της από τη ζώνη του ευρώ. Υπό την διαρκή ανησυχία ότι θα χάσουν τις αποταμιεύσεις τους οι καταθέτες διοχέτευσαν τεράστιο μέγεθος των καταθέσεών τους σε πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού που τους παρείχαν ασφάλεια. Το αποτέλεσμα της ανισόρροπης ανάπτυξης των χρηματοδοτικών και καταθετικών εργασιών ήταν ο δείκτης δανείων προς καταθέσεις να ξεπεράσει το 100%.

Βασικό χαρακτηριστικό της τρέχουσας οικονομικής κατάστασης των τραπεζών αποτελούν οι συνεχείς πιέσεις που δέχτηκαν τα πιστωτικά ιδρύματα καθ' όλη τη διάρκεια του 2011, η επιβάρυνση που δέχτηκαν λόγω της μείωσης της αξίας των ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου και η εμφάνιση ζημιών στον ισολογισμό τους. Θετικό στοιχείο θεωρείται η μείωση των λειτουργικών τους εξόδων.

3.6 Πολιτική χορηγήσεων

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση έχει επηρεάσει σε τεράστιο βαθμό την οικονομική δραστηριότητα της χώρας και ταυτόχρονα την οικονομική κατάσταση τόσο των επιχειρήσεων όσο και των νοικοκυριών. Τα τελευταία χρόνια τα πιστωτικά ιδρύματα προχωρούσαν σε χορηγήσεις δανείων επιχειρήσεων και νοικοκυριών, χωρίς

ωστόσο να πληρούνται όλες οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ασφαλή χρηματοδότηση. Ένα από τα αίτια αυτού ήταν τα κενά που υπήρχαν στο ρυθμιστικό πλαίσιο των τραπεζικών ιδρυμάτων πριν την υπογραφή του συμφώνου της Βασιλείας III. Από το 2009 και έπειτα ακολουθείται από τα πιστωτικά ιδρύματα η εφαρμογή αυστηρότερων κριτηρίων χρηματοδότησης προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, γεγονός που οδήγησε στη μείωση της ζήτησης για δάνεια, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, όπως η ανασφάλεια που νιώθουν οι καταναλωτές από την αστάθεια που επικρατεί στην Ελλάδα.

Ένας από τους βασικούς παράγοντες που οδήγησε στην αυστηροποίηση των κριτηρίων παροχής χορηγήσεων ήταν το γεγονός ότι τα πιστωτικά ιδρύματα επεδίωκαν να βελτιώσουν το χαρτοφυλάκιό τους. Οι τράπεζες συνεχίζουν να ακολουθούν περιοριστική πολιτική στη χορήγηση καταναλωτικών και στεγαστικών δανείων με αποτέλεσμα ο λόγος των εγκρίσεων ως προς το σύνολο των αιτήσεων για δάνεια να είναι χαμηλός, κυρίως από το 2009 και έπειτα.

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει την πορεία του γενικού συνόλου χρηματοδότησης από τα εγχώρια χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος) από το 2002 έως και τον Δεκέμβριο του 2012. Παρουσιάζονται, επίσης το σύνολο των χορηγήσεων προς τη Γενική Κυβέρνηση, τις επιχειρήσεις, τα νοικοκυριά, τους ελεύθερους επαγγελματίες και τους αγρότες.

Πίνακας 4 : Χρηματοδότηση φορέων της οικονομίας από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα 2002-2012 (ποσά σε εκατ. €)

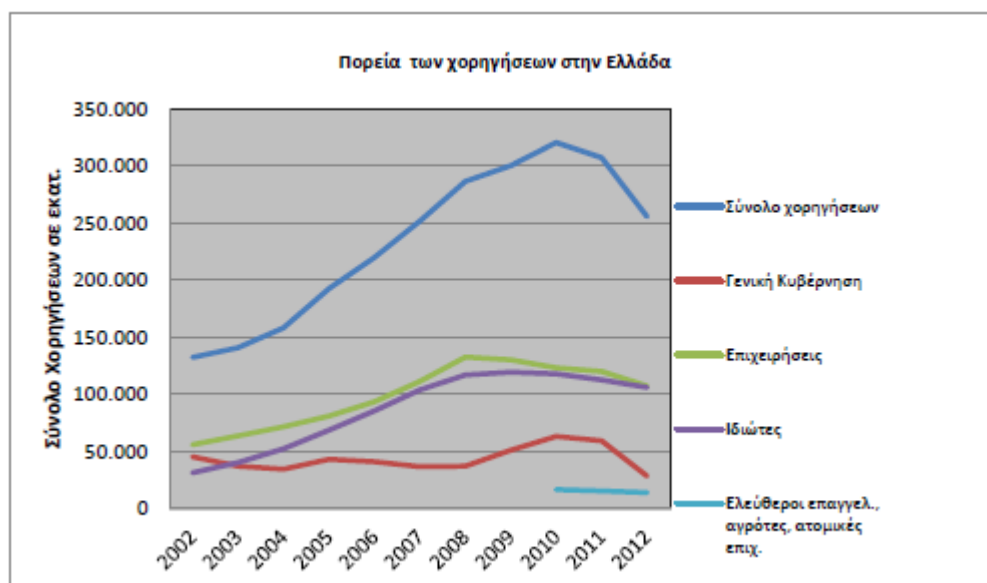
Έτος	Γενικό Σύνολο Χρηματοδότησης	Γενική Κυβέρνηση	Επιχειρήσεις	Νοικοκυριά	Ελεύθεροι επαγγελματίες, αγρότες, ατομικές επιχειρήσεις ⁵⁵
2002	132413	45236	55843	31334	
2003	140807	36958	63619	40229	
2004	158219	34465	71432	52323	
2005	192722	43084	81008	68630	
2006	219944	40786	93574	85584	
2007	251665	36577	111288	103801	
2008	286398	37075	132457	116866	
2009	300316	50995	130042	119280	
2010	320522	63048	123243	117747	16483
2011	307286	59140	120126	112662	15359
2012	255501	28238	107335	106138	13790

Πηγή: www.hba.gr

⁵⁵ Από τον Ιούνιο του 2010 τα δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις αποτελούν ξεχωριστή κατηγορία και δεν περιλαμβάνονται στα δάνεια προς επιχειρήσεις.

Διάγραμμα 1 : Σύνολο χορηγήσεων προς τη γενική κυβέρνηση, τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά 2002-2012

Τα πρώτα χρόνια μετά την είσοδο της Ελλάδας στη ζώνη του €, το συνολικό ποσό των χορηγήσεων που παρέχονται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας παρουσιάζει μια ανοδική πορεία μέχρι και τον Δεκέμβριο του 2010, εμφανίζοντας μια συνολική αύξηση 142% (από 132.413 εκατ. € τον Δεκέμβριο του 2002 σε 320.522 εκατ. € τον Δεκέμβριο του 2010). Από εκείνο το σημείο και έπειτα που τα αποτελέσματα της ύφεσης αρχίζουν να γίνονται εμφανή και στην πραγματική οικονομία η παροχή χρηματοδότησης από τις τράπεζες μειώνεται κατά 4,13% το 2011 (σε σχέση με το 2010) και κατά 16,85% το 2012 (σε σχέση με το 2011), δηλαδή εμφανίζεται μια συνολική μείωση ύψους 20,28% για το σύνολο της ελληνικής οικονομίας μέσα στην τελευταία διετία.

Ανάλογη μείωση παρατηρείται και σε κάθε φορέα ξεχωριστά. Συγκεκριμένα, η χρηματοδότηση προς τις επιχειρήσεις έχει μειωθεί τα τελευταία δύο χρόνια κατά 55,21% προς τους ιδιώτες, κατά 9,85% προς τους ελεύθερους επαγγελματίες και προς τους αγρότες κατά 16,33%.

Οι μεταβολές αυτές αφορούν κάθε είδους δάνεια, καθώς η πορεία τόσο των στεγαστικών όσο και των καταναλωτικών δανείων είναι επίσης πτωτική.

Ένας ακόμα δείκτης που έχει τη δυνατότητα να απεικονίσει την κατάσταση στον τομέα των χορηγήσεων στην Ελλάδα είναι ο λόγος των συνολικών πιστώσεων που έχουν χορηγηθεί σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις ως προς το ΑΕΠ της χώρας. Μελετώντας τον συγκεκριμένο δείκτη από το 2007 παρατηρούμε τη χρέωση των βασικών φορέων της οικονομίας σε σχέση με το ΑΕΠ.

Πίνακας 5 : Λόγος συνολικής χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα της Ελλάδας ως προς το ΑΕΠ 2007-2011

Έτος	2007	2008	2009	2010	2011
Επιχειρήσεις	50%	57%	56%	54%	56%
Ελεύθεροι επαγγελματίες, αγρότες, ατομικές επιχειρήσεις	-	-	-	-	7%
Ιδιώτες	47%	50%	52%	52%	53%
Σύνολο	97%	107%	108%	106%	116%

Πηγή: www.hba.gr

Πίνακας 6 : Λόγος κάθε κατηγορίας χορηγήσεων ιδιωτών ως προς το ΑΕΠ 2007-2011

Έτος	2007	2008	2009	2010	2011
Στεγαστικά δάνεια	31%	33%	35%	35%	36%
Καταναλωτική πίστη	14%	16%	16%	15%	15%
Λοιπά δάνεια	1%	1%	1%	1%	1%
Σύνολο	46%	50%	52%	51%	52%

Πηγή: www.hba.gr

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν για την πορεία της πολιτικής δανείων από τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα είναι ότι οι ελληνικές τράπεζες έχουν περιορίσει σε μεγάλο βαθμό τη χρηματοδότησή τους τόσο προς τις επιχειρήσεις όσο και προς τα νοικοκυριά. Η τάση αυτή συνεχίζεται καθ' όλο το χρονικό διάστημα 2011-2012 και οφείλεται κυρίως στις παρακάτω παραμέτρους ⁵⁶:

- Μείωση της ζήτησης για δάνεια
- Έλλειψη ρευστότητας
- Αυστηροποίηση πιστωτικών κριτηρίων για χορήγηση χρηματοδότησης.

Ένα από τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο τραπεζικός κλάδος μετά την έναρξη της κρίσης στην Ελλάδα είναι οι μεγάλες καθυστερήσεις αποπληρωμής των δανείων και των καρτών από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος τα δάνεια σε καθυστέρηση παρουσιάζουν συνεχείς αυξήσεις, με το λόγο των επισφαλών δανείων ως προς το σύνολο των δανείων να ανέρχεται στο 18,7% στις αρχές του 2012 σε σχέση με 16% που ήταν στο τέλος του 2011 και 10,5% στο τέλος του 2010.

Η αρνητική αυτή κατάσταση οφείλεται σε πολλούς παράγοντες που μπορούν να συνοψιστούν στα παρακάτω :

⁵⁶ Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011-2012, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2013 www.hba.gr

- Μεγάλη αβεβαιότητα ως προς την οικονομική κατάσταση της Ελλάδας καθ' όλη τη διάρκεια του 2011
- Συνεχής επιδείνωση των εισοδημάτων και του πλούτου των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων εξαιτίας της βαριάς και συνεχιζόμενης φορολογίας και των μέτρων λιτότητας που έχουν επιβληθεί στη χώρα, μετά την υπογραφή του Μνημονίου.

Οι ελληνικές τράπεζες, ωστόσο καταβάλλουν συνεχείς προσπάθειες ώστε να ανταπεξέλθουν στην δυσχερή οικονομική κατάσταση και ακολουθώντας συντηρητική πιστωτική πολιτική έχουν θέσει ως στόχο τη βελτίωση του χαρτοφυλακίου τους σε σχέση με τα δάνεια που έχουν χορηγήσει σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Προκειμένου να πετύχουν το στόχο τους ακολουθούν μια σειρά μέτρων όπως

- Η διατήρηση σε υψηλά επίπεδα του λόγου κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από τις συσσωρευμένες προβλέψεις
- Ο σχηματισμός υψηλών προβλέψεων για την αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου
- Η μείωση του βαθμού συγκέντρωσης των τραπεζικών δανείων σε συγκεκριμένους πελάτες ή επιχειρηματικούς κλάδους.

Ταυτόχρονα, οι ελληνικές τράπεζες ξεκίνησαν να προβαίνουν σε ρυθμίσεις στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων αλλά και πιστωτικών καρτών από το 2010, προκειμένου να απαλύνουν τη δύσκολη οικονομική κατάσταση στην οποία έχουν περιέλθει πολλές κατηγορίες δανειοληπτών, όπως οι μισθωτοί, οι συνταξιούχοι κ.ά., λόγω των αλληπάλληλων περικοπών σε μισθούς, συντάξεις, αύξησης της ανεργίας και γενικά μείωσης του πραγματικού εισοδήματός τους. Οι ρυθμίσεις των δανείων συνεχίζονται και κατά τη διάρκεια των επόμενων ετών 2011, 2012 και πραγματοποιούνται με επιμήκυνση της διάρκειας αποπληρωμής και μείωση της μηνιαίας δόσης. Συγκεκριμένα, τέτοιου είδους ρυθμίσεις είναι ⁵⁷:

- Αναστολή δόσεων στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων για άνεργους δικαιούχους επιδόματος ΟΑΕΔ
- Αναστολή πλειστηριασμών ή κατασχέσεων που αφορούν απαιτήσεις από στεγαστικό δάνειο πρώτης κατοικίας
- Παράταση διάρκειας αποπληρωμής των στεγαστικών δανείων
- Δυνατότητα ρύθμισης υφιστάμενων οφειλών από πιστωτική κάρτα σε άτοκες έως και 24 μηνιαίες δόσεις
- Ρύθμιση των οφειλών από καταναλωτικά δάνεια μέσω εξειδικευμένων προϊόντων αναχρηματοδότησης με προνομιακό επιτόκιο
- Μείωση της δόσης στεγαστικού δανείου στο μισό, για όλο το 2009 και 2010 για όλους τους πελάτες που θα το ζητήσουν.
- Προγράμματα αναδιάρθρωσης των δανείων που έχουν χορηγηθεί σε δημόσιους υπαλλήλους με στόχο την επιμήκυνση της διάρκειας και τη μείωση της μηνιαίας δόσης

Όσον αφορά, στο πρόγραμμα ενίσχυσης της ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας τα πιστωτικά ιδρύματα που συμμετέχουν σε αυτό έχουν τη δυνατότητα να διανείμουν μέρισμα που δεν πρέπει να υπερβαίνει το 35% των διανεμητών κερδών.

⁵⁷ Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010 www.hba.gr

3.7 Πολιτική Καταθέσεων

Ταυτόχρονα, οι καταθέσεις των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων στα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα, έχουν παρουσιάσει, σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας μείωση, σε ποσοστό 35% τον Ιούλιο του 2012 σε σχέση με το 2009. Ακόμα ένα σημαντικό χαρακτηριστικό των τραπεζικών καταθέσεων είναι εκτός από την απόσυρσή τους από τις τράπεζες, το μικρό ύψος των καταθέσεων. Τα στοιχεία δείχνουν ότι το 93% των καταθέσεων είναι ύψους μέχρι 10.000€ ενώ μόλις το 0,4% αυτών ήταν πάνω από 100.000€.

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει την πορεία των καταθέσεων κατοίκων του εσωτερικού αλλά και του εξωτερικού στα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα από το 2002 και έπειτα προκειμένου να υπάρχει μια σαφής εικόνα των μεταβολών των συγκεκριμένων μεγεθών.

Πίνακας 7 : Πορεία καταθέσεων κατοίκων εσωτερικού και εξωτερικού στην Ελλάδα (2002-2012)

Έτος	Κάτοικοι εσωτερικού	Κάτοικοι εξωτερικού	Σύνολο καταθέσεων
2002	128018	5830	133848
2003	130395	9635	140030
2004	142680	17174	159854
2005	165499	22087	187586
2006	180916	30542	211458
2007	204940	43766	248706
2008	235878	44510	280288
2009	245470	34073	279543
2010	222874	57369	280243
2011	182790	49481	232271
2012	173347	45561	218908

Πηγή: www.hba.gr

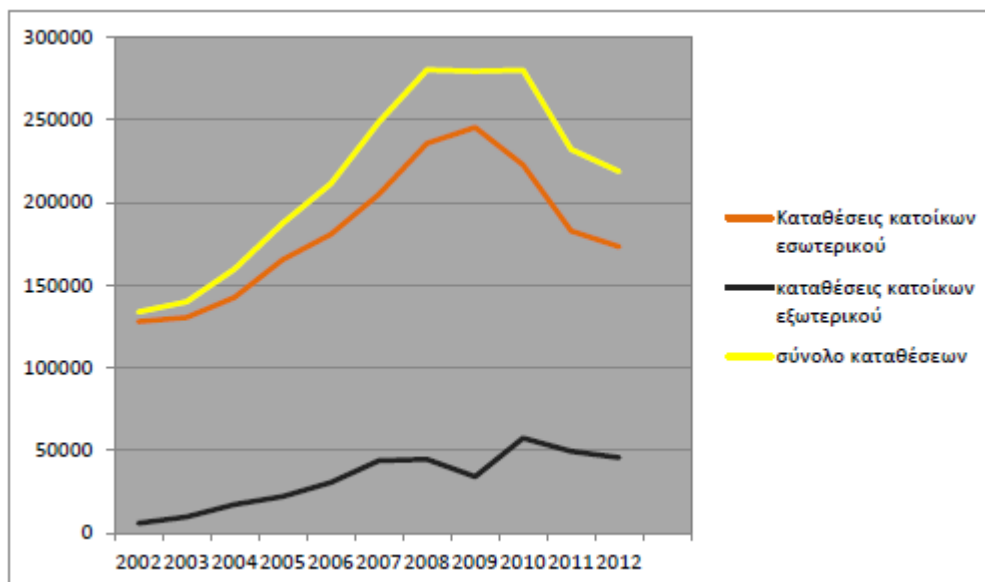
Το σύνολο των καταθέσεων στα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα αυξάνεται συνεχώς από το 2002 και μέχρι το 2010, με μια μικρή πτώση της τάξης του 0,3% το 2009 σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Παρατηρούμε ότι το 2008 οι καταθέσεις αυξάνονται κατά 12,73%, παρά τα πρώτα σημάδια έναρξης της κρίσης στην Ελλάδα, γεγονός που πιθανώς οφείλεται στο ότι οι ελληνικές τράπεζες προκειμένου να καθησυχάσουν τους επενδυτές και να διατηρήσουν τις καταθέσεις τους προσέφεραν υψηλά επιτόκια. Ωστόσο, από το 2011 και έπειτα η μείωση στις καταθέσεις είναι σημαντική, 17,11% το 2011 (σε σχέση με το 2010) και 5,7% το 2012 (σε σχέση με το 2011).

Όσον αφορά στις καταθέσεις κατοίκων του εξωτερικού, αυτές προέρχονται κυρίως από κατοίκους χωρών εκτός της ΕΕ καθ' όλη τη διάρκεια 2002-2012.

Οι κάτοικοι του εσωτερικού μείωσαν τις καταθέσεις τους στα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, μετά το 2011 σε ποσοστό 22,22% τα τελευταία δύο χρόνια. Η απόσυρση των καταθέσεων πιθανώς να οφείλεται στο αίσθημα ανασφάλειας των επενδυτών

καθώς επίσης και σε λόγους επιβίωσης, λόγω της συνεχούς μείωσης των εισοδημάτων και της αύξησης της φορολογίας στη χώρα.

Διάγραμμα 2 Πορεία καταθέσεων κατοίκων εσωτερικού και εξωτερικού 2002-2012

3.8 Συμμετοχή των ελληνικών τραπεζών στην αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης

Τα μέτρα που έχουν ληφθεί από την ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης αφορούσαν:

- Την ενίσχυση της ρευστότητας
- Την εγγύηση των καταθέσεων

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η παγκόσμια οικονομική κρίση καθώς και η κρίση δημοσίου χρέους που έχει πλήξει την ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια έχουν τεράστιες επιπτώσεις στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Οι ελληνικές τράπεζες, χρησιμοποιώντας διάφορα εργαλεία διατήρησης της ρευστότητας στην αγορά και αναδιάρθρωσης του ισολογισμού τους, ώστε να μπορούν να επιβιώσουν έπαιξαν και εξακολουθούν να παίζουν καταλυτικό ρόλο στη στήριξη της ελληνικής οικονομίας. Η συμμετοχή τους είναι μεγάλη και αποδεικνύεται μέσω:

- Της συμμετοχής τους στην εθελοντική ανταλλαγή ομολόγων PSI+, αν και επωμίστηκαν τεράστιο κόστος και ζημιές
- Της εξυγίανσης των τραπεζών (Αγροτική Τράπεζα, συνεταιριστικές τράπεζες, T-Bank και Proton Bank) οι οποίες δεν χαρακτηρίστηκαν βιώσιμες, λόγω

ανεπάρκειας ιδίων κεφαλαίων και αδυναμίας αύξησής τους, όπως επίσης και η αδυναμία εύρεσης πρότασης ανάκαμψης⁵⁸.

3.9 Στόχοι των ελληνικών τραπεζών εν μέσω κρίσης

Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης οι τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα προχωρούν συνεχώς σε ρυθμίσεις και αναπροσαρμογές των στόχων τους ώστε να καταστούν βιώσιμες αλλά και να συμβάλλουν στην έξοδο της χώρας από την τρέχουσα φάση της οικονομικής δυσπραγίας. Παρά τα συνεχή προβλήματα, τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα έδειξαν να αντέχουν στην πίεση και τους κινδύνους και αλλάζοντας την πολιτική τους να θέλουν να συμβάλλουν στην έξοδο από την ύφεση.

Οι στόχοι που θέτουν τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα για το μέλλον μπορούν να συνοψιστούν:

- Στην ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης τους, ώστε να επαναφέρουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών και των καταθετών, αλλά και την ανάκτηση του αισθήματος φερεγγυότητας στις διεθνείς αγορές.
- Στη συγκράτηση των λειτουργικών τους εξόδων
- Στη θωράκιση του ισολογισμού τους από τον κίνδυνο των επισφαλών χορηγήσεων, λόγω της ύφεσης
- Στη στήριξη της πραγματικής οικονομίας της χώρας, μέσω των διεθνών δραστηριοτήτων τους⁵⁹.

---

⁵⁸ Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα 2011-2012, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2013 www.hba.gr

⁵⁹ Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα 2011-2012, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2013 www.hba.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

4.1 Η σημασία του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική οικονομία

Το τραπεζικό σύστημα αποτελεί τη βάση του χρηματοοικονομικού συστήματος, το οποίο αποτελείται από τις χρηματοοικονομικές αγορές, τα χρηματοοικονομικά προϊόντα και τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς (Νούλας, 2000) .

Η βασική λειτουργία του χρηματοοικονομικού συστήματος είναι η διευκόλυνση της μεταφοράς κεφαλαίων από τις πλεονασματικές μονάδες στις ελλειμματικές μονάδες της οικονομίας.

Για να γίνει αντιληπτή η σημασία των τραπεζών στα πλαίσια της οικονομίας και του χρηματοοικονομικού συστήματος θα πρέπει να γίνει αναφορά στην Ασύμμετρη Πληροφόρηση και συγκεκριμένα στα προβλήματα που δημιουργεί στο τραπεζικό σύστημα. Τα προβλήματα αυτά είναι δύο: η αντίστροφη επιλογή (Adverse Selection) και ο ηθικός κίνδυνος (Moral Hazard).

Η αντίστροφη επιλογή είναι ένα πρόβλημα ασύμμετρης πληροφόρησης το οποίο σημειώνεται πριν τη διεξαγωγή μίας συναλλαγής και οφείλεται στο γεγονός ότι οι μη αξιόχρεες μονάδες είναι εκείνες οι οποίες θα ενεργήσουν αποτελεσματικότερα προκειμένου να χρηματοδοτηθούν με ένα δάνειο ⁶⁰. Στην εμφάνιση των προβλημάτων ασύμμετρης πληροφόρησης στις αγορές αναφέρονται οι Myers, Majluf (1984)⁶¹ και Greenwald et al. (1984) ⁶². Ο ηθικός κίνδυνος είναι το πρόβλημα στο οποίο ένα συμβαλλόμενο μέρος που απομονώνεται από τον κίνδυνο μπορεί να συμπεριφερθεί διαφορετικά από τον τρόπο που θα συμπεριφερόταν εάν εκτιθόταν πλήρως στον κίνδυνο.

Οι τράπεζες, όμως, παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στα χρηματοοικονομικά συστήματα παγκοσμίως, καθότι έχουν τέτοια δομή ώστε να μειώνουν σε μεγάλο βαθμό τα δύο προαναφερθέντα προβλήματα.

Πραγματοποιούν κέρδη από τις πληροφορίες που αποκτούν, συνάπτοντας με τις καλύτερες επιχειρήσεις δάνεια που δε διαπραγματεύονται δευτερογενώς. Επιπλέον, οι τράπεζες αναλαμβάνουν την επίβλεψη των δανειζόμενων επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα να αποτρέπονται τα προβλήματα του ηθικού κινδύνου.

Τέλος, οι τράπεζες μπορούν επίσης να λύνουν τα προβλήματα που προκαλεί η ασύμμετρη πληροφόρηση. Για παράδειγμα, η ικανότητά τους να δεσμεύονται μακροπρόθεσμα με μια πελατειακή σχέση έχει άμεση σχέση με τα οφέλη που θα αποκομίσουν από τις πληροφορίες που συγκεντρώνουν. Επιπλέον, η παρακολούθηση

⁶⁰ Mishkin, S.F., (1996). Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective, National Bureau of Economic Research, Working Paper 5600.

⁶¹ Myers, S.C., and Majluf, N.S., (1984). Corporate Financing and Investment Decisions When Firms Have Information that Investors Do Not Have, Journal of Financial Economics, Vol. 13, pp. 187-221.

⁶² Reenwald, B., Stein J., (1988). The task force report: The reasoning behind the recommendations, Journal of Economic Perspectives, Vol. 2, pp. 3-23.

των δανειοδοτούμενων μονάδων παρουσιάζει οικονομίες κλίμακας και άρα μπορούν να μειώσουν σημαντικά το κόστος τους ενώ είναι αποτελεσματικές και στην αποτροπή των δανειοδοτούμενων επιχειρήσεων από πολύ ριψοκίνδυνες ενέργειες, καθώς μπορούν να σταματήσουν τη χρηματοδότησή τους ⁶³.

4.2 Η ελληνική οικονομία πριν την κρίση χρέους της ευρωζώνης

Η ένταξη της Ελλάδος στη ζώνη του ευρώ το 2001 έγινε δυνατή χάρη στη σημαντική βελτίωση των επιδόσεων της ελληνικής οικονομίας κατά τη δεκαετία του 1990. Η δημοσιονομική προσαρμογή ήταν ιδιαίτερα αξιοσημείωτη, δεδομένου

ότι, σε αντίθεση με προηγούμενες περιόδους, δημιουργήθηκε πρωτογενές πλεόνασμα, με αποτέλεσμα το δημοσιονομικό έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ να διαμορφωθεί το 1999 στο 3%, που ήταν απαραίτητη προϋπόθεση ένταξης.

Παράλληλα, οι δείκτες ανταγωνιστικότητας, ενώ είχαν παρουσιάσει σημαντική χειροτέρευση τη δεκαετία του 1980, εμφάνισαν στη συνέχεια τάσεις σταθεροποίησης.

Η ελληνική οικονομία, από την ένταξή της στην ΟΝΕ, έπρεπε να συμμορφώνεται με κάποιους κανόνες, όπως το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης ήταν μια συμφωνία μεταξύ των κρατών-μελών της ζώνης του ευρώ με στόχο τον περιορισμό των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και την τήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας εντός της ΟΝΕ ⁶⁴. Το Σύμφωνο αποσκοπούσε στο να διασφαλιστεί η συνέχιση της σύγκλισης, ενώ προέβλεπε κυρώσεις σε περίπτωση μη συμμόρφωσης των χωρών της ζώνης του ευρώ. Το Σύμφωνο εγγυόταν μια διαρκή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών και περιελάμβανε ένα σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης σε περίπτωση που το έλλειμμα κάποιας χώρας-μέλους υπερέβαινε το κριτήριο του 3%, καθώς και σε ένα σύνολο ρυθμίσεων αποτρεπτικού χαρακτήρα ώστε τα κράτη μέλη να αποφεύγουν τα υπερβολικά δημοσιονομικά ελλείμματα ⁶⁵.

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα κράτη-μέλη που συμμετείχαν στη ζώνη του ευρώ δεσμεύονταν για την επιδίωξη ενός ισοσκελισμένου προϋπολογισμού με την εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών τους, ώστε να ανακτήσουν τα περιθώρια ελιγμών στην άσκηση της δημοσιονομικής τους πολιτικής. Αυτή η επιδίωξη ήταν αναγκαία για την προετοιμασία της Ευρώπης να αντιμετωπίσει τις συνέπειες της γήρανσης του πληθυσμού της. Κάθε εναλλακτική “συμπεριφορά” θα μετέθετε στις επόμενες γενιές το βάρος των ελλειμμάτων που θα είχαν ενδεχομένως συσσωρευτεί οι προγενέστερες γενιές. Επιπλέον, η διατήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας, με την επίτευξη υγιών δημόσιων οικονομικών στα κράτη - μέλη, εξασφάλιζε τη μακροπρόθεσμη οικονομική σύγκλιση και ανάπτυξη.

Ενώ υπήρχε αυτό το πλαίσιο στην Ευρώπη, η ελληνική οικονομία σημείωνε τα διπλάσια ποσοστά αύξησης του ΑΕΠ σε σχέση με τις χώρες της ζώνης του ευρώ (4,2% στην Ελλάδα την περίοδο 2000-2007, έναντι 2,1% στη ζώνη του ευρώ). Η οικονομική ανάπτυξη που επιτεύχθηκε κατά την εν λόγω περίοδο επιβραδύνθηκε το

⁶³ Stiglitz, J.E., and Weiss, A. (1983). Incentive Effects of Terminations: «Applications to Credit and Labour markets, American Economic Review, Vol. 73, pp. 912-927.

⁶⁴ Από την ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: www.europa.eu

⁶⁵ Από την ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: www.europa.eu

2008, οπότε ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ υποχώρησε στο 2% το 2008, διατηρώντας ωστόσο μια θετική διαφορά 1,4 εκατοστιαίας μονάδας από το μέσο ρυθμό ανάπτυξης της ευρωζώνης⁶⁶.

Η ανάπτυξη αυτή στηρίχθηκε κατά κύριο λόγο σε αυξήσεις της ζήτησης, οι οποίες τροφοδοτούνταν από την ευκολότερη πρόσβαση των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών σε πιστώσεις χάρη στα χαμηλότερα επιτόκια, και συνυπήρξε με την εμφάνιση δίδυμων ελλειμμάτων, δηλ. δημοσιονομικού ελλείμματος και ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών⁶⁷.

Η βελτίωση όμως αυτή των οικονομικών μεγεθών δεν διατηρήθηκε. Αυτό οφείλεται στη μεταβολή της κατεύθυνσης της οικονομικής πολιτικής, η οποία από το 2002 και μετά χαρακτηρίζεται από παροχές και διεύρυνση των κρατικών παρεμβάσεων⁶⁸. Εκτιμάται ότι κατά την περίοδο 2001-2009 η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας υποχώρησε σημαντικά.

Παρόμοιες τάσεις παρατηρήθηκαν και σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σημαντικές απώλειες στην ανταγωνιστικότητά τους σημείωσαν επίσης η Ιρλανδία, η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Ιταλία⁶⁹.

Η απώλεια ανταγωνιστικότητας, σε συνδυασμό με την αδυναμία κατάλληλης προσαρμογής της συναλλαγματικής ισοτιμίας, είχε επιπτώσεις στην δημοσιονομική πολιτική. Πιο συγκεκριμένα, μετά τη νομισματική ενοποίηση, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την απώλεια ανταγωνιστικότητάς τους, οι προαναφερθείσες χώρες εκμεταλλεύτηκαν τη μεγαλύτερη και με μικρότερο κόστος δυνατότητα δανεισμού που τους παρείχε το ενιαίο νόμισμα και αύξησαν τα δημοσιονομικά τους ελλείμματα, ασκώντας έντονα επεκτατική δημοσιονομική πολιτική. Στην περίπτωση της Ελλάδος, προς την κατεύθυνση αυτή συνέβαλε και η αναθεώρηση του ΑΕΠ προς τα άνω κατά 9,6%. Αυτή η κίνηση είχε σαν αποτέλεσμα τη μείωση του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ, παρέχοντας τη δυνατότητα στην κυβέρνηση να δανείζεται με μεγαλύτερη ευχέρεια τα επόμενα χρόνια.

Παρά την απώλεια ανταγωνιστικότητας, οι πολιτικές αυτές, σε συνδυασμό με το ευνοϊκό γενικότερο οικονομικό περιβάλλον, συνετέλεσαν στη διατήρηση υψηλών ρυθμών ανάπτυξης στην Ελλάδα μέχρι το ξέσπασμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης, το 2008. Η μεγάλη αύξηση του χρέους οφείλεται αφενός στην οικονομική κρίση (πακέτο ενίσχυσης τραπεζών, επιδόματα ανεργίας, αύξηση τόκων, πτώση εσόδων από φόρους κ.λπ.) και αφετέρου στην υπερβολική αύξηση ορισμένων δαπανών λόγω της προεκλογικής περιόδου του 2009 (προσλήψεις στο Δημόσιο, αύξηση μισθών κ.λπ.). Η εξέλιξη του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ εμφανίζεται δραματική μετά το 2009, και λόγω του γεγονότος ότι οι ρυθμοί αύξησης του ΑΕΠ είναι αρνητικοί. Η αύξηση των ελλειμμάτων και του χρέους της ελληνικής κυβέρνησης κατά τα έτη 2008- 2009, σε συνδυασμό με τη διεθνή οικονομική κρίση,

⁶⁶ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, (2011). «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010», τεύχος Ιουνίου, Αθήνα.

⁶⁷ Ζωγραφάκης, Σ., Σπαθής, Π., (2011). Οικονομική κρίση και ελληνική οικονομία: το τέλος των αποκλίσεων και επιπτώσεις, στο: Τράπεζα της Ελλάδας, «Η ελληνική αγορά εργασίας: χαρακτηριστικά, εξελίξεις και προκλήσεις», Ομιλίες Ημερίδας 22 Μαρτίου 2010.

⁶⁸ Όμιλος Alpha Bank. Εποπτικές Δημοσιοποιήσεις έτους 2010

⁶⁹ Davies, H. and Green D. (2010). «Banking on the Future: The Fall and Rise of Central Banking», Princeton University Press.

που συρρίκνωσε την παγκόσμια ρευστότητα, προκάλεσε σοβαρές δυσκολίες στη χρηματοδότηση των ελλειμμάτων αυτών⁷⁰.

Μετά τις πρόσφατες αναθεωρήσεις των δημοσιονομικών μεγεθών, σε συνδυασμό με τις αποτυχημένες προσπάθειες στο πεδίο της δημοσιονομικής προσαρμογής, έχει γίνει απαγορευτική για την Ελλάδα η συνέχιση της χρηματοδότησης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και του πολύ μεγάλου χρέους από τις διεθνείς αγορές κεφαλαίων. Μέσα σ' αυτό το δυσμενές οικονομικό κλίμα, η ελληνική οικονομία θα πρέπει ν' αλλάξει πορεία, χωρίς κανένα εργαλείο νομισματικής ή συναλλαγματικής πολιτικής, με μόνο διαθέσιμο όπλο τη δημοσιονομική πολιτική, την οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει μόνο προς την κατεύθυνση που οδηγεί σε μεγαλύτερη ύφεση, εφόσον η κρίση του χρέους απαγορεύει μια επεκτατική κατεύθυνση⁷⁰.

4.3 Πηγές κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων πριν και μετά την κρίση

Οι ελληνικές τράπεζες, παρότι έδειχναν ανεπηρέαστες στα αρχικά στάδια της κρίσης, αφενός λόγω της μικρής έκθεσής τους σε τοξικά προϊόντα, και αφετέρου λόγω του συγκριτικά μικρότερου χρηματοδοτικού ανοίγματος έναντι του ευρωπαϊκού μέσου όρου ως απόρροια του μικρότερου λόγου δανείων προς καταθέσεις, εν τέλει εισήλθαν σε μια μακρά περίοδο αποκλεισμού τους από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές.

Αυτή η πρωτόγνωρη εξέλιξη είχε αρνητικά επακόλουθα στη λειτουργία τους και απείλησε ακόμη και την επιβίωσή τους, ύστερα από μια πενταετία (2002 - 2007) όπου οι ελληνικές τράπεζες αναπτύσσονταν ραγδαία, τόσο σε γεωγραφικό επίπεδο με την εξάπλωσή τους κατά κύριο λόγο στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, όσο και σε επίπεδο τραπεζικών προϊόντων, με την είσοδό τους σε νέες αγορές χρηματοοικονομικών προϊόντων⁷¹.

Ένας από τους παράγοντες που επηρέασαν την επιτυχία τους ήταν η χονδρική χρηματοδότηση. Είναι γεγονός, ότι τα μεγέθη της χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών από τις αγορές ακολούθησαν μια θετική πορεία, όπου με αφετηρία το 1999, διέγραφαν τροχιά σύγκλισης με τον μέσο όρο των μεγεθών των ευρωπαϊκών τραπεζών. Οι δυνατότητες άντλησης μεσοπρόθεσμης ρευστότητας ενισχύονταν κάθε χρόνο, καθώς οι αγορές γνώριζαν τον ελληνικό πιστωτικό κίνδυνο⁷¹.

Ένα ακόμη ποιοτικό γνώρισμα της μορφής της χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών ήταν η πρόσβασή τους σε εύκολο, γρήγορο και φθινό δανεισμό από άλλες τράπεζες σε ποσοστό 60% και από επενδυτές στην Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη σε ποσοστό 70% της χονδρικής χρηματοδότησής τους. Η επιτυχία τους στο συγκεκριμένο επενδυτικό κοινό τις ωθούσε να βολιδοσκοπούν σχεδόν αποκλειστικά επενδυτές με παρόμοια χαρακτηριστικά.

Με σχετική καθυστέρηση όλες οι μεγάλες ελληνικές τράπεζες ανέλαβαν πρωτοβουλίες για τη διαφοροποίηση της επενδυτικής τους βάσης προς νέες αγορές και νέα προϊόντα. Πιο συγκεκριμένα, ξεκίνησαν την εξέταση προτάσεων διεθνών

⁷⁰ Ζωγραφάκης, Σ., Σπαθής, Π., (2011). Οικονομική κρίση και ελληνική οικονομία: το τέλος των αποκλίσεων και επιπτώσεις, στο: Τράπεζα της Ελλάδας, «Η ελληνική αγορά εργασίας: χαρακτηριστικά, εξελίξεις και προκλήσεις», Ομιλίες Ημερίδας 22 Μαρτίου 2010.

⁷¹ Μιχαλόπουλος, Γ., (2011). «Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στη διάρκεια της κρίσης», Alpha Bank.

οίκων για την είσοδό τους στην αγορά της Αμερικής, για να προσελκύσουν πιστοποιημένους επενδυτές. Ο αρχικός δισταγμός των τραπεζών για τη δραστηριοποίησή τους ως ξένοι εκδότες σε πιο αυστηρές, ελεγχόμενες και ακριβές αγορές δανεισμού εκτός Ευρώπης, μειώθηκε όταν οι ευρωπαϊκές αγορές εμφάνισαν σημάδια κορεσμού, οριοθετώντας τη δυνατότητα απορρόφησης ελληνικών κρατικών και τραπεζικών ομολόγων και διευρύνοντας τα πιστωτικά περιθωριά τους το 2007. Ωστόσο, το φθινόπωρο του 2007 με τη διάχυση των προβλημάτων της αγοράς των στεγαστικών δανείων των ΗΠΑ στις κεφαλαιαγορές, οι αγορές παρουσίασαν σημάδια εσωστρέφειας, καθώς επλήγη η εμπιστοσύνη των επενδυτών, με αποτέλεσμα να αποφεύγουν την ανάληψη πιστωτικού κινδύνου εκτός των συνόρων της χώρας τους. Μια συνέπεια της κατάρρευσης της αγοράς των δομημένων χρηματοδοτήσεων ήταν η αναβολή όλων των τιτλοποιήσεων, με αποτέλεσμα να αποθαρρυνθεί η αυτοχρηματοδότηση των στοιχείων του ενεργητικού⁷¹.

Στις αρχές του 2008, στην προσπάθειά τους για επιστροφή στις παραδοσιακές αγορές χρηματοδότησης, οι ελληνικές τράπεζες αντιμετώπισαν δυσκολίες, αφού η εμπιστοσύνη μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων βρισκόταν σε χαμηλό επίπεδο, λόγω της αβεβαιότητας για την ευρωστία τους. Η διατραπεζική αγορά ήταν σχεδόν ανύπαρκτη και οι μόνες διαθέσιμες βραχυχρόνιες πηγές χρηματοδότησης ήταν ο δανεισμός τίτλων *repos* και τα εμπορικά γραμμάτια. Σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, οι ιδιωτικές τοποθετήσεις δεν μπορούσαν να αναπληρώσουν το χρηματοδοτικό κενό, με τις τράπεζες να στρέφονται σε εκδόσεις χρέους με τη μορφή δανείων. Αυτός ο νεωτερισμός επικράτησε γιατί οι επενδυτές τα κατέτασσαν στην κατηγορία «δάνεια και απαιτήσεις» και, συνεπώς, απέφευγαν την αποτίμησή τους σε μια εποχή με αυξημένη μεταβλητότητα τιμών στα χρεόγραφα.

Η επεκτατική πολιτική των ελληνικών τραπεζών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη συνεχιζόταν με τον ίδιο ρυθμό και απορροφούσε ένα μεγάλο μέρος του αποθέματος ρευστών διαθεσίμων τους για την εξυπηρέτηση αναγκών όπως⁷¹

- η ανοικτή γραμμή χρηματοδότησης ενεργητικού των θυγατρικών τραπεζών και εκχώρησης υποχρεωτικών διαθεσίμων στις τοπικές κεντρικές τράπεζες,
- η τακτική κεφαλαιακή ενίσχυση, και
- η διαρκής κάλυψη λειτουργικών δαπανών.

Το τρίπτυχο αυτό ενίοτε συνοδευόταν από αναγκαστική μετατροπή ευρώ στο τοπικό νόμισμα της κάθε χώρας, με αποτέλεσμα τη δέσμευση ρευστότητας σε χώρες με αρκετά προβλήματα στη λειτουργία των χρηματαγορών. Ως εκ τούτου, το 65% των στοιχείων του ενεργητικού τους κατά μέσο όρο χρηματοδοτούταν από τη μητρική τράπεζα στην Ελλάδα μέσω μιας πλήρως κεντρικής διαδικασίας που εστίαζε στους παραδοσιακούς επενδυτές στην Ευρώπη.

Τότε επέρχεται η πτώχευση της Lehman Brothers τον Σεπτέμβριο του 2008, ανατρέποντας τα δεδομένα στις αγορές. Το γεγονός αυτό επιταχύνει τη λήψη μέτρων από τις εποπτικές αρχές, που έως το σημείο αυτό έδειχναν να πιστεύουν στη διαδικασία της αυτορρύθμισης και απέφευγαν την παρέμβαση στις κεφαλαιαγορές.

Τα επιτόκια στις διατραπεζικές αγορές ενσωματώνουν τον πιστωτικό κίνδυνο του αντισυμβαλλομένου, αποκλίνοντας από το επιτόκιο αναφοράς της Ευρωπαϊκής

Κεντρικής Τράπεζας. Σταδιακά η διατραπεζική αγορά καθίσταται ανενεργή, ενώ οι εκδόσεις ομολόγων αναβάλλονται⁷².

Εν μέσω αυτών των εξελίξεων οι καταθέτες-επενδυτές χάνουν την εμπιστοσύνη στο τραπεζικό σύστημα. Οι τράπεζες υπεραμύνονται των καταθέσεων με σημαντική αύξηση των περιθωρίων τους εν μέσω συνεχών μειώσεων του βασικού επιτοκίου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που στοχεύει στην ελάφρυνση των δανειζομένων από το βασικό κόστος χρηματοδότησης. Σε όλη την Ευρώπη αναζητούνται τρόποι για τη διασφάλιση των καταθέσεων λιανικής⁷³.

Αρχικά το πρόβλημα αντιμετωπίζεται με κρατικές εγγυήσεις ορισμένου ποσού ανά καταθέτη, προκειμένου να αποφευχθεί μαζική φυγή καταθέσεων. Τελικά αποφασίζεται η θέσπιση προγραμμάτων στήριξης των οικονομιών και ενίσχυσης της ρευστότητας των τραπεζών από τις κυβερνήσεις, που λαμβάνουν τη μορφή κρατικών εγγυήσεων προς τις τράπεζες, τόσο σε επίπεδο κεφαλαίων όσο και χρηματοδότησης. Οι τράπεζες ενσωματώνουν τις εγγυήσεις στις νέες εκδόσεις, προκειμένου να άρουν τις αμφιβολίες των επενδυτών και να μειώσουν το κόστος δανεισμού. Κατά συνέπεια, οι αγορές δομημένων ομολόγων (όπως για παράδειγμα οι τιτλοποιήσεις), οι αγορές ομολόγων χωρίς εγγύηση και οι αγορές ομολόγων υψηλού κινδύνου παραμένουν ανενεργές έως το 2009. Κατόπιν, με την επιτυχή ανακοίνωση των αποτελεσμάτων από τις τράπεζες σε παγκόσμιο επίπεδο, οι προσδοκίες για άρση της αβεβαιότητας και εξομάλυνση των συνθηκών ανανεώνονται.

Οι ελληνικές τράπεζες εντείνουν ξανά τις προσπάθειές τους για την προσέλκυση καταθέσεων ως τη μοναδική αξιόπιστη πηγή χρηματοδότησης. Τα περιθώρια νέων καταθέσεων κυμαίνονται για πρώτη φορά σε επίπεδα άνω του 1,50%.

Συγχρόνως, επιταχύνουν τις τιτλοποιήσεις στοιχείων του ενεργητικού τους προκειμένου να τις προσκομίσουν ως ενέχυρα στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και παγώνουν οποιαδήποτε αναπτυξιακά και επενδυτικά πλάνα. Στον τομέα της χονδρικής χρηματοδότησης, οι αγορές καθίστανται αφιλόξενες για τις ελληνικές τράπεζες παρά τις εγγυήσεις του κράτους, εξαιτίας της χαμηλής πιστωτικής διαβάθμισης. Έτσι, υπάρχει σημαντική αύξηση του πιστωτικού κινδύνου⁷⁴.

Εν τω μεταξύ η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, προσπαθώντας να αναζωογονήσει τη διατραπεζική αγορά, εγκαινιάζει μια περίοδο παροχής ρευστότητας έως ένα έτος στα μέσα του 2009. Παραδόξως, η μεγάλη απήχησή της επιβεβαιώνει τις απαισιόδοξες εκτιμήσεις για την κακή λειτουργία των χρηματαγορών και την προσδοκία ότι τα περιθώρια δε θα αποκλιμακωθούν περαιτέρω. Προκειμένου μάλιστα να διευκολυνθεί ο δανεισμός των τραπεζών, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα προωθεί τη χαλάρωση των κριτηρίων καταλληλότητας των ενεχύρων προκειμένου να επιτρέψει ένα πλήθος από ενέχυρα χαμηλής πιστοληπτικής αξιολόγησης να γίνονται αποδεκτά στις δεξαμενές της. Ο δανεισμός των ευρωπαϊκών τραπεζών από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα βαίνει μειούμενος από το τέλος του 2009, καθώς το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας δεν είναι πλέον τόσο ελκυστικό σε σύγκριση με τα επιτόκια αναφοράς στη διατραπεζική αγορά, ενώ συγχρόνως,

⁷² Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, (2011). «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010», τεύχος Ιουνίου, Αθήνα.

⁷³ Μιχαλόπουλος, Γ., (2011). «Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στη διάρκεια της κρίσης», Alpha Bank.

⁷⁴ Μιχαλόπουλος, Γ., (2011). «Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στη διάρκεια της κρίσης», Alpha Bank.

παρατηρείται ελάφρυνση των υποχρεώσεών τους λόγω της απομόχλευσης του ισολογισμού τους.

Αντιθέτως, ο δανεισμός των ελληνικών τραπεζών αυξάνεται λόγω της ανάγκης αναχρηματοδότησης παλαιότερων ομολόγων που ωριμάζουν, καθώς και επενδυτικών επιλογών που προκύπτουν από την αυξημένη συμμετοχή τους στις εκδόσεις του Ελληνικού Δημοσίου⁷⁴.

Το γεγονός μάλιστα ότι η εξάρτηση των ελληνικών τραπεζών από την ΕΚΤ στις αρχές του 2010 υπερβαίνει τα ανεκτά όρια εν συγκρίσει με το μέγεθός τους, δέχεται κριτικές από αναλυτές, εποπτικές αρχές και οίκους πιστοληπτικής αξιολόγησης. Ταυτόχρονα, η ελληνική οικονομία εισέρχεται σε νέες περιπέτειες με την αποκάλυψη ενός τεράστιου δημοσιονομικού προβλήματος.

Αυτό το γεγονός αποτέλεσε την αρχή μιας σειράς δυσμενών εξελίξεων για τις ελληνικές τράπεζες, υπαγορεύοντας τον ανασχεδιασμό των προβλέψεων. Η οριστική διακοπή παροχής ρευστότητας στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, οδηγεί σε έντονο ανταγωνισμό για την προσέλκυση πελατειακών καταθέσεων. Η πλειονότητα των προϊόντων του παθητικού των ελληνικών τραπεζών (υπόλοιπα λογαριασμών, προθεσμιακές, *repos* και διατραπεζικός δανεισμός) επηρεάζεται δυσμενώς, αποδεικνύοντας ότι οι δεξαμενές δανεισμού συνδέονται. Οι τράπεζες του εξωτερικού κλείνουν τις γραμμές χρηματοδότησης, αλλά και τα πιστωτικά όρια για το σύνολο των χρηματοοικονομικών προϊόντων με ελληνικές τράπεζες και απαιτούν πολύ υψηλές εξασφαλίσεις για τη διατήρηση της έκθεσής τους στην Ελλάδα. Ακόμα και τα αποθέματα ρευστότητας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη δεν είναι εφικτό να επαναπατριστούν, λόγω δεσμεύσεων προς τις τοπικές κυβερνήσεις και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο⁷⁵.

Η διεθνής κοινότητα ανησυχεί για τη βιωσιμότητα του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα, αφού χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα υψηλό κόστος χρηματοδότησης, όπως είναι οι καταθέσεις, και εγγενή αδυναμία απομόχλευσης.

Αυτό το δεδομένο, σε συνδυασμό με μια σειρά υποβαθμίσεων από τους οίκους πιστοληπτικής αξιολόγησης, οδηγεί τους επενδυτές σε φυγή. Τα σχέδια των ελληνικών τραπεζών ανατρέπονται και οδηγούνται σε πλήρη εξάρτηση από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για το σύνολο της χρηματοδότησης, με όχημα τις εγγυήσεις του Ελληνικού Δημοσίου για τις οποίες υπάρχει ευνοϊκή μεταχείριση από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Η ρευστοποίηση στοιχείων ενεργητικού είναι εφικτή μόνο σε χαρτοφυλάκια δανείων με μεγάλη διαφοροποίηση και εφόσον δεν έχουν συσχετίση με Ελλάδα. Παραδοσιακά, όμως, αυτά καταλαμβάνουν μικρό μερίδιο στον ισολογισμό των ελληνικών τραπεζών. Η κατάσταση φαίνεται πως ξεφεύγει από τον έλεγχο όταν τίθεται θέμα χρεοκοπίας ή αναδιάρθρωσης του δημόσιου χρέους της χώρας, με αποτέλεσμα την οριστική φυγή των καταθέσεων προς το εξωτερικό και την κάμψη των καταθέσεων στις θυγατρικές τράπεζες των ελληνικών ομίλων στη Νοτιοανατολική Ευρώπη⁷⁶.

Πλέον, η πορεία των ελληνικών τραπεζών είναι συνυφασμένη με την εξέλιξη των οικονομικών και δημοσιονομικών θεμάτων που ταλανίζουν την Ελλάδα. Οι ελληνικές

⁷⁵ Χαρούβελης, Γ. Α., (2011). «Το χρονικό της διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική», εκδόσεις Πανεπιστημίου Πειραιά.

⁷⁶ Μιχαλόπουλος, Γ., (2011). «Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στη διάρκεια της κρίσης», Alpha Bank.

τράπεζες έχουν πλέον τη δυνατότητα να στραφούν μόνο στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, που επιβαρύνεται όλο και περισσότερο με τη χρηματοδότηση τραπεζών προερχόμενων από τις αδύνατες οικονομίες της Ευρώπης. Η θέσπιση μιας σειράς από μέτρα για τη σωτηρία των οικονομιών της Ευρώπης στα μέσα του 2010 επιβραδύνει το κύμα φυγής κεφαλαίων. Για την Ελλάδα, τα μέτρα θέτουν μεν τη χώρα σε έμμεση προστασία από τους πιστωτές, αλλά γεννούν και αμφιβολίες για το αν η περίοδος χάριτος και τα δημοσιονομικά μέτρα μπορούν να βοηθήσουν την ελληνική οικονομία και να συντελέσουν στην επαναφορά της στις αγορές.

Η κλιμάκωση των ανωτέρω μέτρων μέσω της αποδοχής των ελληνικών κρατικών ομολόγων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ανεξαρτήτως πιστοληπτικής διαβάθμισης, εξασφαλίζει την επάρκεια των ενεχύρων του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Οι ελληνικές τράπεζες αυξάνουν την εξάρτησή τους από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και οι δυσοίωνα προβλέψεις των αναλυτών για αδυναμία χρηματοδότησης εκτός της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας εξελίσσονται σε αυτοεκπληρούμενη προφητεία⁷⁵.

Η τάση αυτή επικρατεί έως σήμερα και δεν φαίνεται να μπορεί να αλλάξει άμεσα. Ενδεικτικό είναι ότι το σύνολο του δανεισμού των ελληνικών τραπεζών από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα αγγίζει τα 95 δισ. ευρώ στις αρχές του 2011 έναντι ευρώ 50 δισ. στο τέλος του 2009. Η εξάρτηση από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα καλύπτει πλέον το 18% των στοιχείων του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών έναντι 3% για το σύνολο των τραπεζών στην Ευρώπη. Η κατάσταση γίνεται ακόμη πιο δύσκολη με την κατάταξη της Ελλάδας, και κατ' επέκταση των ελληνικών τραπεζών, στην κατηγορία μη διαβαθμισμένης επενδυτικής ικανότητας (junk) από τους περισσότερους οίκους πιστοληπτικής αξιολόγησης⁷⁵. Οι υποβαθμίσεις έχουν επίπτωση και στη χρηματοδότηση μέσω της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας με δύο τρόπους. Πρώτον, η αποτίμηση των ελληνικών ενεχύρων στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα χειροτερεύει και δεύτερον, τα haircuts κλιμακώνονται. Αυτή η πραγματικότητα πιέζει περαιτέρω τους ισολογισμούς τους, διότι αφενός οδηγεί σε σημαντικό έλλειμμα χρηματοδότησης, και αφετέρου, οξύνει το πρόβλημα τακτικής αναπλήρωσης του ύψους των ενεχύρων που απαιτείται να είναι δεσμευμένα για την επαρκή κάλυψη του ονομαστικού ύψους δανεισμού από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.⁷⁶

4.4 Η επίδραση της κρίσης στις ελληνικές τράπεζες

Για την ελληνική οικονομία, η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση αποτέλεσε την αφορμή για την εκδήλωση της κρίσης χρέους. Αν και η παγκόσμια οικονομία έδειξε τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης στα πρώτα τρίμηνα του 2010, η ελληνική αγορά πλήττεται ακόμη από αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης, αύξηση των επιτοκίων δανεισμού και πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, τα οποία οδήγησαν το ελληνικό κράτος στην ένταξή του στο μηχανισμό στήριξης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Σε αυτό το δυσμενές περιβάλλον, οι ελληνικές τράπεζες δεν θα μπορούσαν να μείνουν ανεπηρέαστες από αυτή την κρίση.

Συγκεκριμένα, οι τράπεζες καλούνται να λειτουργήσουν σε ένα περιβάλλον με σημαντικές προκλήσεις, όπως η περαιτέρω μείωση των ρυθμών ανάπτυξης, το ενδεχόμενο αύξησης των δανείων σε καθυστέρηση και δυσκολίες στις αγορές

χρήματος και κεφαλαίου. Τα παραπάνω απαιτούν τις συντονισμένες προσπάθειες διεθνών οργανισμών, κυβερνήσεων και κεντρικών τραπεζών για την αντιμετώπιση της κρίσης⁷⁷.

Οι οργανισμοί που επηρεάστηκαν περισσότερο από την κρίση αφορούσαν εκμετάλλευση ακινήτων, χωρίς να απουσιάζουν προβλήματα σε τραπεζικές ή ασφαλιστικές υπηρεσίες. Τα πραγματικά προβλήματα της κρίσης διαφάνηκαν στην ελληνική οικονομία, με την άνοδο των επιτοκίων και το συντηρητισμό του χρηματοπιστωτικού συστήματος να πλήττει δανειολήπτες, μικρομεσαίες επιχειρήσεις, την αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών και λοιπές πτυχές της αγοράς, με άμεσο αντίκτυπο στην οικονομία⁷⁸.

Για τη διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος και την αποτροπή των κρίσεων, καθίσταται αναγκαία η υιοθέτηση μιας σειράς προληπτικών μέτρων, καθώς και παρεμβατικών και προστατευτικών μηχανισμών. Το σύνολο αυτών των μέτρων και μηχανισμών αποτελούν το «Προστατευτικό δίκτυο του τραπεζικού συστήματος»⁷⁹.

4.5 Τρόποι αντιμετώπισης της κρίσης από τις ελληνικές τράπεζες

Η χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών εμφανίζει δυσκολίες, καθώς η μετεξέλιξη της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης σε κρίση χρέους έχει δυσκολέψει σε μεγάλο βαθμό τη δυνατότητά τους να στραφούν σε μέσα κάλυψης των χρηματοδοτικών τους αναγκών, οδηγώντας τη δυναμική του εξωτερικού τους δανεισμού στο χαμηλότερό της επίπεδο. Επιπλέον, η μείωση των καταθέσεων συνεχίζεται λόγω της ανάγκης των πολιτών να χρησιμοποιήσουν τις αποταμιεύσεις τους, σε αντίθεση με τις εκροές στις αρχές του 2010 που σχετίζονταν με τις ανησυχίες τους για την πορεία της οικονομίας.

Παρότι οι ελληνικές τράπεζες πραγματοποιούν καίριες τομές στη λειτουργία, τον ισολογισμό και τους στόχους τους, η αδυναμία εξασφάλισης πόρων τις φέρνει σε δυσχερή θέση. Επιπροσθέτως, η ελληνική δημοσιονομική κρίση που βρίσκεται σε εξέλιξη αποτελεί πλέον τη βασική αιτία για το γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες βιώνουν την μείωση της χρηματοδοτικής τους βάσης από πηγές όπως οι πελατειακές καταθέσεις και κλιμακώνουν την εξάρτησή τους από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το πρόγραμμα στήριξης του Ελληνικού Δημοσίου.

Μάλιστα, έχοντας ήδη προχωρήσει σε τιτλοποιήσεις για την αυτοχρηματοδότηση του ενεργητικού τους και έχοντας επιδιώξει τη συγκράτηση του ρυθμού επεκτάσεως, θα αναγκαστούν πλέον να στραφούν στην απομόχλευση και την επιλεκτική εκποίηση στοιχείων του ενεργητικού, ελπίζοντας σε έμμεση αναπλήρωση της χαμένης δανειοδότησης.

⁷⁷ Χαρούβελης, Γ. Α., (2011). «Το χρονικό της διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική», εκδόσεις Πανεπιστημίου Πειραιά.

⁷⁸ Προβόπουλος, Γ., (2009). Οι δυο παγκόσμιες κρίσεις και η ελληνική οικονομία, παρουσίαση στην Ημερίδα του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, 12/11/2009.

⁷⁹ Γκόρτσος, Χ., (2000). «Τραπεζικό περιβάλλον: Τραπεζικό δίκαιο», Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Τα τελευταία χρόνια οι τράπεζες είδαν την κερδοφορία τους να εξαφανίζεται, καθώς αντιμετωπίζουν ένα διογκούμενο κύμα επισφαλειών, ενώ πληρώνουν και υψηλά επιτόκια στις καταθέσεις που δεν μπορούν να μετακυλήσουν στις χορηγήσεις λόγω της ύφεσης. Οι ελληνικές τράπεζες παρουσίασαν το 2010 σημαντική μείωση των προ φόρων κερδών. Η μεγάλη αυτή μείωση ήταν το αποτέλεσμα μιας σειράς παραγόντων, όπως, μεταξύ άλλων⁸⁰:

- της πολιτικής σχηματισμού αυξημένων προβλέψεων που ακολουθήθηκε και το 2010,
- της μείωσης των λειτουργικών εσόδων, τα οποία μειώθηκαν σε σύγκριση με το 2009, της καταγραφής ζημιών από χρηματοοικονομικές πράξεις.

Ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας των εγχώριων τραπεζών και των ομίλων τους ενισχύθηκε το 2010, εν μέσω ιδιαίτερα αρνητικών οικονομικών συνθηκών, στο 13,8% από 13,2% το 2009 για τις τράπεζες και στο 12,2% από 11,7% για τους τραπεζικούς ομίλους, ενώ ο δείκτης βασικών κεφαλαίων αυξήθηκε ελαφρώς, στο ίδιο διάστημα, εξαιτίας της αύξησης των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων τους και της μείωσης του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού. Κατά συνέπεια, και παρά τις ιδιαίτερα αντίξοες συνθήκες της ελληνικής οικονομίας, το εγχώριο τραπεζικό σύστημα κατάφερε να βελτιώσει την κεφαλαιακή του βάση και να διατηρήσει την κεφαλαιακή του επάρκεια σε επίπεδο υψηλότερο των ελάχιστων απαιτούμενων. Ο δείκτης αποτελεσματικότητας (λειτουργικά έξοδα προς λειτουργικά έσοδα) παρουσίασε μικρή επιδείνωση, όπως προκύπτει από την αύξηση του σχετικού δείκτη, τόσο σε επίπεδο τραπεζικών ομίλων όσο και σε επίπεδο τραπεζών από 54,9% το 2009 σε 58,2% το 2010 και από 57,7% σε 62,3% το 2010, αντίστοιχα⁸¹.

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος⁸², το Δεκέμβριο του 2010 αυξήθηκε τόσο ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων καταναλωτικής πίστης όσο και ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων στεγαστικής πίστης.

Η αύξηση των δανείων σε καθυστέρηση θα πρέπει να αποδοθεί στην περαιτέρω επιδείνωση του οικονομικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα το 2010 και στην επιβράδυνση των εισοδημάτων των νοικοκυριών. Ταυτόχρονα, κατά τη διάρκεια του 2010 συνεχίστηκε η άσκηση συντηρητικότερης πολιτικής δανεισμού από τις τράπεζες, με στόχο τη σταδιακή βελτίωση του χαρτοφυλακίου των δανείων τους προς τα νοικοκυριά. Οι αυξημένες προβλέψεις οι οποίες έγιναν με σκοπό την αντιμετώπιση του φαινομένου των καθυστερήσεων, είναι φανερό ότι επηρεάζουν τα οικονομικά τους μεγέθη και τους δείκτες αποδοτικότητάς τους⁸¹.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι κυριότερες συνέπειες της παρούσας ύφεσης για το τραπεζικό σύστημα της χώρας είναι η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, η αύξηση του κόστους χρηματοδότησης των τραπεζών, αλλά και η μείωση της ζήτησης για χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Στα πλαίσια αυτά το σύνολο των τραπεζικών ιδρυμάτων όρισαν ως προτεραιότητες τη διασφάλιση της ρευστότητας και της κεφαλαιακής επάρκειας (με αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου, έκδοση ομολογιακών

⁸⁰ Καραμούζης, Ν., (2009). Τα αίτια της Διεθνούς Χρηματοπιστωτικής Κρίσης και ο ρόλος του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος, στο Eurobank EFG Economic Research, «Η κρίση του 2007-2009: τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές», Vol. 4, No. 8, pp. 10-18.

⁸¹ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, (2011). «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010», τεύχος Ιουνίου, Αθήνα.

⁸² Από την ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδας, www.bankofgreece.gr

δανείων, τιτλοποίηση απαιτήσεων, κλπ), τη διατήρηση της ποιότητας του δανειακού χαρτοφυλακίου (με αυστηρότερους πιστωτικούς ελέγχους), και τη συγκράτηση του κόστους λειτουργίας (με περιορισμό των εξόδων και των αμοιβών του προσωπικού και των προμηθειών πέραν των τόκων)⁸¹.

Επομένως, οι ελληνικές τράπεζες δέχτηκαν τις συνέπειες της κρίσης. Ενώ το τραπεζικό σύστημα μπόρεσε και ξεπέρασε συγκριτικά με άλλες χώρες, σχεδόν ανώδυνα, την παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση, στη συνέχεια δοκιμάζεται λόγω της δημοσιονομικής κρίσης και των συνεχών υποβαθμίσεων που υφίσταται από τους οίκους αξιολόγησης το Ελληνικό κράτος. Παρά τα προβλήματα όμως αυτά, οι τράπεζες έδειξαν μεγάλη αντοχή και με τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Η αξιοσημείωτη αυτή ανθεκτικότητα του τραπεζικού μας συστήματος μπορεί να αποδοθεί σε μια σειρά από παράγοντες, οι πιο σημαντικοί από τους οποίους είναι ότι:

- οι ελληνικές τράπεζες δεν είχαν εκτεθεί στους κινδύνους που αποτέλεσαν τις αιτίες της πρόσφατης διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης,
- έχουν ισχυρή κεφαλαιακή βάση,
- προχώρησαν έγκαιρα στην αύξηση των προβλέψεών τους έναντι επισφαλών απαιτήσεων,
- ακολούθησαν πολιτική συνετούς διαχείρισης των κινδύνων στους οποίους εκτίθενται στην τρέχουσα συγκυρία,
- είχαν ικανοποιητικά οικονομικά αποτελέσματα ακόμα και κατά το 2009, και
- υπήρξε αποτελεσματική προληπτική εποπτεία από την Τράπεζα της Ελλάδος που συνέβαλε αποτελεσματικά στη διασφάλιση της σταθερότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Αξίζει να επισημανθεί ότι, κατά τη διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα υπέστη σταδιακά και με αποτελεσματικό τρόπο ένα ριζικό θετικό μετασχηματισμό. Δεν πρέπει να αγνοείται επίσης ότι οι ελληνικές τράπεζες, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, λειτουργούν σε ένα ιδιαίτερα αυστηρό πλαίσιο ρυθμιστικής παρέμβασης. Μέσα σε αυτό το ρυθμιστικό πλαίσιο, οι τραπεζικοί όμιλοι της χώρας μας επιδιώκουν τόσο τη μεγιστοποίηση των αποδόσεων για τους μετόχους τους όσο και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και των χωρών στις οποίες δραστηριοποιούνται⁸³.

Παρόλα αυτά, οι ελληνικές τράπεζες θα πρέπει να κερδίσουν το μεγάλο στοίχημα της επιστροφής τους στις αγορές. Στο πλαίσιο μιας πιο αποτελεσματικής προσπάθειας αντιμετώπισης των προκλήσεων, οι ελληνικές τράπεζες προέβησαν σταδιακά εντός του έτους στις ακόλουθες ενέργειες⁸⁴:

- προώθηση νέων καταθετικών προϊόντων που επιβράβευαν την εμπιστοσύνη και σταθερότητα της καταθετικής τους βάσης,
- εξατομικευμένη διαχείριση των ευμετάβλητων και ευμεγεθών καταθέσεων χονδρικής φύσης,
- υιοθέτηση πληρέστερων εσωτερικών δεικτών υπολογισμού ρευστότητας και πρόβλεψης χρηματοδοτικών ανοιγμάτων,

⁸³ Μιχαλόπουλος, Γ., (2011). «Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στη διάρκεια της κρίσης», Alpha Bank

⁸⁴ Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, (2011). «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010», τεύχος Ιουνίου, Αθήνα.

- αναδόμηση των στοιχείων ενεργητικού για την αυτοχρηματοδότησή τους μέσω των πράξεων νομισματικής πολιτικής των κεντρικών τραπεζών.

Τέλος, οι ελληνικές τράπεζες στράφηκαν στο επενδυτικό κοινό για να αντλήσουν κεφάλαια, κυρίως μέσω των αυξήσεων μετοχικού κεφαλαίου. Η Εθνική Τράπεζα και η Eurobank κατάφεραν να αντλήσουν ρευστότητα από την διατραπεζική αγορά, με την πρώτη να χρησιμοποιεί αποκλειστικά ομόλογα του ελληνικού δημοσίου, ενώ η δεύτερη χρησιμοποίησε ελληνικά και ξένα ομόλογα ως ενέχυρο για repos.

Η κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η ελληνική οικονομία καθιστά αναγκαία την χάραξη μιας δυναμικής και αποτελεσματικής στρατηγικής για την αντιμετώπισή της

Το πρώτο βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση είναι να κατανοηθεί ο βαθμός στον οποίον η κρίση που βιώνει η ελληνική οικονομία οφείλεται σε ενδογενείς παράγοντες ή στις εγγενείς δυνάμεις που οδήγησαν στην κρίση των subprime δανείων στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής.

Τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι ασφαλιστικοί οργανισμοί είχαν μικρή έκθεση σε προϊόντα μειωμένης εξασφάλισης, ενώ λίγοι επενδύτες τοποθέτησαν τα κεφαλαία τους σε τοξικά προϊόντα. Πράγματι την τελευταία δεκαετία οι ελληνικές τράπεζες έστρεψαν το επιχειρηματικό τους ενδιαφέρον και κατ' επέκταση και τα κεφαλαία τους στις αναπτυσσόμενες χώρες (π.χ. Τουρκία, Βαλκάνια κτλ). Οι μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες ακολούθησαν μία παραδοσιακή τραπεζική πολιτική και ανέπτυξαν ένα ευρύ δίκτυο καταστημάτων στην Ρουμανία, στη Βουλγαρία κ.λπ., αντί να στραφούν σε επενδύσεις που αφορούν προϊόντα υψηλού ρίσκου. Όσον αφορά τα ασφαλιστικά ταμεία, τα προηγούμενα χρόνια αντιμετώπισαν μια μείωση των διαθεσίμων τους εξαιτίας αστοχιών διαχείρισης και συνεπώς δεν είχαν τη δυνατότητα να επενδύσουν μεγάλα κεφάλαια στην αγορά αυτή.

Παρόλα αυτά, υπήρξε κλονισμός της εμπιστοσύνης του κοινού και της αγοράς προς τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς παγκοσμίως, που εκδηλώθηκε με την πτώση των χρηματιστηριακών τιμών τους, τις συνεχείς αναλήψεις κεφαλαίων και την εκτόξευση των διατραπεζικών επιτοκίων.

Ωστόσο, πέρα από τις κινήσεις των ίδιων των τραπεζών, το κλειδί για την επανένταξή τους στις αγορές αποτελεί η εξυγίανση και η αναβάθμιση της πιστοληπτικής αξιολόγησης της ελληνικής οικονομίας, καθώς και η διευθέτηση των ευρωπαϊκών ανισορροπιών που ταλανίζουν τη διεθνή επενδυτική κοινότητα⁸⁶.

4.5.1 Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος

Ο Όμιλος της ΕΤΕ εμφανίζει κερδοφορία για δεύτερο συνεχόμενο τρίμηνο καθώς τα καθαρά κέρδη του το α' τρίμηνο του 2013 διαμορφώθηκαν σε 186 € εκατ., έναντι

⁸⁵ Καραμούζης, Ν., (2009). Τα αίτια της Διεθνούς Χρηματοπιστωτικής Κρίσης και ο ρόλος του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος, στο Eurobank EFG Economic Research, «Η κρίση του 2007-2009: τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές», Vol. 4, No. 8, pp. 10-18.

⁸⁶ Προβόπουλος, Γ., (2009). Οι δυο παγκόσμιες κρίσεις και η ελληνική οικονομία, παρουσίαση στην Ημερίδα του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη δημοκρατία, 12/11/2009.

ζημιών 265€ εκατ. το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012. Λαμβάνοντας υπόψη τη μη επαναλαμβανόμενη απομείωση λόγω της απόκτησης της Eurobank, ύψους 159€ εκατ., τα καθαρά κέρδη ανήλθαν σε 27€ εκατ. Ιδιαίτερα θετική στη διαμόρφωση των αποτελεσμάτων ήταν η συμβολή της Finansbank, με κέρδη ύψους €155 εκατ., ενώ οι θυγατρικές της ΝΑ Ευρώπης είχαν μετά από πέντε τρίμηνα θετική συνεισφορά στην κερδοφορία. Επιπλέον η πρόοδος που έχει επιτευχθεί στο πεδίο της προσαρμογής οδήγησε στη βελτίωση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας και επέτρεψε τον αντιλογισμό προβλέψεων ύψους €276 εκατ για ενδεχόμενη απομείωση απαιτήσεων έναντι του Ελληνικού Δημοσίου. Αποτελεί ιδιαίτερα ενθαρρυντική εξέλιξη η σταθεροποίηση των οργανικών τραπεζικών εσόδων του Ομίλου, μετά από πολλά τρίμηνα, δίνοντας τις πρώτες ενδείξεις ολοκλήρωσης του καθοδικού τους κύκλου.

Η εξέλιξη αυτή αποκτά βαρύνουσα σημασία καθώς ο Όμιλος εμφάνισε σταθεροποίηση των πηγών των οργανικών τραπεζικών εσόδων (καθαρά επιτοκιακά έσοδα και έσοδα από προμήθειες) σε όλες τις κύριες γεωγραφικές περιοχές όπου δραστηριοποιείται. Η στρατηγική εστίασης του Ομίλου στην περιστολή των λειτουργικών δαπανών συνεχίζει να αποδίδει καρπούς με τις λειτουργικές δαπάνες στην Ελλάδα και τη ΝΑ Ευρώπη να μειώνονται κατά 10% και 3% αντίστοιχα, σε σχέση με το α' τρίμηνο 2012, τάση που αναμένεται να συνεχιστεί, μεταξύ άλλων, και λόγω της προσφάτως υπογραφείσας νέας κλαδικής σύμβασης. Όσον αφορά στην ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου του Ομίλου, η επιβράδυνση της δημιουργίας νέων επισφαλειών συνεχίστηκε, με καταγραφή νέων επισφαλειών ύψους 616€, έναντι 662€ εκατ. του προηγούμενου τριμήνου και €1.244 εκατ. στην κορύφωση της κρίσης το β' τρίμηνο του 2012. Απόρροια αυτής της επιβράδυνσης ήταν η διενέργεια χαμηλότερων προβλέψεων τόσο σε ετήσια όσο και σε τριμηνιαία βάση με ταυτόχρονη όμως διατήρηση του υψηλού επιπέδου κάλυψης των επισφαλών απαιτήσεων από προβλέψεις το οποίο διαμορφώθηκε στο 54%. Η αύξηση των καταθέσεων του Ομίλου κατά 5% σε ετήσια βάση, σε συνδυασμό με την κατά 2% αύξηση του δανειακού χαρτοφυλακίου, βελτίωσαν το δείκτη ρευστότητας (δάνεια: καταθέσεις) κατά 7 ποσοστιαίες μονάδες, στο 104%. Ο δείκτης δάνεια προς καταθέσεις για την Ελλάδα διαμορφώθηκε στο ανταγωνιστικό επίπεδο του 95% -- βελτιωμένος κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες σε ετήσια βάση -- παρέχοντας στην Τράπεζα την ευχέρεια παροχής ρευστότητας στην πελατειακή της βάση. Ο αντίστοιχος δείκτης για την ΝΑ Ευρώπη διαμορφώθηκε στο 108% βελτιωμένος κατά 21 ποσοστιαίες μονάδες σε ετήσια βάση. Όσον αφορά στην κεφαλαιακή επάρκεια ο pro forma δείκτης βασικών ιδίων κεφαλαίων του Ομίλου (Core Tier I βάσει της EBA) διαμορφώθηκε σε 9,3% μετά και τις προκαταβολές που έχουν ληφθεί από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας έναντι της αύξησης κεφαλαίου στο πλαίσιο της ανακεφαλαιοποίησης της Τράπεζας

Τα καθαρά κέρδη διαμορφώθηκαν σε 20 εκατ. ευρώ, πριν την αφαίρεση της μη επαναλαμβανόμενης απομείωσης λόγω της απόκτησης των μετοχών της Eurobank ύψους 159 εκατ. ευρώ, έναντι ζημιών 384 εκατ. ευρώ το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012, ωφελούμενα από τη μείωση των λειτουργικών δαπανών κατά 10% σε ετήσια βάση (μη συμπεριλαμβανομένων των έκτακτων εξόδων σχετιζόμενων με την εξαγορά της Eurobank), τον δραστικό περιορισμό των διαπραγματευτικών ζημιών (30 εκατ. ευρώ έναντι -250 εκατ. ευρώ στο α' τρίμηνο του 2012) και τον αντιλογισμό προβλέψεων έναντι απαιτήσεων του Ελληνικού Δημοσίου σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα.

Στο α' τρίμηνο του 2013 τα καθαρά επιτοκιακά έσοδα σταθεροποιήθηκαν σε τριμηνιαία βάση δημιουργώντας βάσιμες προσδοκίες για την ολοκλήρωση του καθοδικού τους κύκλου. Καθοριστικός παράγοντας αυτής της εξέλιξης ήταν η μείωση της εξάρτησης από την υψηλού κόστους χρηματοδότηση από το μηχανισμό παροχής έκτακτης ρευστότητας (ELA), ενώ αρνητική επίδραση είχαν η μείωση του δανειακού χαρτοφυλακίου.

Η άνοδος των καταθέσεων εσωτερικού, η οποία ξεκίνησε από το τέλος του β' τριμήνου του 2012, με την άρση της πολιτικής αβεβαιότητας, συνεχίστηκε και κατά το α' τρίμηνο του 2013 αντανακλώντας την ανάκτηση της εμπιστοσύνης των καταθετών προς το τραπεζικό σύστημα της χώρας και την ΕΤΕ. Συγκεκριμένα σημειώθηκε άνοδος τόσο των λογαριασμών όψεως όσο και προθεσμίας κατά 18%, σε σύγκριση με το β' τρίμηνο του 2012, ενώ οι καταθέσεις ταμειυτηρίου μειώθηκαν κατά 7% για την ίδια περίοδο. Η συνολική άνοδος των καταθέσεων για την προαναφερθείσα περίοδο ανήλθε σε 9%. Η απομόχλευση του δανειακού χαρτοφυλακίου εσωτερικού συνεχίστηκε σημειώνοντας 4% μείωση του συνόλου των χορηγήσεων σε ετήσια βάση, ενώ σε σχέση με την κορύφωση των δανειακών υπολοίπων το β' τρίμηνο 2010 η μείωση ανήλθε στο 14% και 22% στα υπόλοιπα δανείων μετά από προβλέψεις.

Αποτελεί ιδιαίτερα θετικό μήνυμα η σημαντική επιβράδυνση που καταγράφεται στο Ρυθμό δημιουργίας νέων επισφαλειών στο α' τρίμηνο του 2013 (+456 εκατ. ευρώ), ποσό μειωμένο κατά -14% σε τριμηνιαία βάση και κατά -51% σε ετήσια βάση. Επίσης, ο δείκτης δανείων σε καθυστέρηση +90 ημερών διαμορφώθηκε στο 24,3%, αυξημένος κατά 120 μονάδες βάσης σε σχέση με το τέλος του 2012, σε αντίθεση με το μέσο όρο ανά τρίμηνο του 2012 ο οποίος ήταν υπερδιπλάσιος, περίπου 250 μονάδες βάσης. Η κάλυψη των καθυστερούμενων δανείων +90 ημερών για το εγχώριο χαρτοφυλάκιο διατηρείται σε υψηλά επίπεδα και συγκεκριμένα στο ποσοστό του 53%, παρά τη διενέργεια μειωμένων προβλέψεων από την Τράπεζα.

Βασικά μεγέθη του Ομίλου (σε € εκατ., κατά τα ΔΠΧΠ)

	2012	2011
Σύνολο ενεργητικού	104.799	106.732
Ίδια κεφάλαια	-2.130	-723
Απαιτήσεις κατά πελατών (προ προβλέψεων)	70.509	72.432
Υποχρεώσεις προς πελάτες	58.722	59.544
Σύνολο εσόδων	3.373	4.372
Λειτουργικά έξοδα	2.335	2.541
Προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις κατά πελατών	2.532	2.185
Καθαρά κέρδη/ζημίες μετόχων ΕΤΕ (προ απομειώσεων)	-2.139	-12.344
Καθαρό επιτοκιακό περιθώριο	3,74%	3,73%
Δάνεια : Καταθέσεις	107%	109%
Συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας (*)	9,0%	8,3%

4.5.2 ALPHA BANK

Η Alpha Bank έχει πρωτεύουσα θέση μεταξύ των χρηματοοικονομικών ομίλων στην Ελλάδα, προσφέροντας ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της λιανικής τραπεζικής, της τραπεζικής μικρομεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων, των πιστωτικών καρτών, της διαχείρισης κεφαλαίων, της επενδυτικής τραπεζικής, του private banking, των ασφαλίσεων, των χρηματιστηριακών εργασιών, του leasing και του factoring. Το δίκτυο των Καταστημάτων στην Ελλάδα αριθμούσε 407 Καταστήματα (συμπεριλαμβανομένων των Κέντρων Alpha Private Bank και των Επιχειρηματικών Κέντρων) στις 1.2.2013. Με την ολοκλήρωση της μεταβίβασης του συνόλου των μετοχών της Εμπορικής Τραπέζης στην Alpha Bank την 1 Φεβρουαρίου 2013, το δίκτυο Καταστημάτων του ενοποιημένου σχήματος στην Ελλάδα αριθμούσε 715 Καταστήματα.

Η Τράπεζα έχει ιδρυθεί και λειτουργεί με την έγκριση της Ελληνικής Δημοκρατίας και υπόκειται στους κανονισμούς και στην εποπτεία της Τραπέζης της Ελλάδος και στις διατάξεις του Ελληνικού Τραπεζικού Δικαίου. Η Alpha Bank δραστηριοποιείται στην Ελληνική και στη διεθνή αγορά, με παρουσία στο Λονδίνο, στην Κύπρο, στην Αλβανία, στην Βουλγαρία, στην Ρουμανία, στην ΠΓΔΜ, στη Σερβία, και στην Ουκρανία.

Σημαντικοί πρόσφατοι σταθμοί στη διαδρομή του Ομίλου μέσα στο 2013, είναι:

- Η απόκτηση του συνόλου των μετοχών της Εμπορικής Τραπέζης την 1.2.2013
- Η επιτυχής ανακεφαλαιοποίηση της Τραπέζης, την 31.5.2013, με υπερκάλυψη της απαιτούμενης ιδιωτικής συμμετοχής, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη διατήρηση του ιδιωτικού χαρακτήρα της Alpha Bank
- Η ολοκλήρωση της νομικής συγχωνεύσεως δι' απορροφήσεως της Εμπορικής Τραπέζης την 28.6.2013 και η δημιουργία της ενιαίας Alpha Bank.

4.5.3 Τράπεζα Πειραιώς

Όμιλος εταιρειών του χρηματοπιστωτικού τομέα με παρουσία στην Ελλάδα και την ευρύτερη γεωγραφική περιοχή. Η Τράπεζα Πειραιώς ιδρύθηκε το 1916, αλλά η σύγχρονη διαδρομή της ξεκινά με την ιδιωτικοποίησή της στα τέλη του 1991. Μέσω οργανικής ανάπτυξης, αλλά και σειράς εξαγορών, κατάφερε να εξελιχθεί στη μεγαλύτερη τράπεζα στην Ελλάδα. Παράλληλα, έχει «χτίσει» σταδιακά την παρουσία της σε χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, ακολουθώντας αρχικά την ανάπτυξη των Ελλήνων επιχειρηματιών και στη συνέχεια εξυπηρετώντας τις τοπικές τραπεζικές ανάγκες των πελατών της, ιδιωτών και επιχειρήσεων.

Μετά τις εξαγορές της «υγιούς» ATEbank και της Geniki Bank πέρυσι, αλλά και τις πρόσφατες εξαγορές της Millennium Bank και των δανείων και καταθέσεων των ελληνικών δραστηριοτήτων της Τράπεζας Κύπρου, της Cyprus Popular Bank και της

Ελληνικής Τράπεζας, η Τράπεζα Πειραιώς συνεχίζει να διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στην αναδιάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Η Τράπεζα, παρότι προσφέρει όλο το φάσμα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών σε όλους σχεδόν τους τομείς της αγοράς, έχει σαφή προσανατολισμό στην εξυπηρέτηση επιχειρήσεων μεσαίου και μικρού μεγέθους, καθώς και ιδιωτών. Ταυτόχρονα με την παροχή παραδοσιακών τραπεζικών υπηρεσιών, η Τράπεζα Πειραιώς πρωταγωνιστεί και σε αναπτυσσόμενους τομείς, όπως αυτοί της ηλεκτρονικής τραπεζικής και της πράσινης τραπεζικής, διαβλέποντας τις προοπτικές και τη δυναμική τους τα επόμενα χρόνια.

Διάφορα επιχειρηματικά σχέδια, μεταξύ των οποίων και επιχειρηματικό σχέδιο για τη μελλοντική πορεία και λειτουργική εξέλιξη της Γενικής Τράπεζας ΓΤΕ έκανε γνωστό ότι μελετά η Τράπεζα Πειραιώς. ΠΕΙΡ-0,67%

Συγκεκριμένα, απαντώντας σε ερώτημα της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, η τράπεζα αναφέρει ότι το σχέδιο αυτό για τη θυγατρική της μελετάται «στο πλαίσιο της γενικότερης αναδιοργάνωσης του Ομίλου μετά την απόκτηση πιστωτικών ιδρυμάτων (Γενική Τράπεζα, Millennium Bank) και εργασιών άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούσαν στην Ελλάδα (Αγροτική Τράπεζα, υποκαταστήματα Κυπριακών Τραπεζών).

«Η διερεύνηση αυτή δεν έχει ολοκληρωθεί και η Τράπεζα Πειραιώς ούτε έχει καταλήξει σε οριστικές στρατηγικές αποφάσεις ούτε έχει καταρτίσει οποιοσδήποτε συμφωνίες με τρίτους επενδυτές σε σχέση με τη Γενική Τράπεζα, οπότε τη στιγμή αυτή δεν υπάρχει κάποιο γεγονός που θα έπρεπε να γνωστοποιηθεί στο επενδυτικό κοινό»

Επιλεγμένα χρηματοοικονομικά στοιχεία 2012		
Ενοποιημένα Στοιχεία	31 Δεκ. 2012	31 Δεκ. 2011
Επιλεγμένα Μεγέθη (€ εκατ.)		
Σύνολο ενεργητικού (pro-forma το 2012		
για ανακεφαλαιοποίηση €8.429 εκατ.)	78.835	49.352
-εκ των οποίων διακοπτόμενης δραστηριότητας	377	683
Δάνεια προ προβλέψεων	50.573	37.211
Συσσωρευμένες προβλέψεις	5.961	2.690
Καταθέσεις	36.971	22.134
Σύνολο ιδίων κεφαλαίων		
(pro-forma το 2012 για ανακεφαλαιοποίηση)	6.114	-1.940
Επιλεγμένα Αποτελέσματα (€ εκατ.)		
Καθαρά έσοδα τόκων	1.028	1.173
Καθαρά έσοδα προμηθειών	218	198
Χρηματοοικονομικά αποτελέσματα, και αποτελέσματα		
επενδυτικού χαρτοφυλακίου	635	-109
Λοιπά έσοδα & έσοδα από μερίσματα	337	-39
Σύνολο καθαρών λειτουργικών εσόδων	2.217	1.222
Σύνολο λειτουργικών εξόδων	-909	-823
Κέρδη προ φόρων και απομειώσεων	1.323	367
Έξοδο απομείωσης δανείων, και λοιπών στοιχείων ενεργητικού	-2.197	-1.973
Απομείωση ΟΕΔ	-311	-5.910
Καθαρά κέρδη/(ζημίες) από συνεχιζόμενες δραστηριότητες		
αναλογούντα στους μετόχους	-513	-6.617
Καθαρά κέρδη/(ζημίες) από διακοπτόμενες δραστηριότητες		
αναλογούντα στους μετόχους	13	4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

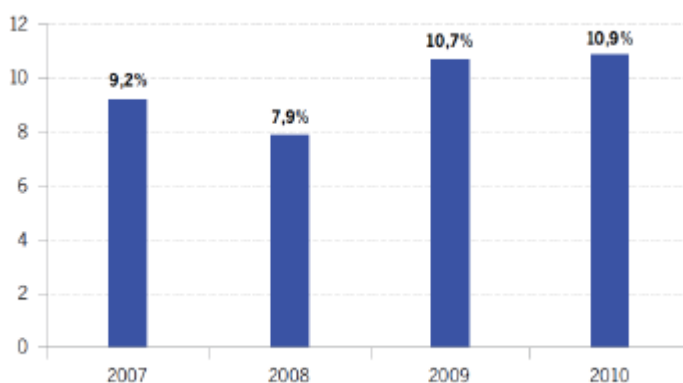
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ Η ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

5.1 Επιπτώσεις του δημοσιονομικού χρέους στο τραπεζικό σύστημα

Η ύφεση ήρθε καθυστερημένα στην Ελλάδα το 2009 επηρεάζοντας και τις ελληνικές τράπεζες. Ήρθε στο φως το ελληνικό δημοσιονομικό πρόβλημα και αυξήθηκαν τα επιτόκια δανεισμού. Οι οίκοι αξιολόγησης υποβάθμισαν την πιστοληπτική ικανότητα του κράτους και των ελληνικών τραπεζών και όσων επιχειρήσεων είχαν εκδώσει ιδιωτικά ομόλογα. Η διατραπεζική αγορά στέρεψε για τις τράπεζες, για το λόγο ότι το ενέχυρο που χρησιμοποιούνταν για δανεισμό, έπαψε να είναι αξιόπιστο και αποδεκτό από τις δανείστριες τράπεζες του εξωτερικού, αναγκάζοντας τις ελληνικές να στραφούν στην ΕΚΤ. Ταυτόχρονα τα ελληνικά ομόλογα που κατείχαν οι τράπεζες μετατράπηκαν σε τοξικά. Η ύφεση επιδείνωσε την κατάσταση με τα προβληματικά δάνεια να αυξάνονται και στην ανάγκη αναζήτησης εσόδων, το κράτος αύξησε την φορολογία των επιχειρήσεων. Η κερδοφορία των τραπεζών έτσι έπεσε κατακόρυφα διατηρώντας όμως από την άλλη θετικά επίπεδα παρά την μεγάλη αύξηση των προβλέψεων.

Παρά τη δύσκολη κατάσταση το ελληνικό τραπεζικό σύστημα απέδειξε ότι έχει υψηλές αντοχές. Μέχρι το 2010 οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας παρέμειναν σε κανονικά επίπεδα όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα:

Εικόνα 2 : Δείκτες βασικών κεφαλαίων TIER 1 ελληνικών τραπεζικών ομίλων (% σταθμισμένου ενεργητικού)

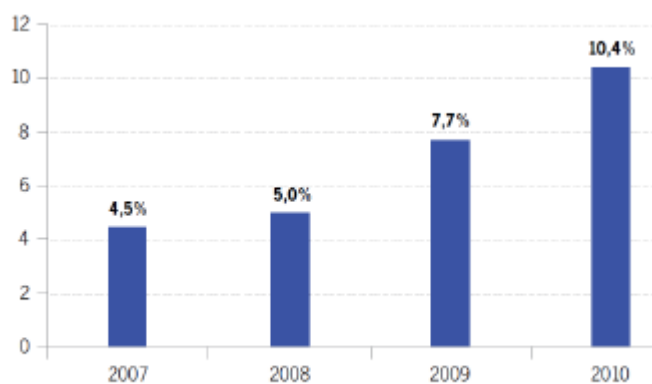

Πηγή: ΤτΕ, διαμόρφωση: Χαρδούβελης Γ.,6/2011

Η θετική θέση των ελληνικών τραπεζών αποδεικνύεται και με το ότι την ίδια περίοδο όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα η μη ποιοτική εξέλιξη στο χαρτοφυλάκιο τους δεν επηρέασε την κεφαλαιακή τους επάρκεια όπως προαναφέραμε:

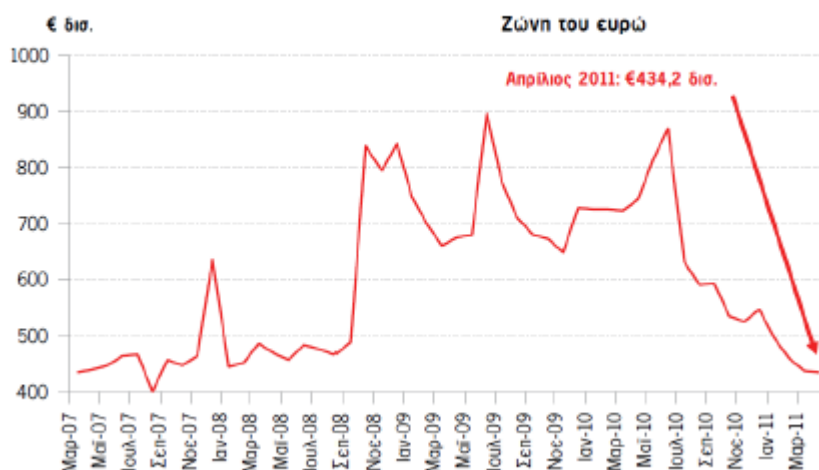
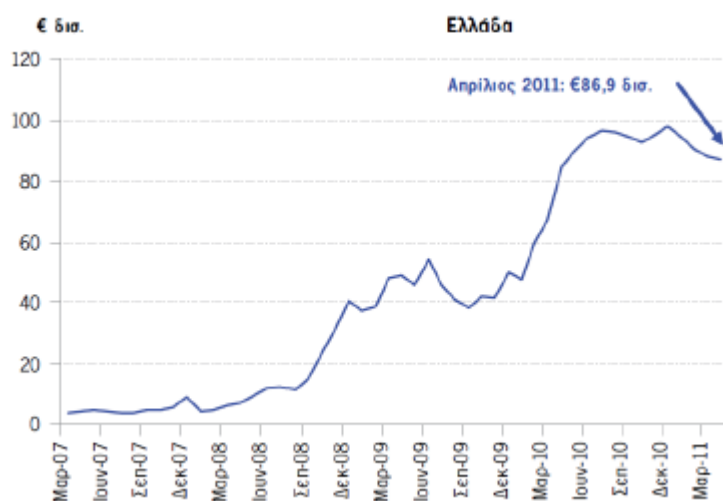
Εικόνα 3 : Δάνεια σε καθυστέρηση 90ημερών των ελληνικών τραπεζών (% του συνόλου των δανείων)

Πηγή: ΤτΕ, διαμόρφωση: Χαρδούβελης Γ.,6/2011

Τη συγκεκριμένη περίοδο με την ελληνική κρίση να είναι στο χειρότερο σημείο, οι τράπεζες βρίσκονταν υπό πίεση να προχωρήσουν σε απομόχλευση. Όσο η δημοσιονομική κατάσταση παρέμενε δυσχερής φαινόταν ως μόνη λύση η πώληση στοιχείων του ενεργητικού στο εξωτερικό. Αυτό όμως έρχεται σε σύγκρουση με το ότι οι σημαντικές επενδύσεις των ελληνικών τραπεζών έχουν πηγή εσόδων από το εξωτερικό. Για το έτος 2010 οι ελληνικές τράπεζες χρειάστηκαν χρηματοδότηση ύψους 74 δις ευρώ λόγω της πτώσης των καταθέσεων κατά το ίδιο διάστημα 40 δις ευρώ, τη μείωση 26 δις ευρώ της αξίας του συνολικού ενέχυρου που έχουν δώσει στην ΕΚΤ για άντληση ρευστότητας και την πληρωμή των 8 δις ευρώ ύψους υποχρεώσεων που έληγαν (ΤτΕ,4/2011). Το αποτέλεσμα ήταν οι ελληνικές τράπεζες να έχουν σημαντική εξάρτηση από την ΕΚΤ όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης:

Εικόνα 4 : Χρηματοδότηση τραπεζών από την ΕΚΤ

Πηγή: ΕΚΤ,ΤτΕ, διαμόρφωση: Χαρδούβελης Γ.,6/2011

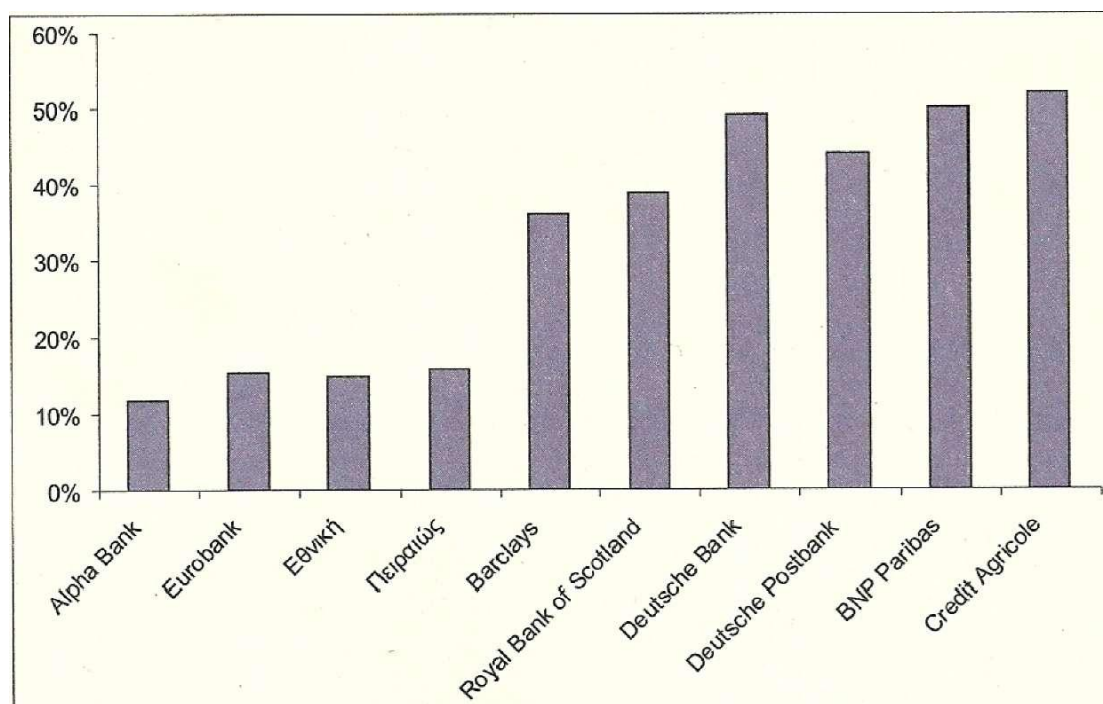
5.2 Επιπτώσεις από τη διεθνή κρίση

Σε αντίθεση με την ελληνική οικονομία, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα την τελευταία δεκαετία ακολούθησε μια συντηρητική αναπτυξιακή πολιτική. Οι τράπεζες δεν είχαν επενδύσει σε τοξικά ομόλογα και γενικότερα υψηλού κινδύνου τοποθετήσεις. Ποτέ δεν παρουσίασε υψηλό βαθμό μόχλευσης και μπλέχτηκε με διεθνής κερδοσκοπικές ενέργειες, καθώς παρέμεινε κλειστό για όλο αυτό το χρονικό διάστημα. Χαρακτηρίστηκε από συντηρητισμό ίσως για το λόγο ότι ήταν αφοσιωμένο στην εξειδίκευση και στην ανάπτυξη της ποιότητας των υπηρεσιών που προσέφερε καθώς υστερούσε σε αυτόν τον τομέα σε σχέση με τις υπόλοιπες τράπεζες της Ευρωζώνης. Το 90% των κερδών των τραπεζών μέχρι το 2007 προέρχονταν από παραδοσιακές τραπεζικές δραστηριότητες χωρίς κερδοσκοπικά χαρακτηριστικά.⁸⁷

⁸⁷ Χαρδούβελης Γ., Καραμούζης Ν.,(2011) ,Από τη Διεθνή Κρίση στη Κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;, σελ.496-497, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα

Διατηρήθηκε χαμηλός βαθμός χρηματοοικονομικής μόχλευσης σε σχέση με την Ευρωζώνη. Όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα οι Alpha Bank, EuroBank, Εθνική και Πειραιώς έχουν κατά πολύ χαμηλότερο συντελεστή μόχλευσης σε σχέση με άλλα Ευρωπαϊκά πιστωτικά ιδρύματα με στοιχεία 2008 - 2009:

Εικόνα 5 : Συντελεστής μόχλευσης τραπεζικών ομίλων (λόγος συνόλου ενεργητικού προς κεφάλαια Tier 1)

Πηγή: Eurobank EFG, Frenkel J.A., Rudolf M., 3/2010

Διατήρησε γενικά χαμηλό βαθμό εξάρτησης από τις κεφαλαιαγορές για άντληση ρευστότητας. Ο λόγος δανείων προς καταθέσεις διατηρήθηκε μέσο όρο κάτω του 90% το 2009 ενώ σε άλλες χώρες αυτό το ποσοστό ήταν κατά πολύ πέραν του 100% όπως φαίνεται στο παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 8 : Δάνεια προς Καταθέσεις Έτος 2009

ΙΤΑΛΙΑ	124,5%
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	115,4%
ΗΝ.ΒΑΣΙΛΕΙΟ	111,2%
ΕΥΡΩΖΩΝΗ	107,5%
ΙΣΠΑΝΙΑ	101,5%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	101,3%
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	92,4%
ΕΛΛΑΔΑ	80,1%

Πηγή: ΕΚΤ, στοιχεία Δεκεμβρίου 2009

Τα stress test που διεξήχθησαν σε όλη την Ευρώπη απέδειξαν την ισχυρή κεφαλαιακή επάρκεια του συστήματος. Επιπροσθέτως, το τραπεζικό σύστημα έκανε χρήση μόνο

11 δις ευρώ από τα 28 δις ευρώ που δόθηκαν ως ενίσχυση της ρευστότητας γεγονός που όχι μόνο είναι από τα μικρότερα της Ευρωζώνης αλλά και αποδεικνύει την υγιή πλευρά του συστήματος. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα γνώρισε σημαντική ανάπτυξη τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Χρηματοδότησε την ελληνική οικονομία με ρυθμούς αύξησης που έφταναν και το 20% ετησίως. Το 2009 με την διεθνή κρίση να έχει χτυπήσει την πόρτα της Ευρωζώνης ο ρυθμός αύξησης των χρηματοδοτήσεων παρέμεινε θετικός στο 4,1% ετησίως όταν το αντίστοιχο ποσοστό στην Ευρωζώνη ήταν οριακό 0,1%.

Γενικότερα τα προβλήματα που προέκυψαν για τις τράπεζες από την διεθνή κρίση συνδέονται με την επιδείνωση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου, την αύξηση των προβλέψεων, τη μείωση της κερδοφορίας, την ανασφάλεια στις κεφαλαιαγορές και τη σημαντική συρρίκνωση της ρευστότητας από τον περιορισμό πρόσβασης των ελληνικών τραπεζών στις διεθνείς κεφαλαιαγορές. Τα γεγονότα αυτά αύξησαν την ανησυχία με αποτέλεσμα να παρατηρούμε φυγή των καταθέσεων σε χαμηλού κινδύνου τοποθετήσεις αυξάνοντας έτσι τα επιτόκια καταθέσεων σε όλη την Ευρωζώνη συρρικνώνοντας την κερδοφορία των τραπεζών. Ειδικότερα, στην Ελλάδα παρατηρήθηκε φυγή καταθέσεων από ιδιωτικές σε κρατικές τράπεζες με τοποθετήσεις σε κρατικά χρεόγραφα είτε εσωτερικού είτε εξωτερικού. Χαρακτηριστικά, οι ιδιωτικές τράπεζες στην Ελλάδα πλήρωναν επιτόκια καταθέσεων σχεδόν 5% την περίοδο 2009 όταν το premium από τα διατραπεζικά ήταν κοντά στο 1%. Ταυτόχρονα το μέσο κόστος δανεισμού των τραπεζών από τις κεφαλαιαγορές σχεδόν οκταπλασιάστηκε με τον δανεισμό από την ΕΚΤ να αγγίζει το Μάιο του 2009 τα 45 δις ευρώ από 10 δις που ήταν πριν την κρίση ⁸⁸.

Την περίοδο πριν την διεθνή κρίση οι τράπεζες χρησιμοποιούσαν τέσσερις πηγές δανεισμού για άντληση ρευστότητας μέσω της οποίας δάνειζαν επιχειρήσεις και νοικοκυριά ⁸⁹:

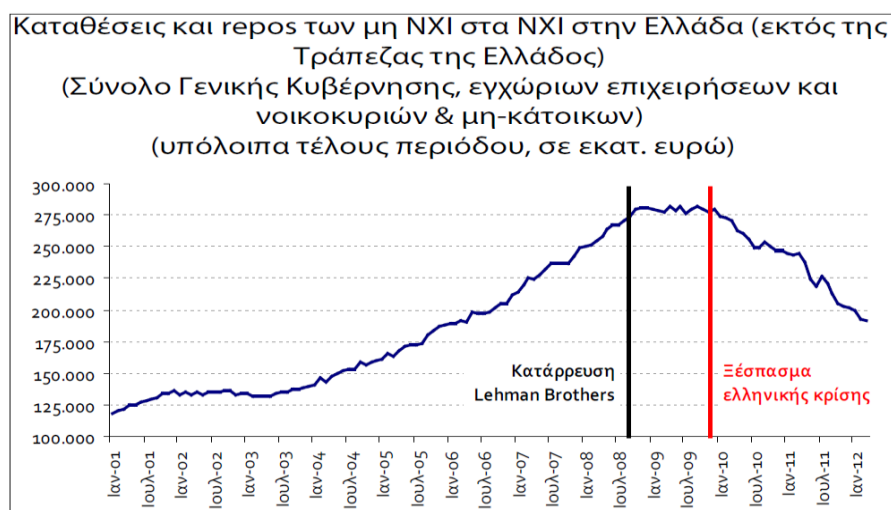
- Καταθέσεις του κοινού.
- Καταθέσεις από την διατραπεζική αγορά.
- Έκδοση ομολόγων.
- Δανεισμό από την ΕΚΤ

Οι ελληνικές τράπεζες είχαν μηδενική έκθεση στα τοξικά ομόλογα της διεθνούς κρίσης όπου ήταν και ο κυρίως λόγος της κατάρρευσης αρκετών τραπεζών σε όλο τον κόσμο. Οι ελληνικές τράπεζες είχαν επικεντρωθεί σε παραδοσιακές τραπεζικές δραστηριότητες. Χαρακτηριστικά, οι ελληνικές τράπεζες διατήρησαν τις εισροές των καταθέσεων τη περίοδο μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers το Σεπτέμβριο του 2008 όπως φαίνεται στα παρακάτω δύο διαγράμματα:

⁸⁸ Χαρδούβελης Γ., Καραμούζης Ν.,(2011) ,Από τη Διεθνή Κρίση στη Κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον,, σελ.496-497, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα

⁸⁹ Ελληνική Ένωση Τραπεζών (2010), Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα το 2009, Ιούνιος ΕΕΤ.

Εικόνα 6 : Καταθέσεις και ρεπος των μη NXI στα NXI στην Ελλάδα

Πηγή: ΤτΕ, EuroBank EFG RESEARCH, διαμόρφωση: Καραβίας Φ.,Μονοκρούσος Π.,Μαλλιαρόπουλος Δ.,Αναστασάτος Τ.,5/2012

Εικόνα 7 : Καταθέσεις και ρεπος των μη NXI στα NXI στην Ελλάδα

Καταθέσεις και ρεπος των μη NXI στα NXI στην Ελλάδα (εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος) (υπόλοιπα τέλους περιόδου, σε δις ευρώ)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Μαρ. 2012
Γενική Κυβέρνηση	3,5	3,8	4,2	5,1	5,9	6,0	7,0	8,3	7,9	13,3	8,6	8,5
Επιχειρήσεις και Νοικοκυριά	126,0	124,2	126,2	137,5	159,6	174,9	197,9	227,6	237,5	209,6	174,2	165,4
Μη Κάτοικοι	6,2	5,8	9,6	17,2	22,1	30,5	43,8	44,5	34,1	24,3	19,4	17,7
Σύνολο καταθέσεων και ρέπος	135,7	133,8	140,0	159,9	187,6	211,5	248,7	280,4	279,5	247,2	202,2	191,6

Πηγή: ΤτΕ, EuroBank EFG RESEARCH, διαμόρφωση: Καραβίας Φ.,Μονοκρούσος Π.,Μαλλιαρόπουλος Δ.,Αναστασάτος Τ.,5/2012

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι οι καταθέτες έχουν υψηλή εμπιστοσύνη στην σταθερότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος κατά την περίοδο της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης. Οι ελληνικές τράπεζες διατήρησαν αντίστοιχο μέσο όρο με την Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά τις πιστώσεις προς τον ιδιωτικό τομέα. Οι πιστώσεις των καταναλωτικών δανείων παρέμειναν κοντά στο 13% επί του συνόλου των χορηγηθέντων δανείων όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα:

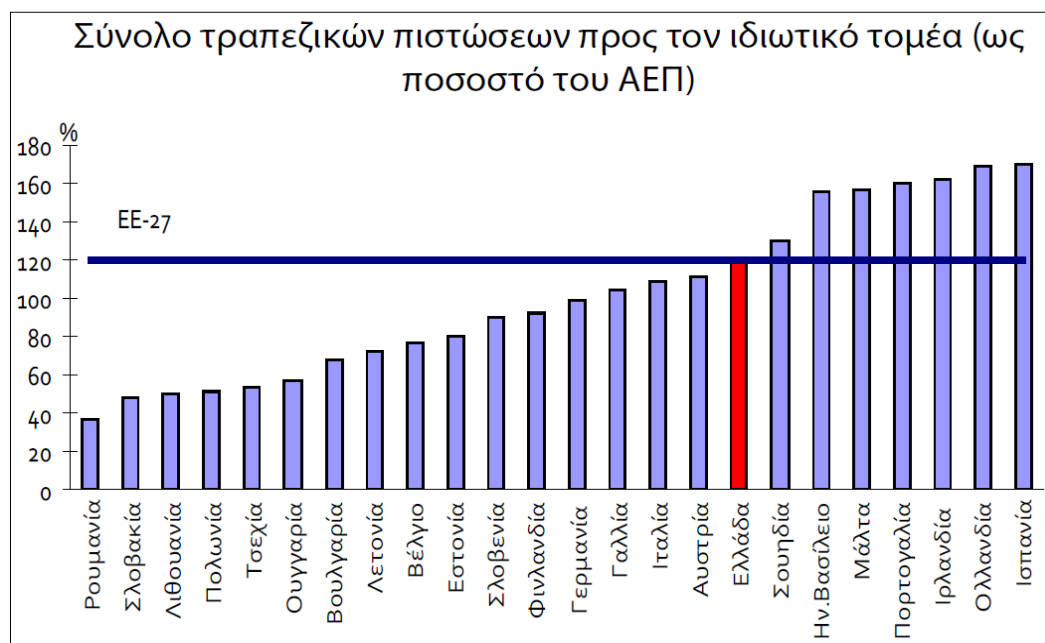
Εικόνα 8 : Χρηματοδότηση εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών πλην NXI από τα εγχώρια NXI (εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος)

Χρηματοδότηση εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών πλην NXI από τα εγχώρια NXI (εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος) (υπόλοιπα τέλους περιόδου, σε δις. ευρώ)					
	2007	2009	2011	Μαρ. 2012	Ως % του συνόλου
Επιχειρήσεις	111,3	130,0	120,1	118,3	48,3%
Ελεύθεροι επαγγελματίες, αγρότες, ατομικές επιχειρήσεις	0,0	0,0	15,4	15,1	6,2%
Ιδιώτες & Ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα					
Εκ των οποίων:					
Καταναλωτικά	31,9	36,0	33,0	32,3	13,2%
Στεγαστικά	69,1	80,2	78,0	77,2	31,6%
Λοιπά	2,8	3,0	1,7	1,8	0,7%
Σύνολο χρηματοδότησης προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα	215,1	249,2	248,1	244,7	100,0%

Πηγή: ΤτΕ, EuroBank EFG RESEARCH, διαμόρφωση: Καραβίας Φ.,Μονοκρούσος Π.,Μαλλιάρη Δ.,Αναστασάτος Τ.,5/2012

Επίσης, το σύνολο του δανεισμού προς τις εγχώριες επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά κυμαίνονται στο 123% του ΑΕΠ, πολύ κοντά στο μέσο όρο της ΕΕ27 όπως φαίνεται παρακάτω:

Εικόνα 9 : Σύνολο τραπεζικών πιστώσεων προς τον ιδιωτικό τομέα (ως ποσοστό του ΑΕΠ)

Πηγή: ΤτΕ, EuroBank EFG RESEARCH, διαμόρφωση: Καραβίας Φ.,Μονοκρούσος Π.,Μαλλιάρη Δ.,Αναστασάτος Τ.,5/2012

5.3 Επιπτώσεις από την ελληνική κρίση

Το ελληνικό δημόσιο χρέος ήταν η αφορμή για ένα μεγάλο κερδοσκοπικό ντόμινο που επιβάρυνε την Ελλάδα και το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Οι αρνητικές εξελίξεις που περιγράψαμε σε προηγούμενες ενότητες επιδρούν αρνητικά στο σύνολο της Ευρωζώνης. Ένα τόσο αμφίβολο περιβάλλον τροφοδοτεί ανησυχία στο επενδυτικό κοινό και φυγή των κεφαλαίων στο εξωτερικό. Αποσταθεροποιεί τις κεφαλαιαγορές και απομειώνει την αξία των ενέχυρων για χρηματοδότηση από τις αγορές και την ΕΚΤ, προκαλώντας την ΕΚΤ να μην δέχεται τα ενέχυρα αυτά διογκώνοντας το πρόβλημα ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα. Αναγκάζεται έτσι η ΕΚΤ να επιβάλει αυστηρότερους κανόνες κουρέματος των ομολόγων μεγεθύνοντας έτσι το ήδη υπάρχον πρόβλημα ρευστότητας. Έτσι απομακρύνεται όλο και περισσότερο η οικονομία από τις κεφαλαιαγορές.

Η διάρκεια και το ύψος των γeros των ελληνικών ομολόγων με ξένες τράπεζες έγιναν σταδιακά μικρότερα και το κόστος τους αυξάνονταν ώσπου η αγορά έκλεισε τελείως στις αρχές του 2010. Η συνέπεια ήταν το χαρτοφυλάκιο των ελληνικών τραπεζών σε τίτλους του Δημοσίου, ύψους 50 δις ευρώ, να χρηματοδοτείται σε μεγάλο βαθμό μέσω της ΕΚΤ. Το 50% της έκθεσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στην ΕΚΤ αφορούσε την χρηματοδότηση των κρατικών ομολόγων και όχι τραπεζικές ανάγκες των ιδίων πιστωτικών ιδρυμάτων. Έπειτα, διεκόπη το 2010 η πρόσβαση των ελληνικών τραπεζών στις διεθνείς κεφαλαιαγορές για οποιοδήποτε δανεισμό με αποτέλεσμα να αποκλειστούν οι τράπεζες από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές καλύπτοντας έτσι τις ανάγκες τους για ρευστότητα μέσω άντλησης κεφαλαίων από την ΕΚΤ. Περιορίστηκαν επίσης, η δυνατότητα των ελληνικών τραπεζών να εξυπηρετούν τους πελάτες τους στις συναλλαγές και στο διεθνές εμπόριο και η δυνατότητα κάλυψης αναγκών και κινδύνου από τις διεθνείς αγορές λόγω του ότι σταδιακά περιορίστηκαν τα όρια συναλλαγών των ελληνικών τραπεζών από τα διεθνή πιστωτικά ιδρύματα. Επιπροσθέτως, η έντονη ανησυχία των πελατών δημιούργησε μείωση κατά 30 δις ευρώ το 2010, σχεδόν δηλαδή το 12% του συνόλου των καταθέσεων που διοχετεύτηκε στο εξωτερικό. Επί τούτοις, οι οικί αξιολόγησης από το 2010 προχώρησαν σε μεγάλες υποβαθμίσεις των ελληνικών τραπεζών καθώς και του ελληνικού Δημοσίου⁹⁰.

Οι υποβαθμίσεις αυτές οδήγησαν σε πολύ χαμηλή αξιολόγηση των επενδύσεων των ελληνικών τραπεζών. Το γεγονός αυτό μεγιστοποίησε ακόμα περισσότερο το πρόβλημα ρευστότητας των τραπεζών. Οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτήν την εξέλιξη είναι:

- Η απομείωση της αξίας και των τιμών των ενέχυρων που δέχεται η ΕΚΤ ως χρηματοδότηση.
- Στην μη αποδοχή ορισμένων τίτλων από την ΕΚΤ για χρηματοδότηση.
- Φυγή κεφαλαίων στο εξωτερικό.
- Περιορισμένη πρόσβαση των ελληνικών τραπεζών στις κεφαλαιαγορές.

Χαρακτηριστικό του κερδοσκοπικού κλίματος που επικρατούσε το 2010 είναι ότι γίνανε υποβαθμίσεις της χώρας και των τραπεζών παρά την πρόοδο του κράτους από την υλοποίηση του Μνημονίου Ι και την εκταμίευση των 110 δις ευρώ, την δημιουργία μηχανισμών στήριξης και την ενίσχυση των κεφαλαίων των τραπεζών.

⁹⁰ Ελληνική Ένωση Τραπεζών (2010), Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα το 2009, Ιούνιος ΕΕΤ.

Στα μέσα του 2010 έκλεισε η δευτερογενής αγορά ομολόγων του Δημοσίου. Έτσι ο όγκος των συναλλαγών έμεινε μικρός, τα spread των τιμών αγοράς υψηλά και οι αποδόσεις των ομολόγων διευρυμένες. Κατά την σύναψη του Μνημονίου I οι αποδόσεις αυτές περιορίστηκαν, στο 9% περίπου έπειτα από παρέμβαση και της ΕΚΤ αγοράζοντας ελληνικά ομόλογα από την δευτερογενή αγορά. Όμως οι διεθνείς αγορές δεν είχαν πειστεί για την δυνατότητα εξόδου από την κρίση με αποτέλεσμα να επανέλθουν τα υψηλά επιτόκια και να χρειαστούν νέα πακέτα στήριξης στη συνέχεια. Όπως είναι φανερό τα παραπάνω γεγονότα οδήγησαν σε μεγάλη κρίση ρευστότητας, άνοδο των επιτοκίων καταθέσεων και κατ' επέκταση και των χορηγήσεων στην Ελλάδα⁹¹.

5.4 Το πρόβλημα ρευστότητας

Οι ελληνικές τράπεζες από την αρχή της κρίσης αντιμετώπισαν κι ακόμη μέχρι σήμερα αντιμετωπίζουν πρόβλημα ρευστότητας. Παρότι έχουν αναλάβει σημαντικές πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας, εντούτοις βρίσκονται σε δύσκολη θέση ώστε να ξεπεράσουν ένα τόσο σημαντικό πρόβλημα. Η δυσχέρεια ρευστότητας ήταν πρόβλημα εντός Ελλάδας διότι οι καταθέσεις από τις μεγαλύτερες τράπεζες στο εξωτερικό αυξήθηκαν περισσότερο από 4 δις ευρώ το 2010 παρόλη την δυσφορία και αστάθεια που υπήρχε στην Ελλάδα, συγκυρία που δείχνει το βαρύ κλίμα δυσχέρειας που υπάρχει στην Ελλάδα. Η εξάρτηση των ελληνικών τραπεζών από την ΕΚΤ για ρευστότητα έφτασε στα μέσα του 2010 τα 95 δις ευρώ. Η συνολική εξάρτηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος από το Δημόσιο για ρευστότητα και κεφάλαια έφτασε τα 50 δις ευρώ. Αυτές οι εξαρτήσεις παραμένουν μόνιμα προβλήματα για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και η απεμπλοκή από αυτές προϋποθέτει την επιστροφή στις διεθνείς κεφαλαιαγορές⁹².

Να τονίσουμε εδώ ότι τα κρατικά ομόλογα αξιολογούνται από τις εποπτικές αρχές ως μηδενικού κινδύνου επενδύσεις και υψηλής ρευστότητας πράγμα που σημαίνει ότι δεν υφίστανται κεφαλαιακές επιβαρύνσεις. Επιπλέον, συνίσταται στις τράπεζες να διατηρούν ομόλογα του Δημοσίου για την αντιμετώπιση κρίσεων ρευστότητας στις αγορές. Γνωρίζουμε άλλωστε ότι μετά την ένταξη της χώρας στο ευρώ, τα ελληνικά ομόλογα όπως και των υπολοίπων χωρών της Ευρωζώνης, θεωρούνταν απολύτως ασφαλείς τοποθετήσεις. Ειδικότερα εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε ότι το κόστος δανεισμού του Ελληνικού Δημοσίου όπως αυτό αποτιμάται από τη διαφορά των spread των ελληνικών ομολόγων από τα αντίστοιχα ξένα κυμαίνονταν σε χαμηλά επίπεδα της τάξεως 0,50% σε σχέση με το κόστος δανεισμού της Γερμανίας για τους δεκαετείς τίτλους, ενώ σήμερα φτάνει το 25%.

Οι τοποθετήσεις των ελληνικών τραπεζών σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου αποδείχθηκαν εκ των υστέρων ασύμφορες για τις τράπεζες αλλά και τους μετόχους λόγω της κρίσης δημοσίου χρέους και του PSI. Από το 2007 ως σήμερα οι μέτοχοι (μεταξύ αυτών και 500.000 ιδιώτες και ασφαλιστικά ταμεία)

⁹¹ Χαρδούβελος Γ., Καραμούζης Ν.,(2011) Από τη Διεθνή Κρίση στη Κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;, σελ.503-511, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα

⁹² Χαρδούβελος Γ., Καραμούζης Ν.,(2011) Από τη Διεθνή Κρίση στη Κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;, σελ.512-514, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα

απώλεσαν περισσότερο του 95% των επενδύσεων τους σε τραπεζικές μετοχές όπως φαίνεται από το παρακάτω διάγραμμα:

Πηγή: Bloomberg, EuroBank EFG RESEARCH, διαμόρφωση: Καραβίας Φ.,Μονοκρούσος Π.,Μαλλιαρόπουλος Δ.,Αναστασάτος Τ.,5/2012

Όπως βλέπουμε στο τέλος του 2007 η χρηματιστηριακή αξία του τραπεζικού κλάδου ανέρχονταν στα 80 δις ευρώ ενώ σήμερα είναι μικρότερη των 3,5 δις ευρώ. Επίσης την περίοδο 2007 - 2011 οι μέτοχοι των πιστωτικών ιδρυμάτων δεν εισέπραξαν μέρισμα ενώ συμμετείχαν σε αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου ύψους 13,7 δις ευρώ για να στηρίξουν το τραπεζικό σύστημα. Επιπλέον, λόγω της μεγάλης ύφεσης οι ελληνικές τράπεζες κατέγραψαν προβλέψεις επισφαλών δανείων άνω των 20 δις ευρώ για την ίδια περίοδο μειώνοντας ισόποσα τα τραπεζικά τους αποτελέσματα⁹³.

5.5 Μέτρα που ελήφθησαν και τελευταίες εξελίξεις

Η κρίση του 2008 στις ΗΠΑ οδήγησε τα περισσότερα κράτη της Ευρώπης να λάβουν μέτρα και συγκεκριμένα χορήγησης ενίσχυσης των τραπεζικών συστημάτων. Η Ελλάδα για την διεθνή κρίση τότε έλαβε το πρώτο πακέτο των 28 δις ευρώ που ήταν ένα από τα μικρότερα σε σχέση με την Ευρωζώνη και δεν ξεπερνούσε το 12% του ΑΕΠ. Φυσικά αυτό αποδεικνύει το πόσο υγιές ήταν το ελληνικό τραπεζικό σύστημα στην αρχή της κρίσης και πριν επεκταθεί στην Ελλάδα ως κρίση χρέους όπου δημιουργήθηκε τεράστιο πρόβλημα ρευστότητας όπως αναφέραμε σε προηγούμενη ενότητα. Οι αρνητικές αυτές εξελίξεις για την ελληνική οικονομία δημιουργήθηκαν σύμφωνα με όσα αναφέραμε στην ενότητα «επιπτώσεις της αύξησης χρέους» από:

⁹³ Καραβίας Φ.,Μονοκρούσος Π.,Μαλλιαρόπουλος Δ.,Αναστασάτος Τ.,(2012) : Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας, Οικονομία και Αγορές 7, Τεύχος 1,EUROBANK RESEARCH.

- Αλληπάλληλες υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας του Ελληνικού Δημοσίου.
- Υποβαθμίσεις των ελληνικών τραπεζών.
- Απώλεια πρόσβασης των τραπεζών στις διεθνείς αγορές.
- Υπερβολική φυγή καταθέσεων στο εξωτερικό.
- Εξυπηρέτηση δανειακών υποχρεώσεων στο εξωτερικό.
- Απομείωση της αξίας ενεχύρων.

Οι παραπάνω παραδοχές ανάγκασαν τις τράπεζες να χρειάζονται περαιτέρω βοήθεια για την ενίσχυση της ρευστότητας. Ακολούθησαν άλλα τρία πακέτα ενίσχυσης υπό τη μορφή κρατικών εγγυήσεων στα τραπεζικά ομόλογα ώστε να τα δέχεται η Ευρωζώνη ως ενέχυρα ⁹³.

5.5.1 Μέτρα που ελήφθησαν για την διεθνή κρίση του 2008

Το πρόγραμμα ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας ήταν ύψους 28 δις ευρώ και δεν αφορούσε τη διάσωση των τραπεζών αλλά την ενίσχυση της οικονομίας μέσω του τραπεζικού συστήματος.

Το πρόγραμμα είχε διάρκεια μέχρι το Δεκέμβριο του 2009 όπου πήρε ένα εξάμηνο παράταση δηλαδή μέχρι τις 30/6/2010. Δεν ήταν παροχή χρημάτων από το κράτος προς το τραπεζικό σύστημα αλλά συνδυασμός ομολόγων και κρατικών εγγυήσεων. Το πακέτο των 28 δις ευρώ ειδικότερα είχε ως εξής:

- Παροχή από το Ελληνικό Δημόσιο ομολόγων και αγορά εκ μέρους των προνομιούχων των τραπεζών ύψους 5 δις ευρώ με απόδοση 10% ετησίως. Η ρευστότητα που δημιουργήθηκε από τις προνομιούχες μετοχές είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση των εποπτικών κεφαλαίων των τραπεζών και διάθεση του αντίστοιχου κεφαλαίου (5 δις ευρώ) μέσω χορηγήσεων στην ελληνική οικονομία. Από το πακέτο αυτό απορροφήθηκαν τα 3,8 δις ευρώ.
- Παροχή κρατικών εγγυήσεων ύψους 15 δις ευρώ ως εγγυήσεις για εκδόσεις ομολόγων, διευκολύνοντας τις τράπεζες για άντληση ρευστότητας από τις αγορές. Χαρακτηριστικό είναι ότι από το πακέτο αυτό των 15 δις ευρώ οι τράπεζες χρησιμοποίησαν μόνο το 1 δις ευρώ, γεγονός που οφείλεται στο υψηλό κόστος χρήσης του μέτρου αυτού και στη σταδιακή βελτίωση της εικόνας των αγορών στην Ευρωζώνη.
- Παροχή ειδικών ομολόγων ύψους 8 δις ευρώ. Με τη χρήση αυτού του πακέτου διοχετεύτηκε ρευστότητα με σκοπό την αύξηση της χρηματοδότησης των στεγαστικών δανείων. Έτσι θα αυξάνονταν η οικονομική δραστηριότητα και θα διατηρούνταν ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης στην ελληνική οικονομία. Από το πακέτο αυτό χρησιμοποιήθηκαν τα 4,6 δις ευρώ ⁹⁴.
- Σύμφωνα με την ΤτΕ το 2010, το ποσό αξιοποίησης των μέτρων ανέρχονταν στο 33,6% επί του συνόλου των 28 δις ευρώ (9,4 δις ευρώ) όπου είναι το μικρότερο από τα αντίστοιχα στην Ευρωζώνη (43%) και την ΕΕ27(40%) ⁹⁵

⁹⁴ Ελληνική Ένωση Τραπεζών (2010) Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα το 2009, Ιούνιος ΕΕΤ.

⁹⁵ Τράπεζα της Ελλάδας (2010) Ενδιάμεση Έκθεση της Ελληνικής Οικονομίας.

Εκτός από τα πακέτα ενίσχυσης της ρευστότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, ελήφθησαν και μέτρα εγγύησης των καταθέσεων. Αυξήθηκε το όριο αποζημίωσης των καταθέσεων από τις 20.000 ευρώ σε 100.000. Οι τράπεζες που συμμετείχαν στο Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων (ΤΕΚΕ) ήταν υποχρεωμένες να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις έναντι των καταθετών ανεξαρτήτως της οικονομικής θέσης τους. Το ΤΕΚΕ ήταν υποχρεωμένο να καταβάλει τις αντίστοιχες απαιτήσεις των καταθετών για μη διαθέσιμες καταθέσεις. Το ΤΕΚΕ αναλάμβανε και την διασφάλιση ομαλής λειτουργίας του μηχανισμού αποζημιώσεων στις εμπρόθεσμες ημερομηνίες

5.5.2 Μέτρα που ελήφθησαν για την ελληνική δημοσιονομική κρίση

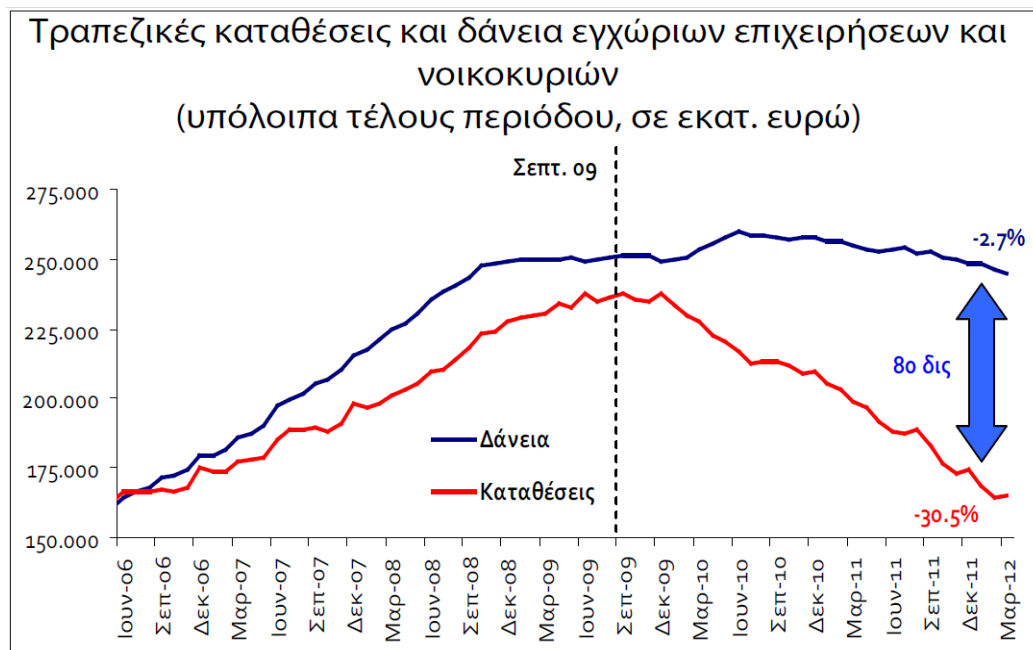
Οι ελληνικές τράπεζες πέραν των 28 δις ευρώ που περιγράψαμε παραπάνω, έλαβαν άλλα τρία πακέτα εγγυήσεων σε εκδόσεις τραπεζικών ομολόγων ύψους 70 δις ευρώ όπου το τελευταίο εξ' αυτών (30 δις ευρώ) δεν έχει χρησιμοποιηθεί πλήρως.

Οι τράπεζες σύμφωνα με όσα αναφέραμε παραπάνω, έχουν λάβει ποσό που ανέρχεται στα 98 δις ευρώ. Επιπρόσθετα, το κράτος έδωσε επιπλέον εγγυήσεις στην ΤτΕ για τα χρήματα που αντλούν οι ελληνικές τράπεζες μέσω του Έκτακτου Μηχανισμού Ρευστότητας (ELA). Αυτές οι εγγυήσεις χρησιμοποιούνται ως επιπρόσθετη εξασφάλιση των υγιών δανείων που έχουν δώσει οι τράπεζες για να αντλήσουν ρευστότητα. Μέχρι το Μάρτιο του 2012 οι τράπεζες άντλησαν ρευστότητα μέσω του ELA ύψους 46,4 δις ευρώ.

Συνολικά το ύψος των πακέτων ενίσχυσης που έχουν λάβει οι τράπεζες αγγίζει τα 145 δις ευρώ όπου το 90% εξ' αυτών αφορά εγγυήσεις. Να σημειωθεί ότι οι τράπεζες καταβάλουν 1 δις ευρώ ετησίως στο κράτος για προμήθειες έναντι των πακέτων εγγυήσεων. Είναι κατανοητό προς όλους ότι αυτά τα πακέτα στήριξης δεν απέτρεψαν την κατάρρευση της χρηματιστηριακής αξίας των τραπεζών από τη ζημιά στις μετοχές τους. Ουσιαστικά, διασφαλίστηκε μόνο η ασφάλεια των καταθέσεων καθώς η ρευστότητα διατηρείται σε καθησυχαστικά επίπεδα.

Επίσης αποφεύχθηκε μία ενδεχόμενη απομόχλευση της ελληνικής οικονομίας καθώς η απώλεια καταθέσεων θα επέφερε μείωση των δανείων και αυτό θα οδηγούσε σε μεγαλύτερη ύφεση. Ενώ στο σύνολο των πιστώσεων δεν παρατηρήθηκαν μεγάλες μεταβολές, το διάστημα από το Σεπτέμβριο του 2009 ως το Μάρτιο του 2012 οι καταθέσεις μειώθηκαν κατά -30,5% όπως φαίνεται στο διάγραμμα παρακάτω:

Εικόνα 10 : Τραπεζικές καταθέσεις και δάνεια εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών

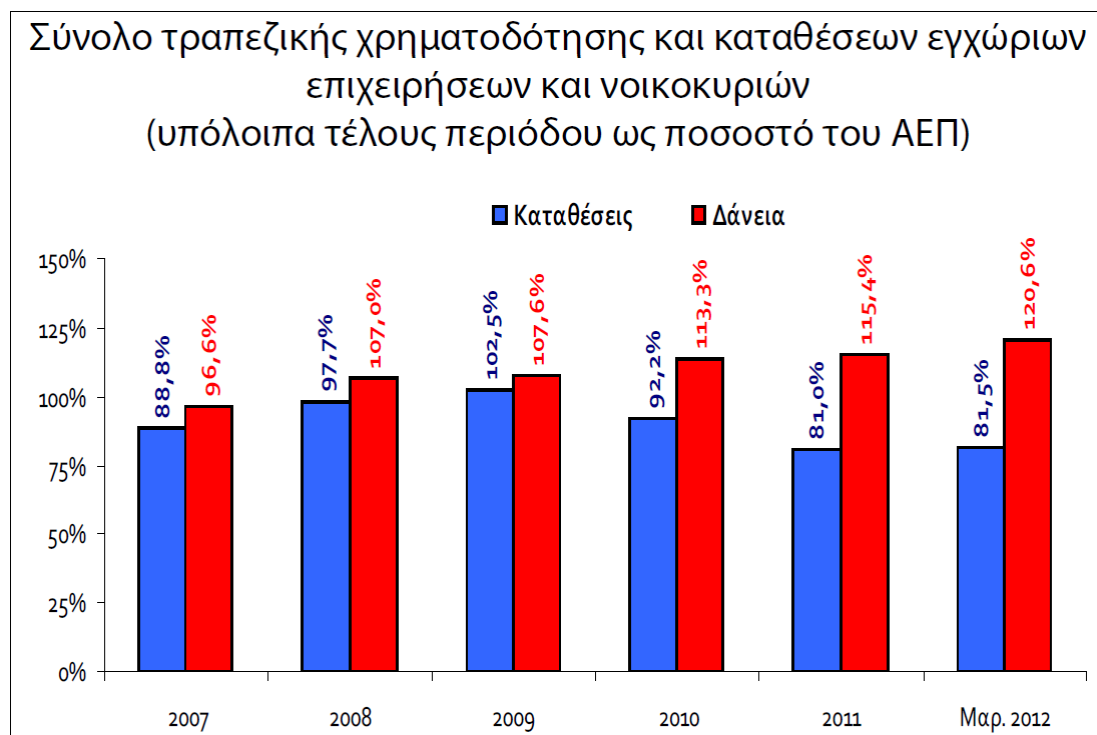

Πηγή: ΤτΕ, EuroBank EFG RESEARCH, διαμόρφωση: Καραβίας Φ., Μονοκρούσος Π., Μαλλιάρου Π., Αναστασάτος Τ., 5/2012

Για να αντιμετωπιστεί η μεγάλη φυγή των καταθέσεων, η χρηματοδότηση των ομολόγων και των έντοκων γραμματίων του Δημοσίου και η εξυπηρέτηση των υποχρεώσεων στο εξωτερικό, τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα αύξησαν το ενδιαφέρον τους για τα πακέτα ρευστότητας. Οι τράπεζες όμως διατήρησαν το ύψος των δανείων τους στα επίπεδα που ήταν το 2009 (σχεδόν οριακά -2,7%), αποτρέποντας έτσι μια ακόμα μεγαλύτερη ύφεση της οικονομίας.

Στο παρακάτω διάγραμμα βλέπουμε ότι σταδιακά μέχρι τις αρχές του 2012 υπάρχει μεγάλη διαφορά σε δάνεια και καταθέσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ. Φαίνεται προφανώς ότι τα πακέτα ενίσχυσης της ρευστότητας και των εγγυήσεων έφεραν αποτέλεσμα και κράτησαν όρθιο το ελληνικό τραπεζικό σύστημα από μία ενδεχόμενη κατάρρευση:

Εικόνα 11 : Σύνολο τραπεζικής χρηματοδότησης και καταθέσεων εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών

Πηγή: ΤτΕ, EuroBank EFG RESEARCH, διαμόρφωση: Καραβίας Φ., Μονοκρούσος Π., Μαλλιάρopoulos Δ., Αναστασάτος Τ., 5/2012

Μέχρι σήμερα οι τράπεζες έχουν χρησιμοποιήσει κρατικές εγγυήσεις, κρατικά ομόλογα και δάνεια σχεδόν 125 δις ευρώ από το Ευρωσύστημα. Όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα η φυγή καταθέσεων στο εξωτερικό ξεπερνάει τα 75 δις ευρώ ενώ σχεδόν 60 δις ευρώ χρησιμοποιούνται για την αγορά νέων ομολόγων και έντοκων γραμματίων του Ελληνικού Δημοσίου. Μέρος εξ' αυτού του ποσού (125 δις ευρώ) έχει εκχωρηθεί για την εξυπηρέτηση των δανειακών υποχρεώσεων στο εξωτερικό και την διασφάλιση του χαρτοφυλακίου των δανείων της ελληνικής οικονομίας:

Εικόνα 12 : Πηγές και χρήσεις έκτακτων μέτρων ενίσχυσης της ρευστότητας του τραπεζικού συστήματος

Πηγή: ΤτΕ, EuroBank EFG RESEARCH, διαμόρφωση: Καραβίας Φ.,Μονοκρούσος Π.,Μαλλιαρόπουλος Δ.,Αναστασάτος Τ.,5/2012

Το Ευρωσύστημα βέβαια έχει περιορισμό στη χρηματοδότηση των τραπεζών. Διαχειρίζεται τους κινδύνους και τα ενέχυρα της χρηματοδότησης, διαμορφώνοντας τα ανώτατα όρια έκθεσης της κάθε τράπεζας και ανά χώρα. Απαιτείται οπότε η διάθεση ποιοτικών ενεχύρων και ο δανεισμός είναι βραχυχρόνιος. Όπως καταλαβαίνουμε το Ευρωσύστημα δεν μπορεί επ' αορίστον να χρηματοδοτεί τις ελληνικές τράπεζες διασφαλίζοντας τις καταθέσεις και λειτουργώντας ως υποκατάστατο των διεθνών αγορών. Φυσικά μια ενδεχόμενη διακοπή της χρηματοδότησης θα είχε ανυπολόγιστες συνέπειες στην ήδη δυσμενή κατάσταση της ελληνικής οικονομίας. Συμπερασματικά θα λέγαμε σύμφωνα με όσα αναφέραμε παραπάνω ότι από το 2009 και μετά δεν υπήρχε επαρκής ρευστότητα στην ελληνική οικονομία με αποτέλεσμα τα επιτόκια τόσο των καταθέσεων και κατά συνέπεια των δανείων να έχουν αυξητικές τάσεις δημιουργώντας προβλήματα στην χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας⁹⁶.

5.5.3 Ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών

Εκτός των κρατικών εγγυήσεων που αναφέραμε στην προηγούμενη ενότητα η πρόσφατη δανειακή σύμβαση που συμφωνήθηκε με την Ελλάδα και τους Διεθνείς Νομισματικό Ταμείο / Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα / Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΔΝΤ/ΕΚΤ/ΕΕ) προέβλεπε χρηματοδότηση ύψους 50 δις ευρώ για την

⁹⁶ Καραβίας Φ.,Μονοκρούσος Π.,Μαλλιαρόπουλος Δ.,Αναστασάτος Τ.,(2012) : Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας, Οικονομία και Αγορές 7, Τεύχος 1,EUROBANK RESEARCH.

ανακεφαλαιοποίηση των βιώσιμων τραπεζών μετά το PSI (Private Sector Involvement – Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα). Η ανακεφαλαιοποίηση θα χρησιμοποιηθεί για να καλυφθούν οι ζημιές που υπέστησαν οι ελληνικές τράπεζες από το κούρεμα (hair cut) των κρατικών ομολόγων (όπως αναφέραμε παραπάνω το ελληνικό τραπεζικό σύστημα διατηρούσε μεγάλο ποσοστό κρατικών ομολόγων στο χαρτοφυλάκιο του). Η απώλεια όμως αυτή θα ωφελήσει από την άλλη το Ελληνικό Δημόσιο από την ισόποση μείωση του χρέους και την σημαντική μείωση των τοκοχρεολυσίων. Πριν την ανακεφαλαιοποίηση και το PSI οι ελληνικές τράπεζες διατηρούσαν οριακά κέρδος και ικανοποιητικούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας παρόλο το πρόβλημα ρευστότητας και την ύφεση της ελληνικής οικονομίας τα τελευταία χρόνια. Στόχος της ανακεφαλαιοποίησης είναι να μπορέσουν οι ελληνικές τράπεζες να επανέρθουν σε ισχυρούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας μετά το κούρεμα των ομολόγων. Καταλαβαίνουμε ότι το πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίησης είναι υψίστης σημασίας και κομβικό σημείο για την μετέπειτα πορεία της ελληνικής οικονομίας καθώς ένα υγιές τραπεζικό σύστημα είναι πρωταρχικός παράγοντας για την βελτίωση μιας οικονομίας. Επίσης είναι απαραίτητη για την συνέχιση της παροχής ρευστότητας από το Ευρωσύστημα. Επιπροσθέτως, θα αποτελέσει θετική εξέλιξη για την επιστροφή καταθέσεων που έχουν αποσυρθεί, τη μείωση της εξάρτησης των τραπεζών από το Ευρωσύστημα καθώς και για την αύξηση των χορηγήσεων στην οικονομία ⁹⁶.

Όπως έχουμε ήδη προαναφέρει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα έπειτα από τις δύο συνεχόμενες κρίσεις που έχει υποστεί (διεθνής 2008, ελληνική 2009), οι συγκυρίες επιβάλλουν μείωση – αναδιάρθρωση του ελληνικού δημοσίου χρέους με την συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, το λεγόμενο PSI. Οι τελευταίες ενέργειες που γίνονται για την χρηματοπιστωτική σταθερότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος έχουν ως εξής:

- Κάλυψη των βραχυπρόθεσμων αναγκών ρευστότητας από το μηχανισμό έκτακτης χρηματοδότησης (ELA – Emergency Liquidity assistance).
- Διασφάλιση της επάρκειας των δημοσίων πόρων που προορίζονται για την κάλυψη της ανακεφαλαιοποίησης ύψους 50 δις ευρώ.
- Εξυγίανση αδύναμων τραπεζών.
- Απαίτηση αύξησης κεφαλαιακής επάρκειας βάσει συμφωνηθέντων αποφάσεων.

Σύμφωνα με μελέτη της ΤτΕ το Μάρτιο του 2012 προέκυψαν τέσσερις συστημικές τράπεζες:

- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας
- EuroBank
- Alpha Bank
- Τράπεζα Πειραιώς

Οι παραπάνω τράπεζες κρίθηκαν κατάλληλες για τη δημόσια στήριξη. Οι μη – συστημικές τράπεζες όπως προβλέπει το Μνημόνιο συνεννόησης το Δεκέμβριο του 2012, θα πρέπει να ανακατακεφαλαιοποιηθούν από τον ιδιωτικό τομέα ως τον Απρίλιο

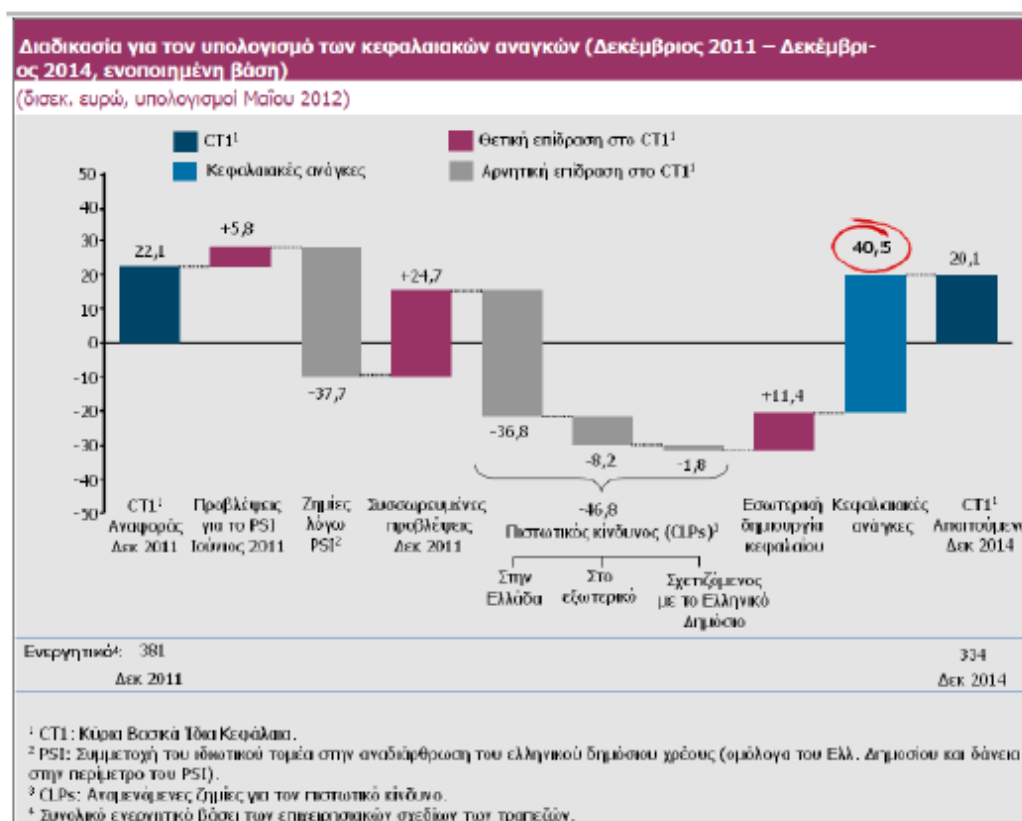
του 2013, διαφορετικά, θα ακολουθήσουν διαδικασία εξυγίανσης ως τον Ιούνιο του 2013⁹⁷.

Για την εκτίμηση των αναγκών χρησιμοποιήθηκαν δύο μακροοικονομικά σενάρια:

- Βασικό Σενάριο. Όπου στόχος είναι ο Δείκτης Κυρίων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (Core Tier 1 ratio / CT1 ratio) να είναι 9% το 2012 και 10% το 2013-2014⁹⁸.
- Δυσμενές Σενάριο, σύμφωνα με το οποίο ο στόχος είναι 7% για το δείκτη CT1 ratio για όλη την περίοδο 2012 – 2014
- Οι κεφαλαιακές ανάγκες για το σύνολο των ελληνικών τραπεζών εκτιμήθηκαν τον Μάιο του 2012 σε 40,5 δις ευρώ, εκ των οποίων τα 27,5 δις ευρώ αντιστοιχούν στις τέσσερις συστημικές τράπεζες που αναφέραμε.

Στα παρακάτω δύο διαγράμματα βλέπουμε την διαδικασία εκτίμησης των 40,5 δις ευρώ και τα πιστωτικά ιδρύματα ανάλογα με τις ανάγκες τους αντίστοιχα:

Εικόνα 13 : Διαδικασία για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών αναγκών (Δεκέμβριος 2011 – Δεκέμβριος 2014 ενοποιημένη βάση)

Πηγή: ΤτΕ, 12/2012

⁹⁷ Τράπεζα της Ελλάδας (2012), Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας - Bulletin of Conjunctural Indicators, Τεύχος 147 Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2012 - Issue 147, November-December 2012.

⁹⁸ Black Rock Solutions (2012) Diagnostic Assessment of Greek Banks, December

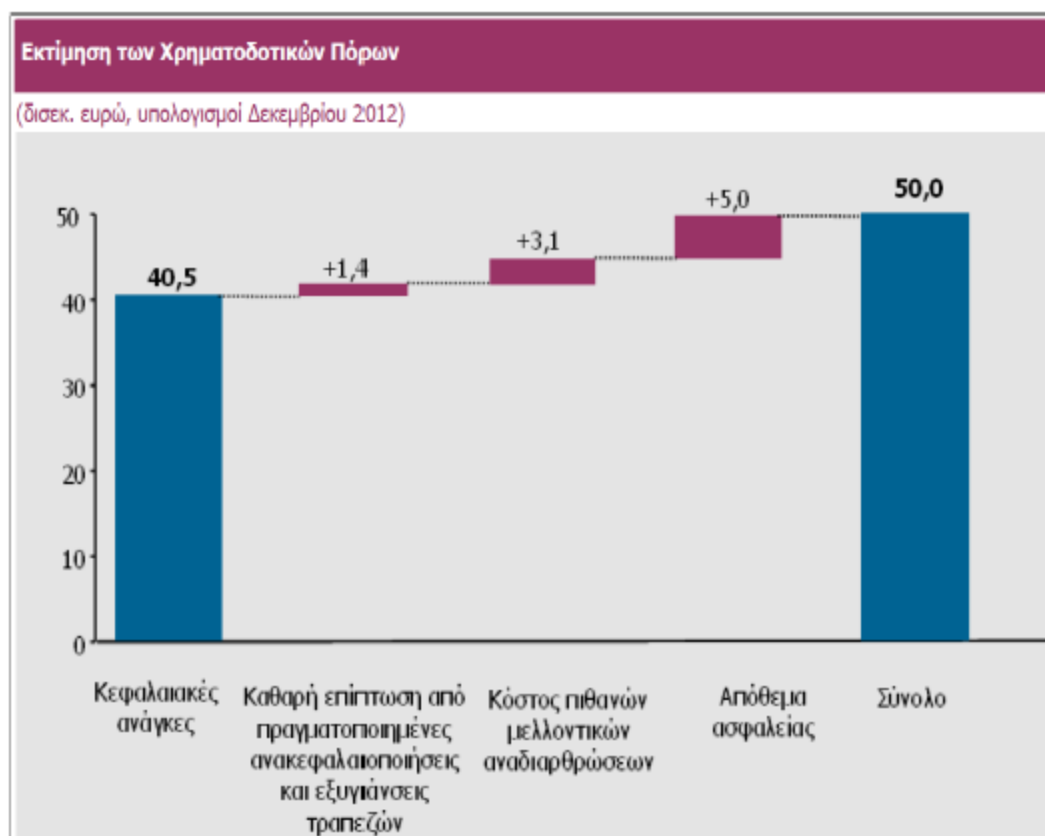

Η εκτίμηση των 50 δις ευρώ χρηματοδοτικών πόρων προκύπτει ως εξής:

- Σημείο εκκίνησης της εκτίμησης τα 40,5 δις ευρώ κεφαλαιακές ανάγκες.
- Ενσωμάτωση 1,4 δις ευρώ από την καθαρή επίδραση των μέτρων εξυγίανσης και ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών που έχουν ήδη ολοκληρωθεί. Ειδικότερα, περιλαμβάνουν ανάγκες κεφαλαιοποίησης της Αγροτικής Τράπεζας, της Proton Bank και T – Bank. Επίσης τις συνεταιριστικές τράπεζες Αχαϊκή, Λαμίας και Λέσβου – Λήμνου. Προσμετρείται επίσης και η μείωση των κεφαλαιακών αναγκών από την ανκεφαλαιοποίηση της Εμπορικής και Γενικής Τράπεζας.
- Ενσωμάτωση 3,1 δις ευρώ από πιθανές μελλοντικές εξυγιάνσεις σε βαθμό που θα υπερβαίνει τις εκτιμήσεις των κεφαλαιακών αναγκών των μη συστημικών τραπεζών και των υπολοίπων πιστωτικών ιδρυμάτων όπως συνεταιριστικές τράπεζες.
- Απόθεμα ασφαλείας 5 δις ευρώ για πιθανή αντιμετώπιση ενδεχομένων κεφαλαιακών αναγκών

Στο παρακάτω διάγραμμα βλέπουμε πώς προκύπτει η ανάγκη χρηματοδότησης των 50 δις ευρώ:

Εικόνα 14 : Εκτίμηση των χρηματοδοτικών πόρων

Πηγή: ΤτΕ , 12/2012

Σκοπός των αποφάσεων – εξελίξεων αυτών είναι να αποκατασταθεί σταδιακά η εμπιστοσύνη των αγορών αλλά και των καταθετών. Έτσι με την ανακεφαλαιοποίηση και συγχρόνως την αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα αναμένεται να βελτιωθεί η κεφαλαιακή θέση και η ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών ώστε να μπορέσουν οι τελευταίες να στηρίξουν την πραγματική οικονομία.

Στο πλαίσιο του PSI, οι ελληνικές τράπεζες προχώρησαν σε ανταλλαγή ομολόγων ύψους 48,6 δις ευρώ, για νέα κρατικά ομόλογα και ομόλογα από το EFSF. Η απομείωση της αξίας για τις τράπεζες αγγίζουν απώλειες ύψους 78% από τα παλιά ομόλογα. Για το τραπεζικό σύστημα οι απώλειες αυτές είναι ύψους 37,7 δις ευρώ.

Εικόνα 15 : Διαδικασία για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών αναγκών (Δεκέμβριος 2011 – Δεκέμβριος 2014 ενοποιημένη βάση)

Διαδικασία για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών αναγκών (Δεκέμβριος 2011 – Δεκέμβριος 2014, ενοποιημένη βάση)								
(εκατ. ευρώ, εκτιμήσεις Μαΐου 2012)								
Τράπεζες ¹	Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια Αναφοράς ² (1)	Συνολικές ακαθάριστες ζημιές λόγω PSI (Δεκ 2011) (2)	Προβλέψεις σχετικές με το PSI (Ιουν 2011) (3)	Ακαθάριστες αναμενόμενες ζημιές πιστωτικού κινδύνου ³ (4)	Προβλέψεις για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου ⁴ (Δεκ 2011) (5)	Εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου ⁵ (6)	Στόχος για τα Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια (Δεκ 2014) (7)	Κεφαλαιακές ανάγκες (8) = (7) - [(1)+(2)+(3)+(4)+(5)+(6)]
Εθνική	7.287	-11.735	1.646	-8.366	5.390	4.681	8.657	9.756
Eurobank	3.515	-5.781	830	-8.226	3.514	2.904	2.595	5.839
Alpha	4.526	-4.786	673	-8.493	3.115	2.428	2.033	4.571
Πειραιώς	2.615	-5.911	1.005	-6.281	2.565	1.080	2.408	7.335
Εμπορική	1.462	-590	71	-6.351	3.969	114	1.151	2.475
Αγροτική ⁶	378	-4.329	836	-3.383	2.344	468	1.234	4.920
Ταχ. Ταμ/ριο	557	-3.444	566	-1.482	1.284	-315	903	3.737
Millennium	473	-137	0	-638	213	-79	230	399
Γενική	374	-292	70	-1.552	1.309	-40	150	281
Αττικής	366	-142	53	-714	274	15	248	396
Probank	281	-295	59	-462	168	147	180	282
Νέα Proton	57	-216	48	-482	368	34	115	305
FBB	145	-49	0	-285	167	-29	116	168
Πανελλήνια	82	-26	3	-118	48	-26	42	78
Σύνολο	22.119	-37.733	5.861	-46.834	24.727	11.381	20.062	40.542
Υποσύνολο «συστημικών τραπεζών»⁷	17.944	-28.214	4.154	-31.367	14.583	11.093	15.693	27.501

¹ Η άσκηση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι για τις ABB, Credicom και IBG δεν απαιτούνται επιπλέον κεφάλαια.
² Κύρια Βασικά Ίδια Κεφάλαια το Δεκέμβριο του 2011 όπως υποβλήθηκαν από τις τράπεζες χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η επίδραση της ιδιωτικής συμμετοχής στην αναδιάρθρωση του ελληνικού δημόσιου χρέους (PSI).
³ Αναμενόμενες Ακαθάριστες Ζημιές (CLPs) για την περίοδο Ιουνίου 2011-Δεκεμβρίου 2014 του πιστωτικού κινδύνου στα δάνεια στην Ελλάδα, στο εξωτερικό και σε φορείς και οργανισμούς που σχετίζονται με το Ελληνικό δημόσιο. Οι Αναμενόμενες Ακαθάριστες Ζημιές για τα δάνεια στην Ελλάδα περιλαμβάνουν: α) τις αναμενόμενες για την τριετία ζημιές που εκτίμησε η BlackRock, β) τις αναμενόμενες ζημιές για το τέταρτο έτος και γ) τις αναμενόμενες ζημιές από τη χορήγηση νέων δανείων την περίοδο 2012-2014.
⁴ Συσσωρευμένες προβλέψεις (Δεκέμβριος 2011) που είχαν ήδη σχηματίσει οι τράπεζες για τα δανειακά χαρτοφυλάκια στα οποία αναφέρεται η στήλη (4).
⁵ Εσωτερική Δημιουργία Κεφαλαίου κατά την περίοδο 2012-2014, όπως προκύπτει από τη συντηρητική θεώρηση των βασικών στοιχείων της λειτουργικής κερδοφορίας που προέβλεπαν τα υποβληθέντα από τις τράπεζες τριετή επιχειρησιακά σχέδια, καθώς και τη συνεκτίμηση των ενεργειών ενίσχυσης κεφαλαίων που είχαν ολοκληρωθεί έως το πέρας της άσκησης.
⁶ Η Αγροτική Τράπεζα εξυγιάνθηκε τον Ιούλιο του 2012.
⁷ Εθνική Τράπεζα, Eurobank, Alpha Bank και Τράπεζα Πειραιώς.

5.6 Αναμόρφωση του τραπεζικού συστήματος – συγχωνεύσεις / εξαγορές

Το 2012 ήταν ένα έτος με έντονη αναμόρφωση, στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Ειδικότερα, ξεκίνησε η αναγκαία διαμόρφωση του τραπεζικού συστήματος αν εξαιρέσουμε τις εξελίξεις της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών. Τα γεγονότα που έγιναν σε αυτό το χρονικό διάστημα έχουν ως εξής:

- Εξυγίανση στην Αγροτική Τράπεζα και μεταβίβαση των περιουσιακών της στοιχείων στην Πειραιώς Τράπεζα.
- Συμφωνίες εξαγοράς της Γενικής Τράπεζας από την Τράπεζα Πειραιώς και της Εμπορικής Τράπεζας από την Alpha Bank.
- Πρόταση εξαγοράς της Euro Bank από την Εθνική Τράπεζα. Μία τέτοια συγχώνευση θα δημιουργήσει τον μεγαλύτερο χρηματοπιστωτικό όμιλο στην Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Όπως φαίνεται οι συνεργασίες θα συνεχιστούν και τον επόμενο χρόνο αλλάζοντας ριζικά τον τραπεζικό χάρτη στην Ελλάδα. Η δημιουργία μεγάλων τραπεζικών ομίλων θα διευκολύνει την πρόσβασή τους στις διεθνείς αγορές και θα δώσει κίνητρα στους ιδιώτες να προχωρήσουν σε αύξηση των μετοχικών κεφαλαίων των τραπεζών.

Η τελική αναμόρφωση δείχνει να παραμείνουν τρεις μεγάλες τράπεζες μαζί με τις υπόλοιπες μικρότερες. Αναμένεται να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα και να δημιουργηθούν οικονομίες κλίμακας. Απαιτείται ισχυρές τράπεζες για να διατηρηθεί σταθερό ένα τραπεζικό σύστημα που να παρέχει ρευστότητα και επαρκή χρηματοδότηση στην οικονομία. Επίσης σύμφωνα με την ΤτΕ, μελέτες έχουν δείξει ότι τραπεζικά συστήματα με μικρότερο αριθμό τραπεζών και σχετικά μεγάλου μεγέθους είναι λιγότερο ευάλωτα στις αστάθειες της οικονομίας. Εξάλλου η υψηλή συγκέντρωση τραπεζών δείχνει τάση προς εκμετάλλευση των οικονομιών κλίμακας και φάσματος. Επιπροσθέτως, οι μεγάλοι τραπεζικοί όμιλοι είναι καλύτερα διαφοροποιημένοι, αντισταθμίζοντας τις απώλειες από διάφορες δραστηριότητες. Οι μεγάλες τράπεζες μεταξύ άλλων, έχουν υψηλότερη αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα και αποφεύγουν τις τοποθετήσεις υψηλού κινδύνου. Επί τούτοις, έχουν καλύτερη δυνατότητα πρόσβασης στις διεθνείς αγορές. Όπως βλέπουμε ο τραπεζικός τομέας με την αναμόρφωση αυτή θα επιτύχει σημαντικές προοπτικές για διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στην ελληνική οικονομία.

Η ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης και η ταχεία αναμόρφωση του τραπεζικού συστήματος αποτελούν κομβικής σημασίας μεταρρυθμίσεις που θα συμβάλουν ουσιαστικά στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και την ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα⁹⁹.

⁹⁹ Τράπεζα της Ελλάδας (2012), Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας - Bulletin of Conjunctural Indicators, Τεύχος 147 Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2012 - Issue 147, November-December 2012.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

6.1. Χρηματοοικονομική ανάλυση με τη χρήση αριθμοδεικτών

Στην παρούσα εργασία με τη χρήση αριθμοδεικτών θα δούμε την επίδραση των αρνητικών επιπτώσεων της ελληνικής οικονομίας στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Σύμφωνα με όσα αναφέραμε στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, η οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα αυτή τη στιγμή είναι εξαιρετικά δύσκολη και αβέβαιη για το μέλλον. Το τραπεζικό σύστημα που αποτελεί και τον καθρέπτη της οικονομίας, είναι σε δύσκολη καμπή από πλευράς ρευστότητας αλλά και με την ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης η οποία θα ξαναδώσει την κεφαλαιακή επάρκεια που απαιτείται στις τράπεζες ώστε να θεωρούνται βιώσιμες και προστατευμένες από τους κινδύνους.

Μέσω των βασικών αριθμοδεικτών που χρησιμοποιούμε για τις τράπεζες θα δούμε τη γενικότερη εικόνα των τραπεζών και κατά πόσο επηρεάστηκαν από το δύσκολο χρηματοοικονομικό περιβάλλον της χώρας.

Σίγουρα η ποικιλομορφία των παραγόντων που επιδρούν στη αντιμετώπιση του προβλήματος αξιολόγησης ενός τραπεζικού ιδρύματος είναι δύσκολη και πολύπλοκη. Για το λόγο αυτό στο στάδιο της χρηματοοικονομικής ανάλυσης θα διερευνηθεί η κατάσταση των τραπεζών με τη συλλογή μιας σειράς δεδομένων που αφορούν το μέγεθος της περιουσίας, τα ίδια κεφάλαια, τα οικονομικά αποτελέσματα αλλά και κάποια αποτελέσματα λειτουργικής απόδοσης με βάση δημοσιευμένες λογιστικές καταστάσεις (ισολογισμούς, αποτελέσματα χρήσης) καθώς και πληροφορίες που δημοσιεύονται στις ετήσιες εκθέσεις αυτών. Επειδή η μελέτη μεμονωμένων δεικτών σε μια χρονική στιγμή μπορεί να οδηγήσει σε εσφαλμένα αποτελέσματα, θα προτιμηθεί η συγκέντρωση δεδομένων τουλάχιστον μιας τετραετίας, διάστημα που θεωρείται από πολλούς αναλυτές ως η μικρότερη περίοδος που μπορεί να αποδώσει μια σχετικά αξιόπιστη εικόνα για τον τραπεζικό οργανισμό. Η περίοδος που επιλέχτηκε για την εξέταση του δείγματος και που αφορά στην οικονομική κρίση είναι το διάστημα 2008-2012 στο οποίο μπορεί να αποτυπωθεί τόσο η εικόνα πριν την εκκίνηση των επιπτώσεων της κρίσης όσο και η εικόνα κατά την διάρκεια αυτής. Τη συλλογή των χρηματοοικονομικών δεδομένων ακολουθεί η επιλογή από ένα μεγάλο σύνολο τραπεζικών αριθμοδεικτών οι οποίοι έχουν χρησιμοποιηθεί κατά το παρελθόν σε αρκετές έρευνες τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς.

Επειδή η διαδικασία της ανακεφαλαιοποίησης ανάγκασε τη συγχώνευση αρκετών τραπεζών, οι ελληνικές τράπεζες που θα χρησιμοποιηθούν θα είναι η Εθνική Τράπεζα, η ΑΛΦΑ Τράπεζα, η Τράπεζα Πειραιώς και η Τράπεζα Κύπρου. Έτσι χρησιμοποιώντας αυτές τις τράπεζες θα συγκρίνουμε τις περιόδους 2008-2012 θα δούμε πως δραστηριοποιήθηκαν και πως αντιμετώπισαν τις εξελίξεις που διόγκωσαν το ελληνικό δημοσιονομικό χρέος.

Οι χρηματοοικονομικοί δείκτες αποτελούν μια κατάλληλη μεθοδολογία με την οποία συνοψίζουμε μεγάλο αριθμό χρηματοοικονομικών δεδομένων προκειμένου να αξιολογήσουμε και να συγκρίνουμε την επίδοση των τραπεζών. Οι δείκτες χρησιμοποιούνται από τους αναλυτές για να αξιολογήσουν την χρηματοοικονομική δομή, τη ρευστότητα, την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων ενός πιστωτικού ιδρύματος. Ο λόγος χρησιμοποίησης των

χρηματοοικονομικών δεικτών είναι ότι ενώ τα απόλυτα ποσά που επενδύονται και εμφανίζονται στον ισολογισμό πιθανόν να μεταβάλλονται συνεχώς σε κάθε συναλλαγή, οι σχέσεις όμως μεταξύ των διαφόρων στοιχείων του ισολογισμού σε ενεργητικό και παθητικό παραμένουν σταθερές. Με αυτόν τον τρόπο οι όποιες αλλαγές συμβούν στις σχέσεις αυτές, οι δείκτες θα πρέπει να δίνουν την απαιτούμενη πληροφόρηση.

Η χρηματοοικονομική ανάλυση γίνεται για να προσδιοριστούν οι δυνατότητες και οι αδυναμίες της τράπεζας και να διαπιστωθεί αν και κατά πόσο είναι χρηματοοικονομικά ισχυρή και επικερδής σε σχέση με άλλες τράπεζες ή με το σύνολο του κλάδου και κατά πόσο βελτιώνεται διαχρονικά. Η σωστή χρήση των αριθμοδεικτών επιβάλλει:

- Χρονολογική σειρά του κάθε δείκτη της υπό εξέταση τράπεζας για να διαπιστωθεί η αλλαγή της τάσης του.
- Οι δείκτες του κάθε πιστωτικού ιδρύματος συγκρίνονται με το μέσο όρο των αντίστοιχων δεικτών για το σύνολο του κλάδου ή μέρους αυτού στον οποίο υπάγεται η τράπεζα.
- Οι χρονολογικές σειρές της σύγκρισης θα πρέπει να είναι ίδιες με τις χρονολογικές σειρές των κυρίων ανταγωνιστών της τράπεζας.
- Οι αναλυτές και οι επενδυτές χρειάζονται τις πληροφορίες αυτές για να υπολογίσουν τόσο τις μελλοντικές ταμειακές ροές της τράπεζας όσο και τους κινδύνους που εγκυμονούν. Από την άλλη, οι μέτοχοι θα πρέπει να έχουν πλήρη επίγνωση της οικονομικής θέσης της τράπεζας ώστε να εντοπίσουν τις αδυναμίες σε μια συνεχή προσπάθεια για βελτίωση.

Χρησιμοποιώντας τους δείκτες, θα ελέγξουμε την αποτελεσματικότητα με την οποία διαχειρίστηκαν οι τράπεζες τις εξελίξεις στην ελληνική οικονομία. Οι κεντρικές τράπεζες αλλά και πολλοί διεθνείς θεσμικοί φορείς όπως και κυβερνήσεις επέβαλαν διάφορα μέτρα για την βελτίωση και την αποφυγή περαιτέρω επιπτώσεων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Είναι σημαντικό λοιπόν να εξετάσουμε τον αντίκτυπο των μέτρων αυτών στις οικονομικές καταστάσεις των τραπεζών και στην πράξη. Θα εξετάσουμε την ικανότητα τους και την δραστηριότητα τους στο δύσκολο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον που προηγήθηκε τον τελευταίο καιρό αλλά και που συνεχίζει μέχρι σήμερα να παραμένει αβέβαιο.

6.2. Οι αριθμοδείκτες που χρησιμοποιήθηκαν

Οι αριθμοδείκτες που χρησιμοποιήθηκαν είναι οι εξής:

6.2.1 Κερδοφορία – αποδοτικότητα

1. Δείκτης αποδοτικότητας Ενεργητικού (ROA - Return on Assets)

$$\text{ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ (ROA)} = \frac{\text{ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ ΜΕΤΑ ΦΟΡΩΝ}}{\text{ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ}}$$

Είναι ένας από τους δείκτες που χρησιμοποιούνται συχνά για να προσδιοριστεί η κερδοφορία η οποία συνδέει τα καθαρά κέρδη μετά φόρων με το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων της οντότητας. Ο αριθμοδείκτης αποτελεί βασικό εργαλείο για την αξιολόγηση και τον έλεγχο της διοίκησης ενός τραπεζικού ιδρύματος και παρέχει σημαντικές πληροφορίες για την αποτελεσματική διαχείριση των στοιχείων του ενεργητικού. Όσο μεγαλύτερος είναι τόσο αποτελεσματικότερη είναι η διαχείριση του ενεργητικού. Τιμές μεταξύ του 1% και του 2,5% αποτελούν ικανοποιητικές ενδείξεις για την αξιοποίηση του ενεργητικού και την δημιουργία κερδών. Μεγαλύτερες τιμές από το 2,5% είναι πολύ καλή ένδειξη και θα πρέπει να συνδυαστεί και με άλλες πληροφορίες όπως απαιτήσεις με υψηλό πιστωτικό κίνδυνο. Ο υπολογισμός του κρίνεται ιδιαίτερα χρήσιμος σε περιπτώσεις σύγκρισης ενός τραπεζικού οργανισμού με άλλα τραπεζικά ιδρύματα ενώ συμβάλλει καταλυτικά στη διαχρονική μελέτη της κερδοφόρας δυναμικότητάς του και την διερεύνηση των γεγονότων τα οποία επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας του. Για να αυξηθεί η αποδοτικότητα ενεργητικού μιας τράπεζας, πρέπει να αυξηθούν τα λειτουργικά έσοδα ή να μειωθούν τα έξοδά και οι προβλέψεις, ενώ το ενεργητικό μπορεί να μειωθεί με την απομάκρυνση από αυτό μη αποδοτικών στοιχείων.

2. Δείκτης αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων (ROI. - Return on Equity)

$$\text{ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΙΔΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (ROE)} = \frac{\text{ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ ΜΕΤΑ ΦΟΡΩΝ}}{\text{ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ}}$$

Με το δείκτη αυτό καθορίζεται το ποσοστό απόδοσης των ιδίων κεφαλαίων της τράπεζας σε σχέση με τα καθαρά κέρδη δηλαδή το καθαρό κέρδος για κάθε μονάδα επενδύμενου κεφαλαίου. Αποτυπώνει ένδειξη αποτελεσματικότητας με την οποία η διοίκηση διαχειρίζεται τα κεφάλαια της και για το λόγο αυτό αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους αριθμοδείκτες για τους επενδυτές ανεξαρτήτως από αντικείμενο δραστηριότητας της οντότητας. Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης (σε σχέση με τις άλλες τράπεζες), τόσο μεγαλύτερη είναι η ικανότητα άντλησης από την τράπεζα νέων κεφαλαίων από την κεφαλαιαγορά τα οποία θα εκμεταλλευτεί για την επέκταση και τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητάς της. Όσο μεγαλύτερος είναι αυτός ο δείκτης, τόσο μεγαλύτερο μέρος των επενδύσεων της τράπεζας καλύπτεται με ξένα κεφάλαια. Η απόδοση των ιδίων κεφαλαίων αυξάνεται με την αύξηση της χρηματοοικονομικής μόχλευσης αλλά παράλληλα αυξάνεται και ο χρηματοοικονομικός κίνδυνος. Έτσι ένας σχετικά υψηλός δείκτης (ROE) παρέχει την ένδειξη ότι η τράπεζα ευημερεί και πραγματοποιεί ικανοποιητικά κέρδη ανά μονάδα απασχολούμενου κεφαλαίου ή ότι τα κεφάλαιά της απασχολούνται αποτελεσματικά και αποδοτικά. Από την άλλη, ένας χαμηλός δείκτης είναι ενδεικτικός ότι η τράπεζα πάσχει σε κάποιον τομέα της (ανεπαρκής διοίκηση, υπερεπένδυση κεφαλαίων τα οποία δεν απασχολούνται πλήρως παραγωγικά, δυσμενές οικονομικό περιβάλλον, χαμηλή παραγωγικότητα κ.α.).

3. Δείκτης Καθαρού Επιτοκιακού Περιθωρίου (NIM - Net Interest Margin)

$$\text{ΚΑΘΑΡΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ (NIM)} = \frac{\text{ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟΚΟΥΣ}}{\text{Μ.Ο. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ}}$$

Ο δείκτης αυτός μας δείχνει κατά πόσο μπορούν οι επενδύσεις να θεωρηθούν άξιες λόγου, συγκρινόμενες πάντα με τις υποχρεώσεις της τράπεζας. Συνιστά ένα σημαντικό δείκτη αποδοτικότητας επενδυμένων κεφαλαίων και δείχνει την απόδοση του συνόλου των επενδύσεων του οργανισμού. Συνθέτει τα στοιχεία του ενεργητικού

και του παθητικού, προσδιορίζοντας τη σχέση μεταξύ διαφορετικών επιτοκίων. Θεωρείται ιδιαίτερα χρήσιμος δείκτης σε περιόδους μεγάλης κινητικότητας των επιτοκίων και μας δείχνει το βαθμό κινδύνου που είναι διατεθειμένος να αναλάβει ο τραπεζικός οργανισμός σε σχέση με την πρόβλεψη για την μελλοντική πορεία των επιτοκίων. Επίσης μας δείχνει το ποσό των τόκων που καταβάλλεται στους δανειστές (όπως καταθέσεις) σε σχέση με το ενεργητικό της τράπεζας. Ουσιαστικά μετρά το καθαρό εισόδημα από τόκους σε σχέση με το συνολικό ενεργητικό της τράπεζας. Ο δείκτης αντανακλά το πώς επιδρά το κερδοφόρο Ενεργητικό, δηλαδή οι λειτουργικές δραστηριότητες της τράπεζας (επενδύσεις) στη δημιουργία εισοδήματος από τόκους. Οι αυξητικοί ρυθμοί του δείκτη αποτελούν ένδειξη τόσο για την πολιτική τιμών της τράπεζας όσο και για την ικανότητα δημιουργίας κερδών από λειτουργικές δραστηριότητες. Όσο μεγαλύτερος είναι αυτός ο δείκτης, τόσο περισσότερα έσοδα παράγονται από τα κερδοφόρα στοιχεία του ενεργητικού. Γενικότερα ο δείκτης NIM για μια υγιή τράπεζα πρέπει να είναι τουλάχιστον 4%.

6.2.2 Ρευστότητα

4. Σύνολο Χορηγήσεων προς Καταθέσεις

$$\text{ΣΥΝΟΛΟ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΝ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ} = \frac{\text{ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ}}{\text{ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ}}$$

Η πηγή των κεφαλαίων που χρησιμοποιεί μια τράπεζα είναι οι καταθέσεις της και η χρήση των κεφαλαίων της είναι οι χορηγήσεις. Ο πιο γνωστός δείκτης ρευστότητας είναι ο δείκτης χορηγήσεις προς καταθέσεις. Αυτός ο δείκτης συγκρίνει τις δύο βασικές δραστηριότητες της τράπεζας, τις χορηγήσεις και τις καταθέσεις και εκφράζει το ποσοστό των καταθέσεων που χρησιμοποιήθηκαν ως πηγή κεφαλαίου για τη παροχή δανείων, δηλαδή ενός δύσκολα ρευστοποιήσιμου στοιχείου του ενεργητικού της τράπεζας. Όσο μικρότερος είναι αυτός ο δείκτης τόσο υψηλότερη ρευστότητα παρουσιάζει η τράπεζα. Τιμές γύρω και λίγο κάτω από τη μονάδα αποτελεί ικανοποιητική ένδειξη για την ικανότητα της τράπεζας να ανταποκριθεί στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της. Το βέλτιστο για μια τράπεζα είναι ο δείκτης να ισούται με τη μονάδα καθώς έτσι θα παρουσιάζει πλήρη εκμετάλλευση των κεφαλαίων που λαμβάνει. Επειδή αυτό είναι στη πράξη αρκετά δύσκολο, πρέπει ο δείκτης να βρίσκεται κάτω από τη μονάδα, έχοντας σαν στόχο να διατηρεί σε τέτοιο επίπεδο τη ρευστότητα ώστε να καλύπτει τις υποχρεώσεις της. Με το συγκεκριμένο δείκτη γίνεται συνήθως σύγκριση με το μέσο όρο του κλάδου ώστε να διαπιστωθεί το επίπεδο ρευστότητας σε σχέση με τα υπόλοιπα πιστωτικά ιδρύματα.

6.2.3 Κεφαλαιακή Επάρκεια

5. Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (TIER 1)

Η κεφαλαιακή επάρκεια μιας τράπεζας είναι ο λόγος του κεφαλαίου της προς τα δάνεια που έχει χορηγήσει. Χορηγηθέντα δάνεια κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με τη Επιτροπή της Βασιλείας ανάλογα με την έκθεση στο κίνδυνο. Έτσι το ενεργητικό λαμβάνει τη μορφή της στάθμισης με βάσει τον κίνδυνο. Τα βασικά ίδια κεφάλαια (tier 1) που περιλαμβάνονται στο δείκτη είναι τα εξής:

- Μετοχικό κεφάλαιο

- Αποθεματικά από κεφαλαιοποίηση κερδών, διαφορές υπέρ το άρτιο και λοιπά αποθεματικά
- Κέρδη εις νέον
- Καινοτόμοι τίτλοι tier 1, ιδίως προνομιούχες μετοχές μη σωρευτικού μερίσματος
- Δικαιώματα μειοψηφίας και
- Αρνητικές διαφορές ενοποίησης

Σύμφωνα με τη Βασιλεία II το ελάχιστο όριο του δείκτη αυτού πρέπει να είναι 4%. Η εφαρμογή της Βασιλείας III ορίζει αυτό το ποσοστό στο 6% ελάχιστο όριο.

6. Δείκτης Συνολικής Κεφαλαιακής Επάρκειας

Ο δείκτης αυτός ως συνέχεια του προηγούμενου προϋποθέτει τη συμμετοχή των συμπληρωματικών κεφαλαίων (tier 2) τα οποία είναι τα εξής:

- Αποθεματικά από την επανεκτίμηση της αξίας των παγίων
- Αποθεματικά για την κάλυψη γενικών τραπεζικών κινδύνων
- Προνομιούχες μετοχές σωρευτικού μερίσματος και δάνεια μειωμένης εξασφάλισης με ελάχιστη διάρκεια πέντε ετών
- Το 45% των θετικών διαφορών αποτίμησης του διαθέσιμου προς πώληση μετοχικού χαρτοφυλακίου και
- Άλλα πιστωτικά μέσα αόριστης διάρκειας που προσομοιάζουν με ίδια κεφάλαια εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, όπως προνομιούχες μετοχές σωρευτικού μερίσματος και υποχρεωτικώς μετατρέψιμα χρεόγραφα.

Έτσι ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας παίρνει την εξής μορφή:

$$\text{Κεφαλαιακή επάρκεια} = \frac{\text{tier1} + \text{tier2}}{(\text{RWA} - \text{risk weighted assets})} \geq 8\%$$

Όπου RWA = το σταθμισμένο με βάσει τον κίνδυνο ενεργητικό και σύμφωνα με τη Βασιλεία II το ελάχιστο όριο ορίζεται στο 8%.

6.2.4 Αποτελεσματικότητα

7. Δείκτης κόστους εσόδων

$$\text{ΔΕΙΚΤΗΣ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΣΟΔΩΝ} = \frac{\text{ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΕΞΟΔΑ}}{\text{ΛΕΙΟΥΤΡΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ}}$$

Ο δείκτης αυτός αποδίδει μία ένδειξη για τη συνολική λειτουργική αποτελεσματικότητα της τράπεζας. Δείχνει το ποσοστό των εξόδων που απορροφούνται από τα λειτουργικά έσοδα. Υψηλή τιμή του δείκτη αποτυπώνει αναποτελεσματική λειτουργία της τράπεζας και μείωση της κερδοφορίας. Αν αυτό το ποσοστό παραμένει υψηλό τότε τα λειτουργικά κέρδη αυτού του επιπέδου ίσως να μην επαρκούν για την εξυπηρέτηση των χρηματοοικονομικών και άλλων εξόδων του

πιστωτικού ιδρύματος. Η συμπεριφορά αυτού του δείκτη αντανακλά και τη δυνατότητα της τράπεζας να προσαρμόζει τα έξοδά της ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στο οικονομικό περιβάλλον και επηρεάζουν τα έσοδα. Γενικότερα, δείχνει τη σχέση των λειτουργικών εξόδων με τα λειτουργικά έσοδα μιας τράπεζας. Όσο πιο μεγάλος είναι ο δείκτης, τόσο μεγαλύτερα είναι τα έξοδα (έξοδα προσωπικού, αποσβέσεις, διοικητικά έξοδα, λοιπά κ.ά.) σε σχέση με τα έσοδα (έσοδα από τόκους, προμήθειες, μερίσματα, χρηματοοικονομικά κ.ά.).

8. Ποιότητα Ενεργητικού Δείκτης ποιότητας ενεργητικού

$$\text{ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ} = \frac{\text{ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ}}{\text{ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ}}$$

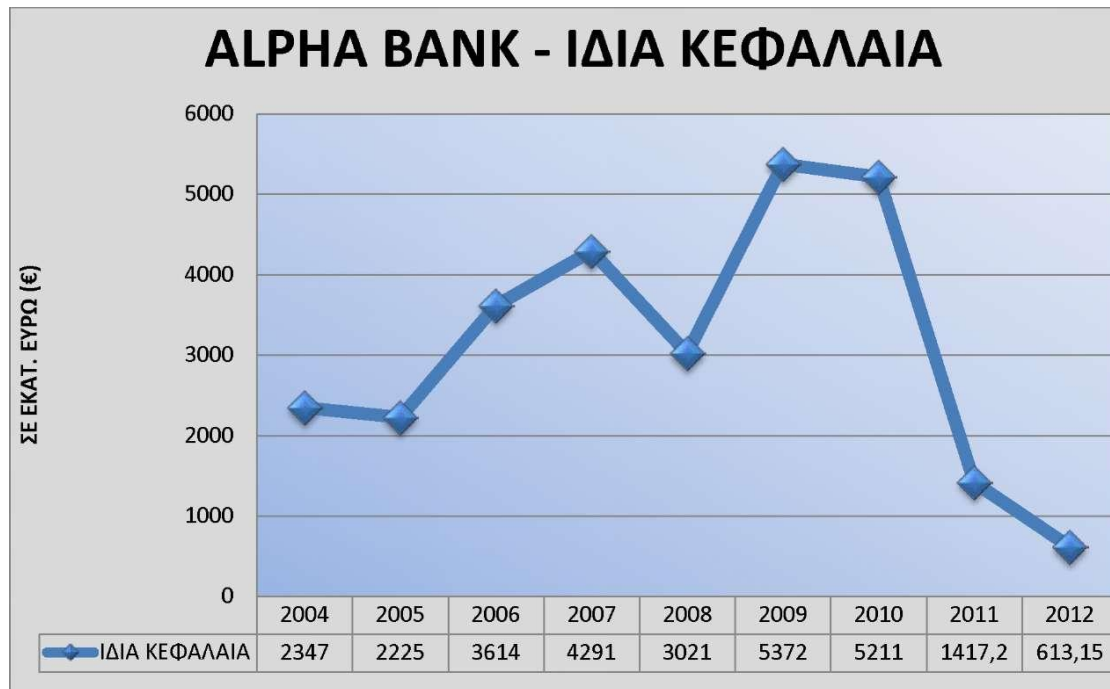
Ο δείκτης αυτός δείχνει το ποσό των λειτουργικών εσόδων που μπορούν να προβλεφθούν. Δείχνει τη σχέση των προβλέψεων που έχει σχηματίσει η τράπεζα για επισφαλείς απαιτήσεις με το σύνολο του ενεργητικού. Υψηλές τιμές του δείκτη σημαίνει αυτομάτως και κακή ποιότητα του ενεργητικού. Μία αύξηση του συγκεκριμένου δείκτη μας δείχνει την τάση που δημιουργείται για επιδείνωση της δυνατότητας εισπράξεως των απαιτήσεων. Μία τέτοια περίπτωση θα είχε επίπτωση στην αποδοτικότητα, καθώς με την μείωση των εσόδων από τόκους, θα επιβάλλονταν μεγαλύτερες προβλέψεις και μείωση των καθαρών κερδών.

6.3 Παρουσίαση των τραπεζών που χρησιμοποιήθηκαν

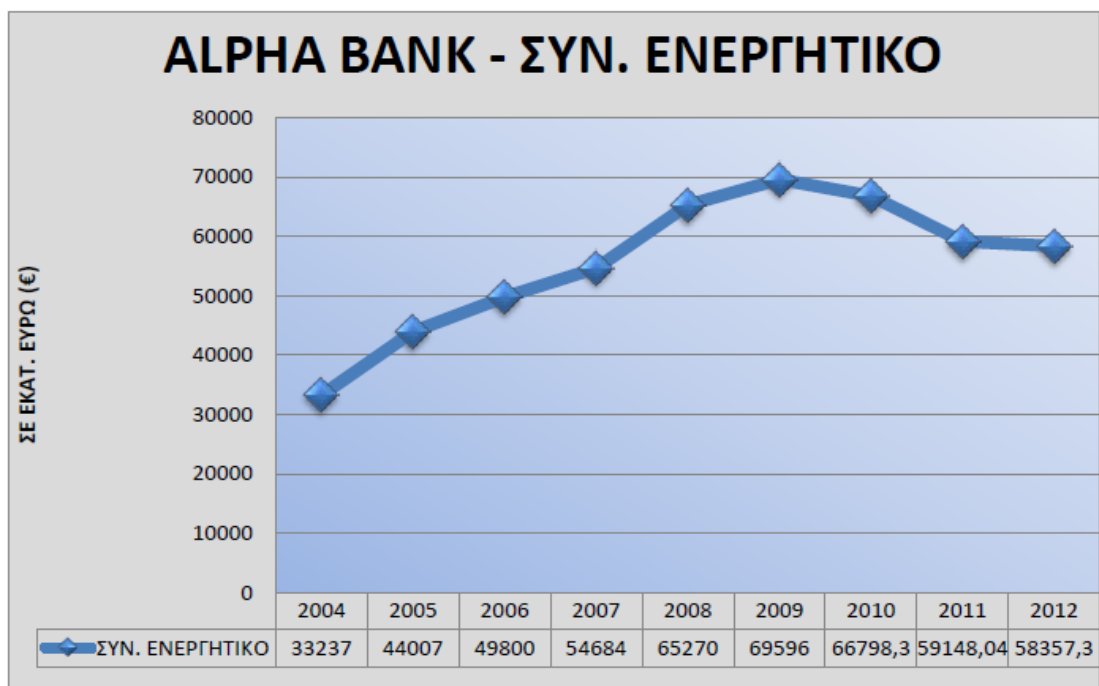
Όπως αναφέραμε και παραπάνω οι τράπεζες που χρησιμοποιήθηκαν στην ανάλυση είναι η ΑΛΦΑ τράπεζα, η ΠΕΙΡΑΙΩΣ, η ΕΘΝΙΚΗ και η τράπεζα ΚΥΠΡΟΥ. Πριν προχωρήσουμε στην χρηματοοικονομική ανάλυση των τραπεζών μέσω αριθμοδεικτών, στην παρούσα ενότητα θα παρουσιάσουμε τις τράπεζες, γνωρίζοντάς τις, αναφέροντας σημαντικές πληροφορίες των βασικών μεγεθών και στοιχείων τους, τις πολιτικές που ακολούθησαν για την εξεταζόμενη περίοδο (2004 - 2012), τις συγχωνεύσεις και εξαγορές που υπέστησαν, καθώς και τον τρόπο που διαχειρίστηκε η κάθε μία τις δύσκολες περιόδους, ιδιαίτερα το 2011 και 2012.

6.3.1 ALPHA BANK

Η ΑΛΦΑ τράπεζα καταλαμβάνει σημαντική θέση στην ελληνική οικονομία με το συνολικό ενεργητικό της στο τέλος του 2012 να φτάνει σχεδόν τα 58,5 δις ευρώ.

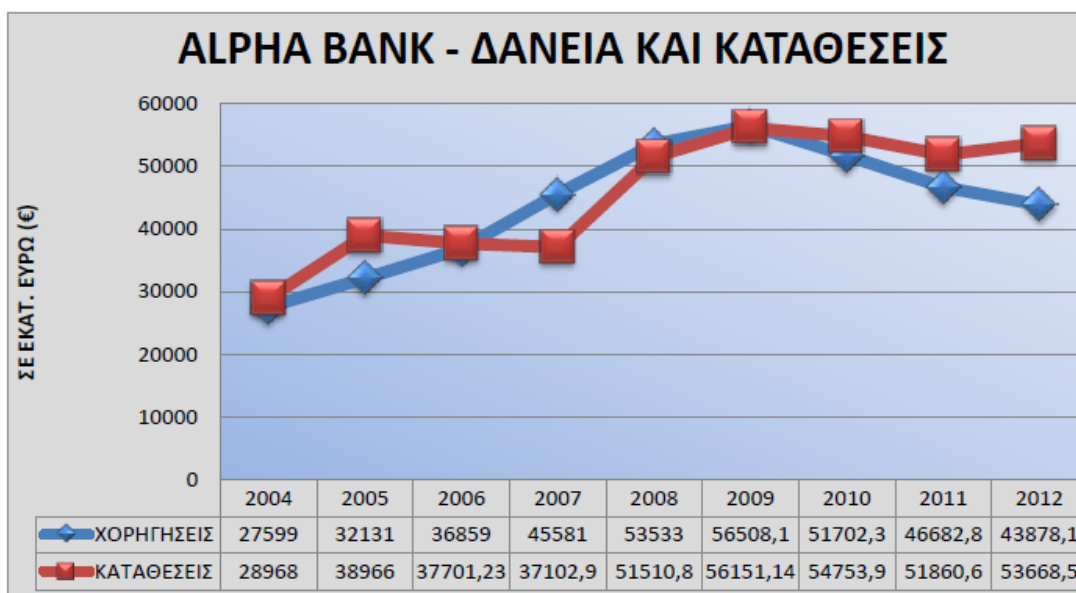
Η κίνηση των ιδίων κεφαλαίων της όπως βλέπουμε και στο σχεδιάγραμμα δείχνει μεγάλη μεταβλητότητα. Η καλή οικονομική ευημερία την περίοδο 2004 ως 2007 βοήθησε το πιστωτικό ίδρυμα να δημιουργήσει υψηλή κερδοφορία που την οδήγησε σχεδόν στον διπλασιασμό της καθαρής θέσης της μέχρι το 2007 όταν τα ίδια κεφάλαιά της αυξήθηκαν σχεδόν 83,0%. Το 2008 η οικονομική κρίση στις ΗΠΑ, έκανε την εμφάνιση της δημιουργώντας δυσχέρεια ρευστότητας στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα το οποίο στη παρούσα φάση έμοιαζε καλά θωρακισμένο. Το 2009 η τράπεζα ολοκληρώνοντας την αύξηση μετοχικού κεφαλαίου φτάνει στην υψηλότερη καθαρή θέση για όλη την εξεταζόμενη περίοδο που ξεπερνά τα 5,3 δις ευρώ. Φαίνεται καθαρά στα έτη 2011 και 2012 η απομείωση των ελληνικών ομολόγων και η συνεχόμενη επίδραση της οικονομικής ύφεσης που επικρατεί ακόμα και σήμερα στην Ελλάδα.

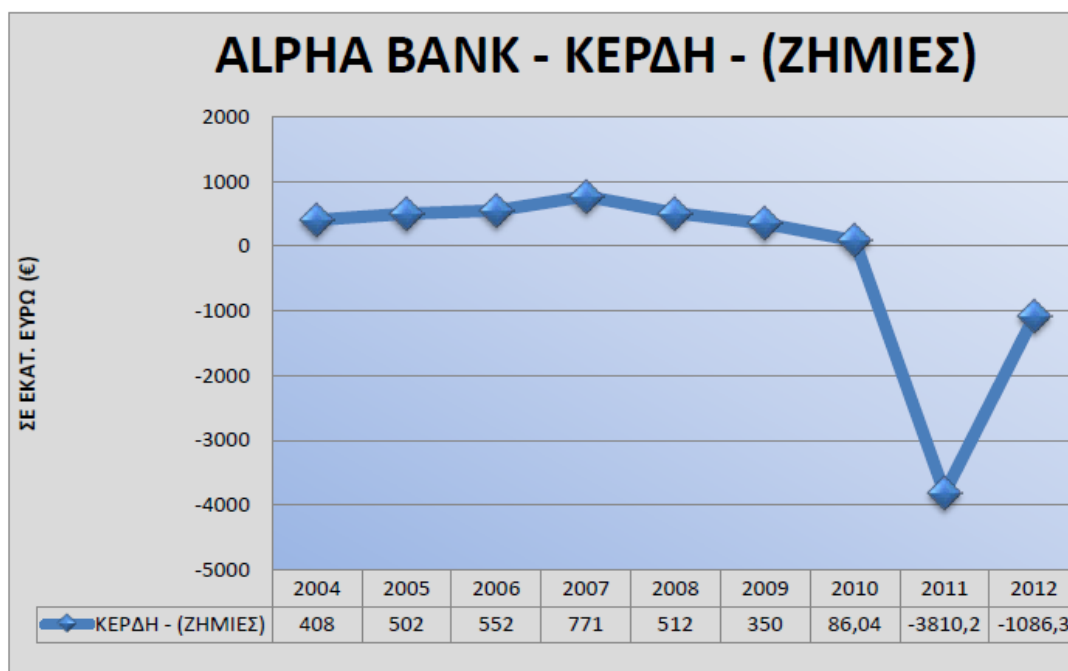
Το συνολικό ενεργητικό του συγκροτήματος όπως αναφέραμε και παραπάνω δείχνει με τον καλύτερο τρόπο την ανάπτυξη και εξάπλωση της τράπεζας μέχρι το 2009 πριν ακόμα η Ελλάδα καταφύγει στο Μηχανισμό στήριξης από την Ε.Ε. Βλέπουμε ότι η απώλεια στο ενεργητικό της από το 2009 ως το 2012 αγγίζει το 12,5%.

Η ποιότητα του ενεργητικού της τράπεζας διατηρούνταν σταθερή όπως φαίνεται και από τις προβλέψεις της μέχρι το 2007. Η δυσφορία στην ελληνική οικονομία και το πάγωμα της επενδυτικής δραστηριότητας αλλά και η αύξηση της ανεργίας οδήγησε τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια στα ύψη. Πιο συγκεκριμένα οι επισφαλείς απαιτήσεις όπως δείχνει και το σχεδιάγραμμα από το 2007 μέχρι το 2012 αυξήθηκαν κατά 635%.

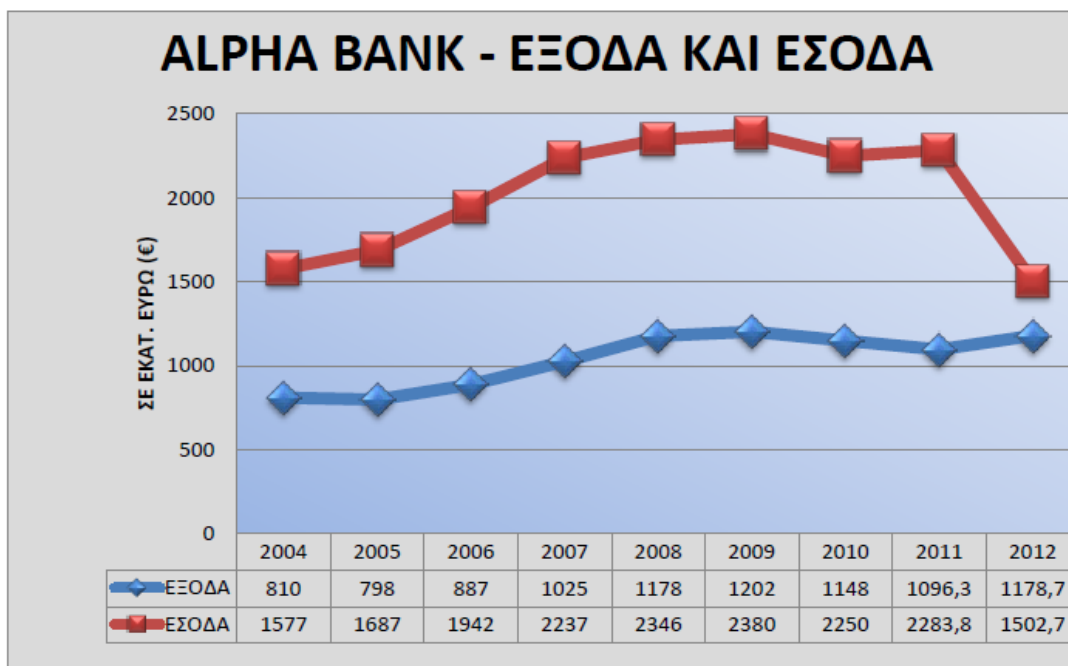

Η αύξηση της παραγωγικότητας για την τράπεζα και η επέκταση της και σε άλλες γεωγραφικές περιοχές αύξησαν τα παρεχόμενα δάνεια σχεδόν 100% φτάνοντας στο τέλος του 2009 να ξεπερνούν τα 56,5 δις ευρώ απ' ό τι το 2004. Στη συνέχεια όπως φαίνεται και στο σχεδιάγραμμα η αξία των δανείων μειώθηκε κατά 22,3% μέχρι το τέλος του 2012 αποτυπώνοντας την τραγική μείωση της επενδυτικής κινητικότητας στην Ελλάδα ως αποτέλεσμα των δραματικών εξελίξεων που ακολούθησαν. Η φυγή των καταθέσεων στο εξωτερικό μέχρι το 2011 έφτασε τα 5,5 δις ευρώ δημιουργώντας όπως φαίνεται έντονο κίνδυνο ρευστότητας στο πιστωτικό ίδρυμα που ήδη είχε κάνει την εμφάνισή του από το 2009.

Η κερδοφορία της τράπεζας όπως φαίνεται καταρρακώθηκε το 2011 όχι μόνο από την ύφεση της οικονομίας αλλά και από την επίδραση της απομείωσης των ομολόγων

ελληνικού δημοσίου. Το 2012 η μειωμένη δραστηριότητα στα δάνεια δημιούργησε νέες απώλειες της τάξεως του 1 δις ευρώ.

Στη διαχείριση των λειτουργικών εξόδων και εσόδων η τράπεζα σε όλη αυτή τη περίοδο έδειξε υψηλή αποτελεσματικότητα. Το 2008 ήταν η καλύτερη περίοδος για τις ελληνικές τράπεζες ακριβώς πριν αρχίσουν οι πιέσεις στην Ελλάδα για υψηλό έλλειμμα που παρουσίαζε. Το 2012 η τράπεζα δημιούργησε 700 εκ. ευρώ λιγότερα απ' ότι ένα χρόνο πριν με κίνδυνο να δημιουργηθεί αθέτηση στην πληρωμή δαπανών.

6.3.2 Εθνική τράπεζα

Η Εθνική τράπεζα είναι η πρωτοπόρα ελληνική τράπεζα με τα περισσότερα ίδια κεφάλαια και συνολικό ενεργητικό μέχρι το 2010 (πριν το «κούρεμα των ομολόγων»). Από το 2006 ως το 2010 η τράπεζα διατηρούσε ίδια κεφάλαια πάνω από 8 δις ευρώ. Η εξαγορά των FINASBANK και VOJVODJANSKA (σερβική) το 2006 διπλασίασε (αύξηση 104,0%) τα ίδια κεφάλαια του συγκροτήματος ανοίγοντας νέες προοπτικές αφού ο νέος όμιλος μπορούσε να δραστηριοποιείται και σε νέες περιοχές. Χαρακτηριστική είναι η μείωση στην καθαρή θέση της τράπεζας από τα ελληνικά ομόλογα με την τράπεζα να σημειώνει τις υψηλότερες απώλειες από κάθε άλλη τράπεζα (περισσότερο από 10 δις ευρώ). Η πεσμένη δανειοδότηση στην ελληνική οικονομία δημιούργησε νέες απώλειες στα ίδια κεφάλαια που το 2012 έφταναν τα 1,8 δις ευρώ.

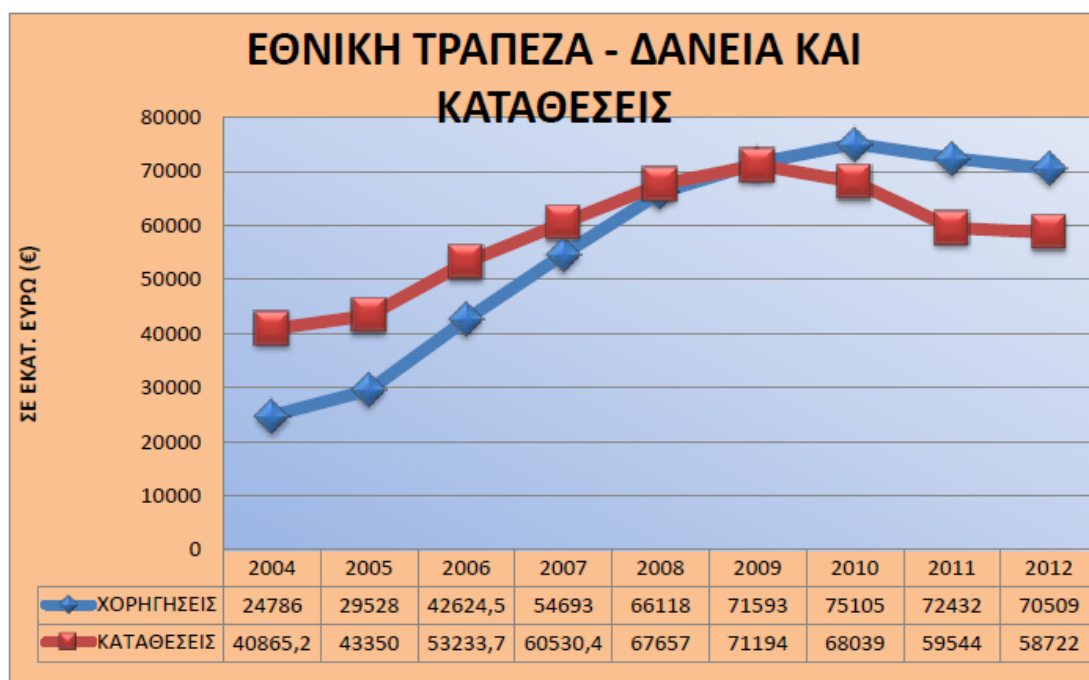

Το συνολικό ενεργητικό της τράπεζας αυξάνονταν σταθερά κάθε χρόνο μέχρι το 2010 με την συνολική αύξηση από το 2004 να ανέρχεται στο 121,0%. Βλέπουμε μέχρι αυτή την περίοδο το πόσο ραγδαία αύξησε την δραστηριότητα και τις επενδύσεις της το πιστωτικό ίδρυμα. Η ύφεση στην ελληνική οικονομία οδήγησε στον περιορισμό του ενεργητικού της τράπεζας και πτώση κατά 20 δις ευρώ περίπου.

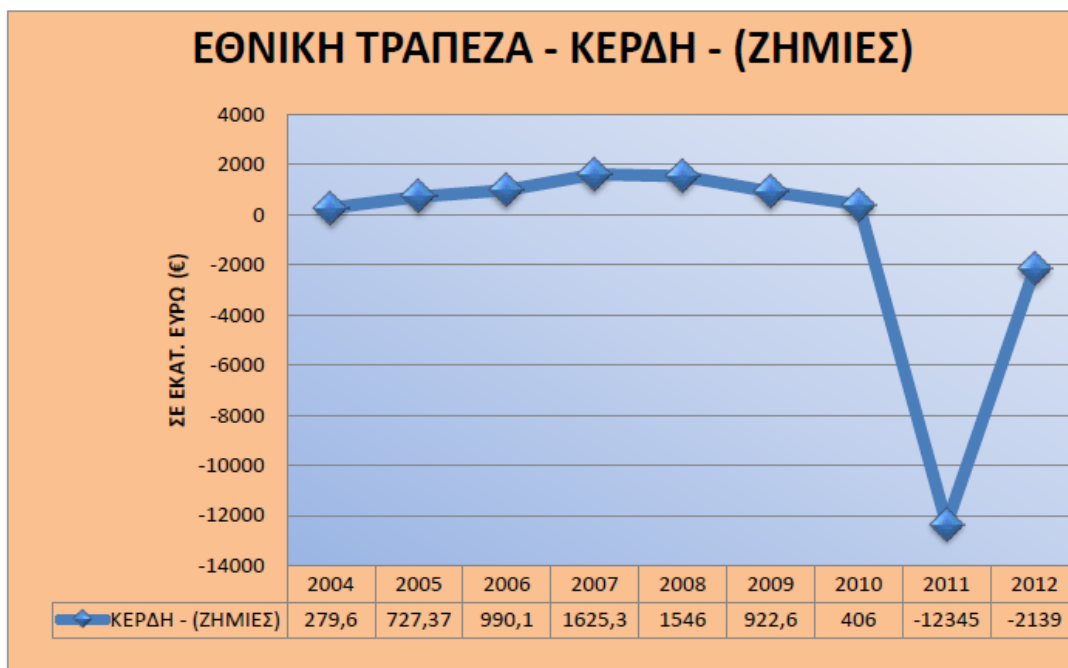

Όσον αφορά τις προβλέψεις η τράπεζα σε όλη αυτή τη περίοδο έδειξε αυξητικές τάσεις εκτός από το 2012. Ειδικότερα, ακόμα μέχρι το 2008 που η οικονομία ήταν σε άνθηση, παρουσιάζονταν αύξηση στις προβλέψεις, ενώ από το 2008 και μετά μέχρι και το 2011 οι συνέπειες της κρίσης στην Ελλάδα επιδείνωσαν την ποιότητα του χαρτοφυλακίου της τράπεζας δημιουργώντας αύξηση ως το 2011 της τάξεως του 540,0% και τις επισφαλείς απαιτήσεις να ξεπερνούν τα 3,4 δις ευρώ όπως φαίνεται και στο σχεδιάγραμμα. Το 2012 η τράπεζα κατάφερε να περιορίσει τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια μειώνοντας τα σε κάτω από 3 δις ευρώ.

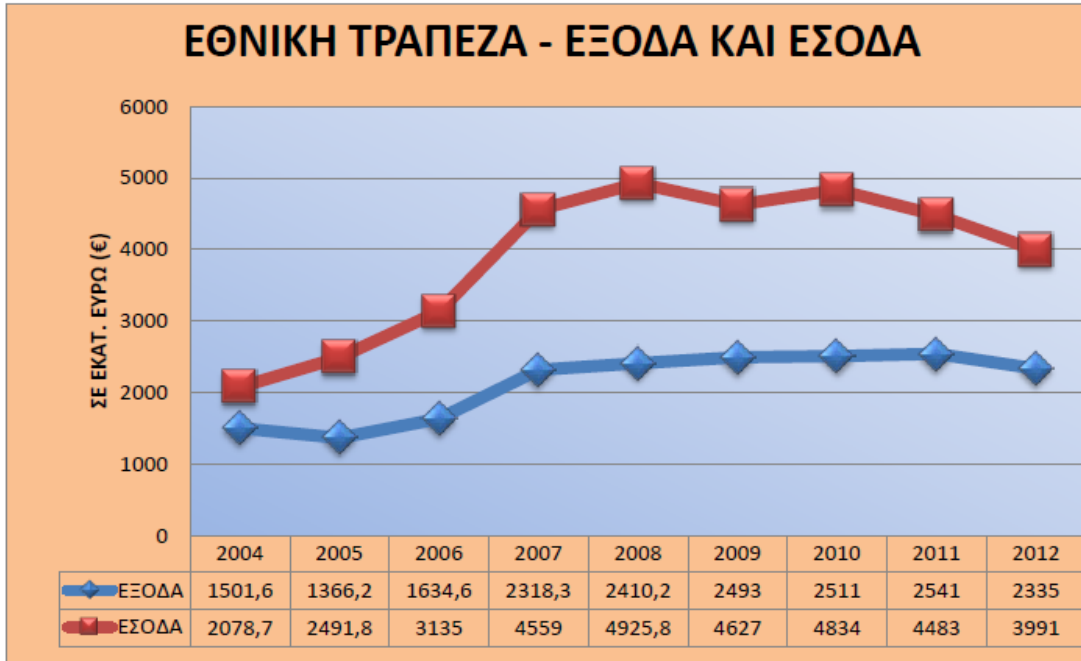

Όπως βλέπουμε μέχρι το 2009 η τράπεζα είχε διαδοχική ανάπτυξη και κερδοφορία όπως θα δούμε στην συνέχεια δημιουργώντας σταθερή αύξηση τόσο στα δάνεια της όσο και στις καταθέσεις της. Οι διαφορές δανείων με καταθέσεις όπως βλέπουμε όλο και μειώνονταν ακόμα και την «καλή οικονομικά περίοδο» με αποτέλεσμα το 2010 και μετά να αλλάξει η παρεχόμενη ρευστότητα στη τράπεζα, με τις καταθέσεις να σημειώνουν μεγάλη πτώση (λόγω και της φυγής πολλών εξ αυτών στο εξωτερικό). Οι καταθέσεις μειώθηκαν από τα 71,2 δις ευρώ που ήταν το 2009 στα 58,7 δις ευρώ αποδεικνύοντας την σοβαρή έλλειψη ρευστότητας που δημιουργήθηκε στη τράπεζα. Ωστόσο και η επενδυτική δραστηριότητα σημείωσε πτώση αφού τα τελευταία δύο χρόνια οι χορηγήσεις δανείων μειώθηκαν σχεδόν 5 δις ευρώ.

Η κερδοφορία της τράπεζας σημείωνε αύξηση μέχρι και το 2007 όπου από τα 279 εκ. ευρώ καθαρά κέρδη το 2004 έφτασε στα 1,6 δις ευρώ το 2007 δείχνοντας την δυνατή θέση που λάμβανε η τράπεζα στην ελληνική οικονομία. Από το 2008 και έπειτα παρατηρείται σταδιακή μείωση της κερδοφορίας. Το 2012 η μεγάλη ύφεση στην ελληνική οικονομία δημιούργησε νέες απώλειες της τάξεως των 2,1 δις ευρώ δηλώνοντας έτσι την πραγματικά δυσμενή κατάσταση που επικρατεί στα οικονομικά της τράπεζας. Σε αυτή τη φάση αποτελεί μείζονα σημασία η ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης που θα ξαναδώσει τη χαμένη κεφαλαιακή βάση στις τράπεζες και θα τους δώσει τις βάσεις να ξανά-αποκτήσουν τη χαμένη κερδοφορία τους μόλις η ελληνική οικονομία δείξει σημεία ανάκαμψης.

Η τράπεζα διαχειρίστηκε τα λειτουργικά της έξοδα και έσοδα με μεγάλη αποτελεσματικότητα όπως φαίνεται και στο σχεδιάγραμμα καθ' όλη τη χρονική περίοδο. Ειδικότερα η διαφορά μεταξύ εξόδων και εσόδων διπλασιάζεται από το 2006 στο 2007 ως αποτέλεσμα της μεγάλης ανάπτυξης στις χορηγήσεις. Οι εξελίξεις του 2009 μείωσαν οριακά τα έσοδα για να ξανά-αυξηθούν ένα χρόνο αργότερα. Τα τελευταία δύο χρόνια όμως η ΕΘΝΙΚΗ βίωσε μεγάλη απώλεια τόσο στα λειτουργικά έσοδα ως και στη κερδοφορία της γενικότερα με διάφορους παράγοντες να επηρεάζουν τον περιορισμό των κερδών της. Τα έσοδα μειώθηκαν ενώ τα έξοδα αυξήθηκαν οριακά μειώνοντας τη διαφορά μεταξύ εσόδων και εξόδων, αυξάνοντας έτσι το κίνδυνο για αδυναμία αποπληρωμής των λοιπών δαπανών του πιστωτικού ιδρύματος. Πρέπει να πούμε ότι η ΕΘΝΙΚΗ είναι η μόνη τράπεζα με τα περισσότερα καθαρά έσοδα, απ' όλες τις υπόλοιπες τράπεζες και όπως αναφέραμε είναι η πρωτοπόρα ελληνική τράπεζα στη χώρα

6.3.3 Τράπεζα Πειραιώς

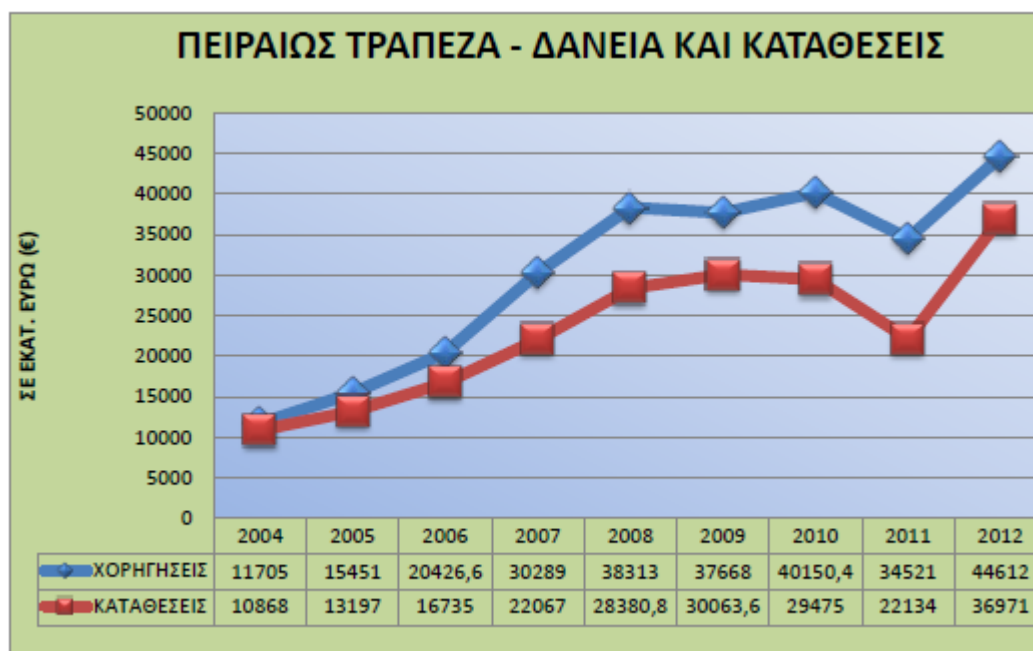
Η ΠΕΙΡΑΙΩΣ έδειξε υψηλή απόδοση όλη αυτή τη περίοδο παρόλη την επιρροή της ελληνικής οικονομίας. Μέχρι το 2009 η αύξηση στα ίδια κεφάλαια της τράπεζας ήταν 185,0% με την τράπεζα να διπλασιάζει την καθαρή της θέση. Από το 2010 και μετά η εισαγωγή της Ελλάδας στο «Μνημόνιο» για την εξυγίανση των δημοσιονομικών δαπανών της, αύξησε περαιτέρω την ανεργία, μείωσε περισσότερο την ανταγωνιστικότητα και σχεδόν εξαφάνισε την όποια επενδυτική δραστηριότητα στην Ελλάδα. Ήδη όπως φαίνεται η τράπεζα από το 2010 βλέπει τα ίδια της κεφάλαια να μειώνονται «εγκαινιάζοντας» την πρώτη χρονιά με ζημίες χρήσης που θα ακολουθούσαν. Σε αυτό που πρέπει να μείνουμε είναι το 2012, όπου η διαδικασία της ανακεφαλαιοποίησης ανάγκασε πολλές τράπεζες που δεν ήταν βιώσιμες από την απομείωση των ελληνικών ομολόγων, να συγχωνευτούν. Έτσι κατά το έτος αυτό βρίσκει την ΠΕΙΡΑΙΩΣ τράπεζα να συγχωνεύεται με την ΑΓΡΟΤΙΚΗ τράπεζα και την ΓΕΝΙΚΗ, δημιουργώντας ένα πολύ μεγάλο όμιλο πιστωτικών ιδρυμάτων με σημαντική θέση στην ελληνική οικονομία.

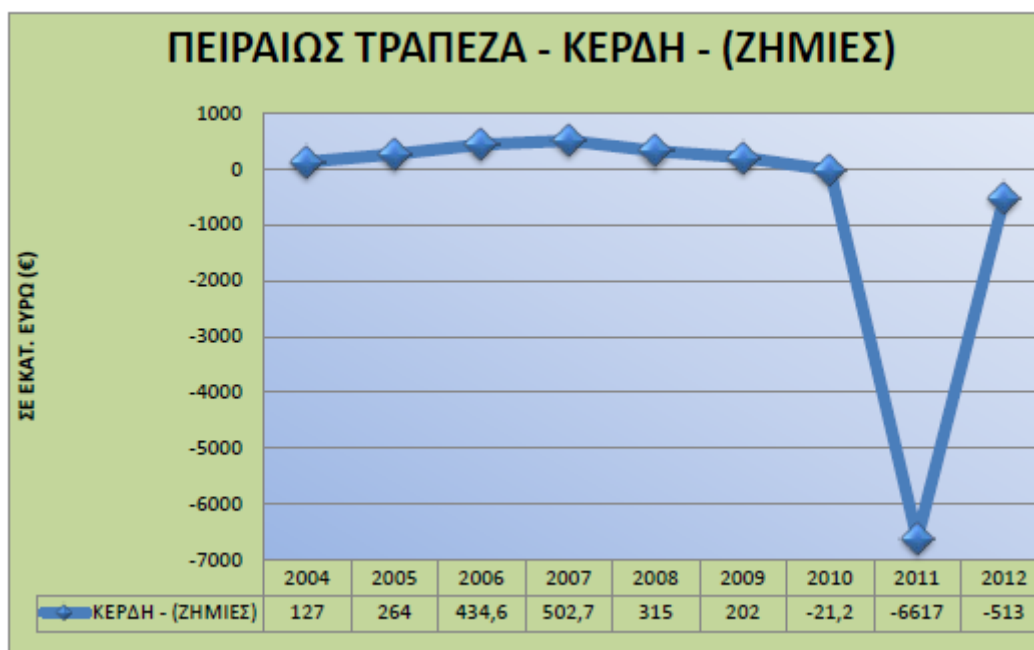
Το συνολικό ενεργητικό της τράπεζας μέχρι το 2010 έδειξε υψηλή αύξηση των δραστηριοτήτων και των επενδύσεων. Το 2009 παρατηρήθηκε οριακή μείωση που οφείλεται στα γεγονότα που άρχισαν να επηρεάζουν την ελληνική οικονομία, με την αύξηση δηλαδή του ελλείμματος και το δημοσιονομικό χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ να ανεβαίνει με μεγάλο ρυθμό που οδήγησαν τη χώρα στην ανάγκη δανειοδότησης ώστε να αποφύγει την άτακτη χρεοκοπία. Βλέπουμε ότι οι επιπτώσεις από την κρίση στην Ελλάδα μείωσαν το συνολικό ενεργητικό κατά 8 δις ευρώ μέχρι το 2011 με τη μεγαλύτερη μείωση να την βλέπουμε στα παρεχόμενα δάνεια όπως θα δούμε και παρακάτω. Οι συγχωνεύσεις των ΑΓΡΟΤΙΚΗ και ΓΕΝΙΚΗΣ αύξησαν εντυπωσιακά το ενεργητικό της τράπεζας κάνοντας την τη δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα στην Ελλάδα.

Οι προβλέψεις της ΠΕΙΡΑΙΩΣ για την εξεταζόμενη περίοδο μέχρι το 2010 δείχνουν ότι η τράπεζα μπορεί και διατηρεί σε χαμηλά επίπεδα αλλά πάνω απ' όλα σε σταθερό ρυθμό τις επισφαλείς απαιτήσεις της. Το 2011 η μεγάλη ύφεση στην ελληνική οικονομία αύξησε τις προβλέψεις κατά 360,0% ξεπερνώντας τα 2,6 δις ευρώ. Το 2011 η ποιότητα του χαρτοφυλακίου μειώνεται δραματικά λόγω της συγχώνευσης και των λοιπών τραπεζών (ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ και ΓΕΝΙΚΗΣ) όπου ενσωματώθηκαν στον ισολογισμό της τράπεζας και οι προβλέψεις αυτών των τραπεζών.

Η ΠΕΙΡΑΙΩΣ είναι μία τράπεζα που διατηρεί γενικά χαμηλά επίπεδα ρευστότητας. Ενώ μέχρι το 2004 φαίνεται να υπάρχει μία ισορροπία όσον αφορά το ύψος των χορηγήσεων και των καταθέσεων, εν τούτοις η διαφορά των δύο μεγεθών δείχνει να ανοίγει φτάνοντας στο 2010 όπου η «ψαλίδα» είναι στα 11 δις ευρώ. Σημαντικό ρόλο έπαιξε για την τράπεζα οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές που αποφασίστηκαν από τη διοίκηση, οδηγώντας σε μεγάλη αύξηση τόσο στα χαρτοφυλάκια των δανείων όσο και στις καταθέσεις. Να αναφέρουμε εδώ ότι η πεσμένη επενδυτική δραστηριότητα οδήγησαν σε μείωση των δανείων το 2011 αλλά και ο φόβος της ελληνικής οικονομίας μείωσε τις καταθέσεις όπου μεγάλο ποσοστό του κοινού το διοχέτευσε στο εξωτερικό ή σε άλλες λύσεις αποταμίευσης.

Η κερδοφορία της τράπεζας έδειξε σταθερότητα και ανάπτυξη για το μεγαλύτερο μέρος της εξεταζόμενης περιόδου. Ειδικότερα μέχρι το 2007 η αύξηση έφτανε σχεδόν το 300,0%. Η κρίση στις ΗΠΑ το 2008 και πιθανή έλλειψη ρευστότητας στην Ευρωζώνη μείωσαν τη συνεχή αύξηση στα καθαρά κέρδη και αυτό συνεχίστηκε μέχρι το 2012 όπου επίσης η τράπεζα σημείωσε ζημίες χρήσης αλλά σε πολύ λιγότερο βαθμό από την μείωση του 2011 από την διαγραφή χρέους της Ελλάδας. Χαρακτηριστικό είναι ότι από το 2007 μέχρι το 2010, σε αυτά τα τρία έτη η κερδοφορία της ΠΕΙΡΑΙΩΣ εξανεμίστηκε ολοκληρωτικά.

Τα λειτουργικά έξοδα και έσοδα της τράπεζας, παρουσίασαν μεγάλη μεταβλητότητα αυτή την περίοδο. Τα έσοδα είχαν αύξηση μέχρι το 2009 όπου και υποχώρησαν στην συνέχεια για να ξανά- αυξηθούν το 2012 από την συγκώνευση των τραπεζών

(ΑΓΡΟΤΙΚΗ και ΓΕΝΙΚΗ). Από την άλλη, τα λειτουργικά έξοδα παρουσίασαν συνεχόμενη αύξηση μέχρι το 2009 και στη συνέχεια περιορίστηκαν οριακά αφού κρίθηκε αναγκαίο με την κερδοφορία της τράπεζας να μειώνεται δραματικά. Ενώ το 2012 η συγχώνευση των τραπεζών όπως είπαμε μεγάλωσε τις δραστηριότητες αλλά και τα μεγέθη των οικονομικών καταστάσεων του νέου ομίλου.

6.3.4 Τράπεζα Κύπρου

Η Τράπεζα Κύπρου είναι μία τράπεζα που έδειξε ουσιαστική σταθερότητα στις εξελίξεις της ελληνικής και κυπριακής οικονομίας που έχουμε αναφέρει. Τα ίδια κεφάλαια του πιστωτικού ιδρύματος είχαν αυξητική πορεία σε όλα τα έτη μέχρι το 2010 και η αύξηση μέχρι τη περίοδο αυτή έφτανε το 195,0%, δηλαδή σχεδόν διπλασίασε την καθαρή της θέση. Αυτό αποδεικνύει ότι η τράπεζα μέχρι τη περίοδο αυτή διαχειρίστηκε άψογα και με μεγάλη αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα τις συνθήκες της οικονομίας και αγοράς και με κατάλληλες πολιτικές μπόρεσε να εδραιωθεί σε Ελλάδα και Κύπρο. Το 2008 έγινε και η εξαγορά της UNIASTRUM BANK η οποία (συγχώνευση) αύξησε το 2009 όπως φαίνεται και στο σχεδιάγραμμα τα ίδια κεφάλαια κατά 21,0%. Οι αρνητικές εξελίξεις στην οικονομία των δύο χωρών (Ελλάδα και Κύπρο) αλλά και η επικείμενη μείωση των ελληνικών ομολόγων οδήγησαν σε μείωση των ιδίων κεφαλαίων κατά 14,0% το 2011 και κατά 5,0% το 2012 ως αποτέλεσμα της μεγάλης ύφεσης που ακολούθησε και ακολούθει μέχρι αυτή τη στιγμή που γράφεται αυτή η διατριβή.

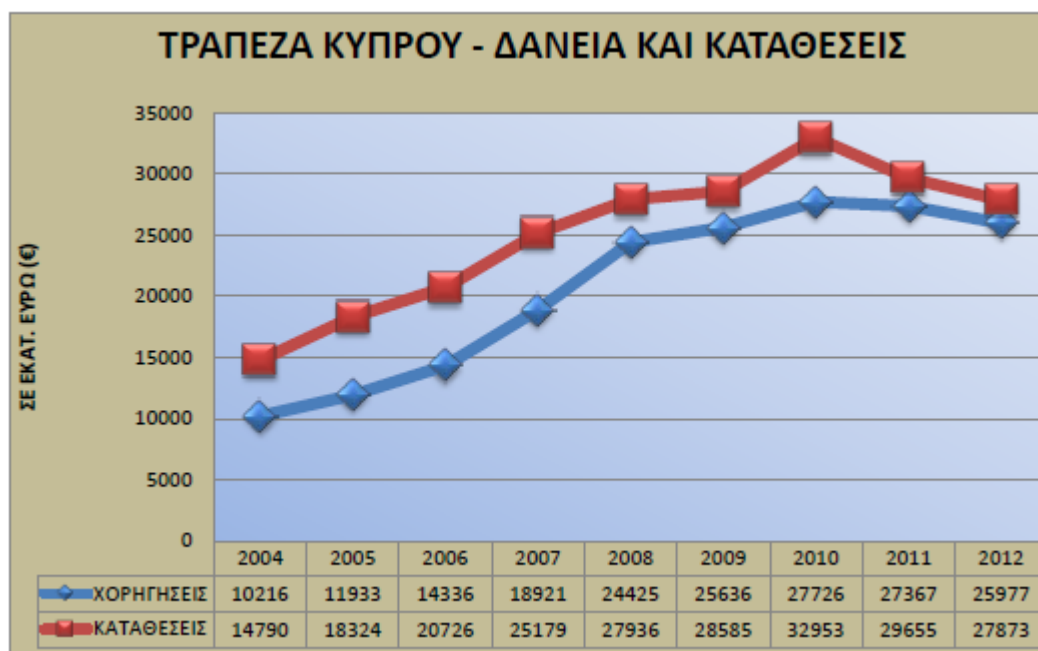
Η πορεία της τράπεζας όλα αυτά τα χρόνια είχε γενική αυξητική πορεία. Αυτό φαίνεται και από την αύξηση του ενεργητικού μέχρι το 2010 όπου οι επενδυτικές δραστηριότητες της τράπεζας αυξάνονταν με συνεχή ρυθμό. Ειδικότερα μέχρι το 2010 το συνολικό ενεργητικό αυξήθηκε κατά 143,0% δείχνοντας σημαντική μεγέθυνση του πιστωτικού ιδρύματος καθιστώντας το από τις μεγαλύτερες κυπριακές τράπεζες μαζί με τη ΛΑΪΚΗ τράπεζα. Το 2011 και 2012 οι αρνητικές εξελίξεις μείωσαν την επενδυτική δραστηριότητα του κοινού και έτσι το συνολικό ενεργητικό συρρικνώθηκε κατά 15,0% από ότι ήταν το 2010.

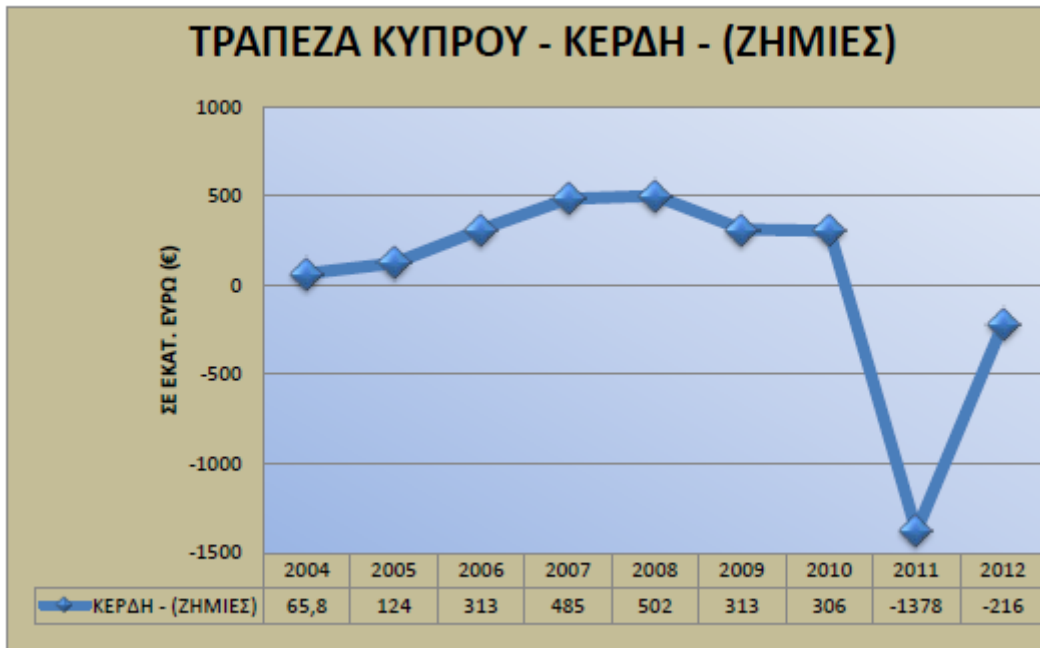
Οι επισφαλείς απαιτήσεις της τράπεζας την κερδοφόρα περίοδο (μέχρι το 2008) διατηρήθηκαν σε σταθερούς ρυθμούς χωρίς να ξεπερνούν τα 100 εκ. ευρώ. Η οικονομική ύφεση όμως και οι υπόλοιποι παράγοντες που αναφέραμε και παραπάνω

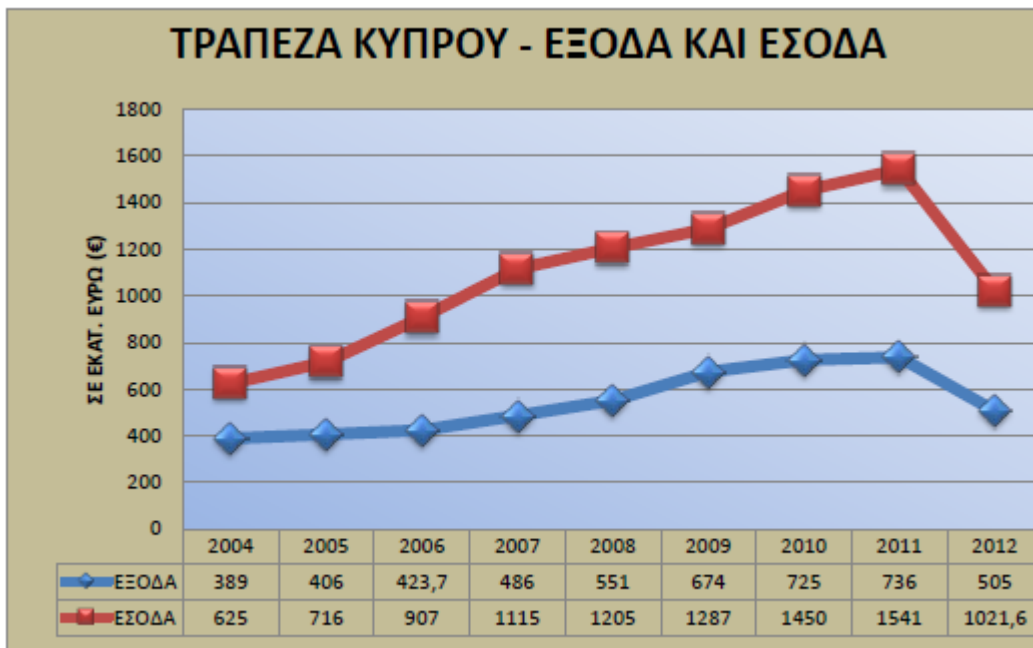
διόγκωσαν τις προβλέψεις με την αύξηση μόνο το 2009 να φτάνει το 170,0% από το 2008 και συνεχίζουν να αυξάνονται σε όλα τα υπόλοιπα έτη μέχρι το 2012 όπου η αύξηση από το 2009 να ανέρχεται στο 231,0% και οι προβλέψεις να ξεπερνούν τα 820 εκ. ευρώ. Πιο χαρακτηριστικό στοιχείο της κίνησης των προβλέψεων αυτό το διάστημα, είναι η αύξηση κατά το 2012 που σχεδόν διπλασιάζονται οι προβλέψεις από το 2011 και η εξέλιξη αυτή δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην ποιότητα ενεργητικού της τράπεζας και την οδηγεί σε μεγάλες απώλειες στα κέρδη της.

Η τράπεζα Κύπρου είναι μια τράπεζα που διατηρεί σε υψηλότερα επίπεδα τις καταθέσεις της σε σχέση με τα δάνεια της όπου το γεγονός αυτό δηλώνει επάρκεια ρευστότητας. Όπως είδαμε και στους υπόλοιπους δείκτες, μέχρι το 2010 η μεγέθυνση της τράπεζας σε συνδυασμό με την αποδοτικότητα, αύξησαν σε κάθε έτος τόσο τα παρεχόμενα δάνεια όσο και τις καταθέσεις του πιστωτικού ιδρύματος. Το ίδιο έτος οι καταθέσεις από το 2004 είχαν σχεδόν διπλασιαστεί και οι χορηγήσεις τριπλασιαστεί. Η αύξηση στα δύο αυτά μεγέθη ήταν 122,0% και 171,0% αντίστοιχα. Τα τελευταία δύο έτη όμως που παρουσιάστηκε η ύφεση στις οικονομίες των δύο χωρών (Ελλάδα και Κύπρος) μείωσαν οριακά τα δάνεια αλλά μείωσαν πολύ περισσότερο τις καταθέσεις υπό το φόβο της χρεοκοπίας όπου μεγάλο ποσοστό του κοινού διοχέτευσε χρήματα σε άλλες χώρες και πιστωτικά ιδρύματα. Οι απώλειες στις καταθέσεις από το 2010 στο 2012 έφτασαν τα 5 δις ευρώ. Εδώ πρέπει να πούμε ότι 2013 είναι χρονιά εξελίξεων για την κυπριακή οικονομία λόγω της υπαγωγής του κράτους σε δανεισμό από την Ε.Ε. όπου η εξέλιξη αυτή επιδείνωσε ακόμα περισσότερο την εικόνα των κυπριακών τραπεζών, που θα φανεί στις επόμενες δημοσιεύσεις (επόμενα έτη) των οικονομικών καταστάσεων.

Όσον αφορά την κερδοφορία της τράπεζας μέχρι το 2008 η τράπεζα αύξησε τα καθαρά κέρδη χρήσης της κατά 660,0% και τα κέρδη ανέρχονταν στα 500 εκ. ευρώ. Οι ευνοϊκές εξελίξεις στην κυπριακή οικονομία αλλά και στην Ελλάδα, βοήθησε στη δημιουργία αυτών των αποδόσεων. Από το 2009 όμως και μετά αρχίζει και φαίνεται η αρνητική επίπτωση από τις οικονομίες των δύο κρατών και ειδικότερα από το 2011 και μετά η κερδοφορία παίρνει αρνητικό πρόσημο. Η οικονομική ύφεση το 2011 και το 2012 συνέχισε την αρνητική κερδοφορία όλων τραπεζών όσο και της τράπεζας ΚΥΠΡΟΥ όπου εμφάνισε απώλειες στα κέρδη της 216 εκ. ευρώ.

Τα λειτουργικά έξοδα και έσοδα της τράπεζας δείχνουν ότι το πιστωτικό ίδρυμα διαχειρίστηκε με μεγάλη αποτελεσματικότητα τα δύο αυτά μεγέθη. Όπως φαίνεται

και από το σχεδιάγραμμα τα έξοδα και τα έσοδα σημειώνουν διαδοχική αύξηση σε κάθε έτος. Πιο συγκεκριμένα, από 2004 μέχρι το 2011 τα λειτουργικά έξοδα διπλασιάστηκαν ενώ τα λειτουργικά έσοδα ξεπεράσανε το 1,5 δις ευρώ. Χαρακτηριστικό είναι ότι από το 2004 ως το 2011 η διαφορά στα έσοδα και τα έξοδα σημειώνει συνεχή αύξηση όπου η εξέλιξη αυτή βοηθάει στην αποτελεσματικότερη διαχείριση της τράπεζας καθώς τα έσοδα επαρκούν όλο και περισσότερο για την κάλυψη των εξόδων αλλά και των λοιπών δαπανών της τράπεζας. Πρέπει εδώ να προσθέσουμε, την αρνητική εξέλιξη των οικονομιών του 2012 που συρρίκνωσε τα έσοδα από τόκους κατά 500 εκ. ευρώ. Όμως η τράπεζα παρόλη τη δυσμενή οικονομική θέση, κατάφερε να περιορίσει τα λειτουργικά της έξοδα κατά 200 εκ. ευρώ.

6.4. Ανάλυση κατά την περίοδο της κρίσης (2008 – 2012)

6.4.1 Δείκτης αποδοτικότητας ενεργητικού (ROA)

Για την σημαντική εξεταζόμενη περίοδο (2008 – 2012) η ΑΛΦΑ τράπεζα παρουσιάζει στο σύνολο της σημαντική μείωση από το 0,85% στο -1,85%. Η αποδοτικότητα του ενεργητικού μειώνεται σε κάθε έτος, μάλιστα το 2011 λόγω ζημιών χρήσεως ο δείκτης είναι αρνητικός αποτυπώνοντας τα δυσμενή για τη χώρα γεγονότα που εξελίσσονταν όσο αφορά την οικονομία. Οι ζημίες χρήσης ήταν το αποτέλεσμα από το πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων μετά τον υπολογισμό αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης. Το 2012 εξίσου η τράπεζα είχε ζημίες αλλά περιορίστηκαν στα 1 δις ευρώ από 3,8 δις που ήταν ένα χρόνο πριν με αποτέλεσμα να μειωθεί η αρνητική αποδοτικότητα στο -1,85%. Η αρνητική αποδοτικότητα του ενεργητικού δείχνει ανήμπορες πλέον τις τράπεζες να διαχειριστούν το ενεργητικό τους. Η αξιοποίηση του ενεργητικού για τη δημιουργία χρήματος δείχνει ιστορικά χαμηλές αποδόσεις του δείκτη για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα της Ελλάδας.

Η ΕΘΝΙΚΗ τράπεζα μέχρι το 2010 παρουσιάζει την ίδια πτωτική τάση και συμπεριφορά του δείκτη με την ΑΛΦΑ όπου από 1,61% φτάνει στο 0,35%. Το 2011 η επιδείνωση της ποιότητας δανειακού κεφαλαίου καθώς και η απομείωση των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου προκάλεσε απώλειες (ζημίες χρήσης) - ρίχνοντας το δείκτη στο -10,85%. Το 2012 η πολιτική αβεβαιότητα και η ύφεση της οικονομίας είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των επισφαλών απαιτήσεων, τη μείωση των επιτοκίων της αγοράς και συνεπακόλουθη μείωση των εσόδων από τόκους. Έτσι ο δείκτης περιορίστηκε εξίσου σε αρνητικές τιμές και έφτασε το -2,02% στο τέλος του 2012.

Η τράπεζα ΠΕΙΡΑΙΩΣ, όπως και οι προηγούμενες δύο τράπεζες, ακολούθησε την ίδια ακριβώς πορεία του δείκτη όπου μέχρι το 2011 η τιμή του ήταν -12,40% και είναι η χαμηλότερη απόδοση ενεργητικού απ' όλες τις ελληνικές τράπεζες. Η τράπεζα είναι η μόνη όπου εμφανίζει ζημίες και το 2010 με αποτέλεσμα ο δείκτης να περιορίζεται στο οριακά αρνητικό -0,04%.

Οι μέση τιμή του δείκτη για την ΑΛΦΑ ήταν -1,28% για την ΕΘΝΙΚΗ -2,06% και για την ΠΕΙΡΑΙΩΣ ήταν -2,43% και για την ΚΥΠΡΟΥ -0,19% και είναι υψηλότερη από τις υπόλοιπες τράπεζες.

Η πορεία του δείκτη αντικατοπτρίζει έτσι την συνολική αρνητική απόδοση των ελληνικών τραπεζών να διαχειριστούν το ενεργητικό μέσα στο αρνητικό οικονομικό περιβάλλον.

Δείκτης απόδοσης ενεργητικού (ROA)	ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ					
	2008	2009	2010	2011	2012	M.O.
ALPHA BANK	0,85%	0,52%	0,13%	-6,05%	-1,85%	-1,28%
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (ΕΤΕ)	1,61%	0,6%	0,35%	-10,85%	-2,02%	-2,06%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ BANK	0,68%	0,39%	-0,04%	-12,40%	-0,80%	-2,43%
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ	1,48%	0,83%	0,75%	-3,44%	-0,59%	-0,19%
M.O.	1,16%	0,59%	0,30%	-8,19%	-1,32%	

6.4.2 Δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων (ROE)

Η ΑΛΦΑ τράπεζα και εδώ στο δείκτη αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων εμφανίζει πολύ μεγάλη μείωση όπου από το 15,7% φτάνει στο -115,0% με τη μείωση να είναι αρνητική πάνω από 830% το 2011. Η τράπεζα είναι η μόνη από τις ελληνικές που διατηρήθηκε με θετικά ίδια κεφάλαια. Το 2012 η αρνητική θέση του δείκτη συνεχίστηκε λόγω των ζημιών χρήσεως που προήλθαν από τον υπολογισμό αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης. Η μέση τιμή του δείκτη για όλη τη χρονική περίοδο ανήλθε στο -38,86%. Είναι φανερή η ανικανότητα της τράπεζας σε αυτή την χρονικά οικονομική συγκυρία να διαχειριστεί τα κεφάλαιά της. Η απομείωση των ελληνικών ομολόγων έφερε σε εξαιρετικά δύσκολη θέση τις τράπεζες εξαφανίζοντας κυριολεκτικά την καθαρή θέση των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Η ΕΘΝΙΚΗ τράπεζα επίσης ακολουθεί αρνητική πορεία του δείκτη με αποκορύφωμα το 2011 όπου ο δείκτης υποχωρεί στο -231,8%. Το 2012 η αρνητική θέση συνεχίζεται εν αναμονή ολοκλήρωσης της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών παρόλα αυτά ο δείκτης μετατρέπεται σε θετικός λόγω αρνητικών ιδίων κεφαλαίων και ζημίες χρήσης. Η μέση τιμή του δείκτη εμφανώς επηρεάζεται απ' αυτό και διαμορφώνεται στο 1,61%.

Η ΠΕΙΡΑΙΩΣ τράπεζα από την άλλη, παρουσιάζει ακόμα μεγαλύτερη μείωση το 2011 από τις υπόλοιπες τράπεζες φτάνοντας στο αρνητικό -992,1% λόγω της απομείωσης από τα ελληνικά ομόλογα και τις ζημίες χρήσης. Βλέπουμε τις τράπεζες αυτήν την περίοδο να μην μπορούν να αντλήσουν νέα κεφάλαια από την κεφαλαιαγορά όταν ο δείκτης ROE διαμορφώνεται σε τέτοια επίπεδα. Η ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών συνιστά επιτακτική ανάγκη για το τραπεζικό σύστημα της χώρας να μπορέσει να ανακάμψει και να ξεπεράσει τις αρνητικές πιέσεις που δέχεται από την δύσκολη οικονομική κατάσταση της χώρας.

Η τράπεζα ΚΥΠΡΟΥ διένυσε αρκετά πιο βελτιωμένη πορεία του δείκτη αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων. Η μέση τιμή του δείκτη το επιβεβαιώνει αυτό καθώς περιορίζεται στο -2,10%. Η ενίσχυση της κεφαλαιακής βάσης και η εθελοντική μετατροπή αξιόγραφων καθώς και άλλων στοχευόμενων ενεργειών, κράτησε σταθερή την καθαρή θέση της τράπεζας παρ' όλες τις ζημίες που υπέστη από την ύφεση και την απομείωση των ελληνικών ομολόγων.

Δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων (ROE)	ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ					
	2008	2009	2010	2011	2012	M.O.
ALPHA BANK	15,7%	10,1%	1,9%	-115,0%	-107,01%	-38,86%
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (ΕΤΕ)	23,2%	12,9%	3,9%	-231,8%	199,8%	1,61%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ BANK	10,7%	7,1%	-0,6%	-992,1%	-28,0%	-200,58%
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ	25,1%	14,0%	11,9%	-52,4%	-9,1%	-2,10%
M.O.	18,68%	11,03%	4,28%	-347,83%	13,92%	

6.4.3 Δείκτης Καθαρού Επιτοκιακού Περιθωρίου

Ο δείκτης καθαρού επιτοκιακού περιθωρίου για την ΑΛΦΑ τράπεζα μειώνεται στο σύνολό του γι' αυτή την περίοδο όπου από το 3,00% που ήταν το 2008 έφτασε στο 2,40% σημειώνοντας μείωση της τάξεως του 20,0%. Η μέση τιμή ανήλθε στο 2,70% όπου χαρακτηρίζεται ως μέτρια απόδοση για το δείκτη αυτό. Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης αυτός, τόσο περισσότερα έσοδα παράγονται από το κερδοφόρο τμήμα του ενεργητικού. Η τάση του δείκτη είναι αρνητική, που σημαίνει μείωση εσόδων από τόκους για την τράπεζα και κατ' επέκταση μείωση της κερδοφορίας της σταδιακά.

Η ΕΘΝΙΚΗ τράπεζα ενώ έχει υψηλή τιμή του δείκτη το 2008 (4,25%) φτάνει στο 3,73% το 2011 τη χρονιά δηλαδή των μεγάλων κρίσιμων εξελίξεων για την ελληνική οικονομία. Το 2012 διατηρήθηκε στα ίδια επίπεδα ο δείκτης με ένα χρόνο πριν. Η μείωση στο σύνολο της εξεταζόμενης περιόδου φτάνει το 12,0% ενώ η μέση τιμή διαμορφώθηκε στο 3,95% που θεωρείται πολύ καλή απόδοση για το δείκτη αυτό. Ο δείκτης διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα για το λόγο ότι η τράπεζα είχε υψηλά έσοδα από τόκους παρόλη τη δύσκολη οικονομική συγκυρία.

Η ΠΕΙΡΑΙΩΣ τράπεζα από την άλλη παρουσίασε μείωση στο δείκτη μέχρι το 2010 και έπειτα ενισχύθηκε οριακά στο 2,52%. Το 2012 όμως η ύφεση της οικονομίας σε συνδυασμό με την συγχώνευση της ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ και ΓΕΝΙΚΗΣ τράπεζας μεγέθυνε το ενεργητικό με αποτέλεσμα τον περιορισμό του δείκτη στο χαμηλό 1,66%. Η μέση τιμή του δείκτη είναι 2,44% και είναι η χαμηλότερη απ' όλες τις ελληνικές τράπεζες.

Η τράπεζα ΚΥΠΡΟΥ όπως φαίνεται και από το σχεδιάγραμμα σαν σύνολο βελτιώνει το δείκτη της για την εξεταζόμενη περίοδο και από το 2,52% που ήταν το 2008 φτάνει στο 3,17% το 2012 με την αύξηση να είναι 25,0%. Η μέση τιμή του δείκτη διαμορφώνεται στο 2,74%. Το χαρακτηριστικό για τη τράπεζα είναι ότι στο δείκτη αυτό πετυχαίνει συνεχόμενη αύξηση σε όλα τα έτη από το 2009 μέχρι το 2012 χωρίς να δείχνει ότι μειώνεται η ικανότητα της τράπεζας να δημιουργεί κέρδη από λειτουργικές δραστηριότητες μέσα στο αβέβαιο οικονομικό περιβάλλον και την ύφεση τόσο σε Ελλάδα όσο και σε Κύπρο. Ειδικότερα, το 2012 παρόλη τη μείωση στα έσοδα από τόκους, διαπιστώθηκε και σημαντική μείωση στο κερδοφόρο τμήμα του ενεργητικού για τους ίδιους λόγους, αυτό όμως δεν εμπόδισε το πιστωτικό ίδρυμα να μην διατηρήσει ισχυρή θέση στο δείκτη του καθαρού επιτοκιακού περιθωρίου.

Δείκτης Καθαρού Επιτοκιακού Περιθωρίου	ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ					
	2008	2009	2010	2011	2012	M.O.
ALPHA BANK	3,00%	2,60%	2,70%	2,80%	2,40%	2,70%
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (ΕΤΕ)	4,25%	4,12%	3,92%	3,73%	3,74%	3,95%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ BANK	3,00%	2,57%	2,43%	2,52%	1,66%	2,44%
ALPHA BANK	3,00%	2,60%	2,70%	2,80%	2,40%	2,70%
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ	2,52%	2,39%	2,66%	2,98%	3,17%	2,74%
M.O.	3,15%	2,86%	2,88%	2,97%	2,67%	

6.4.4. Δείκτης χορηγήσεις προς καταθέσεις

Ο δείκτης χορηγήσεις προς καταθέσεις για την ΑΛΦΑ τράπεζα δείχνει μέχρι το 2011 πολύ καλή διαχείριση της ρευστότητας. Ειδικότερα το 2008 ο δείκτης είναι πάνω από την μονάδα που σημαίνει λιγότερη ρευστότητα για την τράπεζα και παρεχόμενα δάνεια που χρηματοδοτούνται με πόρους πέρα από τις καταθέσεις. Το 2009 και 2010 ο δείκτης έχει την καλύτερη δυνατή απόδοσή του καθώς είναι κοντά στη μονάδα που αυτό σημαίνει ότι και καλύπτονται τα παρεχόμενα δάνεια από τις καταθέσεις αλλά και επενδύονται όλα τα διαθέσιμα κεφάλαια για την τράπεζα. Η μέση τιμή του δείκτη διαμορφώνεται στο 94,14%

Η ΕΘΝΙΚΗ τράπεζα έχει μέση τιμή 102,16% που είναι αρκετά καλή απόδοση για το δείκτη αλλά θα ήταν προτιμότερο η τιμή να ήταν κάτω από το 100% ώστε να υπάρχει η απαιτούμενη ρευστότητα στο πιστωτικό ίδρυμα. Τα πρώτα δύο έτη ο δείκτης έχει πολύ καλή απόδοση και περιορίζεται κοντά στο 95,0%. Από το 2010 και μετά όμως σταθεροποιείται πάνω από το 100,0% μέχρι το τέλος της εξεταζόμενης περιόδου. Η αύξηση αυτή του δείκτη προήλθε από την μείωση των καταθέσεων που το κοινό διοχέτευσε, λόγω αβεβαιότητας στην ελληνική οικονομία, στο εξωτερικό.

Η ΠΕΙΡΑΙΩΣ τράπεζα διατηρεί πολιτική χαμηλής ρευστότητας σε όλα τα έτη. Σε όλη τη χρονική περίοδο ο δείκτης διατηρείται πάνω από τη μονάδα και η μέση τιμή διαμορφώνεται στο 130,84%. Ειδικότερα, το 2011 η τράπεζα για το μέγεθός της έχασε μεγάλο μέρος των καταθέσεων για τους ίδιους λόγους που περιγράψαμε και παραπάνω (απώλεια 7 δις ευρώ). Το 2012 η νέα σύνθεση του συγκροτήματος από την συγχώνευση διαμόρφωσε το δείκτη στο 118,3% μειώνοντας τον κατά 25,0%.

Η τράπεζα ΚΥΠΡΟΥ διατηρεί υψηλή ρευστότητα. Σε όλα τα έτη ο δείκτης είναι κάτω της μονάδας που σημαίνει ότι υπάρχουν ξένα κεφάλαια (καταθέσεις) στην τράπεζα ώστε να παρέχεται ένα επίπεδο ρευστότητας ως ασφάλεια. Τα πρώτα τρία έτη (2008 ως 2010) ο δείκτης είναι κάτω από το 90,0% όπου αυτό σημαίνει μεγάλη ρευστότητα, αλλά δείχνει ότι υπάρχουν καταθέσεις που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ώστε να αντληθούν νέα κεφάλαια και με απώτερο στόχο την αύξηση των εσόδων και της κερδοφορίας. Το 2011 και 2012 η ρευστότητα είναι εξίσου καλή αλλά τώρα η τράπεζα εκμεταλλεύεται τα παρεχόμενα κεφάλαια ώστε να αυξήσει την παραγωγικότητά της. Ο μέσος όρος 89,52% αποτελεί την καλύτερη επίδοση απ' όλες τις υπόλοιπες τράπεζες.

Η επιδείνωση αυτή οφείλεται κυρίως στη μείωση των καταθέσεων που διακρατούν οι Τράπεζες είτε από έλλειψη ρευστότητας στην αγορά λόγω της κρίσης είτε από αναλήψεις μετρητών από τους καταθέτες.

Δείκτης χορηγήσεις προς καταθέσεις	ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ					
	2008	2009	2010	2011	2012	M.O.
ALPHA BANK	103,9%	100,6%	94,4%	90,0%	81,8%	94.14%
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (ΕΤΕ)	95,0%	96,9%	103,2%	108,8%	106,9%	102.16%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ BANK	124,7%	125,8%	129,5%	155,9%	118,3%	130.84%
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ	87,5%	89,7%	84,1%	92,3%	94,0%	89.52%
M.O.	102,78%	103,25%	102,80%	111,75%	100,25%	

6.4.5 Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας TIER 1

Μέχρι το 2010 η ΚΥΠΡΟΥ διατηρεί τους δείκτες της πολύ πάνω από το όριο του 4%. Η εφαρμογή της Βασιλείας III όμως που έχει όριο ελάχιστων βασικών κεφαλαίων TIER 1 6,0% είναι ένα πρόβλημα που μπορεί να απασχολήσει εν μέρει τις τέσσερις τράπεζες. Η κεφαλαιακή επάρκεια για τα βασικά ίδια κεφάλαια μέχρι το 2010 ήταν σε πολύ καλά επίπεδα και για τις τέσσερις τράπεζες. Αυτό που είναι χαρακτηριστικό από το σχεδιάγραμμα είναι η μεγάλη μείωση του δείκτη το 2011 ως αποτέλεσμα της απομείωσης των ελληνικών ομολόγων. Η ΑΛΦΑ και η ΚΥΠΡΟΥ είναι οι μόνες τράπεζες με θετικά ίδια κεφάλαια κατά το έτος αυτό σε αντίθεση με την ΕΘΝΙΚΗ και την ΠΕΙΡΑΙΩΣ που παρουσιάζουν αρνητική καθαρή θέση με τις μεγαλύτερες απώλειες να φαίνονται στην ΠΕΙΡΑΙΩΣ.

Η ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης και της χρηματοδότησης μέσω του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ) είναι πολύ σημαντική συγκυρία για να επιστρέψει η κεφαλαιακή επάρκεια αλλά και τα ίδια κεφάλαια στα επίπεδα που ήταν κατά το 2010 δηλαδή πριν τις επιπτώσεις του δημοσιονομικού χρέους της Ελλάδας στο τραπεζικό σύστημα. Οι τράπεζες για το 2012 ανακοίνωσαν δείκτες TIER 1 συμπεριλαμβανομένης της δόσης από το ΤΧΣ.

Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας TIER 1	ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ					
	2008	2009	2010	2011	2012	M.O.
ALPHA BANK	8,0%	11,6%	11,9%	8,4%	8,9%	9,76%
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (ΕΤΕ)	10,4%	11,3%	13,1%	-3,7%	8,8%	7,98%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ BANK	8,0%	9,1%	8,4%	-6,0%	11,7%	6,24%
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ	7,2%	8,8%	11,3%	7,5%	7,3%	8,42%
M.O	8,40%	10,20%	11,18%	1,55%	9,18%	

6.4.6. Δείκτης Συνολικής Κεφαλαιακής Επάρκειας

Όπως και στον προηγούμενο δείκτη έτσι και στο δείκτη συνολικής κεφαλαιακής επάρκειας η συμπεριφορά και η πορεία δεν διαφέρει καθόλου. Σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια βλέπουμε ότι σε αυτή την εξεταζόμενη περίοδο οι τράπεζες έχουν μειωμένο δείκτη όχι κάτω από το επιτρεπτό όριο της Επιτροπής της Βασιλείας αλλά σε επίπεδα επαγρύπνησης. Το 2011 όπως είδαμε και παραπάνω η απομείωση των ελληνικών ομολόγων συρρίκνωσε κατά πολύ την κεφαλαιακή επάρκεια της ΕΘΝΙΚΗΣ και της ΠΕΙΡΑΙΩΣ με την ΑΛΦΑ να παραμένει σε θετικά επίπεδα αναδεικνύοντας την ισχυρή κεφαλαιακή της βάση. Η ΠΕΙΡΑΙΩΣ επωφελούμενη από τη νέα σύνθεση, καθώς η συγχώνευση με ΑΓΡΟΤΙΚΗ και ΓΕΝΙΚΗ μεγέθυνε τον όμιλο, εμφανίζει πολύ ισχυρή κεφαλαιακή επάρκεια της τάξεως του 12,2%. Η τράπεζα ΚΥΠΡΟΥ τα τελευταία δύο έτη (2011 και 2012) αντιμετωπίζει πρόβλημα κεφαλαιακής επάρκειας. Παρόλη την αύξηση των κεφαλαίων από πλευράς ΚΥΠΡΟΥ και την διατήρηση των ικανοποιητικών επιπέδων στα ίδια κεφάλαια (τα ίδια κεφάλαια για την ΚΥΠΡΟΥ δεν έπεσαν κάτω από τα 2,3 δις ευρώ μέχρι το 2012) η απώλεια ενεργητικού της ΚΥΠΡΟΥ είναι 6 δις στο ενεργητικό από το 2010 στο 2012.

Αν εξαιρέσουμε το 2011 γιατί δεν μας δίνει ακριβείς πληροφορίες ο δείκτης για το σταθμισμένο ενεργητικό με βάση τον κίνδυνο, τα υπόλοιπα έτη συμπεριλαμβανομένου και του 2012 (με τη δόση του ΤΧΣ) οι τράπεζες δίνουν καλή εντύπωση, που παρόλο το κακό οικονομικό περιβάλλον της χώρας, μπορούν να διατηρούν υψηλά τον πήχη για κεφαλαιακή επάρκεια, από τις υψηλότερες τιμές στην Ευρώπη, δείχνοντας προστασία από τους συστημικούς κινδύνους που μπορούν να εκτεθούν οι τράπεζες. Σημαντικός παράγοντας είναι η στάθμιση του ενεργητικού με βάση τον κίνδυνο που απ' ό,τι φαίνεται διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην περίπτωση αυτή.

Δείκτης Συνολικής Κεφαλαιακής Επάρκειας	ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ					
	2008	2009	2010	2011	2012	Μ.Ο.
ALPHA BANK	9,8%	13,2%	13,6%	9,7%	9,5%	11,16%
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (ΕΤΕ)	10,9%	11,9%	13,7%	-2,6%	10,0%	8,78%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ BANK	9,9%	9,8%	9,3%	-5,0%	12,2%	7,24%
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ	11,2%	11,7%	11,9%	7,8%	7,6%	9,67%
Μ.Ο.	10,45%	11,65%	12,13%	2,48%	9,83%	

6.4.7 Δείκτης έξοδα προς έσοδα

Ο δείκτης έξοδα προς έσοδα για την ΑΛΦΑ τράπεζα δείχνει σταθερότητα σε όλα τα έτη μέχρι το 2012 όπου και αυξήθηκε. Το 2012 ο δείκτης αυξάνεται κατά 63,0% και φτάνει στο 78,3% δείχνοντας μεγάλη αρνητική τροπή του δείκτη που πιθανόν να οφείλεται στη μεγάλη μείωση των λειτουργικών εσόδων (μειώθηκαν κατά 700 εκ. ευρώ) και την αύξηση των λειτουργικών δαπανών κατά 100 εκ. ευρώ. Η αρνητική αυτή εξέλιξη του δείκτη το 2012 αποτελεί αναποτελεσματική λειτουργία της τράπεζας και εγκυμονεί μεγάλο κίνδυνο για αδυναμία κάλυψης και των λοιπών δαπανών της τράπεζας οδηγώντας την προς μεγάλες απώλειες. Η μέση τιμή του δείκτη ανήλθε στο 55,5% και είναι η υψηλότερη τιμή απ' όλες τις τράπεζες.

Η ΕΘΝΙΚΗ τράπεζα τα πρώτα δύο έτη (2008 και 2009) διατηρεί σε πολύ ικανοποιητικά επίπεδα το δείκτη, όμως το 2010 παρατηρείται μία αύξηση της τάξεως του 10,0% φτάνοντας το δείκτη στο 54,0%. Τα τελευταία δύο έτη όμως παρόλη την οικονομική κατάσταση της ελληνικής οικονομίας η τράπεζα περιορίζει τις λειτουργικές δαπάνες της προκαλώντας μείωση στο δείκτη. Ειδικότερα το 2012 τα έξοδα περιορίζονται κατά 200 εκ. Ευρώ προκαλώντας μείωση στο δείκτη της τάξεως του 20,0%. Η μέση τιμή του δείκτη για τη περίοδο αυτή ήταν 48,98% και είναι η χαμηλότερη από τις ελληνικές εξεταζόμενες τράπεζες.

Η ΠΕΙΡΑΙΩΣ τράπεζα από το 2008 μέχρι το 2011 αυξάνει το δείκτη κατά 22,0% και έτσι από το 54,3% φτάνει στο υψηλό 66,2%, ποσοστό που αντανακλά αναποτελεσματική διαχείριση των λειτουργικών εξόδων με κίνδυνο την αδυναμία αποπληρωμής και των λοιπών εξόδων της τράπεζας. Η τράπεζα το 2011 επηρεαζόμενη από τις οικονομικές εξελίξεις παρουσιάζει υψηλές ζημίες χρήσης όμως το 2012 η συγχώνευση και η δημιουργία της νέας σύνθεσης του συγκροτήματος σχεδόν διπλασιάζει τα λειτουργικά έσοδα (διατηρώντας στα ίδια επίπεδα με ένα χρόνο πριν τα έξοδα) αυξάνοντας έτσι την αποτελεσματικότητα και το δείκτη να τον μειώνει στο 41,0% και τη μείωση να φτάνει το 38,0%. Η μέση τιμή του δείκτη ήταν 54,46%.

Η τράπεζα Κύπρου διατηρεί σε καλά επίπεδα το δείκτη σε όλα τα έτη. Μάλιστα μόνο σε δύο από αυτά ο δείκτης ξεπερνάει το 50,0% (2009 και 2010). Η μέση τιμή του δείκτη κυμαίνεται στο 48,74%. Πρέπει να επισημάνουμε ότι το 2011 η τράπεζα κράτησε σταθερά τα έξοδά της και αύξησε κατά 90 εκ. ευρώ τα έσοδα της. Στη συνέχεια το 2012 μείωσε τα λειτουργικά της έξοδα κατά 230 εκ ευρώ, όταν η απώλεια εσόδων άγγιζε τα 500 εκ. ευρώ.

Δείκτης έξοδα προς έσοδα	ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ					
	2008	2009	2010	2011	2012	M.O.
ALPHA BANK	50,2%	50,5%	50,5%	48,0%	78,3%	55,50%
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (ΕΤΕ)	48,0%	49,0%	54,0%	51,9%	42,0%	48,98%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ BANK	54,3%	53,7%	57,1%	66,2%	41,0%	54,46%
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ	45,8%	52,4%	50,0%	47,8%	47,7%	48,74%
M.O.	49,58%	51,40%	52,90%	53,48%	52,25%	

6.4.8. Δείκτης ποιότητας ενεργητικού

Οι προβλέψεις και για τις τρεις ελληνικές τράπεζες παρουσιάζουν αύξηση προκαλώντας αύξηση στο δείκτη και μείωση στην ποιότητα του ενεργητικού. Στην ΑΛΦΑ τράπεζα σε όλη τη χρονική περίοδο παρατηρούμε ότι ο δείκτης αυξάνεται σε όλα τα έτη. Η μέση τιμή του δείκτη διαμορφώθηκε στο 1,58% και είναι ο χαμηλότερος δείκτης απ' όλες τις τράπεζες. Η αυξανόμενη τάση του δείκτη προμηνύει αύξηση των επισφαλών απαιτήσεων του πιστωτικού ιδρύματος οδηγώντας την σε μεγαλύτερες απώλειες σταδιακά κάθε έτος.

Η ΕΘΝΙΚΗ τράπεζα εξίσου παρουσιάζει αύξηση του δείκτη μέχρι το 2011, όμως το 2012 όπως φαίνεται ο δείκτης μειώνεται κατά 12,0% και φτάνει στο 2,83%. Να επισημάνουμε όμως ότι η αύξηση του δείκτη κατά το 2011 είναι αξιοσημείωτη και φτάνει το 168,0% διογκώνοντας κατά μεγάλο βαθμό τις προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις στα δάνεια της τράπεζας. Η μέση τιμή για την τράπεζα ανήλθε στο 1,79%.

Η ΠΕΙΡΑΙΩΣ τράπεζα παρουσιάζει το μεγαλύτερο πρόβλημα όσον αφορά την ποιότητα ενεργητικού. Ο δείκτης έχει αυξανόμενη τάση σε όλα τα έτη όμως ειδικότερα το 2011 και το 2012 αντίστοιχα με τις τιμές να διαμορφώνονται 5,45% και 7,54% αντίστοιχα. Η ΠΕΙΡΑΙΩΣ είναι η μόνη τράπεζα που δείχνει να έχει το πιο μεγάλο πρόβλημα όσον αφορά τον κίνδυνο απώλειας από προβλέψεις λόγω μη εξυπηρετούμενων δανείων. Το 2011 οι προβλέψεις αυξήθηκαν από τα 600 εκ. ευρώ στα 2,6 δις ευρώ ενώ το 2012 συνεχίζεται η περαιτέρω αύξηση στο εντυπωσιακό 6 δις ευρώ. Το 2012 όμως ενσωματώθηκαν και οι προβλέψεις της ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ και ΓΕΝΙΚΗΣ τράπεζας επηρεάζοντας έτσι την εξέλιξη του δείκτη. Παρόλα αυτά όμως ο δείκτης θα μπορούσε να είναι σε ακόμα υψηλότερα επίπεδα, αλλά διαμορφώθηκε έτσι λόγω της μεγάλης αύξησης και του συνολικού ενεργητικού το 2012 από τη σύνθεση του νέου ομίλου που φτάνει τα 79 δις ευρώ από τα 49 δις που ήταν ένα χρόνο πριν. Η μέση τιμή του δείκτη με τις εξελίξεις αυτές ανήλθε στο 3,13% όπου είναι η υψηλότερη τιμή απ' όλες τις τράπεζες.

Η τράπεζα ΚΥΠΡΟΥ επίσης μειώνει την ποιότητα του ενεργητικού της σε όλη τη χρονική περίοδο όπως δείχνει και ο δείκτης της, που αυξάνεται διαδοχικά σε κάθε έτος δείχνοντας μία τράπεζα πιο έτοιμη να διαχειριστεί ακραίες οικονομικές συνθήκες όπως αυτές που ακολούθησαν από την ελληνική κρίση και μετά. Από το 0,25% που ήταν ο δείκτης το 2008 έφτασε στο 2,27% το 2012 με την αύξηση να κυμαίνεται στο 800,0%. Η μέση τιμή του δείκτη ανέρχεται στο 1,03. Η ποιότητα του ενεργητικού δεν είναι ικανοποιητική καθώς κινδυνεύει με υψηλές απώλειες από τις προβλέψεις που συσσωρεύονται.

Το 2011 ήταν χρονιά – σταθμός για την τράπεζα με μεγάλες απώλειες δείχνοντας την αρχή επικείμενης χειροτέρευσης των οικονομικών στοιχείων του συγκροτήματος. Το συνολικό ενεργητικό μειώθηκε κατά 9 δις ευρώ δείχνοντας τη συρρίκνωση των εργασιών και συγχρόνως οι προβλέψεις αυξήθηκαν από την δύσκολη οικονομική κατάσταση της Ελλάδας και μετέπειτα το 2012 στη Κύπρο.

Δείκτης ποιότητας ενεργητικού	ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ					
	2008	2009	2010	2011	2012	Μ.Ο.
ALPHA BANK	0,83%	0,97%	1,32%	1,91%	2,86%	1,58%
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (ΕΤΕ)	0,53%	1,15%	1,20%	3,22%	2,83%	1,79%
ΠΕΙΡΑΙΩΣ BANK	0,71%	0,91%	1,02%	5,45%	7,54%	3,13%
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ	0,25%	0,63%	0,88%	1,14%	2,27%	1,03%
Μ.Ο.	0,58%	0,92%	1,11%	2,93%	3,88%	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

7.1 Συνοπτική ανάλυση αποτελεσμάτων

Στη παρούσα εργασία μελετήθηκε η επίδραση της κρίσης δημοσιονομικού χρέους στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Ξεκινώντας μία ιστορική αναδρομή για τη διαμόρφωση του τραπεζικού συστήματος τα τελευταία 30 χρόνια και καταλήγοντας σε μία εκτενή ανάλυση των αιτιών και των συνεπειών που προκάλεσαν την αύξηση του δημοσιονομικού χρέους στην Ελλάδα αλλά και κατά πόσο επηρεάστηκαν οι τράπεζες απ' αυτό, προχωρήσαμε στη χρηματοοικονομική ανάλυση των τεσσάρων μεγαλύτερων τραπεζών ώστε να μελετήσουμε και εμπειρικά τις πιέσεις που δέχτηκε το τραπεζικό σύστημα από τις οικονομικές εξελίξεις τα τελευταία δέκα χρόνια.

Η απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος (ως αποτέλεσμα της ενοποίησης του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος), η χαμηλή ανταγωνιστικότητα, ο εκτροχιασμός των εσόδων αλλά και των δαπανών του ελληνικού κράτους και η χαμηλή αποταμίευση σε συνδυασμό με την υψηλή κατανάλωση ήταν μερικά από τα αίτια που οδήγησαν στην μεγάλη συσσώρευση δημοσιονομικού χρέους. Οι επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα ήταν έμμεσες, διότι οι συνέπειες της αύξησης χρέους έχριζαν τη λήψη μέτρων ώστε να καταστεί εφικτός ο δανεισμός της χώρας. Όμως τα μέτρα αυτά επέφεραν υψηλή ύφεση στην ελληνική οικονομία με αύξηση της ανεργίας και μεγάλη μείωση στην επενδυτική δραστηριότητα όπου κατά συνέπεια οι χορηγήσεις δανείων να μειωθούν δραματικά και τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια να αυξηθούν ραγδαία. Στην προσπάθεια μείωσης του ελληνικού χρέους αποφασίστηκε από την Ε.Ε. η διαγραφή χρέους ώστε να θεωρηθεί το τελευταίο βιώσιμο. Πολλές τράπεζες διατηρούσαν ομόλογα ελληνικού δημοσίου όπου κατά την διαγραφή χρέους βρέθηκαν σε εξαιρετικά δυσμενή θέση ακόμα και με αρνητικά ίδια κεφάλαια. Η απόφαση της Ε.Ε. προέβλεπε την ανακεφαλαιοποίηση των συστημικών τραπεζών ώστε να ξανά – αποκτήσουν τα χαμένα ίδια κεφάλαια αλλά και να θωρακιστούν από τους κινδύνους του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Όσες τράπεζες δεν κάλυπταν τις προϋποθέσεις της ανακεφαλαιοποίησης θα έπρεπε να συγχωνευτούν ή να εξαγοραστούν, εξέλιξη όπου άλλαξε ριζικά τη δομή του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα με πολλές συγχωνεύσεις και νέους τραπεζικούς ομίλους. Μέχρι το διάστημα όμως αυτό, οι τράπεζες έχασαν το 95% της χρηματιστηριακής τους αξίας, το πρόβλημα ρευστότητας διογκώθηκε και σε συνδυασμό με την ύφεση της οικονομίας, χάθηκε η όποια κερδοφορία είχαν αποκτήσει από την είσοδο της χώρας στο ευρώ και μετά.

Προχωρώντας στην εμπειρική προσέγγιση έγινε προσπάθεια στο να αποδειχθούν μέσω της έρευνας, οι επιπτώσεις της μεταβλητότητας της ελληνική οικονομίας, επηρεασμένη από την καλή οικονομική πορεία ως το 2008 και με την αύξηση του δημοσιονομικού χρέους μέχρι το 2012. Για την διερεύνηση αυτή χρησιμοποιήθηκε η χρηματοοικονομική ανάλυση.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν μεγαλύτερη απώλεια κερδοφορίας και μείωση της αποδοτικότητας τη περίοδο 2008 ως 2012 παρατηρήθηκε μείωση σε όλα τα μεγέθη, μείωση ρευστότητας, μείωση κεφαλαιακής επάρκειας και μείωση στην αποτελεσματικότητα δημιουργίας κέρδους. Η ποιότητα ενεργητικού ακολούθησε την

ίδια συμπεριφορά με τα παραπάνω μεγέθη προκαλώντας πολύ υψηλές επισφαλείς απαιτήσεις και μη εξυπηρετούμενα δάνεια μέχρι το τέλος του 2012.

7.2 Γενική τάση και προοπτικές του τραπεζικού κλάδου

Αναμφίβολα, οι ελληνικές τράπεζες επλήγησαν από την οικονομική κρίση. Το 2008-2010 αρκετές τράπεζες αρχίζουν να εμφανίζουν ζημίες και παρατηρείται γενική επιδείνωση των δεικτών. Η παγκόσμια οικονομική κρίση, δημιούργησε τεράστια πιστωτικά προβλήματα στο χρηματοοικονομικό σύστημα από το 2008 έως και το 2010 και επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων διεθνώς αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Οι ελληνικές τράπεζες πραγματοποιούν αλλαγές στη λειτουργία, τον ισολογισμό και τα σχέδια τους, όμως η αδυναμία εξασφάλισης πόρων τις φέρνει σε κομβικό σημείο. Στα αρχικά στάδια της κρίσης, φαίνεται να μένουν ανεπηρέαστες αφενός λόγω της μικρής έκθεσής τους σε τοξικά προϊόντα. Επίσης ο σχετικά μικρός λόγος δανείων προς καταθέσεις επέφερε μικρό χρηματοδοτικό άνοιγμα και παρείχε μεγαλύτερη ασφάλεια.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μέχρι και το 2010 είχε επιδείξει μεγάλες αντοχές. Οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας παρέμειναν το διάστημα αυτό ισχυροί παρά την επιδείνωση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου τους.

Στα πλαίσια αυτά οι αλλαγές δρομολογούνται προς τις εξής κατευθύνσεις: α) μείωση της μοχλεύσεως και αύξηση της ρευστότητας, και β) περιορισμό των δραστηριοτήτων υψηλού κινδύνου των τραπεζών, όπως, επενδύσεις υψηλού κινδύνου και ρίσκου και συμμετοχές σε κερδοσκοπικά επενδυτικά σχήματα¹⁰⁰.

Εναλλακτικά ως λύση προβάλλεται και η πώληση στοιχείων του ενεργητικού για όσες τράπεζες δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό. Το πρόβλημα με αυτή τη λύση είναι ότι για τις περισσότερες από αυτές τις τράπεζες οι επενδύσεις στο εξωτερικό αποτελούν μια πολύ σημαντική πηγή κερδών.

Και ενώ από τις αρχές του 2000 και μέχρι το 2007 οι ελληνικές τράπεζες εξαπλώθηκαν ραγδαία σε νέες αγορές τόσο εντός της χώρας όσο και σε άλλες χώρες (κυρίως σε Βουλγαρία, Ρουμανία κ.λπ), με παράλληλη αύξηση των προτεινόμενων προϊόντων σε αυτές, η συγκεκριμένη οικονομική κρίση επέφερε σημαντικά προβλήματα στη λειτουργία τους. Χαρακτηριστικό των αποφάσεων των περισσότερων ελληνικών τραπεζών είναι ότι αντιλαμβάνονται την αναγκαιότητα επαναφοράς τους στο μοντέλο της τραπεζικής, όπου παραδοσιακά ο κύριος όγκος της χρηματοδότησής τους είναι οι πελατειακές καταθέσεις τη στιγμή που η χρηματοδότηση από άλλες τραπεζικές πηγές θεωρείται δύσκολη.

Σε σχέση με την ανάγκη συγχωνεύσεων σε σχετική μελέτη προκύπτει ότι ο μονοπωλιακός ανταγωνισμός αποτελεί τόσο την κυρίαρχουσα δομή στον ευρωπαϊκό τραπεζικό τομέα, όσο και στην Ελλάδα. Επιπλέον έρευνα σε δείγμα 20 χωρών έδειξε ότι η περαιτέρω συγκέντρωση δεν θα επηρέαζε την ανταγωνιστικότητα του τραπεζικού κλάδου. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει χώρος για συγχωνεύσεις και εξαγορές

¹⁰⁰ Αντζουλάτος Α. (2011) «Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα» Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Ιούνιος 2011

στον ελληνικό τραπεζικό τομέα, προκειμένου να υπάρξει μεγαλύτερη ασφάλεια και σταθερότητα στο τραπεζικό σύστημα¹⁰¹.

Ωστόσο, το κλειδί προκειμένου οι ελληνικές τράπεζες να επανέλθουν στις αγορές χρήματος εξαρτάται από την πορεία εξυγίανσης και αναβάθμισης της πιστοληπτικής αξιολόγησης της ελληνικής οικονομίας, καθώς και την επίλυση των ευρωπαϊκών προβλημάτων που ταλανίζουν τη παγκόσμια οικονομική κοινότητα.

Συμπερασματικά αποτυπώνεται ότι παρότι τα χρηματοοικονομικά μεγέθη το διάστημα αυτό επηρεάστηκαν αρνητικά, οι μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες πραγματοποίησαν αλλαγές στη λειτουργία, τον ισολογισμό και τα σχέδια τους και έδειξαν μια ανθεκτικότητα στις συνέπειες της οικονομικής κρίσης. Η καθαρή κερδοφορία των τραπεζών μειώθηκε κατακόρυφα, καταφέροντας όμως να παραμείνει σε θετικά επίπεδα.

Ωστόσο, το πρόβλημα παραμένει η ελληνική δημοσιονομική κρίση που βρίσκεται σε εξέλιξη και αποτελεί πλέον τη βασική αιτία για το γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες έχουν σοβαρά προβλήματα χρηματοδότησης από παραδοσιακές πηγές όπως οι καταθέσεις των πελατών και αυξάνουν την εξάρτησή τους από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το πρόγραμμα στήριξης του Ελληνικού Δημοσίου.

7.3 Διατυπώσεις, Προβληματισμοί και Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Κατά την εκπόνηση της εργασίας παρουσιάστηκε δυσκολία στη συλλογή και απομνημόνευση των οικονομικών καταστάσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων που αναλύθηκαν, καθώς κάθε τράπεζα έχει διαφορετική παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων τους, γεγονός που δυσκόλεψε τη διαδικασία της χρηματοοικονομικής ανάλυσης. Στη θεωρητική προσέγγιση της διατριβής ο όγκος δεδομένων και στοιχείων που υπάρχουν για το συγκεκριμένο θέμα είναι τεράστιος αλλά σε συνάρτηση με το λογικό μέγεθος που μπορεί να έχει μια πτυχιακή εργασία κατέστησε δύσκολη την επιλογή πληροφοριών που μελετήθηκαν και παρουσιάστηκαν στις εκάστοτε ενότητες – κεφάλαια. Περιορισμοί παρουσιάστηκαν και στη μεθοδολογία της εμπειρικής προσέγγισης καθώς υπάρχουν αρκετοί τρόποι που μπορούν να χαρακτηριστούν ως κατάλληλοι για να αξιολογήσουμε πιστωτικά ιδρύματα και να χρησιμοποιήσουμε περισσότερα μέτρα ανάλυσης, αλλά έπρεπε να επιλεγεί συγκεκριμένη μέθοδος (όπως αυτή της χρηματοοικονομικής ανάλυσης μέσω αριθμοδεικτών) και να επικεντρωθούμε στο να μπορέσουμε να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα βάσει των στοιχείων και των αποτελεσμάτων αυτών. Επίσης, κατά τη συγγραφή της διατριβής σημαντικό πρόβλημα δημιουργήθηκε στη διαθέσιμη βιβλιογραφία καθώς μέχρι την στιγμή που ολοκληρώθηκε η διατριβή συμπληρώνονταν πληροφορίες, πηγές και βιβλιογραφία λόγω των συνεχών εξελίξεων στην οικονομία της χώρας.

Η παραπάνω έρευνα θα μπορούσε να συνεχιστεί χρησιμοποιώντας στη χρηματοοικονομική ανάλυση, περισσότερα ιδρύματα αλλά και για περισσότερα έτη. Όσο μεγαλύτερο είναι το δείγμα τόσο πιο σημαντικό στατιστικά είναι το αποτέλεσμα της έρευνας. Άλλη μία πολύ καλή μεθοδολογία για την όσο το δυνατόν πιο

¹⁰¹ Μιχαλόπουλος Γ. (2011) «Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα» Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Ιούνιος 2011

αντιπροσωπευτική ανάλυση είναι η σύγκριση και με άλλα κράτη της Ευρωζώνης. Θα μπορούσαμε για παράδειγμα να μελετήσουμε βασικούς αριθμοδείκτες για τράπεζες της Γερμανίας, της Ισπανίας, της Ιταλίας, Ελλάδας και Κύπρου. Τέλος θα μπορούσαμε να επεκτείνουμε ακόμα περισσότερο την ανάλυση μας συμπεριλαμβάνοντας στη μελέτη και άλλα μεγέθη όπως τραπεζικούς χρηματιστηριακούς δείκτες, αλλά και να χρησιμοποιούσαμε και άλλες μεθόδους οικονομετρίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

BIBΛΙΑ

Alderman Liz, Kitsantonis, Niki, (2012) , Greece Reaches Agreement With International Lenders., New York Times.

BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS,(2012), BIS Annual Report 2011/2012,

Black Rock Solutions (2012) Diagnostic Assessment of Greek Banks, December

Blanchard O.J, (2005), European unemployment: The evolution of facts and ideas, MIT Department of Economics Working Paper 05-24

CARBO VALVERDE SANTIAGO, KANE EDWARD J., RODRIGUEZ-FERNANDEZ, FRANCISCO, (2012) , Regulatory Arbitrage in Cross-Border Banking Mergers within the EU, Credit & Banking (Wiley Blackwell), Vol. 44 Issue 8, p1609-1629, 22p, 14 Charts, Journal of Money December

Davies, H. and Green D. (2010). «Banking on the Future: The Fall and Rise of Central Banking», Princeton University Press.

Dedu, Vasile; Nițescu, Dan Costin, (2012) , Basel III - Between Global Thinking and Local Acting., Vol. 19 Issue 6, p5-12. 8p. Economist, 10/6/2012, Less cash, more impact., Vol. 405 Issue 8805, p83 84, 2p, 1 Color Photograph, 1 Graph. Theoretical & Applied Economics

Economist, 10/6/2012, Less cash, more impact., Vol. 405 Issue 8805, p83-84, 2p, 1 Color Photograph, 1 Graph.

Ennis, Huberto M.; Price, David A., (2011), Basel III and the Continuing Evolution of Bank Capital Regulation. , Vol. 11 Issue 6, p1-5. 5p. 1 Chart.,

International Monetary Fund (2013) , First and Second Reviews Under the Extended Arrangement Under the Extended Fund Facility, Request for Waiver of Applicability, Modification of Performance Criteria, and Rephrasing of Access—Staff Report; Staff Supplement; Press Release on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Director for Greece., IMF. , January 18 Greece

IMF,(2009),World economic outlook, From recession to recovery: How soon and how strong?

Iqbal, Badar Alam (2012), G-20 Summit and Debt Crisis of Europe. , Vol. 7 Issue 1, p43-53. 11p., IBA Business Review , Jan-Jun

Zombanaki, E.A. (2011) , Assessing the Sustainability of a Current Account Deficit: the Contribution of the IMF - ECB - EC Memorandum to the Greek Case., Vol. 4 Issue 3, p439-447. 9p. May International Review of Automatic Control.

Kaminsky, G.L. (2003), Varieties of Currency crisis, NBER working paper, No. 10193

King, Peter; Tarbert, Heath., May2011, Basel III: An Overview., Vol. 30 Issue 5, p1-18. 18p., Banking & Financial Services Policy Report.

Lyngen, Narissa, (2012), Basel III: Dynamics of State Implementation., Vol. 53 Issue 2, p519 535, 17p, Harvard International Law Journal.

Jaffee D., Levonian, M., The Structure of Banking Systems In Developed and Transition Economies, European Financial Management, 7, (2), pp.161-181, 2002

Mishkin, F. S., (1992), Anatomy of a financial crisis», Journal of evolutionary Economics, Vol. 2, pp. 115-130.

Mishkin, S.F., (1996). Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective, National Bureau of Economic Research, Working Paper 5600.

Myers, S.C., and Majluf, N.S., (1984). Corporate Financing and Investment Decisions When Firms Have Information that Investors Do Not Have, Journal of Financial Economics, Vol. 13, pp. 187-221.

Reenwald, B., Stein J., (1988). The task force report: The reasoning behind the recommendations, Journal of Economic Perspectives , Vol. 2, pp. 3-23.

Stiglitz, J.E., and Weiss, A. (1983). Incentive Effects of Terminations: «Applications to Credit an Labour markets, American Economic Review, Vol. 73, pp. 912-927.

Vassiliadis, Spyros; Baboukardos, Diogenis; Kotsovolos, Panagiotis, (2012) , Is Basel III a Panacea? Lessons from the Greek Sovereign Fiscal Crisis., Vol. 7 Issue 1, p73-80. 8p. 8 Charts, 2 Graphs.,.

Winston Chang, (2011),Financial crisis of 2007-2010, State University of New York at Buffalo Department of economics

Wihlbog C, Willet T, Zhang N, (2010) The Euro crisis: it isn't just fiscal and it doesn't just involve Greece,

White, L. (1999). The theory of monetary institutions. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell.

ΑΡΘΟΓΡΑΦΙΑ

Bordo, M., The Bretton Woods International Monetary System: A Historical Overview. <http://www.nber.org/chapters/c6867.pdf> , 1993.

Dammasch, S., The System of Bretton Woods A lesson from history. <http://www.hiddenmysteries.org/money/policy/b-woods.pdf>

Dellas, H., Tavlas, D., The Revived Bretton Woods System, Liquidity Creation, and Asset Price Bubbles. <http://www.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/2011/9/cj31n3-4.pdf>

Foukal, R., The European Central Bank — History, Structure, and the Decision Making Process, available at <http://www.neumann.edu/academics/divisions/business/journal/review2010/Foukal.pdf>

Meltzer, A., U.S. Policy in the Bretton Woods Era. Federal Reservw Bank of St Louis available at http://research.stlouisfed.org/publications/review/91/05/Bretton_May_Jun1991.pdf , 1991.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αντζουλάτος Α. (2011), «Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα» Ένωση Ελληνικών Τραπεζών ,Ιούνιος 2011
- Γκόγκας, Π., (2010), «Η δομή του ελληνικού δημόσιου χρέους», Εφημερίδα
- Γκόρτσος, Χ., (2000), «Τραπεζικό περιβάλλον: Τραπεζικό δίκαιο», Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Ζωγραφάκης, Σ., Σπαθής, Π., (2011). «Οικονομική κρίση και ελληνική οικονομία: το τέλος των αποκλίσεων και επιπτώσεις, στο: Τράπεζα της Ελλάδας, «Η ελληνική αγορά εργασίας: χαρακτηριστικά, εξελίξεις και προκλήσεις», Ομιλίες Ημερίδας 22 Μαρτίου 2010.
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (2010), Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα το 2009, Ιούνιος ΕΕΤ. www.hba.gr
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (2010), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα 2009, www.hba.gr
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, (2011), «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010», τεύχος Ιουνίου, Αθήνα. www.hba.gr
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών (2013), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα 2011-2012, 2013 www.hba.gr
- Καραβίας Φ.,Μονοκρούσος Π.,Μαλλιάρόπουλος Δ.,Αναστασάτος Τ.,(2012) : «Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα, μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας και χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας», Οικονομία και Αγορές 7, Τεύχος 1,EUROBANK RESEARCH.
- Καραμούζης, Ν., (2009), «Τα αίτια της Διεθνούς Χρηματοπιστωτικής Κρίσης και ο ρόλος του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος, στο Eurobank EFG Economic Research, «Η κρίση του 2007-2009: τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές», Vol. 4, No. 8, pp. 10-18.
- Καλφάογλου Φ.,(2012), «Το πλαίσιο της κεφαλαιακής επάρκειας», Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 36
- Μιχαλόπουλος, Γ., (2011). «Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στη διάρκεια της κρίσης», Alpha Bank.
- Μιχαλόπουλος Γ. (2011) «Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα» Ένωση Ελληνικών Τραπεζών ,Ιούνιος 2011

Οικονομικό Δελτίο Alphabank, (2009), «Τα αίτια της χρηματοοικονομικής κρίσεως και η προοπτική εξόδου της παγκόσμιας οικονομίας από την ύφεση», τεύχος 108

Όμιλος Alpha Bank. Εποπτικές Δημοσιοποιήσεις έτους 2010

Προβόπουλος Γ., (2009), «Οι δύο παγκόσμιες κρίσεις (του 1929 και η σημερινή) και η ελληνική οικονομία: μερικές κρίσιμες, και χρήσιμες συγκρίσεις «

Προβόπουλος, Γ., (2009), «Οι δυο παγκόσμιες κρίσεις και η ελληνική οικονομία, παρουσίαση στην Ημερίδα του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη δημοκρατία», 12/11/2009.

Ρουμπινή Μ. (2010), «Η οικονομία της κρίσης», εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, σελ: 100

Σπύρου Σ. (2003), «Αγορές Χρήματος και Κεφαλαίου», εκδόσεις Ευγ. Μπένου, σελ: 80

Τράπεζα της Ελλάδας (2010) Ενδιάμεση Έκθεση της Ελληνικής Οικονομίας.

Τράπεζα της Ελλάδας, 7/2010, Έκθεση για τη Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα. Τράπεζα της Ελλάδας, Οικονομικό Δελτίο 36.

Τράπεζα της Ελλάδας (2012), Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας - Bulletin of Conjunctural Indicators, Τεύχος 147 Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2012 - Issue 147, November-December 2012.

Χαρδούβελλης Γ., Κολλίντζας Γ., Ψαλιδόπουλος Μ., Καραμούζης, (2009), «Η κρίση του 2007-2009: τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές», Eurobank research, Τόμος IV, τεύχος

Χαρδούβελλης Γ., Καραμούζης Ν.,(2011), «Από τη Διεθνή Κρίση στη Κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;», σελ.503-511, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα

ΆΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

Μελάς, Κ. Η ιστορία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. www.kostasmelas.gr

Διατραπεζικά Συστήματα ΑΕ, Το σύστημα πληρωμών
<http://www.dias.com.gr/default.aspx?pid=24&mid=25>

Συστήματα Πληρωμών και Διακανονισμού,
<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/default.aspx>

Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών,
<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/PaymentsSystems/clearingoffice.aspx>

Η Τράπεζα της Ελλάδος, <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Bank/default.aspx>

Από την ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: www.europa.eu